

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ОДЕСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ДНІПРОВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАТВЄЄНКО ІРИНА ВОЛОДИМИРІВНА

УДК: 35.07:005.332.5

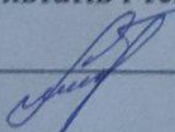
ДИСЕРТАЦІЯ

**СИСТЕМА ВПЛИВІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ:
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

Спеціальність: 25.00.01 – теорія та історія державного управління

Подається на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

І.В. Матвєєнко

Науковий консультант: Драгомирецька Наталія Михайлівна, д.держ.упр., професор

Одеса – 2024

АНОТАЦІЯ

Матвєєнко І.В. Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 «Теорія та історія державного управління». – Національний технічний університет «Дніпровська політехніка» МОН України, Дніпро, 2024.

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, в якій вирішена актуальна наукова проблема стосовно наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні на цій основі практичних пропозицій щодо їх запровадження.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю перегляду теорії та методології впливів в публічному управлінні, формуванням нових теоретико-методологічних підходів до розуміння системи впливів в публічному управлінні, яка закладає концептуальне підґрунтя зміни поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів. Сучасні перетворення в сфері державного управління та трансформаційні зміни, що пов'язані із запровадження правового режиму воєнного стану, обумовлюють зростання ролі та значення суспільства, в частині посилення його впливової функції при протистоянні військовій агресії та в процесах повоєнного відновлення України. В сучасних умовах державноуправлінський простір потребує нового методологічного наповнення щодо вироблення принципово новітнього підходу побудови взаємовідносин з суспільством. Акцентовано увагу на врахуванні досвіду країн, які зазнали війни та виробили ефективний підхід до цілісного відновлення соціальних та управлінських систем, на основі успішних стратегій впливу, з ефективними способами державного та громадського контролю за деструктивними та негативними впливами на суспільство і державу. За такої ситуації виокремлюється новий аспект та напрями дослідження щодо необхідності теоретико-методологічного обґрунтування концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні.

Все це зумовило формулювання мети дисертаційного дослідження, яка полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні, заснованих на теоретичній моделі впливів як сукупності узагальнених положень різних галузей наук, що визначає спосіб розуміння впливів та їх методологічний концепт на рівні прикладної моделі впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на концепції колективного впливу, реалізується на офіційному, національному рівнях і у межах окремих суспільних груп, передбачає спеціальну освітню підготовку державних службовців та може бути застосована під час воєнного стану і повоєнного відновлення України.

Проведено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад системи впливів в публічному управлінні, їх типології, моделей, систематизації і запропоновано нове вирішення наукової проблеми –теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на теоретичній моделі впливів в публічному управлінні, має методологічну основу, засновану на прикладній моделі впливів в публічному управлінні і передбачає практичну реалізацію та характеризується: структурованістю на рівні організаційних, управлінських, інформаційних, комунікативних, психологічних, правових, економічних форм і методів впливу; ієрархічністю форм впливу та їх методів, враховуючи, що одні впливи передбачають необхідність або доцільність інших; гнучкістю, оскільки система впливів має відповідати внутрішнім і зовнішнім викликам; спрямованістю системи на результат та на досягнення цілей (таких як узгодженість діяльності організаційних структур та міжвідомчих відносин, залученість широких верств населення до колективної діяльності при вирішенні завдань публічного управління, зміна поведінки, зміна мислення тощо); наявністю зв'язків та зворотних зв'язків як від суспільства, так і від організаційних структур.

Обґрунтовано новий зміст категорії «вплив», яку слід розуміти як спеціальну інноваційну діяльність органів державної влади щодо побудови взаємовідносин держави і суспільства в цілому, активізації приватного і громадського секторів для

вирішення проблем розвитку суспільства, розв'язання суспільно важливих завдань, єдності задля досягнення сталого розвитку держави та створення умов для індивідуального розвитку населення шляхом зміни поведінки суспільства, вироблення суспільних цінностей та переконань.

Введено в науку державного управління категорію «система впливів в публічному управлінні», яка визначається як комплекс елементів (організаційна структура в широкому сенсі розуміння, інформація, ресурси (у тому числі людські), взаємозв'язки), що пов'язані між собою і спрямовані на організацію діяльності суб'єктів публічного управління, побудову їх взаємозв'язків та взаємовідносин, досягнення цілей публічного управління, активізації суспільства для формування моделі колективної діяльності при вирішенні складних (кризових, надзвичайних тощо) завдань розвитку держави і суспільства.

Запропоновано концептуальні основи побудови моделей системи впливів з акцентами на формуванні колективного суб'єкту впливів, що передбачає: встановлення партнерства на основі соціального впливу та колективних дій; колективне ініціювання проблем; організацію спільної діяльності на основі мобілізації наявних ресурсів та інновацій; формування культури взаємовідносин, поведінки та мислення; поширення мережевого впливу та впливу соціальних систем; врахування політичного, соціального, економічного, культурного та історичного контексту колективного впливу; формування ефективних моделей соціальних змін; планування та проєктування розвитку громад; керування стратегією колективного впливу; посилення впливової функції лідерів; визначення основних інструментів та методів колективного впливу.

Доведено, що методологічні засади організації спільної діяльності, партнерства, міжсекторальної взаємодії із застосуванням методології колективного суб'єкту впливів повинні бути зорієнтованими на формування: спільного порядку денного; спільного оцінювання та вимірювання впливів; стимулюючих заходів; системної комунікації; опорної підтримки; спільного стратегічного бачення; спільного проєктування; колективних дій; важелів впливів для вироблення проактивних стратегій; розвитку довготривалого партнерства.

Розширено межі теорії державного управління в контексті: класифікації впливів в публічному управлінні (академічні, прикладні); систематизації типів впливів (за суб'єктами, соціальним значенням, значенням для економічного розвитку, наслідками, рівнями, тривалістю, способом, очікуваннями, залученням громадськості, середовищем, політичним значенням, важливістю для здоров'я населення, перевагами, домінуванням, стилем впливу, керуванням групами людей, впливом управлінських систем, міжнародним рівнем); класифікації впливів відповідно до сфери публічного управління (вихідні, базові, спеціальні); систематизації визначення систем (системи органів влади, системи суб'єкт-об'єктних взаємовідносин, системи структур, системи діяльності/функцій); спрямованості системи впливів в публічному управлінні (зміна способу мислення, досягнення цілей, зміна моделей поведінки, опосередкований контроль, побудова структурних взаємозв'язків, побудова структури людських систем, утворення багатоагентних систем, поширення впливу в динамічній мережі), де вагомим елементом для утримання складових системи є інформація та відносини; класифікації моделей за основою застосування.

Визначено концептуальні підходи щодо сучасної моделі колективного впливу, яка застосовується для вирішення складних соціальних проблем, створення сильніших громад, потужних організаційних та інституційних взаємозв'язків, досягнення тривалих змін шляхом скоординованих і постійних зусиль, підвищення довіри до організації, установи, органу влади, окремої особи, спільного розуміння проблеми та спільного підходу до її вирішення шляхом узгоджених дій.

Здійснено систематизацію концепцій публічноуправлінських впливів (які засновані на концепції раціональної дії, історичному, правовому, філософському, системному, кейс-методу, управлінському, поведінковому/соціально-психологічному підходах) та виокремлено види впливів в публічному управлінні (публічноуправлінський, економічний, правовий, управлінський, адміністративний, соціальний, психологічний, комунікативний, інформаційний, політичний впливи, в тому числі, в умовах воєнного стану).

Представлено класифікацію нормативно-правових актів України, яка

стосується різних видів впливу (регуляторні правові впливи; політичні впливи; інформаційні впливи; економічні впливи; соціальні впливи; психологічні впливи).

Запропоновано методологію державного управління в аспекті парадигми впливів в публічному управлінні, яка дозволить: сформувати спільну структуру співпраці всіх секторів суспільства для вирішення складних соціальних проблем; виробити основні напрями і потенціал для проектування та впровадження системних змін і міжгалузевої співпраці; залучити громади до формування проактивної позиції, прийняття відповідальності за результати розвитку громади, побудови дієвої взаємодії; виробити системи правомірних заходів щодо впливів; виокремити шляхи і методи проектування і планування розвитку громад та спільного управління цими проектами та програмами в контексті колективного впливу, враховуючи інноваційність і процеси протидії інноваціям; побудувати дієву систему подолання руйнівних впливів; уточнити поняття «неправомірні впливи» та виробити методи протидії їм; виробити стратегії відновлення на випадок збоїв при застосуванні певних видів впливів.

Запропоновано нову парадигму впливів в публічному управлінні, що стало підставою для розроблення теоретичної моделі впливів в публічному управлінні, яка складається з двох блоків впливів: перший блок – теорія впливів, другий блок – теорія публічного управління, де кожен із зазначених блоків представлений основними та похідними від них теоріями та видами впливів. Поєднання двох блоків (теорії впливів та теорії публічного управління) теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні є основою розвитку прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні. Виокремлено окремий блок в теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні, який представляє блок економічних впливів, що визначаються в межах економічної теорії. Це виступає підґрунтям для формування різноманітних підходів в системі державного регулювання економіки та визначає межі державного втручання в економічні відносини.

Розроблено прикладну модель впливів в публічному управлінні, яка передбачає: правове регулювання; розподілення внутрішніх і зовнішніх впливів за рівнями публічного управління із урахуванням найбільшого впливу на рівні

органів місцевого самоврядування; неформальні впливи, які відбуваються у суспільстві, що спрямовано на побудову колективного суб'єкту впливу як на державному рівні, так і на рівні громад з використанням широкого спектру методів та інструментів (методів комунікації; багатосекторальної співпраці; планування; розбудови мережі колективного впливу; цифрових технологій; комплексного інструментарію для перевірки припущень; інструментів дизайнерських досліджень впливу; методів сервіс-дизайну; методів прогнозування та моделювання; методів розробки дорожньої карти; методів діагностики громад для висування ініціативи; інструментів індексу раннього розвитку; методів оцінки потреб та визначення ресурсів громади; інструментів інвентаризації особистих активів громад; методів проведення публічних форумів; методів дослідження думок та відгуків з боку громадськості; методу SWOT-аналізу; цифрових методів; методів втручань у громаду; методів організації та управління; методів інновацій; методів соціального впливу; методів розробки прототипу впливу; методів дизайн-мислення; методів мережевих підходів колективного впливу; методів планування колективної діяльності; інструменту CareLinQ; інструменту Fellowship; методів оцінки та вимірювання колективного впливу; методів соціального маркетингу; методів поширення та масштабування впливу; коучинг-методів; психологічних методів; методів заохочення та мотивації; методів формування лідерства; методів підтримки активної мережі впливу; методів цифрового навчання; методів створення платформ з навчання соціальним інноваціям), з урахуванням правового режиму воєнного стану і повоєнного відновлення.

Запропоновано шляхи практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, зокрема розроблено: основні напрями державної доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні (як офіційної системи поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного та громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу, яка не передбачає цензури, а передбачає обізнаність і формування культури впливів у суспільстві, а також протидію деструктивним впливам); методику аналізу впливів при підготовці

нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; спеціальну освітню програму «Управління проектами, програмами та інноваціями розвитку публічної сфери» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» з підготовки фахівців з розвитку публічної сфери, де основним акцентом мають бути питання системи впливів в публічному управлінні.

Запропоновано авторську систему впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні, що репрезентативно відображається у прикладній моделі системи впливів в публічному управлінні та враховує запропоновані шляхи практичної реалізації цих двох моделей. В межах теорій впливів виокремлено функції діяльності органів влади та суспільства, основна мета яких полягає у забезпеченні ефективного функціонування держави, підтримки стабільних взаємовідносин та створення умов для розвитку суспільства, в тому числі в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України.

Ключові слова: державне управління, впливи, публічне управління та адміністрування, система впливів, моделі впливів, типологія впливів, колективний вплив, колективний суб'єкт впливів, теоретична модель системи впливів, прикладна модель системи впливів, доктрина впливів, методика аналізу впливів.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України з державного управління та інших держав за напрямом, за яким виконане дисертаційного дослідження:

1. **Матвєєнко І.В.** Система впливів у публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект : монографія. Одеса : Олді+, 2024. 508 с.
2. **Матвєєнко І.В.** Методи впливів держави при встановленні взаємодії з громадянським суспільством. *Публічне урядування*. 2017. № 2 (7). С. 154-163.

3. **Матвєєнко І.** та ін. Підготовка наукових кадрів у галузі публічного управління та адміністрування відповідно до принципів Європейського простору. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2020. № 2. С. 25–33.

4. **Матвєєнко І.В.** та ін. Співвіднесення дефініції «громадського контролю» органів представницької влади у вітчизняних наукових підходах. *Теорія та практика державного управління*. 2020. № 3 (70). С. 24-33.

5. **Матвєєнко І.** та ін. Підготовка кадрів місцевого самоврядування в Україні: нові виклики та перспективи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1 (82). С. 10-19. URL: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa1822021>

6. **Матвєєнко І.В.** та ін. Вдосконалення антикорупційних заходів на територіальному рівні: виклики та перспективи. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2021. № 26. С. 83-89. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/%D0%95-26.pdf>

7. **Matvieienko Iryna.** Is there a place for a design approach in the definitions of the notion of "decentralization" in Ukrainian science? *Project approach in the didactic process of universities - International dimension*. 2021. № 2 (4). P. 70-78.

8. **Матвєєнко І.В.** та ін. Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів запровадження інновацій в публічному управлінні та адмініструванні. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2022. № 8 (10). С. 323-334.

9. **Матвєєнко І.В.** та ін. Управління персоналом в системі державної служби в умовах цифровізації. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2022. № 9 (27). С. 157-170.

10. **Matvieienko I.** et al. Information and Legal Aspects of Economic Development in the Conditions of COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security (IJCSNS)*. 2022. Vol. 22. № 1. P. 567-573. (*Web of Science Core Collection*).

11. **Matvieienko I.** et al. The Introduction of Modern Technologies in Public Administration in the Context of Globalization. *International Journal of Computer*

Science and Network Security. 2022. Vol. 22. № 2. P. 334-340. (*Web of Science Core Collection*).

12. **Matvieienko I.** et al. Humanization concept of the educational process in the field of public administration as a basis for the implementation of public administration reforms. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2022. Vol.12. № 1 (XXV). P. 73-78. (*Web of Science Core Collection*).

13. **Matvieienko I.** et al. Systematic and educational influences of civil society on public administration communications organization in quarantine restriction COVID-19 condition. *International Journal of Health Sciences*. 2022. Vol. 6 (1). P. 214-233.

14. **Matvieienko I.,** et al. Managing the pedagogical culture of university teachers in the context of the impact of COVID-19. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2022. Vol. 15 (34).

15. **Матвєєнко І.В.** Громадський контроль як основа прозорості та відповідальності в публічному управлінні. *Наукові інновацій та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2023. № 10 (24). С. 150-160.

16. **Матвєєнко І.В.** Вплив громадських об'єднань на соціальний захист моряків в контексті системи впливів публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2023. № 12 (26). С. 111-119.

17. **Матвєєнко І.В.** Громадянське суспільство як суб'єкт державно-громадянського партнерства. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 8 (38). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-8-9220>

18. **Matvieienko I.,** et al. Development of pedagogical culture in the preparation of a future specialist in banking services. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1 (48). P. 441–449. (*Web of Science Core Collection; Scopus*).

19. **Матвєєнко І.В.** Науково-прикладні підходи до визначення інновацій в контексті публічно-управлінських впливів. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2024. № 5 (47). С. 457-467.

20. **Матвєєнко І.В.** Типологія впливів в системі публічного управління у зарубіжних науково-прикладних підходах. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 31. С. 20-30. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb312024306533>

21. **Матвєєнко І.В.** Теоретичне підґрунтя щодо розуміння категорії «впливи» в системі публічного управління. *Наукові інновації та передові технології*. Серія: «Управління та адміністрування». 2024. № 6 (34). С. 196-206.

22. **Матвєєнко І.В.** Моделі впливів в публічному управлінні: теоретичний аспект. *Актуальні питання у сучасній науці*. Серія: «Державне управління». 2024. № 6 (24). С. 284-295.

23. **Матвєєнко І.В.** Аспекти прояву економічного впливу в публічному управлінні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. № 2. С. 19-24.

24. **Матвєєнко І.В.** Система впливів в публічному управлінні: науково-прикладний контекст. *Успіхи і досягнення у науці*. Серія: «Управління та адміністрування». 2024. № 4 (4). С. 494-508. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-494-508](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-494-508)

25. **Матвєєнко І.В.** Погляди щодо змісту впливів в зарубіжній науці. *Наукові перспективи*. Серія: «Державне управління». 2024. № 6 (48). С. 206-219.

26. **Матвєєнко І.В.** Моделі колективного впливу в публічному управлінні. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2024. № 6 (47). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-6>

27. **Матвєєнко І.В.** Наукові погляди щодо розуміння терміну «система публічного управління». *Суспільство та національні інтереси*. «Публічне управління та адміністрування». 2024. № 4 (4). С. 1214-1228. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1214-1228](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1214-1228)

28. **Матвєєнко І.В.** Впливи суб'єктів публічного управління на розвиток соціально-економічних процесів: наукові погляди. *Наукові інновації та передові технології*. Серія: «Управління та адміністрування». 2024. № 7 (35). С. 169-184.

29. **Матвєєнко І.В.** та ін. Світові тенденції цифровізації та їх вплив у системі публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 8 (36). С. 191-203.

30. **Matvieienko I.** et al. Decomposition of information provision of the system of public management of investment risks in the development of human capital. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2024. Vol. 14. № 1. Special Issue XLI. P. 129-134. (*Web of Science Core Collection*).

Праці, що додаткові висвітлюють результати дисертації

31. **Матвєєнко І.** Консенсуальна стратегія як інструмент конструктивного діалогу органів публічної влади та громадянського суспільства. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 28 жов. 2016 р. Одеса, 2016. С. 143.

32. **Матвєєнко І.В.** Державно-громадське управління як нова модель співпраці. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 27 жовт., 2017 р. Одеса, 2017. С. 112-113.

33. **Матвєєнко І.** Вітчизняна та зарубіжна практика встановлення конструктивного діалогу. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю, м. Одеса, 26 жовт., 2018 р. Одеса, 2018. С.51-52.

34. **Матвєєнко І.** Розвиток суспільства в контексті теорій впливів. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Одеса, 11 жовт. 2019 р. Одеса, 2019 р. С. 94-95.

35. **Матвєєнко І.В.** Деякі аспекти впливів на соціальну сферу. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту), м. Одеса, 09 жовт. 2020 р. Одеса, 2020. С. 86-87.

36. **Матвєєнко І.В.** Наукові підходи розуміння впливів у публічному управлінні. *Розвиток публічного управління в Україні*: матер. науково-практичної конфер. за міжнар. участю. 23-24 квіт. 2020 р. Львів 2020. С. 46-49.

37. **Матвєєнко І.В.** Впливи глобалізації у сфері публічного управління. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : збір. тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків, 2020. С. 204-206.

38. **Матвєєнко І.В.** Громадська участь як система дій та методів впливу на діяльність органів публічної влади. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матер. II Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Київ; Туреччина, 07 жовт., 2020 р. Київ; Туреччина, 2020. С. 52-54.

39. **Матвєєнко І.В.** Деякі питання щодо формування ефективної системи зв'язків з громадськістю в органах публічної влади. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матер. Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. м. Одеса, 8 жов. 2021 р. Одеса, 2021. С. 98-99.

40. **Матвєєнко І.В.** Роль організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві в контексті національної безпеки. *Держава XXI століття: погляд молоді*: матер. Всеукр. наук.-практ. on-line конферен. здобув. вищої освіти і молодих учених (присвячена Дню науки), м. Житомир, 17 трав. 2022 р. Житомир, 2022. С. 402-403.

41. **Матвєєнко І.В.** Використання інструментів соціальних інновацій в контексті відновлення країни. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Київ, 15-28 квіт., 2022 р. Київ, 2022. С. 168-171.

42. **Матвєєнко І.В.** Теоретичне підґрунтя для розробки стратегій комунікації. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи*: матер. XIII наук. Інтернет-конфер. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, м. Одеса, 27 трав., 2022 р. Одеса. 2022. С. 36-38.

43. **Матвєєнко І.В.** Концептуальні підходи до розуміння інновацій в умовах ризиків та криз в зарубіжних наукових дослідженнях. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матер. XIX регіон. наук.-

практ. конфер., м. Дніпро, 16 черв. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 77-78.

44. **Матвєєнко І.В.** Партнерство як інноваційна форма взаємодії в сфері освіти: зарубіжний досвід для України. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти*: збір. матер. Всеукр. наук.-метод. конфер., м. Одеса, 15 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 126-129.

45. **Матвєєнко І.В.** Інноваційні підходи до подолання кризових явищ в системі публічного управління: концептуальний вимір. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України*: матер. Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю, м. Одеса, 18 трав. 2023 р. Одеса, 2023. С. 104-106.

46. **Матвєєнко І.В.** Концепція «спільні інновації» як основа встановлення взаємодії між державним та громадським сектором. *Публічне управління та адміністрування в сучасних умовах*: матер. IV Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 17 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 16-18.

47. **Матвєєнко І.В.** Кризові явища як чинники змін в публічному управлінні: європейський вимір. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матер. XX регіон. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 18 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 84-86.

48. **Матвєєнко І.В.** Концепція спільного управління як інтегративна основа для запровадження інновацій в публічному управлінні. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України*: матер. Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Одеса, 17 трав., 2024. Одеса, 2024. С. 108-111.

Особистий внесок автора в роботи, що опубліковані у співавторстві, полягає в наступному: [3-6; 8; 29] – проведення досліджень і оформлення результатів; [9; 10-14; 18; 30] – проведення досліджень.

ABSTRACT

Matvieienko I.V. The system of influences in public administration: theoretical and methodological aspect.

Dissertation for the degree of Doctor of Science in Public Administration, speciality 25.00.01 «Theory and History of Public Administration». - Dnipro University of Technology, Ministry of Education and Science of Ukraine, Dnipro, 2024.

The dissertation is a completed research work that solves an urgent scientific problem regarding the scientific substantiation of theoretical and methodological aspects of the system of influences in public administration and the development of practical proposals for their implementation on this basis.

The relevance of the study is determined by the need to revise the theory and methodology of influences in public administration, to form new theoretical and methodological approaches to understanding the system of influences in public administration, which lays the conceptual basis for changing views on the purpose and methods of influences existing in public relations. Contemporary transformations in public administration and transformational changes associated with the introduction of the legal regime of martial law are leading to an increase in the role and importance of society in terms of strengthening its influential function in countering military aggression and in the processes of post-war reconstruction of Ukraine. In contemporary conditions, the public administration space requires new methodological content to develop a fundamentally new approach to building relations with society. The author focuses on the experience of countries that have been affected by war and have developed an effective approach to the holistic restoration of social and governance systems, based on successful strategies of influence, with effective ways of state and public control over destructive and negative impacts on society and the state. In such a context, a new aspect and research areas are highlighted regarding the need for theoretical and methodological substantiation of the conceptual foundations of the system of influence in public administration.

All this led to the formulation of the aim of the dissertation, which is the theoretical and methodological substantiation of the conceptual foundations of the system of

influences in public administration, based on the theoretical model of influences as a set of generalised provisions of various fields of science, which determines the way of understanding influences and their methodological concept at the level of the applied model of influences in public administration, which is based on the concept of collective influence, is implemented at the official, national levels and within certain social groups, provides for special educational training of civil servants and can be applied during martial law and post-war reconstruction of Ukraine.

A comprehensive study of the theoretical and methodological foundations of the system of influences in public administration, their typology, models, systematisation is carried out and a new solution to the scientific problem is proposed - theoretical and methodological substantiation of the conceptual foundations of the system of influences in public administration, which is based on the theoretical model of influences in public administration, has a methodological foundation based on the applied model of influences in public administration and provides for practical implementation and is characterised by: structuring at the level of organisational, managerial, informational, communicative, psychological, legal, economic forms and methods of influence; hierarchy of forms of influence and their methods, given that some influences imply the need or expediency of others; flexibility, as the system of influences should meet internal and external challenges; result-oriented system and goal-oriented (such as coherence of organisational structures and interagency relations, involvement of the general population in collective activities), the presence of connections and feedback from both society and organisational structures.

The author substantiates the new content of the category «influence», which should be understood as a unique innovative activity of public authorities aimed at building relations between the state and society as a whole, activating the private and public sectors to address the problems of society development, solving socially important tasks, and unity in order to achieve sustainable development of the state and create conditions for individual development of the population by changing the behaviour of society, developing social values and beliefs.

The author introduces the category of «system of influences in public

administration» into the science of public administration, which is defined as a set of elements (organisational structure in the broad sense of the word, information, resources (including human resources), interconnections) which are interrelated and aimed at organising the activities of public administration entities, building their interconnections and relationships, achieving the goals of public administration, and activating society to form a model of collective activity in solving complex (crisis, emergency, etc.) issues for the benefit of the state and society.

The conceptual foundations for building models of the system of influences are proposed with an emphasis on the formation of a collective subject of influences, which involves: establishing partnerships based on social influence and collective action; collective problem initiation; organisation of collaborative activities based on mobilisation of available resources and innovations; formation of a culture of relationships, behaviour and thinking; spreading network influence and influence of social systems; taking into account the political, social, economic, cultural and historical context of collective influence; creating effective models of social change; planning and designing community development; managing a collective impact strategy; strengthening the influential function of leaders; identifying the main tools and methods of collective impact.

It is proved that the methodological foundations for organising collaborative activities, partnerships, and cross-sectoral cooperation using the methodology of a collective actor of influence should be focused on the formation of: a common agenda; common assessment and measurement of impacts; incentive measures; systemic communication; supportive support; shared strategic vision; common design; collective action; levers of influence for developing proactive strategies; and development of long-term partnerships.

The limitations of public administration theory are expanded in the context of: classification of influences in public administration (academic, applied); systematisation of types of influences (by subjects, social significance, significance for economic development, consequences, levels, duration, method, expectations, public involvement, environment, political significance, importance for public health, advantages, dominance,

style of influence, management of groups of people, influence of management systems, international level); classification of impacts according to the sphere of public administration (initial, basic, special); systematisation of the definition of systems (systems of authorities, systems of subject-object relations, systems of structures, systems of activities/functions); focus of the system of impacts in public administration (change of mindset, achievement of goals, change of behaviour patterns, indirect control, building structural relationships, building the structure of human systems, formation of multi-agent systems, spread of influence in a dynamic network), where information and relationships are an important element for maintaining the system's components; classification of models based on application.

The author defines conceptual approaches to the modern model of collective impact, which is used to solve complex social problems, create stronger communities, powerful organisational and institutional relationships, achieve lasting change through coordinated and continuous efforts, increase trust in an organisation, institution, authority, individual, a common understanding of the problem and a common approach to its solution through coordinated actions.

The author systematises the concepts of public administration influences (based on the concept of rational action, historical, legal, philosophical, systemic, case method, managerial, behavioural/socio-psychological approaches) and identifies the types of influences in public administration (public administration, economic, legal, managerial, administrative, social, psychological, communicative, informational, political influences, including the period of martial law).

The classification of regulatory legal acts of Ukraine relating to different types of influence (regulatory legal influences; political influences; information influences; economic influences; social influences; psychological influences) is presented.

The methodology of public administration in the aspect of the paradigm of influences in public administration is proposed, which allows: to form a common structure of cooperation of all sectors of society to solve complex social problems; to develop the main directions and potential for designing and implementing systemic changes and inter-sectoral cooperation; to involve communities in forming a proactive

position, taking responsibility for the results of community development, building effective interaction; to develop systems of legitimate actions in relation to impacts; to identify ways and methods of designing and planning community development and collaborative management of these projects and programmes in the context of collective impacts, taking into account innovation and processes of counteracting innovations; to build an effective system for overcoming destructive impacts; to clarify the concept of 'undue impacts' and develop methods of counteracting them; to develop recovery strategies in case of failures in the application of certain types of impacts.

The author proposes a new paradigm of influences in public administration, which became the basis for the development of a theoretical model of influences in public administration, consisting of two blocks of influences: the first block is the theory of influences, the second block is the theory of public administration, where each of these blocks is represented by basic and derived theories and types of influences. The combination of the two blocks (the theory of influence and the theory of public administration) of the theoretical model of the system of influence in public administration is the basis for the development of an applied model of the system of influence in public administration. A separate block in the theoretical model of the system of influences in public administration is allocated, which represents the block of economic influences defined within the framework of economic theory. This serves as the basis for the formation of various approaches in the system of state regulation of the economy and determines the limits of state intervention in economic relations.

The applied model of influences in public administration has been developed, which includes: legal regulation; distribution of internal and external influences by levels of public administration, taking into account the greatest influence at the level of local self-government bodies; informal influences that occur in society, aimed at building a collective subject of influence both at the state level and at the level of communities using a wide range of methods and tools (methods of communication; multisectoral cooperation; planning; building a collective impact network; digital technologies; comprehensive tools for testing assumptions; impact design research tools; service design methods; forecasting and modelling methods; roadmap development methods;

community diagnostic methods for launching an initiative; early development index tools; methods for assessing community needs and identifying community resources; tools for the inventory of personal assets of communities; methods of holding public forums; methods of researching public opinion and feedback; SWOT analysis; digital methods; methods of community interventions; methods of organisation and management; methods of innovation; methods of social impact; methods of developing an impact prototype; methods of design thinking; methods of network approaches to collective impact; methods of planning collective activities; CareLinQ tool; Fellowship tool; methods of assessing and measuring collective impact; social marketing methods; methods of spreading and scaling impact; coaching methods; psychological methods; methods of encouragement and motivation; methods of leadership development; methods of maintaining an active network of influence; methods of digital learning; methods of creating platforms for training in social innovation), taking into account the legal regime of martial law and post-war recovery.

The author proposes ways of practical implementation of the theoretical and applied model of the system of influences in public administration, in particular, the following are developed: the main directions of the State doctrine of influences in public administration and management (as an official system of views on the purpose and methods of influences existing in social relations, as well as the purpose and methods of state and public control over negative and destructive influences on society and the state, which does not imply censorship, but rather awareness and formation of a culture of influences in society, as well as counteraction to destructive influences); a methodology for impact analysis in the preparation of regulations and development programmes at all levels of public administration and management; a special educational programme ‘Management of projects, programmes and innovations in the development of the public sphere’ in the speciality 281 ‘Public Administration’ of the field of knowledge 28 ‘Public Management and Administration’ for the training of specialists in the development of the public sphere, where the main focus should be on the issues of the impact system in public administration.

The author’s own system of influences in public administration is proposed, which

is based on the theoretical model of the system of influences in public administration, which is reflected in the applied model of the system of influences in public administration and takes into consideration the proposed ways of practical implementation of these two models. Within the framework of the theories of influence, the author distinguishes the functions of the authorities and society, the primary purpose of which is to ensure the effective functioning of the state, maintain stable relations and create conditions for the development of society, including the context of martial law and post-war reconstruction of Ukraine.

Keywords: public administration, influences, public management and administration, system of influences, models of influences, typology of influences, collective influence, collective subject of influences, theoretical model for the system of influences, applied model for the system of influences, doctrine of influences, influence analysis methodology.

ЗМІСТ

ВСТУП	24
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ВПЛИВІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	40
1.1. Дефініція «впливи» як основа системи впливів в публічному управлінні	40
1.2. Наукові і прикладні підходи щодо типології впливів в публічному управлінні	53
1.3. Система впливів в контексті науково-прикладних характеристик систем	70
1.4. Моделі впливів в публічному управлінні	88
Висновки до розділу 1	100
РОЗДІЛ 2. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВИДІВ ВПЛИВУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	104
2.1. Публічноуправлінський вплив як основа для формування і розвитку інших видів впливів в публічному управлінні та адмініструванні	104
2.2. Економічні впливи в публічному управлінні	123
2.3. Управлінські та адміністративні впливи в публічному управлінні	140
Висновки до розділу 2	155
РОЗДІЛ 3. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО	160
3.1. Соціальний та психологічний вплив в публічному управлінні	160
3.2. Комунікативний та інформаційний впливи в публічному управлінні	187
3.3. Політичні впливи в публічному управлінні	210
Висновки до розділу 3	224
РОЗДІЛ 4. ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПІДХОДИ ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЛЕКТИВНОГО ВПЛИВУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	230
4.1. Концепція колективного впливу та її теоретичне підґрунтя у сучасному розумінні	230
4.2. Характеристика прикладних засад колективного впливу	245
4.3. Підходи стосовно запровадження колективного впливу у зарубіжних	259

країнах та у глобальному вимірі	
4.4. Тенденції розвитку ініціатив колективного впливу в Україні в умовах воєнного стану та повоєнний період	273
Висновки до розділу 4	288
РОЗДІЛ 5. ТЕОРЕТИЧНА ТА ПРИКЛАДНА МОДЕЛІ СИСТЕМИ ВПЛИВІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	294
5.1. Теоретична модель системи впливів в публічному управлінні	294
5.2. Вплив воєнного стану на суспільство і систему публічного управління	305
5.3. Визначення, види і форми впливів в правових актах України	315
5.4. Прикладна модель системи впливів в публічному управлінні	333
Висновки до розділу 5	378
ВИСНОВКИ	384
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	399
ДОДАТКИ	467

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Проблематика впливів у публічному управлінні займає одне із провідних місць у розвитку державотворення та тісно пов'язана із цілеспрямованою діяльністю органів публічної влади, що знаходить відображення в їх впливовій функції. В умовах системних змін, що обумовлені різними викликами, держави світу намагаються підвищувати ефективність діяльності, підтримувати легітимність влади та інноваційність державного управління, розширюючи межі втручання через різні види партнерств між органами публічної влади, комерційним та некомерційним секторами. У світовій практиці відмічається тенденція на зміну поглядів при побудові взаємовідносин органів влади та суспільства, на основі прямого та опосередкованого впливів, поєднання яких формують нову систему мислення, змінюють усталені моделі поведінки та переносять взаємовідносини у площину довіри між всіма суб'єктами, враховуючи їх роль і функції у державі.

З боку міжнародних інституцій (ООН, Єврокомісія, ОЕСР) відмічається тенденція до зростання дослідження категорії «впливу» як явища. Цей термін закріплюється в офіційних документах, з акцентами на масштабність перетворень, вимірювання результатів на основі досягнення економічних, соціально-культурних, інституційних та інших видів змін, а також вказано на його спроможність прискорювати досягнення Цілей розвитку тисячоліть.

Актуальність дослідження зумовлюється необхідністю перегляду теорії та методології впливів в публічному управлінні, формуванням нових теоретико-методологічних підходів до розуміння системи впливів в публічному управлінні, яка закладає концептуальне підґрунтя зміни поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів. Сучасні перетворення в сфері державного управління та трансформаційні зміни, що пов'язані із запровадження правового режиму воєнного стану, обумовлюють зростання ролі та значення суспільства, в частині посилення його впливової функції при протистоянні військовій агресії та в процесах відновлення України. Новітнього методологічного наповнення щодо

вироблення принципово нового підходу побудови взаємовідносин з суспільством потребує держава. Для врахування доцільним є досвід країн, які зазнали війни та виробили ефективний підхід до цілісного відновлення соціальних та управлінських систем, на основі успішних стратегій впливу, з ефективними способами державного та громадського контролю за деструктивними та негативними впливами на суспільство і державу. Зміна умов функціонування органів влади, нові управлінські та соціально-економічні виклики в умовах воєнного стану та у повоєнний період, пов'язані із підготовкою спроможних управлінців-лідерів, здатних продукувати інновації та здійснювати системні перетворення. Переформатування взаємовідносин на рівні місцевого самоврядування, пов'язано із побудовою нової форми взаємодії, що потребує визначення повноважень і обов'язків кожного із партнерів на основі відповідальності в частині проектування та планування розвитку громад, де перевага віддається колективному впливу.

Зазначене ідентифікує виокремлення нового аспекту та напряму дослідження щодо необхідності теоретико-методологічного обґрунтування концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні.

Теоретико-методологічною основою дисертаційного дослідження стали наукові праці з теорії та методології державного управління, зокрема таких українських вчених як: В. Бакуменко [5; 7; 9], В. Баштанник [13], М. Бліхар [16], Є. Бородін [19], А. Васіна [25], О. Вольська [30], Н. Гончарук [402], І. Дегтярьова [49], Н. Драгомирецька [55; 56], В. Князєв [9], А. Кузнецов [106], В. Марущак [117], Н. Мельтюхова [159], Л. Приходченко [185; 186], Л. Прокопенко [235; 236; 402], Ю. Сурмін [11; 268-272], І. Шпекторенко [161], Л. Штика [292], В. Яцук [295] та ін. Вагома частина наукових досліджень стосується концептуальних основ розуміння дефініції «впливи», що знайшло своє відображення в розвідках таких науковців, як: В. Бакуменко [6; 8; 10], В. Гріга [45], А. Гізун [45], С. Квітка [83; 84], М. Лахижа [110-111], О. Літвінов [114], Д. Міхненко [10], А. Помаза-Пономаренко [165], О. Руденко [27], О. Скакун [254], Н. Щур [293] та ін.

У зарубіжних розробках концептуальні підходи до розуміння впливу розглядаються з різних позицій та стосуються системних, владних, економічних,

соціально-культурних, інституційних, екологічних, інноваційних та технологічних змін та мають значення на місцевому, регіональному, національному рівні та рівні Європейського Союзу: І. Бугріка [323], Д. Васович [596], Б. Вітворт [623], Р. Галлегос [395], Н. Гусон [423], Р. Дін [364], М. Калп [334], Д. Кастро Аніяр [337], С. Лонг [459], П. Маін [463], А. Монтуорі [482], Б. Петерс і Т. Беяк [503], Ф. Родрігес-Діас [530], Н. П. Зеа і М. Кабрера [530], В. Фернандес і Ж. Варахао [387], Ф. Хейліген і Ч. Джослін [413] та ін. Наукові праці, присвячені дослідженню теоретико-методологічних підходів до впливів та виокремлення їх типології висвітлено такими зарубіжними вченими як: Дж. М. Берг [321], Дж. Бечара і В. Боттом [439]; Р. Бренер [327], А. Буффарді [412], Дж. Еге і М. Бауер [381]; Д. Джанг, Р. Гомес, С. Осборн і П. Гварнієрі [401]; Н. Дебеуаз [365], Е. Ітоф [379], Ч. Кнілл, Л. Баєрлайн, Дж. Енклер і С. Грос [449]; Р. Ноггле [487], Ф. Піра [511], Е. Поснер [516], С. Поульсен [517], М. да Сілва [363], Х. Слім [539], Дж. Т. Таунсенд і Я. Лю [588], А. Фішер [389], С. Хірн [411] та ін.

В українських та зарубіжних наукових пошуках, дослідники зосереджуються на окремих видах впливів в публічному управлінні, здійснюючи наукові розробки за окремими їх аспектами, зокрема: публічноуправлінський вплив: О. Антонова [3], А. Беліченко [14], С. Бугайцов [20], Р. Войтович [28], М. Задорожна [73], М. Іжа [438], М. Канавець [81], В. Керецман [85], В. Козаков [91], Ю. Конотопцева [102], П. Кухарчук [107], В. Мартиненко [116], О. Мельниченко [157], М. Кушнір [108], М. Орел [166], С. Погорелий [179], О. Радченко [245], Т. Сенюшкіна [251], І. Хожило [284], І. Хохрякова [285] та ін.; економічний вплив: Л. Акімова [1], О. Бобровська [17], В. Боднарчук [18], З. Бурик [22], О. Грабчук [43], В. Дружиніна [58], А. Дука [61], О. Касич [82], В. Косенко [104], Т. Крушельницька [402], М. Латинін [109], М. Мироненко [163], С. Осадчук [169], П. Покатаєв [180], В. Приходько [187], О. Проніна [237], А. Семенова [250], С. Степаненко [265], О. Чечель [287], П. Чулаков [288], Шкуратова [291], Р. Ларсон [454] та ін.; управлінський та адміністративний види впливів: В. Бульба [21], О. Гузій [47], І. Дробязко [57], А. Замогильний [74], Н. Скрипченко [257], С. Фоломіна [282], М. Баталлі [318], С. Вульф [633], Дж. Едвардс [380], Ю. Ель-Галаїні [382],

В. Накрошис [484], М. Манчіні [464], Дж. Мегі і Фрейзер [462] та ін.; соціальний та психологічний вплив: О. Анісімович-Шевчук [2], Т. Козарь [92], С. Козуліна [95], В. Лещенко [112], Н. Липовська [443], Н. Мезенцева [162], А. Савков [249], О. Терент'єва [173], Т. Чеканова [286], Г. Декстер [372], Г. Дрю [378], В. Лім [457], Р. Спиарс [552], В. Тодд [584], Л. Харрісон [410], П. Хушбу [447] та ін.; інформаційний та комунікативний вплив: Р. Арагао і Л. Лінсі [312], Б. Белабас [320], О. Бухтатий [24], Н. Калашник [80], З. Коваль [89], М. Козирєв [94], Д. Зуссер, Б. Ресслер, Х. Ніссенбаум [555], Н. Махначова і І. Семенюк [155], Р. Моландер, А. Рідділ, П. Вілсон [480], О. Рак [246], П. Сінгер [537], Н. Сорокіна [259] та ін.; політичний вплив: В. Бакуменко і В. Міхненко [8], А. Вей [600], М. Галлахер і Б. Суонстон [394], Н. Ковалішина [88], М. Орел [166], Б. Петерс, Ж. П'єр, Е. Соренсен і Й. Торфінг [502], А. Чізмар [343], ін.

У зарубіжних дослідженнях окремим напрямком досліджень є вивчення теоретико-прикладних підходів колективного впливу, які висвітлено в роботах: О. Акар, А. Тункдоган і К. Лахані [305], М. Анчелович [311], В. Армун і Дж. Харуні [397], К. Бредбрук [325], С. Бреді [326], Дж. Вільямс [442], М. Гаффари, Л. Кілліан, Р. Тернер і Н. Смелер [448], Р. Джордж [396], Г. Енніс і М. Тофа [384], М. Крамер, Дж. Канія [441], М. Макафі [471], Ф. Хенлібраун [409] та ін.

Узагальнення результатів аналізу наукових джерел дає можливість стверджувати, що на сучасному етапі в українській науці державного управління відсутня струнка концепція або система впливів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана у межах реалізації комплексного наукового проєкту «Державне управління та адміністрування» Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України та пов'язана з темами науково-дослідних робіт: «Забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством» (ДР 0115U001262), де автором як виконавцем обґрунтовано теоретичні основи забезпечення конструктивного діалогу між владою та суспільством з позиції впливу громадськості та впливу інформаційно-комунікаційних технологій; «Багаторівневе

управління (multilevel governance) регіональним розвитком в контексті модернізації публічної влади в Україні» (ДР 0117U004394), де автором як виконавцем обґрунтовано види впливів в системі публічного управління на національному та місцевому рівні; визначено співвіднесення впливів на національному та місцевому рівні при встановленні побудови взаємовідносин між органами влади та громадянським суспільством; «Система публічного управління євроінтеграційними процесами України в умовах глобалізації» (ДР 0118U001598), де автором як виконавцем обґрунтовано методологічні засади впливу глобалізації у системі публічного управління; визначено теоретико-прикладні засади щодо характеристики інформаційного та комунікативного впливу з позицій уточнення їх місця в процесі глобалізації. Дисертаційна робота виконана в межах госпдогвірної науково-дослідницької теми «Практичні аспекти механізмів реалізації соціально-гуманітарної політики в Україні: регіональний вимір» (ДР 0120U102492), де автором, як виконавцем обґрунтовано теоретико-методологічні підходи щодо характеристики соціального впливу в публічному управлінні; визначено теоретико-прикладні засади розвитку соціально-гуманітарного середовища в контексті різних видів впливів. Дисертаційна робота пов'язана з темою науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська політехніка» «Сучасні інновації в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (ДР 0122U002247), де автором, як відповідальним виконавцем, визначено теоретико-методологічні засади особливостей розвитку та запровадження інновацій в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ; обґрунтовано теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів запровадження інновацій в системі публічного управління; обґрунтовано теоретико-методологічні підходи щодо характеристики організаційно-управлінських видів впливу у публічному управлінні в контексті запровадження інновацій; запропоновано теоретичну та прикладну моделі системи впливів в публічному управлінні з урахуванням інноваційних тенденцій; представлено можливості моделей колективного впливу в

публічному управлінні як інноваційного підходу до організації спільної діяльності з урахування глобалізаційних викликів та криз.

Мета дослідження полягає у теоретико-методологічному обґрунтуванні концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні, заснованих на теоретичній моделі впливів як сукупності узагальнених положень різних галузей наук, що визначає спосіб розуміння впливів та їх методологічний концепт на рівні прикладної моделі впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на концепції колективного впливу, реалізується на офіційному, національному рівнях і у межах окремих суспільних груп, передбачає спеціальну освітню підготовку державних службовців та може бути застосовна під час воєнного стану і повоєнного відновлення України.

Поставлену мету досягнуто шляхом вирішення таких наукових завдань дослідження:

- проаналізувати сучасні концептуальні погляди щодо дефініції «впливи» та надати їх типологію в публічному управлінні для побудови системи впливів;

- дослідити сучасні науково-прикладні підходи щодо визначення елементів системи впливів в контексті характеристик систем та моделей впливів в публічному управлінні;

- проаналізувати роль публічноуправлінських, управлінських та адміністративних впливів в системі впливів в публічному управлінні;

- визначити аспекти прояву економічних впливів в публічному управлінні як елементи системи впливів в публічному управлінні;

- уточнити сутність соціального та психологічного впливу як елементів системи впливів в публічному управлінні та їх роль у період воєнного стану та повоєнного відновлення;

- розкрити новітні науково-прикладні підходи до інформаційного та комунікативного впливів в публічному управлінні;

- визначити місце політичних впливів в системі впливів публічного управління;

- дослідити сучасні теоретико-прикладні підходи стосовно колективного

впливу як елементу системи впливів в публічному управлінні;

- розробити теоретичну модель системи впливів в публічному управлінні як підґрунтя до вироблення концептуального підходу застосування в публічному управлінні різних видів впливів, у тому числі під час воєнного стану та повоєнного відновлення;

- проаналізувати організаційно-правове підґрунтя для розробки прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, з урахуванням функцій суб'єктів публічного управління та адміністрування;

- розробити методологічні засади системи впливів в публічному управлінні, заснованій на теоретичній та прикладній моделі впливів в публічному управлінні.

Об'єкт дослідження: впливи в публічному управлінні на стан і розвиток суспільних процесів і відносин з метою досягнення цілей і реалізації функцій держави.

Предмет дослідження: теоретико-методологічний аспект системи впливів в публічному управлінні.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань було використано загальнонаукові і спеціальні методи дослідження, зокрема: аналізу та узагальнення при вивченні наукових досліджень та інших джерел, що містять факти в межах предмета дисертаційного дослідження для представлення концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні; методи порівняння, аналогії та аналізу застосовувались під час вивчення науково-прикладних підходів щодо визначення типології, моделей та систем впливів в публічному управлінні; методи концептуального аналізу для вивчення концепцій публічноуправлінських впливів, що сприяло їх поясненню та розумінню; метод системного аналізу для виявлення та опису елементів системи впливів в публічному управлінні, встановленні взаємозв'язків та взаємовпливів між ними на всіх рівнях управління; методи описового та порівняльного аналізу при вивченні конкретних зарубіжних практик щодо запровадження підходу колективного впливу; методи узагальнення та систематизації для формування пропозицій щодо вироблення методологічних засад організації спільної діяльності, партнерства, міжсекторальної взаємодії на основі

підходу колективного впливу в українську практику; методи аналізу та узагальнення для вивчення нормативно-правових документів, які стосуються різних видів впливу і впливають на предмет дослідження; методи моделювання та прогностичного аналізу використані під час розробки теоретичної та прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні та визначенні шляхів реалізації зазначених моделей у практичному вимірі; методи аналогії, дедукції та індукції використано під час розробки доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні та методики аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; методи узагальнення та співвіднесення при виявленні функцій органів влади та суспільства в межах теорій впливів задля вироблення методологічного підґрунтя для гармонізації взаємовідносин між органами влади та суспільством з урахуванням їх впливових функцій та визначення напрямів запровадження практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні; методи порівняння та узагальнення для виявлення можливостей запровадження зарубіжного досвіду в українську практику та визначення сильних та слабких сторін існуючих моделей впливів в зарубіжних державах.

Емпіричною основою дослідження стали нормативно-правові акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, що окреслюють та регламентують діяльність суб'єктів публічного управління та адміністрування, відображають процеси їх взаємодії, комунікації, інформування, враховують функції, значення і мету діяльності, а також методологію встановлення взаємовідносин із побудови громадськістю та територіальними громадами. У дисертаційному дослідженні використанні офіційні документи міжнародних інституцій та дані міжнародних проєктів.

Наукова новизна отриманих результатів полягає у науковому обґрунтуванні теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні практичних пропозицій щодо їх запровадження.

Найбільш важливими науковими результатами, що відбивають ступінь та

зміст отриманої наукової новизни та виносяться на захист, є такі:

уперше:

- проведено комплексне дослідження теоретико-методологічних засад впливів в публічному управлінні, їх типології, моделей, систематизації і запропоновано нове вирішення наукової проблеми – теоретико-методологічне обґрунтування концептуальних засад системи впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на теоретичній моделі впливів в публічному управлінні, має методологічну основу, засновану на прикладній моделі впливів в публічному управлінні і передбачає практичну реалізацію та характеризується: структурованістю на рівні організаційних, управлінських, інформаційних, комунікативних, психологічних, правових, економічних форм і методів впливу; ієрархічністю форм впливу та їх методів, враховуючи, що одні впливи передбачають необхідність або доцільність інших; гнучкістю, оскільки система впливів має відповідати внутрішнім і зовнішнім викликам; спрямованістю системи на результат та на досягнення цілей (таких як узгодженість діяльності організаційних структур та міжвідомчих відносин, залученість широких верств населення до колективної діяльності при вирішенні завдань публічного управління, зміна поведінки, зміна мислення та ін.); наявністю зв'язків та зворотних зв'язків як від суспільства, так і від організаційних структур;

- запропоновано нову парадигму впливів в публічному управлінні, що стало підставою для вироблення теоретичної моделі впливів в публічному управлінні, заснованої на теоріях впливів: теорія впливів; теорія соціального впливу; теорія соціальної влади; теорія відповідності; теорія слухняності; теорія впливу меншості; нова теорія соціального впливу; теорія соціально-психологічного впливу; теорія впливу соціальних мереж; теорія психологічного впливу; поведінкова теорія психологічного впливу; теорія самокатегоризації; теорія інформаційного впливу; теорія комунікативного впливу; теорія вибіркового впливу; теорія рольового моделювання впливів; модель ієрархії впливів; теорія колективного впливу; теорія соціального впливу (як основа колективного впливу); теорія змін; теорія колективної дії; теорія колективної поведінки; теорія мереж; теорія соціальних

інновацій; теорія міждержавного підходу; теорія неофункціоналізму; теорія громадських коаліцій; теорія рефлексивних дій; теорії публічного управління; теорія публічноуправлінського впливу; теорія державного управління; теорія адміністративного впливу; теорія держави і права; теорія систем; системний підхід; теорія соціальних систем; теорія динамічних систем; теорія систем розвитку; теорія світових систем (WST); теорія системної факторіальної технології (SFT); теорія систем розвитку кар'єри; теорія зацікавлених сторін Фрімена; теорія Вольфганга Бальцера; економічні теорії: теорія публічного управління; теорія суспільного вибору та політичної економії; теорія державних витрат; нова інституціональна економічна теорія; теорія зростання; неокласична теорія зростання;

- розроблено прикладну модель впливів в публічному управлінні, яка передбачає: правове регулювання; розподілення внутрішніх і зовнішніх впливів за рівнями публічного управління з врахуванням найбільшого впливу на рівні органів місцевого самоврядування; неформальні впливи, які відбуваються в суспільстві, – що спрямовано на побудову колективного суб'єкту впливу як на державному рівні, так і на рівні громади з використанням широкого спектру методів та інструментів (методів комунікації; багатосекторальної співпраці; планування; розбудови мережі колективного впливу; цифрових технологій; комплексного інструментарію для перевірки припущень; інструментів дизайнерських досліджень впливу; методів сервіс-дизайну; методів прогнозування та моделювання; методів розробки дорожньої карти; методів діагностики громад для висування ініціативи; інструментів індексу раннього розвитку; методів оцінки потреб та визначення ресурсів громади; інструментів інвентаризації особистих активів громад; методів проведення публічних форумів; методів дослідження думок та відгуків з боку громадськості; методу SWOT-аналізу; цифрових методів; методів втручань у громаду; методів організації та управління; методів інновацій; методів соціального впливу; методів розробки прототипу впливу; методів дизайн-мислення; методів мережевих підходів колективного впливу; методів планування колективної діяльності; інструменту CareLinQ; інструменту Fellowship; методів оцінки та вимірювання колективного впливу; методів соціального маркетингу; методів

поширення та масштабування впливу; коучинг-методів; психологічних методів; методів заохочення та мотивації; методів формування лідерства; методів підтримки активної мережі впливу; методів цифрового навчання; методів створення платформ з навчання соціальним інноваціям), з урахуванням правового режиму воєнного стану і повоєнного відновлення;

- запропоновано шляхи практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, зокрема розроблено: основні напрями державної доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні (як офіційної системи поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного та громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу, яка не передбачає цензури, а передбачає обізнаність і формування культури впливів у суспільстві, а також протидії деструктивним впливам); методику аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; спеціальну освітню програму підготовки фахівців з розвитку публічної сфери, де основним акцентом мають бути питання системи впливів в публічному управлінні;

удосконалено:

- теоретико-методологічні підходи щодо з'ясування сутності системи впливів в публічному управлінні, зокрема шляхом надання нового змісту категорії «вплив», яка розуміється як спеціальна інноваційна діяльність органів державної влади щодо побудови взаємовідносин держави і суспільства в цілому, активізації приватного і громадського секторів для вирішення проблем розвитку суспільства, розв'язання суспільно важливих завдань, єдності задля досягнення сталого розвитку держави та створення умов для індивідуального розвитку населення шляхом зміни поведінки суспільства, вироблення суспільних цінностей та переконань. Введено в науку державного управління категорію «система впливів в публічному управлінні», яка визначається як комплекс елементів (організаційна структура в широкому сенсі розуміння, інформація, ресурси (у тому числі людські), взаємозв'язки), що пов'язані між собою і спрямовані на організацію діяльності

суб'єктів публічного управління, побудову їх взаємозв'язків та взаємовідносин, досягнення цілей публічного управління, активізації суспільства для формування моделі колективної діяльності при вирішенні складних (кризових, надзвичайних тощо) завдань розвитку держави і суспільства;

- концептуальні основи побудови моделей системи впливів з акцентами на формуванні колективного суб'єкту впливів, що передбачає: встановлення партнерства на основі соціального впливу та колективних дій; колективне ініціювання проблем; організацію спільної діяльності на основі мобілізації наявних ресурсів та інновацій; формування культури взаємовідносин, поведінки та мислення; поширення мережевого впливу та впливу соціальних систем; врахування політичного, соціального, економічного, культурного та історичного контексту колективного впливу; формування ефективних моделей соціальних змін; планування та проектування розвитку громад; керування стратегією колективного впливу; посилення впливової функції лідерів; визначення основних інструментів та методів колективного впливу;

- методологічні засади організації спільної діяльності, партнерства, міжсекторальної взаємодії із застосуванням методології колективного суб'єкту впливу щодо: спільного порядку денного; спільного оцінювання та вимірювання впливу; стимулюючих заходів; системної комунікації; опорної підтримки; спільного стратегічного бачення; спільного проектування; колективних дій; використання важелів впливу для формування проактивних стратегій; розвитку довготривалого партнерства;

дістали подальшого розвитку:

- теорія державного управління в контексті: класифікації впливів в публічному управлінні (академічні, прикладні); систематизації типів впливів (за суб'єктами, соціальним значенням, значенням для економічного розвитку, наслідками, рівнями, тривалістю, способом, очікуваннями, залученням громадськості, середовищем, політичним значенням, важливістю для здоров'я населення, перевагами, домінуванням, стилем впливу, керуванням групами людей, впливом управлінських систем, міжнародним рівнем); класифікації впливів

відповідно до сфери публічного управління (вихідні, базові, спеціальні); систематизації визначення систем (системи органів влади, системи суб'єкт-об'єктних взаємовідносин, системи структур, системи діяльності/функцій); спрямованості системи впливів в публічному управлінні (зміна способу мислення, досягнення цілей, зміна моделей поведінки, опосередкований контроль, побудова структурних взаємозв'язків, побудова структури людських систем, утворення багатоагентних систем, поширення впливу в динамічній мережі), де вагомим елементом для утримання складових системи є інформація та відносини; класифікації моделей за основою застосування;

- концептуальні підходи щодо сучасної моделі колективного впливу, яка застосовується для вирішення складних соціальних проблем, створення сильніших громад, потужних організаційних та інституційних взаємозв'язків, досягнення тривалих змін шляхом скоординованих і постійних зусиль, підвищення довіри до організації, установи, органу влади, окремої особи, спільного розуміння проблеми та спільного підходу до її вирішення шляхом узгоджених дій;

- систематизації концепцій публічноуправлінських впливів (які засновані на концепції раціональної дії, історичному, правовому, філософському, системному, кейс-методу, управлінському, поведінковому/соціально-психологічному підходах) та виокремлено види впливів в публічному управлінні (публічноуправлінський, економічний, правовий, управлінський, адміністративний, соціальний, психологічний, комунікативний, інформаційний, політичний впливи, в тому числі, в умовах воєнного стану);

- класифікації нормативно-правових актів України, яка стосується різних видів впливу (регуляторні правові впливи; політичні впливи; інформаційні впливи; економічні впливи; соціальні впливи; психологічні впливи);

- методологія державного управління в аспекті парадигми впливів в публічному управлінні, яка дозволить: сформувати спільну структуру співпраці всіх секторів суспільства для вирішення складних соціальних проблем; виробити основні напрями і потенціал для проектування та впровадження системних змін і міжгалузевої співпраці; залучити громади до формування проактивної позиції,

прийняття відповідальності за результати розвитку громади, побудови дієвої взаємодії; виробити системи правомірних заходів щодо впливів; виокремити шляхи і методи проектування і планування розвитку громад та спільного управління цими проектами та програмами в контексті колективного впливу, враховуючи інноваційність і процеси протидії інноваціям; побудувати дієву систему подолання руйнівних впливів; уточнити поняття «неправомірні впливи» та виробити методи протидії їм; виробити стратегії відновлення на випадок збоїв при застосуванні певних видів впливів.

Практичне значення роботи. Основні концептуальні положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи мають практичне спрямування та можуть бути враховані при виробленні правових документів та діяльності суб'єктів публічного управління щодо впливів задля побудови суспільних відносин, у тому числі в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Висновки та рекомендації наукового дослідження були використані: Департаментом соціальної та сімейної політики Одеської обласної державної адміністрації взято до уваги пропозиції стосовно запровадження підходу колективного впливу при організації спільної управлінської діяльності, що сприяє забезпеченню реалізації державної політики у сфері соціальної підтримки і надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах (довідка № 4992/17-20/24 від 05.09.2024); Березівською районною радою Одеської області щодо доцільності формування колективних зусиль при вирішенні складних соціальних проблем у громадах Березівського району, зокрема в частині проектування, реалізації спільних дій, контролю та моніторингу та внесення спільних корегувальних дій з урахуванням інтересів громад в процесі прийняття рішень, в тому числі в умовах воєнного стану та процесах повоєнного відновлення (довідка № 01-33/100 від 15.12.2023); Одеським регіональним інститутом державного управління Національної академії державного управління при Президентіві України сформовані пропозиції та рекомендації запроваджено у навчальний процес та враховано під час розробки навчально-методичного забезпечення вибіркової

дисципліни ВК 4.4. «Державно-громадянське партнерство у сфері соціально-гуманітарного розвитку» на другому (магістерському) рівні вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» (акт про впровадження від 15.12.2021); Одеською обласною організацією ВГО «Комітет виборців України» взято до уваги пропозиції щодо доцільності запровадження нового концептуального підходу при встановленні партнерської взаємодії між органами публічної влади, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами на основі колективного впливу (довідка № 76 від 20.12.2023); Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень в межах реалізації міжнародного проєкту «Зміцнення дружнього до дитини бюджетування на субнаціональному рівні», де автором дисертаційного дослідження надавалась комплексна експертно-методична консультація щодо розробки методології прогнозування та проєктування розвитку громад на основі підходу колективного впливу в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення (довідка № 124-05/Е-2024 від 19.11.2024).

Особистий внесок здобувача Дисертація є завершеною самостійною науковою роботою. Наукові результати, висновки та положення, винесені на захист, одержані автором самостійно. Особистий внесок у працях, опублікованих у співавторстві, наведено у списку публікації: [3-6; 8; 29] – проведення досліджень і оформлення результатів; [9; 10-14; 18; 30] – проведення досліджень.

Апробація роботи. Основні ідеї й положення дисертаційного дослідження були оприлюднені на науково-практичних конференціях, у тому числі міжнародних та зарубіжних: «Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід» (Одеса, 2016, 2017, 2018); Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди (Одеса, 2019, 2020, 2021); «Розвиток публічного управління в Україні» (Львів, 2020); «Публічне управління XXI століття: портал можливостей» (Харків, 2020); «Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку» (Київ, 2020); «Держава XXI століття: погляд молоді» (Житомир, 2022); «Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні» (Київ, 2022);

«Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи» (Одеса, 2022); «Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України» (Дніпро, 2022); «Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти» (Одеса, 2022); «Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України» (Одеса, 2023); «Публічне управління та адміністрування в сучасних умовах» (Одеса, 2023); «Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України» (Дніпро, 2023); «Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України» (Одеса, 2024).

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження опубліковані в 48 наукових працях, з яких: 1 одноосібна монографія; 21 робота у фахових наукових виданнях України; 8 робіт у зарубіжних наукових періодичних виданнях (з них 5 – з індексацією у НМБ Scopus і Web of Science); 18 тез доповідей у матеріалах конференцій.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, 4 рисунків, 2 таблиць, списку використаних джерел з 641 найменувань на 68 сторінках, додатків на 22 сторінках. Загальний обсяг роботи – 489 сторінки, основного тексту – 375 сторінок.

РОЗДІЛ 1

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СИСТЕМИ ВПЛИВІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

1.1. Дефініція «впливи» як основа системи впливів в публічному управлінні

Дефініція «впливи» має багато різноманітних визначень в різних наукових галузях. Єдиного підходу до визначення поняття «впливи» не існує. Так, існує визначення, в якому впливи розуміються в декількох контекстах: здатність впливати на людей чи речі; або те, як хтось або щось розвивається, поводить себе або думає; змусити когось змінити поведінку, переконання чи думку, або змусити щось змінити; влада впливати на людей чи речі, або хтось чи щось, що має таку владу; здатність впливати на людей або події; впливати або змінювати те, як хтось або щось розвивається, поводить себе або думає [432].

В інших джерелах – це: сила чи здатність спричиняти вплив непрямим або нематеріальним способом; дія або сила, спрямована на створення ефекту без явного застосування сили або прямого виконання команди; корупційне втручання у владу з метою особистої вигоди; еманация духовної чи моральної сили [434]. Є думка, що вплив стосується: здатності або влади осіб або речей бути переконливою силою або впливати на дії, поведінку, думки тощо інших; дії або процесу, що впливає на дії, поведінку, думки тощо іншої чи інших осіб; здійснення впливу на людину; спонукання людини до якоїсь дії [433].

В деяких джерелах впливи розглядаються в контексті концепції влади, яка вважається «невловимою» соціальною концепцією, оскільки вона фундаментально реляційна та складна. Вважається, що влада, якою володіє особа або група, може бути визначена лише відносно сфери осіб, над якими ця влада може здійснюватися, і набору соціальних ресурсів, які становлять важелі цієї влади. Влада характеризується з точки зору області та механізмів [458].

Вплив тлумачать як бажання бути залученим у спосіб, який є не лише

правдивим, але й сильним у формуванні сприйняття, емоцій та амбіцій, а також спонукає аудиторію чи спостерігача до дії. Це бажання впливати на рішення людей щодо будь-яких дій, а також запровадження присутності і поведінки відповідно до інтересів того, хто впливає або до інтересів суспільства. Це також сила людини або речей змінювати та формувати погляди інших. Вплив на робочому місці є методом зміни індивідуальної поведінки [617].

Є офіційне визначення впливу, який використовується згідно з ООН (2020): «Вплив передбачає зміни в житті людей. Це може включати зміни в знаннях, навичках, поведінці, здоров'ї чи умовах життя дітей, дорослих, сімей чи громад. Такі зміни є позитивними чи негативними довгостроковими наслідками для ідентифікованих груп населення, викликаними втручанням у розвиток, прямо чи опосередковано, навмисно чи ненавмисно. Ці наслідки можуть бути економічними, соціально-культурними, інституційними, екологічними, технологічними чи іншими. Позитивний вплив має мати певний зв'язок із Цілями розвитку тисячоліття (ЦРТ), узгодженими на міжнародному рівні цілями розвитку, національними цілями розвитку (а також правами людини, закріпленими в конституціях), і національними зобов'язаннями щодо міжнародних конвенцій і договорів» [424].

Також є офіційне визначення впливу від Європейської комісії (2020), де «термін «вплив» описує всі зміни, які, як очікується, відбудуться внаслідок впровадження та застосування певного варіанту політики/втручання. Такі впливи можуть мати місце в різних часових масштабах, впливати на різних суб'єктів і мати значення в різних масштабах (місцевому, регіональному, національному та ЄС). У контексті оцінювання вплив стосується змін, пов'язаних із певним втручанням, які відбуваються в довгостроковій перспективі» [424].

Вимірювання впливу означає використання числових, кількісних даних. Важливо сформулювати контекст бажаного або аналізованого впливу, щоб правильно інтерпретувати дані та встановити правильні причинно-наслідкові зв'язки. Вплив, з ширшої точки зору, часто є не лише наслідком певної дії чи програми, а радше результатом багатьох причин. Докази (дані) того, наскільки досягнутий прогрес, мають вирішальне значення при оцінюванні впливу [424].

Важливим вважається питання щодо розуміння того, як має відбуватись вплив і наскільки він має бути сильним, а також який має потенціал для сприяння прогресу та розвитку суспільства. Знаючи, чи справді працює якась конкретна дія чи програма, її впливовість, можна мати кращу інформацію щодо трансформації та покращення економіки спільнот [424].

В Європейській Комісії (2020) на сучасному етапі важливим вважається питання ролі у процесах впливу НУО, організацій соціальних підприємців, компаній та корпорацій, які мають власні інструменти та рамки для вимірювання впливу. Це є важливим, оскільки дає можливість визначити економічну, соціальну та екологічну цінність організації для здійснення позитивного впливу [424].

Деякі фахівці (Debevoise N.D., 2019) вплив розуміють як помітний ефект або вплив», і варто виділити «помітний», що означає певну можливість спостерігати або в ідеалі виміряти ефект, який має приховане або явне значення [365]. Є думка науковців (Hearn S., 2016), що міжнародний розвиток фіксується впливом та знаходить своє відображення майже в усіх програмах розвитку. При цьому вплив - це термін, який часто використовується в різних контекстах, в тому числі, в контексті інновацій. Втім, на думку автора публікації, відсутнє єдине розуміння впливу в міжнародних документах. Вплив визначає в межах Оксфордського словника англійської мови як «дії одного об'єкта, який насильно вступає в контакт з іншим» і як «помітний ефект або вплив» [411]. У науковій літературі відзначається, що такі протилежні значення одного поняття віддзеркалюються в міжнародних документах і демонструють ту розбіжність поглядів, яка притаманна вивченню впливу та його застосуванню в практичній діяльності. Також «впливи» розуміються як: виміряна різниця попередньо визначеного показника з втручанням і без втручання; будь-який довгостроковий ефект, незалежно від того, навмисний, ненавмисний, позитивний, негативний, прямий чи непрямий; причино-наслідковий і наслідково-причинний ефекти [411].

С. Хірн (Hearn S., 2016) надає власне визначення впливів з позиції моделі ланцюжка результатів, яка розрізняє результати рівня впливу від рівня результатів та результатів на рівні виходу. Наслідком цього є те, що визначається широкий

спектр речей, які називають впливом. Окремо розглядаються програми впливу, які мають обговорюватись і визначати прагнення щодо налагодження співпраці, інформування про інвестиційні рішення та використовуватись для визначення ризиків. Під час реалізації програми або після завершення, визначається рівень її впливу, що допомагає адаптувати вже існуючу програму чи врахувати недоліки при складанні інших [411].

В наукових джерелах визначено шість різноманітних характеристик впливу задля кращого розуміння використання цього терміну, зокрема: застосування (опис цілей, прогнозів наслідків, опис фактичних спостережень та вимірюваних змін); масштаб (визначення однієї чи кількох змінних, прийняття відкритої перспективи впливу та розгляд кількості змінних для корисного судження); предмет і рівень зміни (визначення сфери впливу: окремі громадяни, домогосподарства, підгрупи, спільноти, організації, установи, сектори, навколишнє середовище); ступінь поділу (наскільки зв'язок є прямим між втручанням і впливом, як це визначається, можливість його розподілення на кілька кроків, рівень причинно-наслідкових зв'язків, зокрема щодо наявності теорії або емпіричних доказів причинно-наслідкового зв'язку); миттєвість, швидкість і довговічність змін (статичність розуміння впливу, його змінність з часом, термін за який можна побачити результати впливу); однорідність переваг (рівномірність впливу, відмінністю між групами населення та установами, рівень досвіду отримання переваг) [411].

В іншій публікації С. Хірн і А.Л. Буффарді (Hearn S. and Buffardi A.L., 2016) виокремлюють низку визначень впливу як: різницю в показниках відсотка з інтервенцією і без інтервенції (Світовий банк); втручання, що змінює стан світу (Міжнародна ініціатива з оцінки впливу); позитивні чи негативні зміни, викликані втручанням у розвиток – безпосередньо або опосередковано, навмисно чи ненавмисно – в контексті свого середовища, оскільки він взаємодіє з багатьма факторами, що впливають на зміни в розвитку (Департамент закордонних справ Австралії та Управління з питань ефективності розвитку (DFAT ODE)); результат або ефект, який може бути визначений через реалізацію проєкту або програми; як засіб позначення наслідків програми вищого рівня, що виникають у

середньостроковій або довгостроковій перспективі та можуть бути навмисними або ненавмисними, позитивними чи негативними (Агентство США з міжнародного розвитку (USAID); зміни, які, як очікується, відбудуться внаслідок впровадження та застосування даного варіанту політики/втручання, що може мати місце в різних часових масштабах, впливати на різних суб'єктів і мати прояви на різних рівнях (місцевому, регіональному, національному та ЄС (Європейська Комісія); зміни в житті людей (Група ООН з розвитку (UNDG); фундаментальна та довгострокова зміна умов життя людей та їхнього середовища в межах проєкту (Глобальний екологічний фонд (GEF); зміни в житті сільських людей, як вони їх сприймають та їхніх партнерів під час оцінки, а також зміни, що підвищують стійкість у їхньому середовищі в межах проєкту; зміни можуть бути позитивними чи негативними, навмисними чи ненавмисними, загальний вплив організації знаходиться на найвищому рівні ланцюжка результатів із вісьмома цілями впливу, де результати можуть комбінуватися різними способами, щоб сприяти досягненню одного чи кількох впливів (Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (IFAD); довгостроковий сукупний вплив програм/втручань з часом на те, що вони в кінцевому підсумку мають змінити, наприклад як зміна ВІЛ-інфекції, захворюваності та смертності, пов'язаної зі СНІДом (Об'єднана програма ООН з ВІЛ/СНІДу (ЮНЕЙДС) [412].

Дослідники зазначають, що на практиці термін вплив використовується по-різному, зокрема: офіційні визначення; інтерпретація середньострокових та довгострокових результатів [412]. Спосіб формування впливу має значну дію на процеси розробки та на те, як програми розробляються, керуються та оцінюються. Крім того, існує забагато двозначності та плутанини щодо визначення терміну «вплив», його визначення, вимірювання та як здійснюється його оцінка [412].

Окрім того, в інших джерелах, вплив розуміють як кінцевий результат програми на проблему чи стан, з якими програма чи діяльність мала щось зробити.

Визначення впливу у загальному результаті надають як зміну, що відбувається в середовищі (фізичному, соціальному, економічному, культурному та залежно від того, де вона вимірюється) певної діяльності або операцій, які

спрямовані на конкретні цілі та цілі взагалі, але також мають наслідок (тобто «вплив») на ширший контекст, оскільки середовище реагує та інтегрує в системі зміни, що відбулися на певному рівні [368]. У секторі розвитку «вплив» - це адаптація соціально-економічної системи до досягнення загальних цілей програми. Організація сама впроваджуватиме проєкт/програму, яка дасть певні результати та досягне певних цілей, але оскільки вплив працює в партнерстві та субсидіарності з іншими зацікавленими сторонами, які зможуть скористатися продуктами та досягнутими результатами, ці досягнення матимуть подальші наслідки в ширшому масштабі. Це очікуваний ефект від програми/проєкту, розробленого та реалізованого через мережу альянсів у дусі субсидіарності [368].

В публікаціях зустрічається думка, що іноді слово «вплив» має більш обмежене значення, що означає лише зміни в результаті виконання роботи. У такому випадку під впливом мається на увазі наслідок чогось, зробленого на нижчому рівні або вищому рівні: вплив завдання на проєкт; вплив проєкту на програму; вплив провінційної програми на загальнонаціональну програму; або вплив галузевої програми на інші сектори тощо. У ще більш обмеженому значенні, на думку фахівців, вплив використовується для позначення «конкретного результату», отриманого дією [368]. Дж.М. Берг (Berg J.M., 2017) акцентує свою увагу на науковому впливі, який, на його думку: відображає вплив відкриття чи публікації на науку чи суспільство; може бути короткостроковим або довгостроковим, де публікація, яка описує нову концепцію чи механізм, може не мати великого короткострокового впливу, але може змінити думку дослідників щодо певної галузі і спрямувати інші дослідження в абсолютно нових напрямках на багато років вперед [321].

В деяких публікаціях наголошується на визначенні впливу у найпростішому вигляді як користі. Вплив починається, коли суб'єкт впливу бачить переваги. Важливим є визначення переваг і оцінка потенційних наслідків, співпраця з зацікавленими сторонами. Втім, як зазначається, вплив часто концептуалізують як корисні зміни. Вплив, оцінюють за двома критеріями: значущість і охоплення [615].

В наукових публікаціях впливи розглядають також крізь призму навчання та

форму даних і інформацію (корисні дані), де використовуються інші терміни, а саме: управління знаннями; обмін; спільне виробництво; передача; посередництво; трансформація; мобілізація. Вплив характеризується з наступних позицій: контекст і мета (процес створення впливу, його спрямованість, досягнення конкретних переваг); ініціатор впливу та «провідник» впливу (дослідники, громадськість та/або зацікавлені сторони, організації, уряд та ін.); представництво (взаємодія із зацікавленими сторонами та громадськістю може варіюватися від повного до часткового представництва різних груп та їхніх інтересів; часткове представництво може бути навмисним (наприклад, як частина поетапного підходу до залучення все більш впливових або важкодоступних груп) або через брак часу чи ресурсів; шляхи впливу значною мірою залежать від того, хто бере участь у цьому шляху); дизайн (спосіб взаємодії з громадськістю та зацікавленими сторонами може бути розроблений як комунікативний (односторонній потік знань від дослідників до зацікавлених сторін та/або громадськості), консультативний (односпрямований від зацікавлених сторін до дослідників), дорадчий (двосторонній потоки знань) або копродуктивні (спільне виробництво знань); влада (залежно від дизайну процесу та його сприяння, динаміка влади між дослідниками, громадськістю та зацікавленими сторонами може бути більш-менш ефективно керована, сильно впливаючи на кінцеве досягнення переваг або небажаних наслідків) [418].

У публікаціях ОЕСР розглядається впливи на суспільство в контексті лінійної моделі, за умов, що між суспільством і урядом є простий лінійний зв'язок. Наголошується, що ідея «впливу» має очевидний сенс у лінійній моделі, де очікується, що зміни в дослідженнях є причинами змін у суспільстві [570].

Світовий Банк (2023) розглядає термін «імпакт-інвестування», який також тлумачиться як певний соціальний, екологічний та позитивний вплив поряд із фінансовою прибутковістю. При цьому, в контексті Цілей сталого розвитку як орієнтиру для подібного виду впливів будуються зв'язки між інвестиціями та впливом. Розроблено Операційні принципи управління впливом, яких зараз дотримуються понад 140 приватних і державних фондів і установ. Ці Принципи підтримують розвиток індустрії імпакт-інвестування, встановлюючи загальну

дисципліну щодо управління інвестиціями для впливу, а також сприяють прозорості та довірі, вимагаючи щорічного розкриття процесів управління впливом із періодичною незалежною перевіркою [425].

Спільні індикатори впливу – це узгоджений набір індикаторів для ключових тем впливу – клімату, статі та створення робочих місць, які використовуються широким колом інвесторів впливу. Вони узгоджені з провідними наборами індикаторів впливу: IRIS+ і NIPSO. Операційні принципи управління впливом (OPIM) забезпечують орієнтир, за яким можна оцінювати системи управління впливом фондів та установ. Вони спираються на найкращі практики, що виникають від низки менеджерів активів, власників активів, розподільників активів та фінансових установ розвитку [425].

Окрім того, Світовим Банком (2016) використовується методологія оцінки впливу, яка постійно удосконалюється задля визначення: ефективності програм; оцінки правильності прийняття рішень; економічної ефективності рішення щодо майбутніх програм, спрямованих на зменшення крайньої бідності та підвищення спільного процвітання [614]. В інших джерелах, впливи – це наслідки діяльності проекту чи організації. Ці наслідки можуть бути як позитивними, так і негативними, навмисними чи ненавмисними, прямими чи непрямими [616].

Е. Ітоф (Eatough E., 2021) визначає впливи крізь призму лідерства і впливу людей один на одного, зазначаючи, що вплив – це спосіб переконати когось зробити щось, змінивши його ставлення чи переконання щодо цього. Вплив на робочому місці визначається як здатність лідера переконати співробітників підтримувати та реалізовувати плани та стратегії. Наголошується, що вплив на чийсь переконання чи погляди є більш ефективним способом змусити їх діяти, ніж просто мати над ними владу [379].

Дж. Еге, М.В. Бауер (2021) розглядають вплив міжнародної бюрократії на результати політики крізь призму адміністративного впливу. Вони вважають, що вплив – поняття невловиме, але яке передбачає: переваги акторів щодо бажаних результатів (переговорів); стратегії, застосовані для досягнення цих результатів; визначення точних об'єктів впливу. Також вони констатують відсутність чіткої і

однозначної концепції впливу та обмеженість концепції впливу на політику, що залежить від різних ступенів досягнення адміністративної мети в остаточному рішенні. Бюрократичні переваги, поведінка та вплив загалом можуть бути пов'язані з роботою, ухилянням і саботажем [381].

Є визначення, надані різними державними інституціями, зокрема: Рада з фінансування вищої освіти Англії визначає вплив як «вплив на економіку, суспільство, культуру, державну політику чи послуги, здоров'я, навколишнє середовище чи якість життя, за межами академічних кіл, зміну або користь для них». Австралійська оцінка залученості та впливу визначає вплив як «внесок дослідження в економіку, суспільство, навколишнє середовище чи культуру, крім внеску в наукові дослідження» [627].

В українських наукових словниках з державного управління, зокрема в Енциклопедичному словнику з державного управління [62] та Термінологічному словнику з публічного управління [240] поняття «впливи» не визначається.

В Енциклопедичному словнику з державного управління є деякі визначення різних видів впливу, зокрема: політичний вплив, наданий В.Д. Бакуменком та В.Д. Міхненком (2010), який розуміється в контексті діяльності як дія держави та суб'єктів політичних відносин з реалізації політичної влади, прийняття, здійснення політичних рішень [10]; управлінський вплив, що відбувається в соціальній системі, наданий В.Д. Бакуменком (2010), тлумачиться як суспільна потреба, інтерес, мета в управлінні, які усвідомлені, і визначено нормативно та юридично, а також практично здійснені [8].

Повністю відсутні будь-які визначення впливів в томі 1 «Теорія державного управління» Енциклопедії державного управління [63]; в томі 5 «Територіальне управління» [64]; в томі 6 «Державна служба» [65]; в томі 7 «Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції» [66]; в томі 8 «Публічне врядування» [67].

У другому томі Енциклопедії державного управління «Методологія державного управління» [68] В.Д. Бакуменко (2011) надає визначення державно-управлінському впливу в аспекті дії органів державної влади та управління як

суб'єктів державно-управлінських відносин, які мають реалізувати державне управління, приймаючи управлінські рішення [6]. Також в цьому томі надаються визначення аспектам впливу на прийняття управлінських рішень, що представлені В.Д. Бакуменком та Ю.П. Сурміним (2011), таких як ціннісний, політичний, функціональний, мотиваційний та інноваційний [11].

У третьому томі Енциклопедії державного управління «Історія державного управління» [69] наведена достатньо велика стаття, яка стосується впливів на державну політику в Україні, де дається визначення великої кількості різнопланових впливів (Щур Н.О., 2011). Так, самі впливи на державну політику розуміються як дія, механізми і технічні важелі, котрі спрямовані на прийняття і здійснення державно-управлінських рішень задля зміни поведінки іншого суб'єкта або суспільства в цілому. При цьому впливи на суспільство розуміються як наявність влади. Виокремлюються наступні впливи: ресурсний (фінансовий, матеріально-технічний, інформаційний); інституційний (створення та розвиток інституцій); правовий (закони, постанови, розпорядження, накази Президента, Верховної Ради, Кабінету Міністрів); організаційний (управління персоналом); внутрішній вплив (як система економічних, політичних, правових, соціальних, дипломатичних, ідеологічних, військових, культурних, гуманітарних чинників державної політики та вплив держави на соціально-економічні процеси); зовнішній вплив (як система економічних, правових, соціальних, дипломатичних, ідеологічних, військових, культурних, гуманітарних та ін. чинників, що діють у світі); геополітичний вплив (як встановлення й підтримання світового лідерства та панування західної цивілізації, яка поступово стає глобальною, поширюючи у світі свої норми); державно-управлінський вплив (як дія органів державної влади та управління на суспільство в цілому); політичний вплив (як дія держави та всіх суб'єктів політичних відносин щодо прийняття та здійснення політичних рішень); економічний вплив (як ефективність надходжень (та навпаки) в країну інвестиційних проєктів, збільшення (зменшення) інфляції, рух капіталу (надання кредитів, позик, валютні операції та операції з цінними паперами) сприяють формуванню єдиного світового ринкового простору); соціальний вплив (як

цілеспрямований вплив на суспільство, що відображає вплив суспільно-політичних цілей на соціальну структуру суспільства, взаємовідносини її елементів, стан і рівень соціального життя людей) [293].

У четвертому томі Енциклопедії державного управління «Галузеве управління» [70] О.В. Літвінов (2011) надає визначення аналізу регуляторного впливу як документу, який містить обґрунтування необхідності державного регулювання шляхом прийняття регуляторного акту [114].

Визначення, які надаються поняттю «вплив» в тлумачних словниках української мови повторюють визначення, які використовуються і в зарубіжних словниках. Наприклад в Словнику української мови є визначення, що вплив – це: дія, яку певна особа чи предмет або явище виявляє стосовно іншої особи чи предмета; сила влади, авторитету [39]. Великий тлумачний словник сучасної мови [37] дає ті ж самі визначення, що й в попередньому варіанті. В Економічному словнику розглядається вплив у менеджменті, який розуміється як прямий чи непрямий вплив на людей (індивідуумів, групи), що викликає зміну їхньої поведінки. При цьому суб'єкт, що впливає, повинен усвідомлювати цілі і наслідки свого впливу. Один з головних інструментів впливу – влада: у цьому випадку вплив виступає як проміжна мета (кінцева мета – очікуваний результат впливу), а влада – як засіб досягнення цих цілей. Є й інші інструменти впливу, наприклад, звернення до потреб об'єкта впливу (людини, групи). Вплив, влада і потреби – тісно взаємопов'язані [38].

В контексті теорії держави і права, виокремлюють правовий вплив (О.Ф. Скакун, 2001), який тлумачать в контексті впливу на суспільне життя щодо права, а також на свідомість і поведінку людей шляхом правових і неправових заходів [254]. При цьому виокремлюються два канали здійснення правового впливу: інформаційний (правові норми доводяться до відома суспільства); ціннісно-орієнтаційний (суспільство засвоює цінності за допомогою права).

Окремо надаються типові визначення інформаційно-психологічного впливу на свідомість особи і населення з метою внесення змін у їх поведінку та (або) світогляд, що вимагає забезпечення інформаційно-психологічної безпеки [45].

Саме публічне управління деякими авторами публікацій (А.Л. Помаза-Пономаренко, 2020) розглядаються як вплив, який є цілеспрямованим, організуючим, регулюючим з боку інституцій як державних, так і недержавних, яких, у свою чергу, вважають суб'єктами впливу. Вплив здійснюється у межах самоуправління (безпосередньо), а також – органами місцевого самоуправління, державним апаратом, партіями, спілками, асоціаціями, фірмами, громадськими об'єднаннями тощо. І весь вплив, як вважає А.Л. Помаза-Пономаренко, стосується реалізації влади, забезпечує зміни, сприяє налагодженню зворотного зв'язку [165].

Узагальнення результатів дослідження щодо розуміння впливів та їх визначення показали відсутність єдиного підходу та наявності єдиного визначення. Визначення автором класифіковані як:

- академічні, котрі стосуються пошуку змісту та сенсу поняття, зокрема в контексті: впливу на людей, думки, дії, подій; примусу; влади (особи, речей, організації тощо); розвитку будь-чого; створення ефекту без застосування сили; впливу людини/організації на суспільство, оточуюче середовище; формування поведінки відповідно до інтересів суспільства; наслідків певної дії чи програми; впливу НУО, організацій соціальних підприємців, компаній та корпорацій на цінності, у тому числі економічні, соціальні тощо; ефектів прихованих або явних впливів; причино-наслідкових і наслідково-причинних ефектів; зміни наукового погляду на проблему; наукового і дослідницького впливів (у т.ч. на розвиток та інші сфери суспільного життя); моделей впливів; впливу бюрократії крізь призму адміністративних впливів; діяльності держави та різних суб'єктів публічно управлінської діяльності; видів і типів впливів в державноуправлінській діяльності;

- прикладні, які віддзеркалюють практичну складову діяльності людини, організації, органу влади, міжнародної організації і здебільшого стосуються певних організаційно-правових та управлінських процесів, зокрема в аспекті: змін в житті людей; нематеріальної і матеріальної дії/сили; корупційного втручання у владу; спонукання до будь-якої дії; зміни поглядів інших; формування сприйняття, емоцій, амбіцій; впливів на рішення людей; зміни індивідуальної поведінки; втручання в розвиток; всіх змін внаслідок впровадження політики; запровадження

програм впливу для налагодження співпраці, отримання конкретного результату проекту, програми; користі; наслідків діяльності; примусити людину щось зробити; сили лідера; правового регулювання різних видів впливів в життєдіяльності суспільства; способів взаємодії з громадськістю (табл. 1.1).

Табл. 1.1. Розуміння впливів в науково-прикладному контексті на підставі аналізу наукових джерел (авторська розробка)

класи впливів	зміст розуміння впливу
академічні, котрі стосуються пошуку змісту та сенсу поняття, зокрема в контексті:	впливу на людей, думки, дії, подій
	Примусу
	влади (особи, речей, організації тощо)
	розвитку будь-чого
	створення ефекту без застосування сили
	впливу людини/організації на суспільство, оточуюче середовище
	формування поведінки відповідно до інтересів суспільства
	наслідків певної дії чи програми
	впливу НУО, організацій соціальних підприємців, компаній та корпорацій на цінності, у тому числі економічні, соціальні
	ефектів прихованих або явних впливів
	причино-наслідкових і наслідково-причинних ефектів
	зміни наукового погляду на проблему
	наукового і дослідницького впливів (у т.ч. на розвиток та інші сфери суспільного життя)
	моделей впливів
	впливу бюрократії крізь призму адміністративних впливів
	діяльності держави та різних суб'єктів публічно управлінської діяльності
прикладні, які віддзеркалюють практичну складову діяльності людини, організації, органу влади, міжнародної організації і здебільшого стосуються певних організаційно-правових та управлінських процесів, зокрема в аспекті:	змін в житті людей
	нематеріальної і матеріальної дії/сили
	корупційного втручання у владу
	спонукання до будь-якої дії
	зміни поглядів інших
	формування сприйняття, емоцій, амбіцій
	впливів на рішення людей
	зміни індивідуальної поведінки
	втручання в розвиток
	всіх змін внаслідок впровадження політики
	запровадження програм впливу для налагодження співпраці, отримання конкретного результату проекту, програми
	Користі
	наслідків діяльності
	примусити людину щось зробити
сили лідера	
правового регулювання різних видів впливів в життєдіяльності суспільства	
способів взаємодії з громадськістю	

В зарубіжній науці і практиці, а також в міжнародних офіційних документах, у тому числі і у глобальних організаціях, надаються різнопланові але чіткі визначення поняття «вплив». В українській науці державного управління чітке визначення поняття «вплив» відсутнє, хоча широко використовується при характеристиці різних понять, термінів, категорій. Окремо надають визначення різним видам впливів, таким як: управлінській; державноуправлінський; політичний; внутрішній; зовнішній; геополітичний; економічний; соціальний; регуляторний; правовий; інформаційно-психологічний.

Автором вплив розуміється як спеціальна інноваційна діяльність органів державної влади щодо побудови взаємовідносин держави і суспільства в цілому, активізації приватного і громадського секторів для вирішення проблем розвитку суспільства, розв'язання суспільно значимих завдань, об'єднання задля досягнення сталого розвитку держави та створення умов для індивідуального розвитку населення шляхом зміни поведінки суспільства, вироблення суспільних цінностей, переконань.

1.2. Наукові і прикладні підходи щодо типології впливів в публічному управлінні

С. Хірн і А.Л. Буффарді (Hearn S. and Buffardi A.L., 2016) зазначають, що кожен прагне досягти та продемонструвати вплив. Вони виокремлюють різні підходи щодо розуміння впливів, зокрема: інвестування впливу (приватні фонди); колективний вплив (суб'єкти соціальних змін); соціальний вплив (суб'єкти соціальних змін); вплив досліджень (науковці); вплив на розвиток (міжнародне співтовариство, агентства розвитку, практики розвитку); позитивні та негативні впливи; первинні та вторинні; довгострокові та короткострокові впливи; прямі чи опосередковані впливи; навмисні чи ненавмисні [412].

Інша типологія зарубіжних науковців розподіляє вплив на: навмисний; ненавмисний; бажаний; небажаний; позитивний; негативний [368].

Зарубіжні дослідники зазначають, що існує багато різних типів впливу. І при

цьому є певний взаємозв'язок типів впливів: одні типи призводять до інших. Дослідники наголошують, що інституційні визначення впливу часто перераховують види впливу, але відсутні класифікації розуміння впливів. Виокремлюють десять типів впливів, зокрема:

1. Вплив на розуміння та усвідомлення. Цей вплив стосується залучення громадськості та впливу на громадськість. Це може бути нова оцінка того, що люди раніше не помічали або сприймали як належне, або це привертання уваги до важливої проблеми, яка зазвичай мало висвітлюється в ЗМІ. Важливо те, що громадськість усвідомлює проблему, що вже само по собі впливає на подальший результат взаємодії або спільної діяльності. Фахівці вважають, що саме вплив усвідомлення та розуміння часто призводить до інших типів впливу, такі як ставлення та інші [627].

2. Ставлення (зміна ставлення, як правило, групи людей, які поділяють схожі погляди, на нове ставлення, яке приносить користь їм або іншим). Залучення громадськості може призвести до нового сприйняття альтернативних поглядів і більш позитивного сприйняття людей, які дотримуються інших поглядів. Це стає перевагою, якщо призводить до зменшення упередженого ставлення до інших. Зміни у ставленні часто призводять до змін у поведінці та рішеннях, і дають можливість розробити шлях до впливу, який передбачає зміну ставлення на шляху до інших впливів [627].

3. Економічні наслідки впливів (грошові вигоди, уникнення витрат або збільшення обороту, прибутку, фінансування або вигоди для груп людей або навколишнього середовища, виміряні в грошовому еквіваленті). Залучення громадськості може призвести до зменшення кількості звернень до органів державної влади або звернень за медичною допомогою. Також може призвести до створення нового продукту чи послуги. Окрім того, може продемонструвати, що нова чи існуюча політика не досягає своєї мети, а тому витрачає гроші, що призводить до відміни цієї політики (економія грошей) або її заміни чимось ефективним (забезпечує кращу цінність грошей платників податків). Система проведених впливів дає можливість кількісно оцінити економічну вигоду для

суспільства від нової політики, або оцінити переваги втручання для природного середовища за допомогою методів грошової оцінки. Економіка також все частіше пропонує ряд негрошових методів оцінки для оцінки впливу, які нелегко (або не слід) конвертувати в грошові значення [627].

4. Вплив на навколишнє середовище (користь від досліджень для генетичного різноманіття, збереження видів або середовищ існування та екосистем, включаючи переваги, які люди отримують від здорового середовища). Екологічні переваги можуть бути лише для природи (без відчутної користі для людей) або для природи та людей. Вплив може призвести до змін у поведінці людини, які принесуть користь природі (наприклад, зменшення споживання або використання пластику). Оцінка такого впливу може бути проведена через екологічні переваги для людей з точки зору розуміння та обізнаності через освіту або через послуги, які є відчутними та їх легко виміряти, як-от надання їжі та користь для здоров'я та ін. Втім, є впливи, які важко виміряти, такі як культурні чи духовні вигоди, що виникають від взаємодії з природою. Як наголошують дослідники, існує дедалі більше підходів із соціальних наук, мистецтва та гуманітарних наук для оцінки такого роду впливів [627].

5. Вплив на здоров'я та самопочуття стосується змін в таких галузях як клінічна медицина, громадська охорона здоров'я та біомедичні науки. Результати досліджень в цих науках можуть знизити смертність і захворюваність у певних групах пацієнтів за допомогою втручань, таких як нові ліки та методи лікування хвороб і станів, або втручань у сфері охорони здоров'я, спрямованих на зміну індивідуальної поведінки до більш здорових результатів та ін. [627].

6. Вплив політики (внесок в нові або змінені закони, нормативні акти чи інші політичні механізми, які дозволяють їм задовольнити визначену потребу чи мету, яка приносить суспільну користь). Такий вплив виходить за рамки простого впливу на політику, а дозволяє певній політиці приносити суспільні блага [627].

7. Інші форми впливу на прийняття рішень і зміну поведінки. Це стосується зміни ставлення певної групи до інших, ця зміна ставлення може перетворитися на зміни в поведінці. Вплив змін у поведінці може призвести до інших впливів [627].

8. Культурний вплив – це впливи в організаціях, соціальних групах або суспільстві, які приносять переваги членам цих груп або тим, з ким вони взаємодіють [627].

9. Інші впливи, які призводять до соціальних наслідків (переваги для конкретних соціальних груп або суспільства, які не охоплені іншими видами впливу). Наприклад, вплив доступу до електроенергії на процес освіти або вплив доступу до Інтернету, може призвести до розробки курсів для самостійного вивчення та ін. [627].

10. Спроможність або підготовленість – це впливи, які ймовірно, приведуть до майбутніх вигод, або які роблять окремих осіб, групи чи організації більш підготовленими та краще справляються зі зміни, які інакше могли б негативно вплинути на них. Йдеться про розробку нової інфраструктури, обладнання та ін., що може принести переваги майбутнім користувачам [627].

В деяких джерелах виокремлюється три типи впливів: вплив позиції; панівний вплив; міжособистісний вплив. Такий розподіл ґрунтується на позиції, що вплив на людей має змусити їх щось робити, думати чи змінити поведінку [581].

Також є розподіл на впливи на оточуючих, такі як: ситуаційний вплив (найпоширеніший вид впливу, заснований на посаді, званні та авторитеті; вплив не зроблений кимось особисто, а такий, що залежить від ситуації в якій знаходяться люди; вони змушені знаходитись в певній конкретній ситуації і знаходитись під впливом ситуації (це стосується також і політики); тимчасовий вплив (це вплив через певні дії, які викликають у інших людей бажання брати участь в конкретній діяльності; цей вплив на стосунки не можна перетворити на основі минулих результатів); тривалий вплив (ґрунтується на послідовності діяльності з впливів на людей; такий тип впливу не є примусовим; цей вплив пропонує наслідувати поведінку або дії тощо; цей вплив може формувати цінності) [640].

Є публікації, в яких виокремлюється п'ять стилів впливу, зокрема: перемикання (люди, які використовують сполучний стиль впливу, як правило, мотивують за допомогою взаємності, консультацій та особистих стосунків); раціоналізація (люди з раціоналізуючим стилем впливу схильні використовувати

логіку та аргументацію, щоб спробувати переконати інших); відстоювання (ті, хто має впевнений стиль впливу, схильні використовувати авторитет і впевненість як спосіб мотивації інших); надихання (ті, хто володіє надихаючим стилем впливу, використовують приклад і товариськість, щоб мотивувати інших); ведення переговорів (люди зі стилем впливу на переговори схильні шукати золоту середину як спосіб мотивувати інших) [641].

Окремий вид впливів стосується роботи ЗМІ. Зарубіжні фахівці визначають три види впливу ЗМІ, так як: культивування (ЗМІ змушує людей думати, що те, що вони там бачать, відображає те, що відбувається в культурі); порядок денний (ЗМІ визначають, що важливо, а що ні, за матеріалами, які вони висвітлюють); соціальне навчання (медіа є зразками для наслідування, яких споживачі інформації наслідують, можливо, навіть не усвідомлюючи цього) [607].

Х. Слім (Slim H., 2023) характеризує п'ять видів гуманітарного впливу: 1) публічне прогнозування – це прямий публічний виклик, який зазвичай передбачає наслідки проблемних дій. Такий вплив провадиться шляхом використання таких методів як скандал, обурення, ганьба, публічна атака з метою викликати незадоволення людей діями влади; 2) інтимна оповідь – це більш особистий і непрямий підхід до впливу. Історії використовуються як аналогії, алегорії чи притчі. У такому підході історія працює так, щоб змусити людину звинувачувати себе та нагадувати їй, що правильно робити; 3) обговорення та вирішення проблем – це ще одна давня форма впливу, яка передбачає спільне розмірковування з представниками влади про те, що є правильним і передбачає спільний пошук відповідей; 4) постійні повторювання. Основою є те, що люди надзвичайно сприйнятливі до повторень, які широко визнані як одна з найефективніших технік впливу; 5) сила прикладу. Негласна сила прикладу є однією з найефективніших форм впливу. Міметична природа людини означає, що якщо хтось подає достатньо потужний і надихаючий приклад, то людина буде копіювати його. Також лідери можуть вести за собою людей [539].

М. да Сілва (Da Silva M., 2015) більш детально класифікує впливи [363]:

- прихований вплив, коли є неявні методи впливу на людей, їх поведінку;

- відвертий вплив, коли напряду використовуються методи впливу, щоб змінити поведінку людей. Як правило, ця форма впливу обертається навколо зміни екології, між людьми та їх середовищем;

- вплив на екологію, який поділяється на декілька впливів, зокрема: фізичний вплив, який стосується формування середовища, а будь-які зміни, які відбуваються, можуть вплинути на культуру організації у тому числі; шум – це вплив, який вимагає людей робити певні дії, наприклад, використання звукових стимулів при рекламі та ін.; різноманітність – це вплив, який веде до покращення продуктивності і передбачає зміну ситуації; інфраструктура – це вплив, який викликає мотивацію у людей до спільної діяльності;

- психологічний вплив, який передбачає керування групами людей. Цей вплив передбачає збільшення взаємодії людей, що може призвести до спільних групових дій і побудови довготривалих стосунків в спільній діяльності. Також такий вплив викликає потребу участі людини, оскільки вона відчуває себе більш цінною і, у свою чергу, намагається бути більш продуктивною у своїй роботі. Окрім того виокремлюється магнетизм або харизму, який викликає особисту владу людини (їх називають «агентами змін») та її вплив на групи людей [363].

Дж. Т. Таунсенд і Я. Лю (Townsend J. T., Liu Ya., 2022) характеризують вибіркового впливу, який вважають видом маніпулятивного впливу. Вони зауважують, що такий вплив має певну ментальну архітектуру і впливає на прийняття рішення. Вибірковий вплив розглядається як концепція, що розвивається протягом багатьох років [588]. Дослідники виокремлюють декілька видів вибіркового впливу: типовий підхід до використання вибіркового впливу полягає у визначенні того, як зовнішній фактор, зазвичай експериментальний може змінити деяку залежну змінну, пов'язану з психологічним процесом; вибіркового впливу Штернберга, який здійснюється лише тоді, коли є дві експериментальні змінні. За умовчанням визнається, що найбільш квінтесенційна форма вибіркового впливу відбувається в контексті стохастичної незалежності окремих підпроцесів; чистий вибіркового впливу діє в послідовних односпрямованих системах. Чистий вибіркового впливу діє в паралельних системах; невибіркового впливу прямий і

непрямий невивірковий вплив; опосередкований невивірковий вплив [588].

А. Фішер (A. Fischer, 2022) запропонував нове розуміння маніпуляції як відмінних дій від звичайних впливів, зокрема – це «Модель маніпуляції задоволенням» (PEM). Маніпуляція розуміється як форма впливу, коли маніпулятор намагається модулювати афективні стани маніпульованого, пропонуючи певну мету (дія, продукт тощо), яка сприймається як приємна/неприємна, але при цьому маніпульований залишається, принаймні в мінімальному сенсі, вільно вибирати чи не вибирати цю мету. Він стверджує, що маніпулятивні стратегії, які спрямовані на афективний регістр, як правило є частиною складного процесу прийняття рішень, що спирається як на афективні стани, так і на розум. На думку А. Фішера, двозначність існуючих понять призводить до того, що слово «маніпуляція» використовується як засудження спроби впливу – без подальшого обговорення [389].

Розуміння маніпуляції як впливу широко застосовується в зарубіжній практиці державного управління і у міждержавних відносинах. Так, у 2024 р. було підписано меморандум між США та Італією щодо розширення співпраці стосовно протидії маніпулювання інформацією іноземних держав. В документі йдеться про те, що іноземна держава може маніпулювати інформацією шляхом використання дезінформації та пропаганди. Це є транснаціональною загрозою безпеці, яка може створювати або використовувати розбіжності всередині та між країнами, поставити під загрозу чесність виборів, підірвати суспільну довіру до уряду. Фактично, США та Італія заключили договір скоординованих дій проти іноземної дезінформації [576].

Зарубіжні дослідники виокремлюють різні види маніпуляцій, притаманних державному управлінню, а саме: політична маніпуляція [487; 599]; управлінські/інституційні маніпуляції [312; 590 та ін.]; медіаманіпуляції [477 та ін.]; маніпуляції у соціальних мережах [549; 553 та ін.]; інформаційні маніпуляції [313; 440]; правові маніпуляції [516]; економічні маніпуляції [516].

Є дослідження (Pira F., 2023), які акцентують увагу на тому, що маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи зараз є відкрито критичною проблемою, яка загрожує суспільному життю. Глибока трансформація

суспільства, під час якої спостерігається прогресуюче послаблення інституцій, втрата ролі представництва як проміжних органів політичних партій та медіатизація процесів, що стоять за формуванням громадської думки, є глибоко дестабілізуючими факторами [511].

В зарубіжних наукових підходах виокремлюються й інші впливи, такі як:

- вплив державної політики, який передбачає досягнення компромісу із зацікавленими сторонами. Зроблено наголос на факторах впливу, які включають громадську думку, економічні умови, нові наукові відкриття, технологічні зміни, групи інтересів, неурядові організації, бізнес-лобіювання та іншу політичну діяльність. Багатоаспектність факторів впливу визначають напрями змін державної політики, в тому числі в умовах кризи;

- вплив громадської думки, який здійснюється через виборчу політику, мітинги громадян, активні дії, які впливають на урядовців та державну політику;

- вплив технологічного процесу на державну політику, оскільки остання характеризується змінами разом із технологічними винаходами. Група інтересів включає добровільні асоціації, професійні організації, громадські групи, орієнтовані на певну справу. Даний вид впливу включає рекламні засоби, освітні та просвітницькі заходи, які відповідають інтересам громадськості та місцям громадських організацій;

- вплив бізнесу на державну політику на основі колективної співпраці з урядом, що дозволяє поєднувати інтереси зацікавлених сторін [386].

У зарубіжних дослідженнях (Peters B. G., Pierre J., Sorensen E., Torfing J., 2022), в межах концепції New Public Management, виокремлено:

- значення політичного впливу в системі державного управління. Стратегічні менеджери вищого рівня залучені до розробки державної політики та формують суспільну цінність. Зроблено акцент на стратегічному управлінні громадськими організаціями. Запровадження даного підходу надає можливість спільно розробляти стратегічні плани, виробляти концепцію організаційного бачення та суспільних ціннісних пропозицій;

- вплив процесу демократизації, який встановлює новий вид взаємозв'язків

між державним та приватним сектором. Демократизація процесу державного управління залежить від готовності державних службовців заохочувати комерційні та некомерційні зацікавлені сторони, а також громадськість брати участь у спільних заходах задля вирішення складних проблем, які державний сектор не може вирішити самотійно [502].

Б.Г. Петерс, Ж. П'єр, Е. Соренсен, Дж. Торфінг (Peters B.G., Pierre J., Sorensen E., Torfing J., 2022) констатують, що зміна системи публічного управління обумовлена зростанням інтерактивних та спільних форм управління. Зарубіжні уряди залучають комерційні і некомерційні зацікавлені сторони до процесу управління, намагаючись підвищити ефективність, демократичну легітимність та інноваційність державного управління. З цієї позиції, зроблено наголос на доцільності переосмислення ролі лідерства та управління, відходу від ієрархічного бюрократичного контролю до «метауправління», яке має на меті вплинути на продуктивність управління, розвинути управлінські мережі та встановити нові види партнерств, продуктивність мереж, партнерств та інших типів спільного управління. Спільне управління та метауправління надають можливість зосереджуватися на політичних і демократичних наслідках залучення громадян до процесів державного управління, що, як правило, збільшує кількість політичних акторів, які прагнуть впливати на розподіл цінностей у суспільстві [502].

Р.К. Гомес, С.П. Осборн, П. Гварнієрі (Gomes R.C., Osborne S.P., Guarnieri P., 2020) розглядають вплив зацікавлених сторін і ефективність місцевого самоврядування. Вони вказують на відсутність єдиної думки, що потрібно робити, задля стимулювання громадських організацій до кращого надання послуг населенню. Цю проблему вони пояснюють різноманіттям інтересів і повноважень, з якими дана громадська організація має мати справу у своїй щоденній діяльності. В основу аналізу покладено теорію зацікавлених сторін Фрімена (1984 р.), яка за визначенням авторів публікації використовувалася як допоміжна теорія для пояснення відносин організації з її оточенням. Спочатку, ця теорія, вважалася базованою на приватному секторі. Пізніше, інші вчені визначили інструменти, які допомагали ідентифікувати зацікавлених сторін, і ця теорія використовувалася для

пояснення поведінки інших організацій [401].

Зацікавлена сторона визначається з позицій впливів на досягнення цілей організації. До останніх відносять як громадські організації, так і органи місцевого самоврядування. Їх також розуміють як громадські організації. Йдеться про те, хто і яким чином здійснює вплив на прийняття рішень і досягнення цілей організації. В зарубіжних дослідженнях [401] виокремлюються декілька напрямів вивчення впливів, зокрема з позицій: впливу на результати; ідентифікації зацікавлених сторін, які дійсно впливають на рішення, визначаючи наскільки вони впливові та які є способи боротьби з цими впливами; розроблених структур для оцінки впливу зацікавлених сторін; визначення факторів, які стоять за продуктивністю державних установ (ресурси, лідерство, менеджмент, регулювання та контроль, що вважається джерелами впливу органів місцевого самоврядування); визначених основ для розуміння впливу зацікавлених сторін на виживання приватних організацій; впливу зацікавлених сторін як визначального фактору діяльності уряду; послуг, що надаються місцевою владою, і які впливають на безліч зацікавлених сторін (останні поводитимуться інакше, аніж ті, на кого впливають інші послуги); впливу зацікавлених сторін як критичної проблеми для стратегічного планування державних і некомерційних організацій; тиску громадських організацій на процеси прийняття рішень органами влади як одного з видів впливу; встановлення моделі (п'ятисторонньої) для зображення джерел впливу, з яким стикається певна місцева влада з боку зовнішніх і внутрішніх зацікавлених сторін під час прийняття рішень. Такими джерелами є: регулювання, співпраця, встановлення порядку денного, легітимізація та контроль; вплив зацікавлених сторін через соціальні мережі; вплив зацікавлених сторін на прийняття рішень в управлінні проєктами; вплив зацікавлених сторін на продуктивність [401].

Є публікації в яких виокремлюють два види впливів: висхідний вплив як здатність впливати через звернення до вищої інстанції. Такий вид впливу може приймати форму альянсу з особою вищого статусу (або уявлення про наявність такого альянсу); низхідний вплив – це вплив керівної структури на людей [572].

Д. Джанг, Дж. Бечара, В. Боттом (Jang D., Bechara J., Bottom W., 2022)

характеризують впливи аналітичних центрів, які об'єднуються між бізнесом, урядом і наукою, задля впливу на державну політику. Ці організації мають три робочі форми, які використовують різні стилі дослідження та комунікації для націлювання на відмінні аудиторії як шляхи впливу. Традиційно їхніми цілями були еліти, такі як законодавці та органи виконавчої влади. З появою соціальних медіа, вони поширюють своє охоплення, в тому числі і на виборців [439].

Окремим типом впливу виділяється бюрократичний вплив на політику на рівні міжнародних організацій. Дослідники Ч. Кнілл, Л. Баєрлайн, Дж. Енклер, С. Грос (Knill Ch., Bayerlein L., Enkler J., Grohs S., 2019) пропонують концепцію адміністративних стилів, які формують види впливу. До таких стилів відносять: стиль слуги, стиль захисту, стиль консолідації та стиль підприємництва [449].

У деяких дослідженнях проведено паралелі між владою, авторитетом та впливом. Вплив розуміють як зміна думки чи поведінки інших. При здійсненні впливу в людських системах, слід враховувати мережу людських взаємозв'язків та систему поглядів. При цьому, впливові особи не змінюють думок чи поведінки, а особи впливу створюють поштовх, каталізатор або силу, яку люди використовують, щоб змінити себе. Коли впливові люди взаємодіють таким чином із тими, на кого впливають, вони, у свою чергу, самі зазнають впливу. Владу тлумачать як здатність впливової особи змінювати людей тим чи іншим способом. Потрібні дві сили: сила впливати і сила змінювати. Таким чином, влада, яка насправді має значення, є атрибутом системи, а не атрибутом впливових осіб. Авторитет також розглядається як атрибут системи. Р. Бренер (Brenner R., 2011) зазначає, що коли оцінюється ефективність спроб впливу, легітимність влади має менше значення, ніж точний тип повноважень, якими особа, на яку вплинули, наділила впливову особу [327].

Є дослідження, в яких наводяться характеристики таких типів впливів: конформізм (здатність людей піддаватись впливу інших); авторитаризм (схильність людей піддаватись владі) [571].

Європейська комісія (2022) акцентує увагу на посиленні впливу нових систем управління. Зауважується, що недержавні актори, глобальна свідомість, соціальні

медіа та інтернаціоналізація прийняття рішень формують нові, багаторівневі системи управління. Вплив нових систем розглядається крізь призму [428]:

- тенденцій, які вказують на напрямок змін у цінностях і потребах, що зумовлені силами та проявляються різними способами в певних групах суспільства;

- відокремлення довіри від правди. Йдеться про політику постправди, яка характеризується релятивізацією правди та фактів. Звернення до емоцій і особистих переконань є більш впливовим, ніж об'єктивні факти. Таким чином, політика відірвалася від політики;

- автоматизоване прийняття рішень, що впливає на суспільство. Це вплив на суспільство, оскільки автоматизовані засоби без участі людини мають справедливість, підзвітність, прозорість і етичні упередження;

- колективний розум тлумачиться з позицій зростання потреби його використання в розробці політики для розв'язання проблем, вирішення яких потребує широких суспільних домовленостей. Колективний інтелект – це процес, за допомогою якого різні люди збирають і діляться своїми знаннями, даними та навичками для вирішення суспільних проблем. Запити на демократію більшої участі, таку, яка включає громадян і взаємодіє з ними, зростає в усьому світі;

- нововведення в державному управлінні розглядається в контексті створення нових типів методів, структур і можливостей, щоб передбачати екстремальні події, впливати на соціально-технічні зміни та втілювати бачення більш бажаного майбутнього в житті;

- тиск на ЗМІ характеризується крізь індустрію новин, яка трансформується через кілька обмежень, і її трансформація особливо зумовлена економічними моделями та цифровими технологіями. Відбувається перехід складних новин на більш м'які, такі як розважальні та інформаційно-розважальні. Це може обмежити роль журналістських розслідувань. При цьому вважається, що цифрові платформи створюють додатковий тиск, забираючи традиційне джерело доходу через рекламу. Демократичні уряди потребують підтримки якісного виробництва ЗМІ [428].

Організація економічного співробітництва та розвитку (OECD, 2019)

акцентує увагу на чесності та впливах при виробленні політики. Виділяються два типи впливів: правомірні впливи; неправомірні впливи як впливи на посадовців для отримання певних переваг для приватних осіб та ін. Такий вплив може призвести до захоплення політики, коли державні рішення щодо політики спрямовуються від суспільних інтересів до конкретних інтересів [435].

Також йдеться про коаліцію осіб впливу на доброчесність у прийнятті державних рішень. Зазначається, що одні інтереси можуть отримати значний вплив на процесі формування державної політики, тоді як інші програють. Це неминуче впливає на результати державної політики та життя людей. Коаліція створена для того, щоб служити інклюзивною та недискримінаційною платформою для конструктивного вивчення інструментів і наслідків впливу зацікавлених осіб на державну політику. Усі учасники коаліції мають можливість зробити свій внесок, а ОЕСР сприяє збалансованості поглядів, інтересів і думок шляхом залучення організацій з різними точками зору [344].

Інший вид впливу стосується лідерства. Фахівці називають його «вплив без повноважень». Це здатність впливати на інших, не маючи над ними жодної влади. Управління без повноважень не означає посилення особистої влади чи самореклами. Це використання певного набору навичок, щоб виконувати завдання разом з іншими, коли ви не маєте над ними прямої влади. Сучасними прикладами таких впливів є створення Google Maps, діяльність Грети Тунберг, яка мобілізувала мільйони, щоб закликати світових лідерів віддавати пріоритет кліматичним діям, показують, що вплив сильніший за владу [517].

Вплив авторитетних осіб розподіляють за видами: психологічний вплив (вплив інформацією на зміну поглядів людей); когнітивні упередження (ефект ореолу); сприйняття легітимності; соціалізація та конформність; влада та контроль; слухняність; ідентифікація - це акт прийняття поглядів, переконань або поведінки авторитетної особи; інтерналізація – це акт зміни свого ставлення чи переконань, щоб вони відповідали ставленню чи переконанням авторитетної особи; соціальний порядок і стабільність: представники влади можуть сприяти соціальному порядку і стабільності, створюючи і вводячи в дію правила, закони або норми, які регулюють

поведінку і взаємодію індивідів і груп, а також шляхом вирішення конфліктів, суперечок або проблем, які можуть виникнути; соціальні зміни та інновації: авторитетні особи також можуть сприяти соціальним змінам та інноваціям, кидаючи виклик і трансформуючи існуючі правила, закони чи норми, які обмежують потенціал або прогрес окремих осіб і груп, а також створюючи та впроваджуючи нові ідеї, продукти чи послуги, які покращують якість або ефективність життя (владні особи також можуть сприяти соціальному розмаїттю та творчості, заохочуючи та підтримуючи вираження, дослідження або розвиток різних точок зору, талантів чи навичок, а також шляхом визнання, винагородження або відзначення їхніх досягнень чи внеску); соціальні заворушення та конфлікти (представники влади також можуть спричиняти соціальні заворушення та конфлікти, зловживаючи чи зловживаючи своєю владою, повноваженнями чи впливом, щоб експлуатувати, пригнічувати чи завдавати шкоди окремим особам чи групам, а також створюючи чи загострюючи нерівність, несправедливість чи образи, які підривають права, інтереси чи благополуччя інших) [571].

Узагальнення результатів аналізу джерел щодо типології впливів в публічному управлінні продемонстрував відсутність єдиного підходу до типологізації. Дана проблематика в зарубіжній науці вивчається давно. Сформовані концептуальні та теоретичні основи впливів в публічному управлінні. Основною сучасною думкою є підхід, який стосується взаємозалежності впливів, де одні типи впливів призводять до інших.

Автором на підставі аналізу наукових і прикладних джерел стосовно впливів в публічному управлінні систематизовано типи впливів:

1) за суб'єктами: колективний вплив; міжособистісний вплив; вплив зацікавлених сторін і ефективність місцевого самоврядування (в основі теорія зацікавлених сторін Фрімена, 1984 р.); вплив без повноважень (лідерство); коаліції осіб впливу на добросовісність у прийнятті державних рішень (ОЕСД, 2019 рік);

2) за соціальним значенням: соціальний вплив; вплив окремих соціальних груп;

3) за значенням для економічного розвитку: інвестування впливу; вплив на

розвиток; економічні наслідки впливу;

4) за наслідками: позитивні та негативні впливи; вплив спроможності та підготовленості (стосується майбутніх вигод і готовності отримати позитивний вплив результату); публічне прогнозування (передбачає наслідки проблемних дій); вплив на результати;

5) за рівнями: первинні та вторинні впливи; висхідний вплив; низхідний вплив;

6) за тривалістю: довгострокові та короткострокові впливи; ситуаційний вплив; тимчасовий вплив; тривалий вплив;

7) за способом: прямі чи опосередковані впливи; навмисні чи ненавмисні; вплив позиції; інтимна оповідь (непрямий підхід до впливу; історії використовуються як аналогії, алегорії чи притчі); прихований вплив; відвертий вплив;

8) за очікуваннями: бажаний; небажаний;

9) за залученням громадськості: вплив на розуміння та усвідомлення; зміна ставлення; зміна поведінки; обговорення та вирішення проблем (передбачає спільний пошук відповідей); вплив громадської думки;

10) за середовищем: вплив на навколишнє середовище; суспільний вплив; вплив на громадськість; вплив на органи влади; вплив на екологію (фізичний, шум, різноманітність, інфраструктура);

11) за політичним значенням: вплив на політику; політичних вплив; вплив державної політики; вплив технологічного процесу на державну політику; вплив бізнесу на державну політику; впливи при виробленні політики (OECD, 2019 рік) – правомірні і неправомірні впливи;

12) за значенням для здоров'я населення: вплив на здоров'я;

13) за перевагами: культурний вплив (впливи в організаціях, соціальних групах або суспільстві, які приносять переваги членам цих груп);

14) за домінуванням: панівний вплив; вплив авторитету; маніпулятивний вплив; тиск як вплив громадських організацій на процеси прийняття рішень; конформізм (здатність людей піддаватись впливу інших); авторитаризм

(схильність людей піддаватись владі); вплив авторитетних осіб (психологічний, когнітивні упередження (ефект ореолу), сприйняття легітимності, соціалізація та конформність, влада та контроль, слухняність, ідентифікація, інтерналізація, соціальний порядок і стабільність, соціальні зміни та інновації, соціальні заворушення та конфлікти);

15) за стилем впливу: перемикання; раціоналізація; відстоювання; надихання; ведення переговорів; сила прикладу;

16) за керуванням групами людей: психологічний вплив; маніпулятивний вплив; культивування (ЗМІ); порядок денний (ЗМІ); соціальне навчання (ЗМІ як зразок для поведінки); постійні повторювання (вплив до тих пір, поки тих, хто вірить в повідомлення не стане більше за тих, хто не вірить); вибірковий вплив як вид маніпулятивного впливу (типовий підхід до використання вибіркового впливу, вибірковий вплив Штернберга, чистий вибірковий вплив, невібірковий вплив, прямий і непрямий невібірковий вплив, опосередкований невібірковий вплив); «Модель маніпуляції задоволенням» (РЕМ) А. Фішера; політична маніпуляція; управлінські / інституційні маніпуляції; медіаманіпуляції; маніпуляції у соціальних мережах; інформаційні маніпуляції; правові маніпуляції; психологічні маніпуляції; економічні маніпуляції; маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи;

17) за впливом управлінських систем: вплив нових систем управління (Європейська Комісія, 2022 р.) – зміни цінностей, потреб, відокремлення довіри від правди, автоматизоване прийняття рішень, колективний розум, нововведення в державному управлінні, тиск на ЗМІ; вплив процесу демократизації; спільне управління; вплив на досягнення цілей організації; вплив органів місцевого самоврядування (ресурси, лідерство, менеджмент, регулювання та контроль); вплив послуг, які надають органи місцевого самоврядування на зацікавлених сторін; впливи аналітичних центрів;

18) за міжнародним рівнем: бюрократичний вплив на рівні міжнародних організацій (концепція адміністративних стилів (слуги, захисту, консолідації, підприємництва), які формують певні види впливу); розширення співпраці

стосовно протидії маніпулювання інформацією (використання дезінформації та пропаганди) іноземних держав (Меморандум між США та Італією, 2024) (див. додаток В).

На підставі концепції взаємозалежностей впливів, систематизовані автором впливи було згруповано в три класи відповідно до сфери публічного управління:

- вихідні впливи (те, що викликають певні зміни в публічній сфері);
- базові впливи (ті, що дають можливість побудувати систему впливів, зпроєктувати їх);
- спеціальні впливи (спрямовані на різні сфери публічного управління та адміністрування), а саме:

вихідні впливи за: впливом управлінських систем; міжнародним рівнем; суб'єктами;

базові впливи за: наслідками; рівнями; тривалістю; способом; очікуваннями; домінуванням; стилем впливу; керуванням групами людей;

спрямовані впливи за: соціальним значенням; значенням для економічного розвитку; залученням громадськості; середовищем; політичним значенням; значенням для здоров'я населення; перевагами (рис. 1.1).

Вхідні впливи	Базові впливи	Спрямовані впливи
<p>за суб'єктами: колективний вплив; міжособистісний вплив; вплив зацікавлених сторін і ефективність місцевого самоврядування (в основі теорія зацікавлених сторін Фрімена, 1984 р.); вплив без повноважень (лідерство); коаліції осіб впливу на добросовісність у прийнятті державних рішень (OECD, 2019 рік)</p> <p>за впливом управлінських систем: вплив нових систем управління (Європейська Комісія, 2022 р.) – зміни цінностей, потреб, відокремлення довіри від правди, автоматизоване прийняття рішень, колективний розум, нововведення в державному управлінні, тиск на ЗМІ; вплив процесу демократизації; спільне управління; впливи на досягнення цілей організації; вплив органів місцевого самоврядування (ресурси, лідерство, менеджмент, регулювання та контроль); вплив послуг, які надають органи місцевого самоврядування на зацікавлених сторін; впливи аналітичних центрів</p> <p>за міжнародним рівнем: бюрократичний вплив на рівні міжнародних організацій (концепція адміністративних стилів (луги, захисту, консолідації, підприємництва), які формують певні види впливу); розширення співпраці стосовно протидії маніпулювання інформацією (використання дезінформації та пропаганди) іноземних держав (Меморандум між США та Італією, 2024 р.)</p>	<p>за стилем впливу: перемикання; раціоналізація; відстоювання; надихання; ведення переговорів; сила прикладу</p> <p>за наслідками: позитивні та негативні впливи; вплив спроможності та підготовленості (стосується майбутніх вигод і готовності отримати позитивний вплив результату); публічне прогнозування (передбачає наслідки проблемних дій); вплив на результати</p> <p>за рівнями: первинні та вторинні впливи; висхідний вплив; низхідний вплив</p> <p>за тривалістю: довгострокові та короткострокові впливи; ситуаційний вплив; тимчасовий вплив; тривалий вплив</p> <p>за способом: прями чи опосередковані впливи; навмисні чи ненавмисні; вплив позиції; інтимна оповідь (непрямий підхід до впливу; історії використовуються як аналогії, алегорії чи притчі); прихований вплив; відвертий вплив</p> <p>за очікуваннями: бажаний; небажаний</p> <p>за домінуванням: панівний вплив; вплив авторитету; маніпулятивний вплив як вплив громадських організацій на процеси прийняття рішень; конформізм (здатність людей піддаватись впливу інших); авторитаризм (схильність людей піддаватись владі); вплив авторитетних осіб (психологічний, когнітивні упередження (ефект ореолу), сприйняття легітимності, соціалізація та конформність влада та контроль, слухняність, ідентифікація, інтерналізація, соціальний порядок і стабільність, соціальні зміни та інновації, соціальні заворушення та конфлікти)</p> <p>за стилем впливу: перемикання; раціоналізація; відстоювання; надихання; ведення переговорів; сила прикладу</p> <p>за керуванням групами людей: психологічний вплив; маніпулятивний вплив; культивування (ЗМІ); порядок денний (ЗМІ); соціальне навчання (ЗМІ як зразок для поведінки); постійні повторювання (вплив до тих пір, поки тих, хто вірить в повідомлення не стане більше за тих, хто не вірить); вибірковий вплив як вид маніпулятивного впливу (типовий підхід до використання вибіркового впливу вибіркового впливу Штернберга, чистий вибіркового впливу, невибіркового впливу, прями і непрямий невибіркового впливу, опосередкований невибіркового впливу; «Модель маніпуляції задоволенням» (PEM) А. Фішера; політична маніпуляція; управлінські / інституційні маніпуляції; медіа маніпуляції; маніпуляції у соціальних мережах; інформаційні маніпуляції; правові маніпуляції; психологічні маніпуляції; економічні маніпуляції; маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи</p>	<p>за соціальним значенням: соціальний вплив; вплив окремих соціальних груп</p> <p>за значенням для економічного розвитку: інвестування впливу; вплив на розвиток; економічні наслідки впливу</p> <p>за залученням громадськості: вплив на розуміння та усвідомлення; зміна ставлення; зміна поведінки; обговорення та вирішення проблем (передбачає спільний пошук відповідей); вплив громадської думки;</p> <p>за середовищем: вплив на навколишнє середовище; суспільний вплив; вплив на громадськість; вплив на органи влади; вплив на екологію (фізичний, шум, різноманітність, інфраструктура)</p> <p>за політичним значенням: вплив на політику; політичний вплив; вплив державної політики; вплив технологічного процесу на державну політику; вплив бізнесу на державну політику; впливи при виробленні політики (OECD, 2019 рік) – правомірні і неправомірні впливи;</p> <p>за значенням для здоров'я населення: вплив на здоров'я</p> <p>за перевагами: культурний вплив (впливи в організаціях, соціальних групах або суспільстві, які приносять переваги членам цих груп)</p>

Рис. 1.1. Класи систематизованих впливів в сфері публічного управління, згруповані на підставі концепції взаємозалежностей впливів (авторська розробка)

1.3. Системи впливів в контексті науково-прикладних характеристик систем

Розуміння систем впливу ґрунтується на визначенні поняття «система» та теорії систем. Єдиного тлумачення поняття «система» не існує. В кожній з галузей наук, а також в межах галузей наук є велика кількість визначень систем. Узагальнення результатів аналізу визначень, який базується на словниках та наукових публікаціях, продемонстрував, що поняття «система» розуміється як:

- потужний уряд або соціальна організація, що контролює життя людей [575];
- спосіб роботи, організації або виконання чогось, який слідує фіксованому плану чи набору правил;
- позначення організації чи установи, яка організована таким чином;
- набір пристроїв;
- обладнання або частин;
- мережа речей, які пов'язані між собою, щоб люди або речі могли переміщатися з одного місця в інше або спілкуватися;
- певний набір правил, особливо в математиці чи науці, який використовується для підрахунку або вимірювання речей;
- уряд або адміністрацію країни;
- група або комбінація взаємопов'язаних, взаємозалежних або взаємодіючих елементів, що утворюють колективну сутність;
- методична або скоординована збірка частин, фактів, концепцій тощо;
- будь-яка схема класифікації або розташування;
- мережа зв'язку, транспортування або розподілу;
- метод або комплекс методів;
- впорядкованість, упорядкований спосіб;
- організм, який розглядається як функціонуюча сутність;
- будь-яка з різних частин або структур тіла, анатомічно чи фізіологічно пов'язаних;
- фізіологічна чи психологічна конституція людини;

- будь-яка збірка електронних, електричних або механічних компонентів із взаємозалежними функціями, зазвичай утворюючи окрему одиницю;
- група небесних тіл, які пов'язані в результаті природних законів;
- зразок речовини, в якому одна або кілька речовин знаходяться в одній або кількох фазах;
- точка зору або доктрина, яка використовується для тлумачення галузі знань;
- набір або розташування речей настільки пов'язаних або взаємозалежних, що утворюють єдність або органічне ціле;
- набір фактів, принципів, правил тощо, класифікованих або організованих у регулярній, упорядкованій формі таким чином, щоб показати логічний план, що зв'язує різні частини;
- метод або план класифікації чи розташування;
- усталений спосіб робити що-небудь; метод; процедура;
- впорядкованість або методична планованість у своїй діяльності;
- сукупність чи комбінація речей або частин, що утворюють єдине ціле;
- будь-яка сукупність або набір корельованих членів;
- впорядкована та вичерпна сукупність фактів, принципів, доктрин тощо в певній галузі знань чи думки;
- скоординований набір методів або схема чи план процедури;
- організаційна схема;
- будь-який сформульований, регулярний або спеціальний метод процедури;
- належний метод або впорядкований спосіб організації чи процедури;
- метод або схема класифікації;
- переважна структура чи організація суспільства, бізнесу, політики чи суспільства загалом; заклад [369].

Б. Вітворт (Whitworth B., 2009) в контексті соціотехнічних систем зазначає, що система повинна існувати в «світі», оскільки природа системи – це природа світу, який її містить, наприклад, фізичний світ, світ ідей і соціальний світ можуть містити фізичні системи, системи ідей і соціальні системи відповідно. Системі потрібна ідентичність, щоб відрізнити «систему» від «не системи». Існування та

ідентичність є двома основними вимогами будь-якої системи [623].

Д. Кастро Аніяр (Aniyar D. Castro, 2022) крізь призму соціальних наук характеризує систему в аспекті типів обміну, які в соціальних науках називаються шаблонами, і визначають інтерпретоване поняття нації, суспільства чи цивілізації. Він наголошує, що цю концепцію слід диференціювати з ідеєю структури, набагато стійкішою, ніж ідея системи, і пов'язаною з інтерпретованим поняттям суспільства з історичної, антропологічної та макроекономічної точки зору [337]. Т.С. Валенсія, С.Дж. Валенсія (Valencia T.C., Valencia S.J., 2020), враховуючи виховний контекст, систему розуміють як групу елементів або частин, організованих і взаємопов'язаних у шаблоні структур, які створюють певний набір поведінки та часто класифікований як «функція» або «мета» [595].

Е.К. Папакітсос, Е. Теологіс, П.С. Макригіанніс (Papakitsos E.C., Theologis E., Makrygiannis P.S., 2020), розглядаючи проблеми навчання на роботі через системне моделювання в Європейському Союзі, робить опис системи як складної сутності, що складається з набору компонентів разом із їхніми властивостями, зв'язками та процесами, яка описується еквівалентною математичною моделлю [499].

В сенсі досліджень мобільності та впливу технологій Ф. Родрігес-Діас, Н.П. Зеа, М. Кабрера (Rodríguez-Díaz F., Zea N.P., Cabrera M., 2011) визначає систему як набір модулів, які працюють для досягнення спільної мети. Ці модулі взаємопов'язані та взаємозалежні і обмінюються інформацією для отримання комбінованих результатів [530]. С. Лонг (Long S., 2023) розглядає управління знаннями під час криз і в цьому сенсі систему визначає як організований каркас взаємопов'язаних частин для створення мережі [459].

Ел. Мохаммаді, С.М. Мортазаві (Mohammadi El., Mortazavi S.M., 2019) з погляду на рефлексію та співпрацю вважає, що система є ширшою аніж модель і зазвичай існує на рівні розробки політики для регіону чи країни [478]. Як поєднання незалежних, але взаємопов'язаних елементів, що утворюють єдине ціле розглядає систему Н.І. Гусон (Hughson N.I., 2011), враховуючи інтеперабельність освітніх систем на базі Інтернету [423].

Р.Р. Галлегос (Gallegos R. R., 2017) вважає, що система – це взаємопов'язана

сукупність елементів, яка організована узгоджено таким чином, щоб досягти чогось. Система складається з трьох видів речей: елементів, взаємозв'язків і функції або призначення [395]. В контексті організації інновацій у збройних силах П.Б. Агуа, Ан. Коррейя (Água P.V., Correia An., 2021) систему розглядають як групування частин, які працюють разом із спільною метою [309].

Як логічну організацію, що обробляє один набір сигналів на вході для створення іншого набору сигналів на виході розглядають систему Р.П. Франса, Ю. Яно, А.К. Борхес Монтейро, Р. Арсур (França R.P., Iano Yu., Monteiro A.C. Borges, Arthur R., 2020). Вони роблять акценти на розробці розумних систем [392].

В аспекті людського, реляційного і структурного капіталу Х.А. Кортес Руїс, Е.О. Кардосо Еспіноса, Р.М. Рівас Гарсія (Cortés Ruiz J.A., Cardoso Espinosa E.O., Rivas García R.M. 2019) систему визначають як структурований набір пов'язаних одиниць, які сприяють певному об'єкту [360].

В контексті організаційних інновацій Калп М.Х. (Calp M.H., 2020) розглядає системи як сукупність інтерактивних частин, об'єднаних для досягнення спільної мети [334]. В межах інновацій, що ведуть організації та лідерства і наслідування в контексті організаційних змін А. Ногейра, П.Б. Агуа, А.К. Коррейя (Nogueira A., Agua P.V., Correia A.C., 2022) систему визначають як групування частин, які працюють разом із спільною метою [488].

Систему як будь-який помітний набір компонентів, які визначені як складові одиниці тлумачать Л.А. Альфаро, К.П. Рівера, Дж. Луна-Уркізо, К. Еліза, Х. Суніга-Кучева, М. Уркізо-Абріл (Alfaro L.A., Rivera C.P., Luna-Urquizo J., Elisa C., Zuñiga-Cueva J., Urquizo-Abril M., 2022) [310]. В.Б. Фернандес, Ж. Варахао (Fernandes V.B., Varajão J., 2010) систему пояснюють як набір взаємодіючих або взаємозалежних сутностей, реальних або абстрактних, що утворюють інтегроване ціле [387]. Під системою, зазвичай, розуміють ряд пов'язаних окремих елементів, які можна розуміти як єдине ціле, якщо розглядати їх у контексті конкретної мети вважають К. Спатару, А. Кох, П. Буффарон (C. Spataru, A. Koch, P. Bouffaron, 2015), розглядаючи соціальну, економічну та екологічну стійкість у розвитку розумних міст [551].

Б. Петерс, Т.С. Беяк (Peters B., Beyak T.S., 2023) в контексті трансформаційних стилів лідерства систему характеризують як цілу структуру, організацію або організм, що складається з багатьох вкладених частин, які взаємодіють разом для досягнення спільних цілей [503].

В аспекті дослідження управління Л.С. Кеносі, О. Мосвеу (Kenosi L.S., Mosweu O., 2018) системою вважають сутність, що складається з підчастин, які складають ціле, і ці підчастини працюють разом у зв'язку, щоб зробити ціле завершеним [446].

Д. Васович, Т. Радженович, С. Живкович (Vasović D., Rađenović T., Živković S., 2023), досліджуючи системи комунального господарства в Республіці Сербія системою вважають групу взаємодіючих або взаємопов'язаних елементів, які діють відповідно до набору правил, утворюючи єдине ціле. Систему комунальних послуг вони визначають як групу суб'єктів, які надають суспільні блага або послуги широкій громадськості на рівні конкретного місцевого самоврядування [596].

Беручи за основу розуміння організаційних взаємодій з точки зору соціальної мережі та погляди лідерства щодо ефективного спілкування та управління між поколіннями С. Балакрішнан (Balakrishnan S., 2023) позначає систему як набір взаємозалежних компонентів, які утворюють внутрішньо організоване ціле, що діє як по відношенню до свого середовища, так і до інших систем [316].

В зарубіжних джерелах поняття «системи» розглядається в контексті структур в публічному управлінні, яка розуміється як система. Так, під структурою в публічному управлінні розуміється зовнішнє відображення системи, яка складається з елементів, що характеризують сутність будь-якого правового явища чи процесу. Це сукупність зв'язків, елементів, відносин і функцій, які існують у публічному управлінні. Структуру характеризують з двох точок зору: структуру самого публічного управління з його ієрархічною природою та інституціоналізацією функцій, а також структуру процесу державного управління, включаючи встановлення цілей, визначення завдань, вибір суб'єктів та оцінку. Структура відіграє вирішальну роль у розумінні сутності публічного управління, оскільки забезпечує стабільність і закономірності всередині явищ і процесів

незалежно від зовнішніх обставин. Поняття структури є важливим для аналізу правових явищ і виявлення істотних елементів та їх взаємозв'язків. Структура державного управління – це складна відкрита система взаємовідносин людей, що реалізується органами державної влади, заснована на принципах відкритості та прозорості. Впровадження інформаційних технологій вплинуло на структуру державного управління, що призвело до формування електронної держави та використання електронних комунікаційних систем для управління [608].

В іншому джерелі йдеться про те, що під системою публічного управління розуміється система, до складу якої входять суб'єкти публічного управління та суб'єкти муніципального управління. Зазначеним суб'єктам публічної адміністрації повноваження публічної адміністрації надаються законами чи іншими правовими актами, прийнятими на їх основі [558].

Р. Дін (Dean R., 2023) констатує, що державне управління є найбільшою частиною демократичної держави та ключовим моментом у розумінні її легітимності. Виняток становлять теорії обговорювальних систем, які визнають важливість публічного управління та намагаються включити його у свою орбіту. Він досліджує, як дорадчі системні підходи представляють: суб'єктів та інститути публічного управління; його спосіб координації; його ключові функції легітимності; його відносини легітимності; можливості для обдуманого втручання. Р. Дін стверджує, що побудова публічного управління через існуючі концептуальні категорії дорадчої демократії, розроблені в основному для пояснення легітимності законотворчості, призвело до деяких значних упущень і непорозумінь. Саме тому потребує уточнення розуміння системи публічного управління [364].

О. Вольська (2020) розглядає публічне управління крізь проєкцію системи, де до її елементів відносить низку структур (державні, місцеві, некомерційні), створення яких обумовлено суспільною метою, задоволення інтересів та «вирішення колективних проблем» [30].

А.Л. Помаза-Пономаренко (2020), розглядаючи публічне управління як вплив, тлумачить систему в значенні сукупності елементів, які є взаємопов'язаними і знаходяться у певній послідовності, і в сукупності складають

цілісне утворення. Характеризує систему крізь призму структурних елементів системи, які мають розподіл функцій, визначений взаємозв'язок як внутрішній, так і зовнішній. Виходячи з положень теорії систем і управління А.Л. Помаза-Пономаренко дає власне визначення системи публічного управління. Визначення ґрунтується на розумінні алгоритму обробки певної інформації суб'єктами впливу, на засобах реалізації аналізу інформації, які об'єднуються з метою досягнення певних цілей управління, які стосуються розвитку об'єкту управління [165].

М.І. Іщенко, Є.В. Міщук, А.С. Костенко (2019), посилаючись на роботу О.В. Федорчак «Класифікація механізмів державного управління, надруковану в журналі «Демократичне врядування» 2008 р. № 1, як систему розглядає механізми державного управління. Вони вважають, що це складна система, спрямована на практичну складову державного управління, на досягнення визначених цілей. Це все має певну структуру, яка стосується об'єкту управління, і спрямованими на нього методами, важелями, інструментами впливу, що забезпечується в правовому полі та інформаційно [79].

М.М. Бліхар публічне адміністрування розглядає як систему публічних інституцій. До останніх він відносить суб'єктів публічної влади, якими є суб'єкти державної публічної влади і суб'єкти недержавної публічної влади. Ключовими елементами системи є структурні елементи, до яких віднесено органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування. При цьому, М.М. Бліхар вважає, що публічне адміністрування «у більш ширшому розумінні включає в себе систему державного управління, представленого чинними адміністративними інститутами в рамках прийнятої структури влади в Україні» [16].

Визначення системи місцевого самоврядування в Україні у статті «Система публічного адміністрування» в термінологічному словнику «Публічне управління» (2018) надає Є.І. Бородін. Зазначається, що елементи системи визначаються національним законодавством. Вони є взаємопов'язаними. Всі елементи системи є суб'єктами, які на різних рівнях здійснюються місцеве самоврядування. Складовими системи місцевого самоврядування визначаються громади, представницькі органи, виконавчі органи та особи місцевого самоврядування.

Наголошується на гнучкості кількості елементів, оскільки вони можуть змінюватися, у бік збільшення або зменшення. Елементи системи розглядаються як обов'язкові, так і не обов'язкові, відповідно до законодавства України [19].

Систему публічного адміністрування по іншому визначає Н.М. Драгомирецька у статті «Система публічного адміністрування» в цьому ж словнику. У визначенні до суб'єктів публічного адміністрування віднесено органи державного і муніципального управління, а також всіх суб'єктів, на які ці органи здійснюють управлінські впливи. Система публічного управління поєднує органи публічного управління, місцевого самоврядування, самоуправління, незалежні установи, фонди, юридичні особи всіх форм власності і фізичні особи [56].

У наведеному раніше джерелі В.А. Яцук визначає систему публічного управління, яка об'єднує органи державного управління і місцевого самоврядування. Вони здійснюють організуючий вплив через управлінські функції на суспільство і через взаємодію між органами публічного управління. Також система публічного управління розглядається в контексті сукупності суб'єктів та об'єктів і їх взаємовідносин [295].

Системний підхід у публічному управлінні А.В. Дуда, А.С. Осьмак у тому ж словнику, що наведений вище, визначають в контексті методології щодо комплексу елементів, які є взаємопов'язаними. Характеристика системи стосується прийняття рішень в публічному управлінні. Основою останніх є використання результатів зв'язків і процесів як внутрішніх, так і зовнішніх [60].

В енциклопедичному словнику з державного управління В.Д. Бакуменко визначає адміністративну систему як ієрархічну. Сама система розглядається як складний суб'єкт державного управління і, водночас, для державної влади є підсистемою. Адміністративна система тлумачиться крізь призму управлінських функцій, до яких віднесено планування і нормування, організаційні функції, координація, мотивація, контроль тощо всіх сфер життєдіяльності суспільства. В.Д. Бакуменко зазначив, що адміністративна система «ототожнюється з системою органів виконавчої влади» [5].

О.С. Крамарева в контексті систем господарювання визначає

адміністративно-командну систему. За такого підходу вважається, що у одного суб'єкта зосереджена вся економічна влада. Таким суб'єктом вважається держава, а також партія або окрема особа. Особлива роль відводиться центральному суб'єкту, який приймає рішення в сфері економіки. Ці рішення є планами або наказами, які є обов'язковими для виконання. Втім, провідна роль відводиться державі. Вводиться ще одне поняття – економічна система. Наголошується, що держава вирішує питання всіх економічних систем і тому є центральною в системі адміністративно-командних відносин. Адміністративно-командна система піддається прямим методам правого регулювання через законодавчо закріплені відносини щодо суспільної власності [105]. Ю.П. Сурмін робить опис властивостей системи, якими є певні ознаки системи, і які є закономірними. Науковець характеризує систему крізь показники обмеженості, цілісності, структурності, взаємозв'язків, ієрархічності, множинності, описів. Основний акцент зроблено на цілісності системи, що відбувається в процесі розвитку системи. Також зазначається, що не всі системи є цілісними, особливо якщо вони обмежені. Структурованість системи залежить від окремих елементів, а також від самої структури системи та елементів [268]. Також Ю.П. Сурмін визначає життєвий цикл системи, тобто той час, протягом якого існує сама система. Життєвий цикл системи залежить багатьох показників, таких як екстремальні події, ресурси системи, саморегульованість системи. До етапів життєвого циклу системи віднесено виникнення, становлення, розвиток, руйнування системи або її перебудова. Система має циклічний характер існування, що, в свою чергу, є підґрунтям управлінського моделювання та прогнозування [269]. Саму систему Ю.П. Сурмін визначає як сукупність елементів. Ці елементи мають мати певну структуру, функції, зв'язки. Всі вони в сукупності забезпечують розвиток системи, який визначається як цілеспрямований. Також система має такі характеристики як цілісність, сукупність, множина. Ознаками системи визначаються: сукупність елементів; зв'язки елементів; організація, інтегровані властивості. Властивостями системи вважають: структурованість; зв'язки з навколишнім середовищем, які є залежними один від одного; ієрархічністю; множинністю описів [271].

Н.М. Мельтюхова визначає систему державного управління в контексті цілісної системи. Така система має елементи: суб'єкти і об'єкти управління; різнопланові зв'язки. При цьому окремими великими системами вважаються суб'єкт і об'єкт управління, зі своїми характеристиками, підсистемами та елементами. На характеристику системи впливають: сукупність моделей управління, законодавча, виконавча та судова влади. Система державного управління характеризується як складна, оскільки має численну кількість малих систем, які поєднуються в підсистеми і будуються в ієрархічному порядку. Це викликає складність прогнозування системи. Н.М. Мельтюхова вважає, що система державного управління є погано керованою системою і погано структурованою системою. Втім, така система вважається самоорганізованою [159].

Систему державної влади В.Д. Бакуменко визначає в контексті структуризації владних відносин. Останні будуються в процесі діяльності держави, що реалізують державні органи та посадові особи. Система державної влади поділяється на дві складові: суб'єктна – це різні організаційні структури, установи та ін.; об'єктний – компетенції, повноваження, права і обов'язки та ін. Ознаками системи державної влади є: правовий характер її здійснення; забезпечення прав і свобод; встановлення структури та системи державної влади; чітке визнання форм і процедур владних відносин; правова культура суспільства [7].

Л.Г. Штика як ієрархічну та впорядковану сукупність видів державної служби визначає систему державної служби. Вважається, що це забезпечує функціонування державного механізму та його цілісність. Система державної служби розглядається крізь призму видів служби та органів влади, в яких відбувається державна служба [292]. Системні складові державного управління визначено В.Д. Бакуменком та В.М. Князевим, зокрема, це цілі, функціональна структура держави, єдність державно управлінських процесів, засоби державного управління; особливості існування системи; перспективи розвитку держави [9].

Особливе місце у визначення систем посідає теорія систем. Як зазначають зарубіжні фахівці, вона спрямована на дослідження суспільства як складного устрою елементів, включаючи індивідів та їхні переконання, як вони пов'язані з

цілим (наприклад, з країною). Теорія систем бере участь в аналізі того, як суспільство адаптується до навколишнього середовища через коригування своєї структури, що має важливі наслідки для розуміння соціального порядку. Теорія систем розкриває складність соціальної еволюції і на цій основі наголошує на обмеженій можливості керування суспільством. З іншого боку, оскільки суспільство надзвичайно складне, суспільствознавці все ж можуть оцінити широкий діапазон адаптаційних можливостей соціальних систем [562].

А. Монтуорі (Montuori A., 2011) характеризує загальну теорію систем як спосіб вирішення дедалі складніших світових проблем. Загальна теорія систем виникла як альтернатива домінуючій формі дослідження та способу мислення, редукціоністському аналізу, який критикували за те, що він не в змозі розглянути ціле, взаємозалежність і складність. Загальна теорія систем представила такі ключові поняття, як відкриті та закриті системи, підкресливши роль і важливість контексту та середовища, еквіфінальність або те, як системи можуть досягти однієї мети різними шляхами, а також ізоморфізми або структурні, поведінкові та особливості розвитку, які загальні між системами. Центральним є «системи», визначене як група взаємодіючих, взаємозалежних елементів, які утворюють складне ціле [482].

П.Е. Гріффітс, Дж. Тебері (Griffiths P.E., Tabery J., 2013) роблять опис теорії систем розвитку. Вони наголошують, що в контексті цієї теорії один рівень не розглядається як центральний, а інші рівні не можуть розглядатись як фонові за яких розвиток розглядається як процес. Вони посилаються на дослідження Форда і Лернера 1992 року, які підкреслювали, що взаємодія – це постійний процес, у якому самі взаємодіючі суб'єкти трансформуються, так що те, що взаємодіє пізніше в процесі, залежить від попередніх фаз взаємодії. Систему розвитку, дослідники, пов'язали з теорією систем і кібернетикою. Важливу роль у поясненні розвитку відіграла динаміка системи [405].

П. Маін (Main P., 2023) зазначає, що теорії систем – це набір принципів і концепцій, які забезпечують основу для розуміння складних систем. Ці системи можуть варіюватися від соціальних і біологічних систем до екологічних систем.

Основним принципом теорії систем є наголос на взаємозв'язку та взаємозалежності різних частин системи. Складні системи – це більше, ніж просто сума їхніх частин, і що вивчення зв'язків між цими частинами може привести до кращого розуміння цілого. Складні системи, на відміну від простих лінійних систем, можуть виявляти емерджентні властивості, які неможливо передбачити за поведінкою окремих компонентів. Теорія систем є інструментом для розуміння складних і динамічних систем, які формують повсякденне життя. Петлі зворотного зв'язку є центральним поняттям у теорії систем, зокрема у вивченні динаміки поведінки. Ці цикли відносяться до циклічного потоку інформації між компонентами всередині системи. Петлі позитивного зворотного зв'язку підсилюють вплив певної поведінки, що призводить до увічнення або ескалації моделей поведінки. Петлі негативного зворотного зв'язку діють як регулюючий механізм, пом'якшуючи вплив поведінки та сприяючи стабільності в системі. Важливою є динаміка циклів зворотного зв'язку, що допомагає визначити можливості для втручання - розриву циклу позитивного зворотного зв'язку або посилення циклу негативного зворотного зв'язку - для зміни моделей поведінки [463].

Д. Чирот (Chirot D., 2001) зазначає, що теорія світових систем (WST) використовує цілісну методологію для подолання вузької дисциплінарної спеціалізації в соціальних науках [340].

Ф. Хейліген, Ч. Джослін (Heylighen F., Joslyn C., 1992) теорію систем визначили як трансдисциплінарне дослідження абстрактної організації явищ, незалежно від їхньої сутності, типу або просторового чи часового масштабу існування. Ця теорія досліджує як принципи, загальні для всіх складних об'єктів, так і (зазвичай математичні) моделі, які можна використовувати для їх опису [413].

Р. Брюне-Торнтон (Brunet-Thornton R., 2019) в контексті культури з точки зору систем цінностей теорію систем характеризує як міждисциплінарну теорію про природу складних систем у природі, суспільстві та науці. Це структура, за допомогою якої можна вивчати, досліджувати та описувати будь-яку групу об'єктів, які працюють у співпраці для досягнення спільної мети. Теорію систем можна застосовувати як до органічних, так і до неорганічних (наприклад,

інформаційних артефактів) організацій [330].

Дж. Монако, Е. В. Шнайдер (Monaco J., Schneider E. W., 2020), досліджуючи створення довготривалих систем продуктивності, зазначають, що теорія систем, це теорія, яка стверджує, що системи в природі є цілісними, взаємопов'язаними та взаємозалежними. Якщо зміни відбуваються в одній частині системи, це також впливає на інші частини системи [481].

І. Бугріка (I. Bouchrika, 2024) виокремлює три покоління теорії систем. Він зазначає, що у сучасному академічному контексті існує кілька припущень теорії систем, зокрема це: загальна теорія систем; кібернетика; теорія систем; системи динамічної рівноваги; системи самовиробництва; теорія соціальної системи. Перше покоління охоплює теорії динамічних нерівноважних систем. Його ключове поняття – гомеостаз, коли система підтримує себе, незважаючи на зміни в навколишньому середовищі. Друге покоління стосується систем динамічної рівноваги. Її ключова концепція – самоорганізація, яка зосереджується на тому, як структура системи кристалізується з безладів. Третє покоління охоплює систему самостійного виробництва. Його ключовим поняттям є автопоезис, який зосереджується на автопоетичних системах. Це стосується того, як мережі процесів виробництва елементів визначають організацію системи [323].

Л. Казім Ойеделе (Kazeem Oyedele L., 2015) зазначає, що теорія системи пояснює, як діяльність державного управління координується в системі та підсистемі, які взаємодіють. Підхід розглядає адміністративну систему (формальну організацію, неформальну організацію, ролі та осіб) і досліджує взаємозв'язки між різними частинами [444].

Н. Гвільям (N. Gwilliam, 2021) характеризує сім систем впливу, які включають бачення, зону геніальності, аудиторію, зміст, дію, співпрацю та любов. Вони діють як основа, спосіб мислення та організації інформації, щоб створити вплив, а потім використати цей вплив для досягнення цілей. Сім систем впливу Н. Гвільям, вважає фундаментальними кроками або системами, які ми можемо використовувати для створення, використання та підтримки впливу [408].

В інших дослідженнях акцент робиться на діаграмах впливу, які

представляють основні структурні особливості системи та важливі впливи, які існують серед них. Вони представляють огляд сфер діяльності, організації та інших угруповань, а також їх основні взаємозв'язки. Діаграми впливу використовуються для вивчення цих взаємозв'язків, що може призвести до перевизначення компонентів і нових поглядів на те, як вони впливають один на одного. Елементи діаграми впливу – це краплі, позначені словами та стрілками між крапками, які показують, які частини системи впливають на інші. В ідеалі, стрілки позначають вплив одного компонента на інший. Правила складання діаграм впливу: коли вони присутні, точкові лінії представляють межі компонентів; стрілка між компонентами позначає вплив або можливий вплив; стрілками не показані матеріальні потоки; як і системна карта, діаграма впливу є знімком, а не послідовністю в часі [429].

Дж.Т. Таунсенд і Ю. Лю (Townsend J.T. and Liu Y., 2022) розглядають систему впливів в контексті вибіркового впливів. Важливим елементом системи вони вважають принцип відповідної зміни. Вони констатують, що концептуалізація вибіркового впливу Штернберга працює на якісному рівнем. Тобто уникають конкретних параметризованих моделей. Однак параметризовані моделі можуть і, в сучасні дні, зазвичай також піддаватись і перевірятись принципами вибіркового впливу. Поняття вибіркового впливу є найглибшим і найважливішим аспектом пізнішої методології, заснованої на теорії, яка називається системною факторіальною технологією або просто SFT [588].

В інших дослідженнях система впливу розглядається як набір взаємодіючих або взаємозалежних об'єктів, реальних або абстрактних, які утворюють інтегроване ціле. «Інтегроване ціле» також формулюється як система, що втілює набір взаємозв'язків, які при з'єднанні створюють комбінований результат. Соціальна мережа розглядається як система впливу. Соціальна мережа – це динамічна система технологій, яка дозволяє людям спілкуватися з людьми та створювати вміст для розмов, спрямований на залучення людей, які мають прихильність до тем і впливових людей. Система прискорює динаміку людських стосунків. Вплив – це термін, який означає здатність опосередковано

контролювати, формувати або впливати на дії, переконання та ставлення інших людей або речей через свою поведінку, слова чи присутність. Соціальна мережа дозволяє створювати великі сфери впливу [437].

Є дослідження, в яких розглядається система впливів на поведінку через структуру людських систем, зокрема: структура впливає на поведінку, оскільки різні люди в одній структурі дають однакові результати; структура людських систем є тонкою, оскільки речі, які контролюють поведінку, різні – прийняття рішень, політика, процедури, цілі, інформація, правила, заходи, норми (системні умови); важелі походять від нових способів мислення, оскільки не можна досягти впливу, зосереджуючись на рішеннях, ігноруючи те, як вони впливають на інші частини системи. Наголошується, що система сама визначає свою поведінку [561].

Б. Шазел (B. Chazelle, 2012) акцентує увагу на тому, що системи впливу утворюють великий клас багатоагентних систем, призначених для моделювання того, як вплив у широкому сенсі поширюється в динамічній мережі [339]. Також є визначення системи впливу як набору взаємопов'язаних елементів, організованих таким чином, щоб чогось досягти. Відносини утримують елементи разом [626]. М. МакМахон, В. Паттон та М. Вотсон (McMahon M., Patton W., Watson M., 2015) розглядають систему кар'єрних впливів (MSCI) як якісно керований процес рефлексії для підлітків і дорослих, який ґрунтується на Рамковій системі теорії систем розвитку кар'єри [472].

Системи впливів також розглядають в контексті розуміння систем, зокрема – це: група взаємодіючих, взаємопов'язаних, взаємозалежних елементів (підсистем), які становлять складне та інтегроване ціле; «взаємопов'язана» група елементів (підсистем), «узгоджено організованих» для досягнення мети; група важливих частин або підсистем, які можуть «впливати на поведінку та властивості всієї системи, і жодна з яких не має на неї самостійного впливу» [559]. Елементи системи не є сукупністю елементів, а взаємопов'язані та впливають один на одного. Усі елементи системи організовані певним чином для досягнення її мети. Система виконуватиме певну функцію у більшій системі та має зворотній зв'язок [559].

Л. Скотт (Scott L. 2015) зазначає, що немає універсально узгодженого

визначення «системи», але загалом системи розглядаються як принаймні два елементи, які взаємопов'язані. Головною метою системи часто є виживання. Загальноприйняте визначення таке: система - це набір двох або більше взаємопов'язаних елементів з такими властивостями, де: кожен елемент впливає на функціонування цілого; на кожен елемент впливає принаймні один інший елемент у системі; усі можливі підгрупи елементів також мають перші дві властивості. Несистеми вважаються окремими екземплярами або набором елементів, які не мають взаємозв'язків, хоча вони можуть бути частиною системи [535].

Підсумовуючи зазначимо, що проведений аналіз науково-прикладних джерел щодо розуміння систем в публічному управлінні продемонстрував відсутність єдиного підходу та єдиного погляду на дану проблематику. Визначення систем в публічному управлінні стосується декількох площин:

- системи органів влади: потужний уряд або соціальна організація, яка контролює життя людей; суб'єкти та інститути публічного управління та їх координація; системи дорадчої демократії; система публічних інституцій (суб'єкти державної і недержавної публічної влади); органи публічного управління, місцевого самоврядування, самоуправління; суб'єкти, які на різних рівнях здійснюються місцеве самоврядування;

- системи суб'єкт об'єктних взаємовідносин: сукупність суб'єктів та об'єктів і їх взаємовідносин; суб'єкти і об'єкти публічного управління; складний суб'єкт державного управління; суб'єкти і об'єкти управління та зв'язки між ними; суб'єктна складова системи – це різні організаційні структури, установи та ін., об'єктна складова системи – компетенції, повноваження, права і обов'язки та ін.;

- системи структур: переважна структура чи організація суспільства, бізнесу, політики чи суспільства загалом; заклад; суб'єкти публічного управління та суб'єкти муніципального управління; структура в публічному управлінні, яка розуміється як система; структура самого публічного управління з його ієрархічною природою та інституціоналізацією функцій, а також структура процесу державного управління, включаючи встановлення цілей, визначення завдань, вибір суб'єктів та оцінку; державні, місцеві, некомерційні та ін. структури

як елементи системи;

- системи діяльності (функцій): алгоритм обробки певної інформації суб'єктами впливу; розробки політики для регіону чи країни; система прийняття рішень в публічному управлінні (табл. 1.2).

Табл. 1.2. Систематизація визначення систем в публічному управлінні за результатами аналізу зарубіжних та українських науково-прикладних джерел
(авторська розробка)

площини визначення систем в публічному управлінні	зміст визначення
<i>системи органів влади</i>	потужний уряд або соціальна організація, яка контролює життя людей
	суб'єкти та інститути публічного управління та їх координація системи дорадчої демократії
	система публічних інституцій (суб'єкти державної і недержавної публічної влади)
	органи публічного управління, місцевого самоврядування, самоуправління
	суб'єкти, які на різних рівнях здійснюються місцеве самоврядування
<i>системи суб'єкт об'єктних взаємовідносин</i>	сукупність суб'єктів та об'єктів і їх взаємовідносин;
	суб'єкти і об'єкти публічного управління;
	складний суб'єкт державного управління;
	суб'єкти і об'єкти управління та зв'язки між ними;
<i>системи структур</i>	суб'єктна складова системи – це різні організаційні структури, установи та ін., об'єктна складова системи – компетенції, повноваження, права і обов'язки та ін.
	переважна структура чи організація суспільства, бізнесу, політики чи суспільства загалом;
	заклад;
	суб'єкти публічного управління та суб'єкти муніципального управління;
	структура в публічному управлінні, яка розуміється як система; структура самого публічного управління з його ієрархічною природою та інституціоналізацією функцій, а також структура процесу державного управління, включаючи встановлення цілей, визначення завдань, вибір суб'єктів та оцінку; державні, місцеві, некомерційні та ін. структури як елементи системи
<i>системи діяльності (функцій)</i>	алгоритм обробки певної інформації суб'єктами впливу;
	розробки політики для регіону чи країни;
	система прийняття рішень в публічному управлінні

Виявлено загальне для всіх визначень при характеристиці систем, це: набір компонентів/елементів; їх структурованість; взаємозалежність та взаємопов'язаність елементів системи; ієрархічність; здатність системи до змін та саморегульованості; спрямованість на досягнення цілей; наявність функцій системи; спрямованість системи на результат; цілісність системи; наявність ресурсів системи, зв'язків, зворотних зв'язків. З'ясовано, що в українській науці система впливів в публічному управлінні не розглядається. Розглядається декілька впливів в контексті систем, зокрема: управлінський вплив; організуючий вплив; правовий вплив; вплив поведінки; впливи для керування суспільством; обдумане втручання.

В основу визначень системи, системи публічного управлінні та системи впливів покладено теорію систем, теорію систем розвитку, загальну теорію систем, кібернетику, теорія світових систем (WST); теорію соціальної системи.

Системи впливу спрямовані на: зміну способу мислення; використання впливу для досягнення цілей; зміну моделей поведінки; здатність опосередковано контролювати, формувати або впливати на дії, переконання та ставлення інших людей або речей через свою поведінку, слова чи присутність; побудову структурних взаємозв'язків; впливів на поведінку через структуру людських систем; утворення великої кількості багатоагентних систем; моделювання поширення впливу в динамічній мережі; досягнення цілей.

Вагомими елементами в системі впливів є інформація та відносини, які утримують елементи разом. Враховується те, що система сама визначає свою поведінку.

На підставі проведеного аналізу та узагальнення результатів автором надано визначення системи впливів в публічному управлінні як комплексу елементів (організаційна структура в широкому сенсі розуміння, інформація, ресурси (у тому числі людські), взаємозв'язки), які пов'язані між собою і спрямовані на організацію діяльності суб'єктів публічного управління, побудову їх взаємозв'язків та взаємовідносин, досягнення цілей публічного управління, активізації суспільства для побудови моделі колективної діяльності при вирішенні складних (кризових,

надзвичайних та ін.) завдань розвитку держави і суспільства.

Характеристиками даної системи є: структурованість на рівні організаційних, управлінських, інформаційних, психологічних, правових, економічних форм і методів впливу; ієрархічність форм впливу та їх методів, враховуючи, що одні впливи передбачають необхідність або доцільність інших; гнучкість, оскільки система впливів має відповідати внутрішнім і зовнішнім викликам; спрямованість системи на результат та на досягнення цілей (таких як узгодженість діяльності організаційних структур та міжвідомчих відносин, залученість широких верств населення до колективної діяльності при вирішенні завдань публічного управління, зміна поведінки, зміна мислення та ін.); наявність зав'язків та зворотних зав'язків як від суспільства, так і від організаційних структур.

1.4. Моделі впливів в публічному управлінні

Аналіз словників та наукових публікацій свідчить про відсутність єдиного тлумачення поняття «модель». В зарубіжних джерелах модель розуміють з декількох позицій, як:

- щось, на чому може базуватися копія, оскільки це надзвичайно гарний приклад свого типу;
- фізичний об'єкт, зазвичай менший за реальний об'єкт, який використовується для представлення чогось;
- просте представлення системи або процесу, особливо таке, яке можна використовувати в розрахунках або передбаченнях того, що може статися;
- щось побудоване або намальоване, особливо, щоб показати, як виглядатиме щось набагато більше;
- представлення чогось у словах або числах, які можуть бути використані, щоб сказати, що ймовірно станеться, якщо певні факти є правдивими [476];
- не реальний світ, а лише конструкція людини, яка допомагає краще зрозуміти системи реального світу (загалом усі моделі мають інформаційний вхід,

інформаційний процесор і вихід очікуваних результатів) [609];

- фізичне представлення, яке показує, як він виглядає або як працює (модель часто менша за об'єкт, який вона представляє);

- система, яка використовується і яку люди можуть захотіти скопіювати, щоб досягти подібних результатів;

- теоретичний опис, який може допомогти зрозуміти як система або процес працює або як він може працювати [367];

- гіпотетичний опис складної сутності або процесу [477];

- уявний образ явищ за допомогою термінів (або образів), з якими ми знайомі (в контексті наукових теорій) [534];

- сутність, яка використовується для представлення іншої сутності [568].

В українській науковій думці є декілька підходів до розуміння поняття «модель державного управління», зокрема:

- моделі державного управління визначаються в контексті концепцій, суспільно-політичних процесів, державно-управлінських систем, інституціональної побудови (А.О. Кузнецов, 2010) [106];

- моделі організаційних систем у державному управлінні розглядаються крізь призму взаємодії суб'єктів державного управління, упорядкування відносин, їх пов'язаності та впливу на суспільне життя, а також існуючих структурно-функціональних описів моделей в менеджменті (А.Ю. Васіна, 2010) [25];

- моделі підготовки державних службовців визначаються як опис існуючих моделей в світі та їх характеристик (Л.Л. Прокопенко, 2010) [236];

- моделі в державному управлінні тлумачаться в контексті поєднання явищ і процесів в державному управлінні, а також в аспекті існуючих визначень теорії систем (Ю.П. Сурмін, 2010) [272];

- модель системи характеризується з позицій побудови аналога з структурно-функціональними особливостями з використанням особливостей системного моделювання (Ю.П. Сурмін, 2018) [270];

- моделі місцевого управління не мають визначення, а характеризуються з позицій типологізації систем організації влади (Л.Л. Прокопенко, 2018) [235];

- модель розвитку території визначається в аспекті організації соціально-економічних відносин (І.О. Дегтярьова, 2018) [49].

В Енциклопедичному словнику з державного управління А.М. Панчук (2010) модель визначає модель в контексті спрощеного уявлення процесу, явища або реального об'єкту [173].

Зарубіжні науковці зазначають, що класифікація моделей за типами/аспектами є нечіткою. Є такий розподіл на типи моделей, який характеризуються: компартименталізацією/межою (карти, схеми та ін.); коннекціоністськістю/онтологічністю (графіки, списки речей, онтології, система/робота/функціонал, причинно-наслідкові діаграми тощо); аналітичністю/основними рівнями (структурно-причинні моделі та ін.); алгоритмічністю/на основі правил (генерація) (податкове право, правила логіки (включаючи імовірнісну логіку) та ін.); стохастичністю/рандомізованістю (використовуються лише для отримання результатів, але не для їх перевірки); статистичністю/на основі голосування/паралельний; багатообчислювальністю [591].

Інша класифікація поділяє моделі наступним чином: матеріально-формальні моделі; механічні, організмові та інші моделі; знакові, аналогові та символічні моделі; масштабні, аналогові, математичні та теоретичні моделі; символічні та знакові моделі; моделі даних; графічні, технічні та семантичні моделі; описові та неописові моделі [568].

За класифікацією Р. Будона (1970) виокремлюється наступні класи моделей:

- описові моделі, які класифікують, упорядковують або вимірюють, наприклад, у психометрії чи вимірювальному аналізі;

- неописові моделі, а саме: а) теоретичні, які аналізують термін або набір аксіом для пояснення даної реальності (загальні, наприклад, теорія ігор, теорії економічних циклів, теорія формальної граматики та специфічні, наприклад, у груповій динаміці); б) індуктивні, які пояснюють спостережувану реальність; це теорії, які можна перевірити; вони або більш прогностичні, або більш пояснювальні та використовуються: в експериментальних ситуаціях (наприклад, математична теорія навчання); спостережними науками (наприклад, економетрія та

опитування громадської думки в соціології); для аналізу зв'язку між елементами системи («структурні» моделі) [568].

Відповідно до теорій В. Бальцера (1982) розрізняють такі види моделей: потенційні моделі – це структури, що є результатом конденсації різних концепцій і мають відношення до теорії; структурні моделі, у яких дійсні текстові аксіоми, закони, у яких пов'язані різні концепції; теоретичні; часткові; реальні; математичні; нематематичні; вимірювальні моделі; просторово-часові моделі [568].

Розподіл типів моделей за К. Престон Уайт (1992) передбачає наступне: ментальна модель – ідея, така як інтерналізована модель стосунків людини з оточенням, яка використовується для керівництва поведінкою; знакова модель (малюнок, карта та ін.); лінгвістична модель (усний або письмовий опис, який використовується для керівництва та вдосконалення процедур); масштабна модель, аналогова модель або прототип (фізичний об'єкт); математична модель або комп'ютерне моделювання (система рівнянь і логічних виразів) [568].

Також в публікаціях є посилання на функції моделей, які визначає К.В. Дойч: організаторська; евристична; прогнозна; вимірювальна. За У. Попп (1970) виокремлюють шість функцій моделей: евристична; прогностична; інструментальна; технологічна; інноваційна; критична (критичне ставлення до ідеологій). Розширені функції даної моделі застосовуються за розробками К. Зальцманна (1972/1974), В. Будденсікі, Ф.Й. Кайзера, Г. Камінські (1980), а саме: структурування, опис, експлікація; побудова теорії; навчання/надання; стимуляція або імпульс; регулювання/ контроль; заміна; оцінка; перевірка та оцінка. Моделі за Р. Лахман (1960) розподіляються як: моделі, що забезпечують режими представлення; моделі, що функціонують як правила висновку; інтерпретаційна функція моделей; моделі, що забезпечують графічну візуалізацію [568]. Наукові моделі за Stachowiak (1973) розрізняються як: демонстраційні моделі (дидактичні моделі) для ілюстрації відношень; експериментальні моделі для пошуку (евристичні моделі) та перевірки гіпотез; теоретичні моделі передачі знань; оперативні моделі можливих «зовнішніх діапазонів цілей», щоб зробити доступною допомогу для прийняття рішень і планування [568].

Окремо розглядаються моделі колективного впливу. М. Heyne (2023) наголошує, що модель колективного впливу представляє революційний підхід порівняно з традиційною моделлю, наголошуючи на співпраці над конкуренцією та сприяючи спільному баченню серед різноманітних зацікавлених сторін. На відміну від традиційної моделі, яка часто працює розрізнено, модель колективного впливу заохочує об'єднання ресурсів, досвіду та зусиль для вирішення складних соціальних проблем. Такий підхід не тільки прискорює темпи змін, але також сприяє інноваціям і забезпечує пристосування рішень до конкретних потреб громад, які вони обслуговують. Модель колективного впливу розкриває повний потенціал кожного учасника, що зрештою призводить до більш стійких, справедливих і ефективних результатів для всіх [414]. Колективний вплив розуміється як мережа членів спільноти, організацій та установ, які просувають справедливість, навчаючись разом, узгоджуючи та об'єднуючи свої дії для досягнення змін на рівні населення та систем [612].

А. Pierce стверджує, що сила моделі колективного впливу полягає у створенні сильніших спільнот. Модель колективного впливу вимагає співпраці між гравцями сектору впливу, переваги для спільних бенефіціарів цілком можуть того варті. Модель колективного впливу це: структурований підхід до вирішення складних соціальних проблем через міжгалузеву співпрацю та спільні цілі; трансформаційний підхід, який вирішує складні соціальні проблеми шляхом заохочення співпраці між різними організаціями з різних секторів [510].

Об'єднуючи зусилля та працюючи над спільною програмою, ці партнерства створюють потужну силу для змін. В основу моделі колективного впливу дослідники поклали п'ять основних принципів, зокрема:

- спільний порядок денний - організації-учасники повинні створити спільне бачення та єдине розуміння бажаних результатів для досягнення значного прогресу; спільний порядок денний гарантує, що всі зацікавлені сторони узгоджені;
- спільне вимірювання - ефективні системи вимірювання життєво важливі для відстеження прогресу та оцінки впливу колективних зусиль; застосовуючи спільні методи вимірювання, організації можуть спільно контролювати успіх своїх

ініціатив і приймати рішення на основі даних;

- взаємодоповнююча діяльність - співпраця процвітає, коли організації координують свою діяльність для посилення свого впливу; партнери можуть створити синергетичний підхід, який максимізує їхній колективний потенціал, визначаючи взаємодоповнюючі ролі та використовуючи свої сильні сторони;

- безперервна комунікація - відкрита та послідовна комунікація є джерелом життя успішних ініціатив колективного впливу; створюючи атмосферу довіри та прозорості, організації можуть ділитися знаннями, ідеями та спільно приймати обґрунтовані рішення;

- основна підтримка - опорна організація має вирішальне значення для координації зусиль організацій-учасниць; ця організація забезпечує стратегічне керівництво, сприяє співпраці, забезпечує ефективне впровадження моделі колективного впливу [611].

Дослідники вважають, що переваги моделі колективного впливу включають здатність вирішувати складні соціальні проблеми, які вимагають зусиль кількох організацій, а також об'єднання різноманітних точок зору та досвіду для досягнення тривалих змін шляхом скоординованих і постійних зусиль. Ці ініціативи потенційно можуть створити більш значний вплив, ніж окремі організації, які працюють ізольовано. Вони можуть сприяти підвищенню ефективності та результативності, уникаючи дублювання зусиль і використовуючи сильні сторони кожної організації-учасника. Крім того, участь в ініціативі колективного впливу може забезпечити соціальні докази та підвищити довіру до організації, а також забезпечить вплив на державні гранти та лобіювання законодавства бенефіціарів [510].

В інших джерелах розглядається модель колективного впливу та її застосування в європейських містах з особливим акцентом на міській безпеці та соціальній згуртованості. В контексті такого підходу колективний вплив (CI) – це системний підхід до вирішення складних проблем на системному рівні через багатосекторальну співпрацю. Трансформуючи поведінку організацій та учасників, структура колективного впливу може допомогти досягти змін у цільових

спільнотах як на «рівні системи» (зміни в основних установах у географічній зоні ініціативи), так і на рівні населення (зміни поведінки у цільовій популяції). Модель колективного впливу має потужний потенціал для зміцнення співпраці для вирішення проблем у сфері міської безпеки та соціальної згуртованості [567].

Є також думка, що колективний вплив вимагає від усіх учасників формування спільного бачення змін, яке включає спільне розуміння проблеми та спільний підхід до її вирішення шляхом узгоджених дій. Розробка спільної системи вимірювання має важливе значення для колективного впливу. Послідовний збір даних і вимірювання результатів за коротким списком показників на рівні громади та в усіх організаціях-учасницях не тільки гарантує, що всі зусилля залишаються узгодженими. Це також дає змогу учасникам вважати один одного відповідальним і вчитися на успіхах і невдачах один одного. Ініціативи колективного впливу залежать від різноманітної групи зацікавлених сторін, які працюють разом, не вимагаючи від усіх учасників робити одне й те саме, а заохочуючи кожного учасника здійснювати певний набір заходів, у яких він є кращим, у спосіб, який підтримує та координується з дії інших. Сила колективних дій походить не від величезної кількості учасників чи одноманітності їхніх зусиль, а від координації їхньої диференційованої діяльності за допомогою плану дій, що підсилює один одного. Зусилля кожної зацікавленої сторони повинні вписуватися в загальний план, якщо їхні спільні зусилля хочуть досягти успіху. Численні причини соціальних проблем і складові їх вирішення взаємозалежні. Їх не можна вирішити нескоординованими діями ізольованих організацій [569].

Також колективний вплив розглядається як зобов'язання групи важливих акторів із різних секторів щодо спільного порядку денного вирішення конкретної соціальної проблеми в масштабі [352]. Колективний вплив, як зазначається в деяких публікаціях, дозволяє учасникам із різних організацій вирішити серйозну проблему, розробивши інтегрований план втручання, який докорінно змінює результати на рівні населення в громаді. У разі успіху громади вирішують серйозні складні проблеми (безробіття серед молоді, низький рівень випускників, бідність та ін.) або здійснюють значні суспільні зміни (більш стійкі продовольчі системи та

ін.) шляхом створення спільного багатосекторального розуміння проблеми, спільного бачення та плану дій із спільними вимірюваннями та допоміжними заходами [353].

Є погляд щодо колективного впливу, як спільного підходу до вирішення складних завдань, шляхом об'єднання людей у структурований спосіб для досягнення значних змін. Вважається, що встановивши спільні очікування щодо цілей, оцінки, діяльності та ресурсів, можна сформувати тривалі партнерства, які збережуть унікальну ідентичність кожного партнера та досягнуть більше, ніж будь-який партнер міг би зробити самостійно. Історію колективного впливу ведуть з 2011 року і, як стверджується в зарубіжних публікаціях, вперше він був представлений у статті Стенфордського огляду соціальних інновацій. На теперішній час колективний вплив використовується у громадах по всьому світу для успішного вирішення складних соціальних та екологічних проблем [613].

Окрім того, моделі впливу розглядаються в контексті організаційних змін, що вимагає від всіх нової поведінки. Складові блоки цієї моделі управління змінами від McKinsey включають: виховання розуміння та переконання; підкріплення змін за допомогою формальних механізмів; розвиток таланту та навичок; рольове моделювання [430].

У публікаціях 2022 року надається характеристика моделі впливу. Акцентується увага на тому, що модель впливу встановлює чотири виміри підтримки лідерів у впливі на інших: створення розуміння та переконання за допомогою фреймінгу та трансформаційного оповідання; забезпечення підкріплюючих структур і процесів, які заохочують бажану поведінку та перешкоджають небажаним; участь у навчанні та розвитку навичок, необхідних для робочої сили майбутнього; рольове моделювання бажаної поведінки. Досягнення балансу та узгодженості між чотирма вимірами моделі є важливим принципом у вдосконаленні [431].

У 2016 році зарубіжні дослідники наголошували, що моделі формування думок широко досліджуються в психології, соціології, економіці, математиці, інформатиці тощо. Основна модель формування думки та наслідування передбачає,

що індивіди в суспільстві починають із початкових думок щодо предмета. Моделі взаємодії описуються стохастичною матрицею [403].

У деяких публікаціях демонструється, що модель впливів ґрунтується на теорії рольового моделювання. Ця теорія працює, оскільки люди схильні наслідувати ставлення групи та інтегруватися в неї, як свідомо, так і несвідомо [378]. Якщо всі поведуться певним чином, то, як правило, усі намагаються прийняти однакові погляди задля об'єднання. В організації, нові учасники, як правило, одразу приймають активну робочу модель. Наступний постулат стосується того, що в будь-якій організації є критичні голоси, і вони повинні існувати завжди. Вони необхідні як для індивідуального, так і для колективного зростання. Фахівці в сфері колективних впливів вважають, що для того, щоб прийняти нові робочі методології, необхідно навчитися використовувати їх з теоретичної точки зору, а потім перейти до практичного навчання [378].

Привертає увагу модель ієрархії впливів, яка зарубіжними фахівцями вважається корисною структурою для опису багатьох речей, які впливають на зміст новин, які аудиторія бачить, чує та читає. Цю модель запропонували медіадослідники Памела Шумейкер і Стівен Різ у своїй книзі «Посередництво в повідомленні» 1996 року. Вирішальне втручання цієї моделі полягає в тому, що вона допомогла формалізувати ідею про те, що існує низка різних факторів, які впливають на зміст новин, і що ці фактори діють на різних рівнях, від мікрорівня (індивіда) до макрорівня (суспільства). За основу береться думка, що індивіди діють у більших соціальних, економічних, політичних і технічних системах і структурах. Ці системи та структури, у свою чергу, впливають на те, як журналісти думають і як вони виконують свою роботу. Це, у свою чергу, впливає на журналістську продукцію, яку виробляють ці актори. Модель ієрархії впливів визначає п'ять рівнів впливу [415]:

- індивідуальний рівень (відноситься до біографічних, психологічних і соціологічних характеристик окремого соціального актора);
- рутинний рівень (стосується шаблонних, повторюваних практик, форм і правил, які журналісти використовують для виконання своєї роботи);

- організаційний рівень (стосується політики, неписаних правил та економічних імперативів у журналістських організаціях);

- соціально-інституційний рівень (відноситься до норм, осіб та організацій, які діють за межами даної журналістської організації; наприклад, медіа-політика може обмежувати те, про що журналісти можуть повідомляти, або як вони можуть повідомляти про ці речі. У деяких країнах діють суворі закони про державну таємницю, які забороняють журналістам публікувати будь-що, що, на думку уряду, загрожує національній безпеці. Подібним чином деякі країни світу прийняли закони про «фейкові новини», які дозволяють державним органам штрафувати (або закривати) журналістів і ЗМІ, які випускають новини, з якими влада не погоджується);

- рівень соціальних систем (відноситься до символічних рамок норм, цінностей і вірувань, які знаходяться на суспільному рівні. Це найбільш макрорівень, і він просто відображає ті ідеї, які є більш загальноприйнятими в широкому суспільстві) [415].

Ці рівні впорядковані від мікро- (найменший за обсягом) до макро- (найширший за обсягом), і модель представляє їх у вигляді серії концентричних кіл. Модель ієрархії впливів не передбачає, що будь-який із рівнів є важливішим за інший. Ця модель також не передбачає спрямованості впливів (наприклад, теоретично не вважається, що рівень соціальних систем формує індивідів, або навпаки). В цій моделі зазначені вище рівні розглядаються як такі, що часто діють один на одного: індивіди колективно формують цінності та норми на рівні соціальних систем, незважаючи на те, що ці цінності та норми допомагають уможливити та обмежувати поведінку окремих осіб у суспільстві [415].

Модель впливу Коена-Бредфорда має назву своїх творців А.Р. Коена і Д.Л. Бредфорда, експертів з лідерства. Модель спочатку була опублікована в їхній книзі 2005 року «Вплив без повноважень». Дослідники вважають, що авторитет може бути проблематичним. Це не завжди гарантує, що лідер отримає підтримку та прихильність оточуючих. І це може викликати страх, який буде спонукати людей діяти з неправильних причин. Це є передумовою корисності впливу на інших без

використання авторитету. Модель впливу базується на законі взаємності – вірі в те, що всі позитивні/негативні речі, які робляться для інших, з часом окупляться [347].

У публікаціях зустрічається таке поняття як «інтерактивна модель впливу». Вона визначається як структура, що поєднує всі принципи поведінкової науки та методики зміни поведінки в просту комунікаційну модель, придатну для опису інтерактивних технологій. Модель базується на моделі циклічної комунікації, де джерело спілкується з аудиторією, яка спілкується з джерелом і так далі [362].

Виокремлюються джерела впливу, зокрема: особиста мотивація; особисті здібності (це джерело впливу зосереджується на потребі навчитися та практикувати поведінку); соціальна мотивація (вважається, що жоден ресурс не є більш потужним і доступним, ніж переконання людей, які складають соціальну мережу; іноді спроби змінити вимагають змін загальноприйнятих норм; публічний дискурс дозволяє вести здоровий діалог за умови, що безпечно говорити про високі ставки та суперечливі теми); соціальні здібності (соціальний капітал забезпечує силу мережі стосунків); структурна мотивація; структурні здібності (підвищення особистої майстерності, соціального капіталу та зосереджується на оточенні) [538].

Моделі впливу можуть розроблятися під конкретні потреби та вимоги. Такі моделі засновані на тому, наскільки прямий вплив мають ці дії. Є моделі, які мають три рівні: сильний прямий вплив (включає взаємодії, екологічну чи соціальну мету); прямий вплив одного інвестора (йдеться про державну політику впливу на сталий розвиток, у тому числі й регіонів); непрямий вплив через вартість капіталу та сигналізацію (вплив на сталий розвиток через підвищення ефективності діяльності інституційних інвесторів) [475].

Підсумовуючи зазначимо, що проведений аналіз джерел щодо визначення поняття «модель» свідчить про відсутність єдиного розуміння. Нами ці визначення були класифіковані за основою застосування моделі, зокрема для: представлення будь-чого (зменшені моделі реальних об'єктів); проведення розрахунків і прогнозування (системи, процеси); пояснення реальних процесів; теоретичного опису (теорії систем, категоріальний апарат тощо); характеристики різних моделей в державному управлінні (процесів, інституцій, взаємодій, суспільних процесів,

організаційних систем, підготовки державних службовців, структурно-функціональних особливостей, організації влади, соціально-економічних відносин тощо).

Існує велика кількість класифікацій моделей, які автором дисертаційного дослідження узагальнені і систематизовані за: схематичністю подання (компаратменталізаційні, коннекціоністські, знакові, аналогові, символічні моделі); взаємозалежністю компонентів (аналітичні, алгоритмічні, статистичні, обчислювальні, матеріально-формальні, моделі даних); ймовірністю (стохастичні моделі); способом подання (описові, неописові (теоретичні, індуктивні та ін.), структурні, графічні, прогнозні та ін. моделі); сферою застосування (механічні, організмові, технічні, математичні, фізичні, організаторські та ін. моделі); формою побудови взаємодії та взаємовідносин (ментальні моделі, ідеологічні, інноваційні, дидактичні).

Найбільш актуальними для державного управління на сучасному етапі вважається модель колективного впливу, яка ґрунтується на спільному баченні, співпраці, об'єднанні зусиль різних сторін. Модель зазнала модернізації та удосконалення з 2011 року, з часів її розробки. Вона має широке використання та застосування задля: вирішення складних соціальних проблем; створення сильніших спільнот; створення потужних організаційних та інституційних взаємозв'язків; досягнення тривалих змін шляхом скоординованих і постійних зусиль; підвищення довіри до організації, установи, органу влади, окремої особи; забезпечення міської безпеки та соціальної згуртованості; трансформування поведінки задля досягнення змін у цільових спільнотах; спільного розуміння проблеми та спільного підходу до її вирішення шляхом узгоджених дій; вирішення серйозних складних проблем громад; здійснення значних суспільних змін; створення спільного багатосекторального розуміння проблеми; спільного бачення та плану дій із спільними вимірюваннями та допоміжними заходами; формування тривалих партнерств; організаційних змін, що вимагає від всіх нової поведінки; підтримки лідерів у впливі на інших; інформування, роботи ЗМІ, формату подання новин, циклічної комунікації; сталого розвитку та ін.

Висновки до розділу 1

Узагальнення результатів дослідження щодо розуміння впливів та їх визначення показали відсутність єдиного підходу та наявності єдиного визначення. Визначення автором класифіковані як: академічні, котрі стосуються пошуку змісту та сенсу поняття; та прикладні, які віддзеркалюють практичну складову діяльності людини, організації, органу влади, міжнародної організації і здебільшого стосуються певних організаційно-правових та управлінських процесів.

В зарубіжній науці і практиці, а також в міжнародних офіційних документах, у тому числі і у глобальних організаціях, надаються різнопланові але чіткі визначення поняття «вплив». В українській науці державного управління чітке визначення поняття «вплив» відсутнє, хоча широко використовується при характеристиці різних понять, термінів, категорій. Окремо надають визначення різним видам впливів, таким як: управлінській; державноуправлінський; політичний; внутрішній; зовнішній; геополітичний; економічний; соціальний; регуляторний; правовий; інформаційно-психологічний.

Обґрунтовано новий зміст категорії «вплив», яку слід розуміти як спеціальну інноваційну діяльність органів державної влади щодо побудови взаємовідносин держави і суспільства в цілому, активізації приватного і громадського секторів для вирішення проблем розвитку суспільства, розв'язання суспільно важливих завдань, єдності задля досягнення сталого розвитку держави та створення умов для індивідуального розвитку населення шляхом зміни поведінки суспільства, вироблення суспільних цінностей та переконань.

Аналіз джерел щодо типології впливів в публічному управлінні продемонстрував відсутність єдиного підходу до типологізації. Дана проблематика в зарубіжній науці вивчається давно. В зарубіжній науці сформовані концептуальні та теоретичні основи впливів в публічному управлінні. Основною сучасною думкою є підхід, який стосується взаємозалежності впливів, де одні типи впливів призводять до інших.

Автором цього дисертаційного дослідження на підставі аналізу наукових і

прикладних джерел стосовно впливів в публічному управлінні систематизовано типи впливів за: суб'єктами; соціальним значенням; значенням для економічного розвитку; наслідками; рівнями; тривалістю; способом; очікуваннями; залученням громадськості; середовищем; політичним значенням; значенням для здоров'я населення; перевагами; домінування; стилем впливу; керуванням групи людей; впливом управлінських систем; міжнародним рівнем.

На підставі концепції взаємозалежностей впливів, систематизовані автором впливи було згруповано в три класи відповідно до сфери публічного управління: вихідні впливи (викликають певні зміни в публічній сфері); базові впливи (дають можливість побудувати систему впливів, зпроекувати їх); спеціальні впливи (спрямовані на різні сфери публічного управління та адміністрування), а саме: вихідні впливи (за впливом управлінських систем, за міжнародним рівнем, за суб'єктами); базові впливи (за наслідками, за рівнями, за тривалістю, за способом, за очікуваннями, за домінуванням, за стилем впливу, за керуванням групами людей); спрямовані впливи (за соціальним значенням, за значенням для економічного розвитку, за залученням громадськості, за середовищем, за політичним значенням, за значенням для здоров'я населення, за перевагами).

На підставі аналізу науково-прикладних джерел щодо розуміння систем в публічному управлінні встановлена відсутність єдиного підходу та єдиного погляду на визначення систем в публічному управлінні. Визначення систем в публічному управлінні систематизовано за площинами їх застосування, зокрема це: системи органів влади; системи суб'єкт об'єктних взаємовідносин; системи структур; системи діяльності (функцій).

Виявлено загальне для всіх визначень при характеристиці систем, а саме: набір компонентів/елементів; їх структурованість; взаємозалежність елементів системи та їх взаємопов'язаність; ієрархічність; здатність системи до змін та саморегульованості; спрямованість на досягнення цілей; наявність функцій системи; спрямованість системи на результат; цілісність системи; наявність ресурсів системи, зв'язків, зворотних зв'язків.

З'ясовано, що в українській науці система впливів в публічному управлінні

не розглядається. Розглядається декілька впливів в контексті систем, зокрема: управлінський вплив; організуючий вплив; правовий вплив; вплив поведінки; впливи для керування суспільством; обдумане втручання.

В основу визначень системи, системи публічного управління та системи впливів покладено теорію систем, теорію систем розвитку, загальну теорію систем, кібернетику, теорія світових систем (WST); теорію соціальної системи.

Встановлено, що системи впливу спрямовані на: зміну способу мислення; використання впливу для досягнення цілей; зміну моделей поведінки; здатність опосередковано контролювати, формувати або впливати на дії, переконання та ставлення інших людей або речей через свою поведінку, слова чи присутність; побудову структурних взаємозв'язків; впливів на поведінку через структуру людських систем; утворення великої кількості багатоагентних систем; моделювання поширення впливу в динамічній мережі; досягнення цілей. Вагомими елементами в системі впливів є інформація та відносини, які утримують елементи разом. Враховується те, що система сама визначає свою поведінку.

Введено в науку державного управління категорію «система впливів в публічному управлінні», яка визначається як комплекс елементів (організаційна структура в широкому сенсі розуміння, інформація, ресурси (у тому числі людські), взаємозв'язки), що пов'язані між собою і спрямовані на організацію діяльності суб'єктів публічного управління, побудову їх взаємозв'язків та взаємовідносин, досягнення цілей публічного управління, активізації суспільства для формування моделі колективної діяльності при вирішенні складних (кризових, надзвичайних тощо) завдань розвитку держави і суспільства.

Визначено характеристики даної системи: структурованість на рівні організаційних, управлінських, інформаційних, психологічних, правових, економічних форм і методів впливу; ієрархічність форм впливу та їх методів, враховуючи, що одні впливи передбачають необхідність або доцільність інших; гнучкість, оскільки система впливів має відповідати внутрішнім і зовнішнім викликам; спрямованість системи на результат та на досягнення цілей; наявність зав'язків та зворотних зв'язків як від суспільства, так і від організаційних структур.

Проведений аналіз джерел щодо визначення поняття «модель» свідчить про відсутність єдиного розуміння. Нами ці визначення були класифіковані за основою застосування моделі, зокрема для: представлення будь-чого (зменшені моделі реальних об'єктів); проведення розрахунків і прогнозування (системи, процеси); пояснення реальних процесів; теоретичного опису (теорії систем, категоріальний апарат тощо); характеристики різних моделей в державному управлінні (процесів, інституцій, взаємодій, суспільних процесів, організаційних систем, підготовки державних службовців, структурно-функціональних особливостей, організації влади, соціально-економічних відносин тощо). Існує велика кількість класифікацій моделей, які автором дисертаційного дослідження узагальнені і систематизовані за: схематичністю подання; взаємозалежністю компонентів; способом подання; сферою застосування; формою побудови взаємодії та взаємовідносин.

З'ясовано, що найбільш актуальними для державного управління на сучасному етапі вважається модель колективного впливу, яка зазнала модернізації та удосконалення з 2011 року та ґрунтується на спільному баченні, співпраці, об'єднанні зусиль різних сторін. Модель має широке використання та застосування задля: вирішення складних соціальних проблем; створення сильніших спільнот та потужних організаційних та інституційних взаємозв'язків; досягнення тривалих змін шляхом скоординованих і постійних зусиль; підвищення довіри до організації, установи, органу влади, окремої особи; забезпечення міської безпеки та соціальної згуртованості; трансформування поведінки задля досягнення змін у цільових спільнотах; спільного розуміння проблеми та спільного підходу до її вирішення шляхом узгоджених дій; вирішення серйозних складних проблем громад; здійснення суспільних змін; створення спільного багатосекторального розуміння проблеми; спільного бачення та плану дій із спільними вимірюваннями та допоміжними заходами; формування тривалих партнерств; організаційних змін, що вимагає від всіх нової поведінки; підтримки лідерів у впливі на інших; інформування, роботи ЗМІ, циклічної комунікації; сталого розвитку та ін.

Матеріали цього розділу опубліковано та представлено у списку літератури [137-140; 143; 145; 146; 148; 149].

РОЗДІЛ 2

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ВИДІВ ВПЛИВУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

2.1. Публічноуправлінський вплив як основа для формування і розвитку інших видів впливів в публічному управлінні та адмініструванні

В межах концепції раціональної дії вважається, що публічноуправлінський вплив охоплює весь процес діяльності з управління державними справами, характеризується безперервною максимізацією суспільних цілей, має певні варіації в усвідомленні цілей та базується на знаннях учасників управлінської діяльності. В цьому контексті метою публічного управління є найефективніше використання ресурсів (матеріальні, нематеріальні, людські), які є у розпорядженні публічних службовців. Публічноуправлінський вплив проявляється у двох вимірах: економічному та адміністративному в залежності від природи його походження [621]. Як зазначають зарубіжні фахівці [621], на сучасному етапі виокремлюються різні підходи щодо вивчення публічноуправлінського впливу. Багатоманітність підходів обумовлена різними структурами та функціями адміністративної діяльності. В рамках зарубіжної науки вивчення адміністративної діяльності та її вплив розглядаються в контексті підходів, а не теорій, зокрема [621]:

- історичний підхід аналізує адміністративні інституції, відстежуючи їхній розвиток протягом певного періоду часу; інтерпретує інформацію у хронологічному порядку [621];

- правовий (юридичний) підхід вивчає публічне управління як частину права та зосереджується на формальній правовій структурі та організації державних органів, де в основу покладено вплив влади, її структурної організації та функцій (використовують Бельгія, Німеччина та Франція) [621];

- філософський підхід охоплює всі аспекти адміністративної діяльності та проголошує ідеали, що лежать в основі цієї діяльності і ґрунтується на певних

цінностях адміністративних структур та очікуваннях населення [621];

- системний підхід ґрунтується на розумінні публічного управління як набору взаємопов'язаних частин, які отримують вхідні дані організовано впливають на них і, таким чином виробляють певні результати. При цьому адміністрація розглядається як система взаємопов'язаних і взаємозалежних частин (підсистем), які взаємодіють між собою, де зміна в одній частині впливає на інші частини, в кінцевому підсумку впливаючи на всю систему. Люди в організації розглядаються як основна одиниця організаційних систем і є відкритою підсистемою, залученою в операції у рамках більшої соціальної системи – суспільства. Усі підсистеми отримують вхідні дані у вигляді людських і матеріальних ресурсів від більшої системи, одночасно надаючи результати у вигляді продуктів, послуг або винагород своїм членам, а також більшій системі. Організаційні підсистеми розглядаються як адаптивні за своєю природою. Вони можуть впливати на більшу систему і також можуть підпадати під її вплив. Організація є цілісною системою, сукупністю усіх підсистем, які служать для отримання бажаного результату. Зарубіжні науковці наголошують, що теорія систем не протистоїть ні традиційній структурній теорії, ні сучасному поведінковому підходу [621];

- підхід кейс-методу передбачає здійснення ретельного аналізу минулого та визначає, що саме вплинуло на прийняття того або іншого управлінського рішення з боку державних адміністраторів та акцентує увагу на моделі поведінки державного адміністратора при прийнятті рішень і впливі різних факторів, таких як особисті, правові та інституційні на процес прийняття рішень [621];

- механічний або управлінський підхід зосереджує увагу на ефективності публічноуправлінського впливу, яка напряму залежить від методів та процедур, які використовують державні службовці в управлінській діяльності, а результат впливу характеризується механічною ефективністю (адміністрація є механічною організацією, неполітичною, яка виконує певні приписи). Механічний підхід визначається як підхід орієнтований на ефективність або підхід наукового управління [621];

- поведінковий підхід (соціально-психологічний), пов'язаний з науковими дослідженнями людської поведінки в різноманітних соціальних умовах, що знаходить своє відображення в теорії людських відносин, теорії прийняття рішень, теорії організаційного механізму, теорії випадковостей. Цей підхід стосується психологічних і соціальних впливів [621].

R. Larson (2023) зазначає роль публічноуправлінського впливу на формування нових ринкових стратегій впливу, які ґрунтуються на політиці сприяння інвестиціям приватного сектору в суспільно корисні підприємства [454].

Окремий погляд є в публікаціях ОЕСР (2024) щодо впливу відкритого уряду на економічний, соціальний розвиток та розвиток управління. У такому впливі акцент робиться на ролі інституцій в економічному зростанні та соціальному розвитку. Через такий публічноуправлінський вплив відбувається розподіл економічних здобутків. Цей вплив може призвести до конфлікту інтересів між різними групами та окремими особами, а соціальний і символічний капітал різних груп буде вирішальним фактором для збурення населення [426].

Важливим для публічного впливу є відкритий уряд, який включає концепцію відкритих державних даних (OGD), що стосується надання доступу та активного обміну даними державного сектора без правових, технічних або фінансових обмежень. Відкриті дані є не лише рушійною силою підзвітності та прозорості державного сектора, а й рушійною силою громадських та державних інновацій, підприємництва, відкриттів. Для громадян, економічні переваги відкритих даних можуть включати створення робочих місць, вільний доступ до даних, економію часу і коштів, створення нових способів процвітання громадян у світі. У Європі, прогнозується, що в 2025 р. кількість прямих і непрямих співробітників відкритих даних може сягнути 1,97 млн співробітників у країнах EU27+ [426].

Вплив на суспільство в контексті відкритих даних сприяє: відкритості урядів, їх підзвітності, прозорості, зокрема щодо бюджету: боротьбі урядів з корупцією; підвищенню ефективності за рахунок покращення державних послуг і розподілу ресурсів (наприклад - фінська програма «податкове дерево» та британська ініціатива «куди йдуть мої гроші»), дають можливість громадськості відстежувати

куди витрачаються податки); створенню нової суспільної цінності, оскільки дані, що належать уряду, є важливим ресурсом для ділових і технологічних інновацій і соціально-економічного розвитку в інформаційному суспільстві [426].

Визначається соціальний вплив відкритих даних, який розуміється як вплив на існуючу соціальну проблему, що призводить до позитивних змін та сприяє соціальному прогресу. Відкритий уряд, зосереджений на розвитку інституцій, доступних для всіх, відповідає потребам людей та може спричинити цей соціальний вплив. Деякі зі сфер, де ініціативи відкритого уряду можуть призвести до бажаних змін, пов'язані зі здоров'ям і благополуччям, якісною освітою та гендерною рівністю і включені до Цілей сталого розвитку 3, 4 і 5 [426].

Вплив відкритого уряду на здоров'я і благополуччі визначається залученням населення до прийняття рішень, що може допомогти урядам розширити доступ і надання медичних послуг, створити кращі системи охорони здоров'я та залучити інвестиції в клінічні дослідження. Зокрема, це стосується таких сфер як: загальне охоплення медичними послугами; первинна медична допомога; репродуктивне здоров'я; бюджети охорони здоров'я. Публікація відкритих даних про охорону здоров'я може підвищити прозорість і підзвітність у сфері охорони здоров'я. Завдяки цим даним люди та організації громадянського суспільства можуть ретельно перевіряти, як працюють системи, висловлюючи занепокоєння та ставлячи під сумнів рішення. Громадський доступ до інформації про медичні послуги допомагає людям приймати обґрунтовані рішення та може покращити системи та забезпечити відповідальність влади. Ініціативи включають платформи, які дозволяють громадянам надавати відгуки про системи охорони здоров'я та ділитися ідеями на основі їхніх потреб [426].

Вплив відкритих даних на якісну освіту стосується досягнення інклюзивної та справедливої освіти для всіх груп населення, стосуються рівного доступу до освіти всіх прошарків населення. Це також стосується відкритості бюджетів, механізмів громадської участі та покращення освітньої інфраструктури. Прикладами ініціатив відкритої освіти є: створення віртуальної шкільної бібліотеки в Румунії; картографування відкритих освітніх ресурсів у Словаччині;

використання відкритих ресурсів у Чилі для підтримки цифрової освіти та надання навчальних програм, планів уроків, підготовки вчителів та механізмів оцінювання. Відкриті дані стимулюють соціальний вплив в процесі участі, співпраці та навчання громадськості, де основна роль відводиться місцевим органам влади, які мають зворотній зв'язок всім сторонам щодо національної освітньої політики [426].

Окремий вплив відкриті дані чинять на громадян, які є основою відкритого уряду, а участь громадян є фундаментальним принципом підходу відкритого управління. Інклюзивний державний устрій повинен гарантувати, що громадяни та політичні групи можуть брати активну та ефективну участь у прийнятті державних рішень, особливо в питаннях, які їх безпосередньо стосуються. Таким чином, участь дає громадянам можливість впливати на державну політику. Завдяки інноваційним методам, запропонованим підходом відкритого уряду щодо участі громадян, структурні реформи систем управління можливі таким чином, щоб посилити участь громадян і сприяти подальшому становленню мирних та інклюзивних суспільств. Громадяни повинні стати сильним елементом у наданні послуг і роботі свого державного управління, що передбачає вплив на процеси формування сильного відкритого бюджету або громадського бюджету за рахунок активної участі громадян. Завдяки партисипативному бюджету громадяни мають можливість з перших рук отримати знання про діяльність уряду, впливати на політику уряду та притягувати уряд до відповідальності [426].

В.П. Якобчук, Є.І. Ходаківський, І.Л. Литвинчук (2017) виокремлюють модель впливу, де вагоме місце відводиться публічному управлінню, що пов'язано з реалізацією основних функцій держави, зростанням ролі впливу громадськості на прийняття рішень. Дослідники виокремлюють зворотний вплив публічного сектору на державне регулювання економіки, що є складовою цілеспрямованого впливу. Результатом такого виду впливу вважається стабілізація та пристосування до умов, що змінюються. Зауважується, що подібна модель впливів успішно застосовується у більшості зарубіжних економічних стратегіях та є обов'язковим її елементом. Автори стверджують, що підґрунтям даного концептуального підходу виступає публічно-приватне партнерство. Наголошено, що в українських реаліях

посилюється публічноуправлінський вплив на економічну сферу, зокрема це стосується посилення публічності всіх суб'єктів публічного управління, які спільно забезпечать формування механізму державно-приватного партнерства [294].

О.І. Шапаренко та Е.Е. Фаразалиєв (2019) досліджували вплив державного управління на економіку та наголосили на недостатній увазі щодо його вивчення. Вони роблять висновок, що публічноуправлінський вплив на економіку пов'язаний з такими поняттями як «економічний розвиток» та «економічне зростання». Публічноуправлінський вплив дослідники розуміють як пряме державне втручання, що гальмує економічне зростання. На їх думку, поява теорії державного управління пов'язана з різними поглядами щодо публічноуправлінських впливів на економіку, що призвело до появи теорії сучасного державного управління. В рамках теорії дослідники визначили поняття «спрямовуюча роль держави» [289].

В.П. Марущак (2021) розглядає напрямки впливу державного управління на економіку у правовому полі на основі інноваційних складових в процесі розробки та прийняття управлінських рішень. Економічне налагодження визначається як універсальний засіб впливу на господарський механізм, який має широкі потенційні можливості на рівні мікроекономіки та макроекономіки [117].

С.Г. Бугайцов (2019) представив класифікацію чинників впливу державного управління в сфері економічної безпеки та розподілив їх наступним чином: політичний чинник полягає в ставленні держави до процесів, що відбуваються в національній економіці; конкурентний чинник визначає інституційні основи регулювання, оцінюється ступінь участі кожної групи економічних суб'єктів у господарському житті країни, відповідно до сформованої моделі регулювання; економічний чинник заснований на ресурсній складовій; соціальний чинник відображає ставлення держави до своїх громадян, характеризує врахування їх інтересів. Він характеризується як комплексна складова, що включає економічні, політичні, психологічні компоненти та впливає на формування моделі державного регулювання; соціальний вплив розглядається як вплив економічної системи на суспільство [20].

В.Ф. Мартиненко (2013) акцентує увагу на доцільності відновлення

системоутворюючого державного впливу на суспільний розвиток і конструктивної допомоги громадянського суспільства та його інституцій [116].

М.І. Лахижа та Я.В. Качан (2024) досліджуючи особливості правового забезпечення публічного управління України в умовах війни, відзначають, що «перед суспільством і державою гостро стоїть завдання життєзабезпечення». Науковці стверджують, що зростає роль громадянського суспільства, а також його вплив на владу. Наголошено, що в умовах війни посилюється публічноуправлінський та інформаційний вплив [111].

М.Г. Орел (2008) зосереджується на впливах процесів глобалізації на ефективність функціонування національних політичних інститутів, які різняться як: ціннісний; інноваційний; політичний; функціональний; мотиваційний. Виокремлюються механізми інноваційного виміру адмінреформи, зокрема: правові; політичні; адміністративні; організаційні; економічні. Інноваційність розглядається в контексті створення потенціалу будь-чого нового в системі державного управління [166]. Р.В. Войтович (2009) робить висновки, що держава є власником механізмів впливів, управляє ними при реалізації ефективної глобальної політики. Запропонована цілісна концепція впливу глобалізації на процеси державотворення. Йдеться про вплив ідеології глобалізації на систему державного управління. Окремим є вплив регіоналізації на системи державного управління. Цей вплив розглядається як відмінний, оскільки може по різному створювати нові можливості для розвитку національної держави. Вплив «глобальної демократії» розглядається як засіб розвитку системи державного управління в перехідних суспільствах. Виокремлюються також шляхи деструктивного впливу глобалізації, подолання яких передбачає певну державну політику, яка передбачає громадські слухання з питань впливу глобалізаційних викликів на суспільний розвиток [28].

О.С. Мельниченко (2008) досліджує державно управлінський вплив на розвиток приватизаційних процесів та корпоративних відносин, де вплив розглядається в контексті чинників, що його зумовлюють, зокрема щодо скорочення частки державної власності; реструктуризації економіки; ведення ефективної структурної інвестиційної політики [157].

А.Г. Замогильний (2010) однією з характеристик поняття «державне управління» визначає низку впливів, таких як: організуючий; спрямовуючий; координуючий; контролюючий. Впливи відбуваються через систему органів держави і спрямований на організацію суспільного життя та його матеріального, культурного і духовного розвитку. Базою для таких впливів є моральні принципи, які притаманні суб'єктам впливу, що користуються авторитетом і повагою у суб'єктів, на яких спрямований вплив. В основу таких впливів покладено владу. До методів впливів відноситься: стримування; спонукання; активізації відповідальності; ідеологічні; економічні та ін. Ці методи впливу розглядаються як показники авторитетності, легітимності влади та її гнучкості. Сам процес впливу передбачає низку відповідних інструментів, які розподіляються на два типи управління: розпорядчо-наказовий і рекомендаційний (інформаційний) [74].

В контексті цілеспрямованого впливу А.Г. Замогильний (2010) розглядає соціальне управління і визначає, що такий вплив спрямований на діяльність людей задля її відповідності соціально-економічній природі суспільства. Державноуправлінській вплив розглядається відмінним від політичного впливу, де основним є примус. Державна влада не завжди використовує цей метод для досягнення своїх цілей, хоча держава має монополію на примус. Сама діяльність влади передбачає вплив на соціальну систему і суб'єктів діяльності для досягненні цілей держави. Домінуючим в системі впливів визначається суб'єкт діяльності, який має керівну роль. Суб'єкт впливу має пріоритет над об'єктом впливу [74].

Н.П. Ковалішина (2006) зосереджується на впливах діяльності громадських організацій, які спрямовані на розв'язання нагальних суспільно-економічних та глобалізаційно-інтеграційних проблем державотворення. Вплив розглядається як структурований в організаційно-функціональному плані, що справляє інституціональний і політичний вплив на вироблення державної політики [88].

С.В. Степаненко (2010) досліджує проблеми впливу громадянського суспільства на зовнішньополітичний курс держави та політику євроатлантичної інтеграції. Вважається, що під впливом громадських організацій формується державна регіональна політика. Показником ефективності функціонування

суб'єктів громадянського суспільства визначається спроможність громадських організацій впливати на прийняття важливих соціально-економічних рішень [264].

М.В. Канавець (2009) проводить аналіз та оцінку впливу молодіжного руху на реалізацію державної політики і пропонує класифікацію таких впливів: позитивний (активна участь у процесі державотворення); деструктивний (асоціальна діяльність); споглядальний (без участі). Державний вплив на діяльність громадських організацій розглядається в контексті створення і функціонування відповідної нормативно-правової бази. Вирішальним фактором впливу визначається залучення громадян до формування політики [81].

М.І. Задорожна (2008) доводить важливу роль впливу свідомості на реальність суспільного життя, який є владою для диктаторських режимів. В демократичних режимах, за твердженням дослідниці, виробляється певний захист від маніпулятивного впливу, за рахунок визнання найвищою цінністю людину. Протидією маніпулятивному впливу розглядається гуманізуючий вплив, який спрямований на формування зрілої суспільної свідомості і має гарантувати захист від маніпуляцій і негативного впливу на суспільну свідомість. Гуманізуючий вплив має певні функції: регулятивна; організаційна; інформаційна; економічна; інституційна; правозахисна; законодавча. Виокремлено принципи державноуправлінського впливу, зокрема: прозорість і відкритість діяльності державних інституцій; відповідальність; служіння народу України; верховенство права і демократизм; гуманізм і соціальна справедливість [73].

О.А. Мельниченко (2010) наголошує на недостатній дослідженості проблем регуляторного впливу держави на рівень добробуту населення, для чого потрібна трансформації системи державного регулювання суспільних процесів. Наголошується на зміні пріоритетів регуляторного впливу на підвищення якості життя населення від регулювання інтересів бізнесу та держави. Суб'єктами регуляторного впливу вважаються відповідні органи державного регулювання, а об'єктами є індивіди, організації, установи тощо. Особливе місце посідає ринковий вплив та вплив на суспільство через соціальні норми [156].

А.В. Беліченко (2010) розглядає регуляторні впливи крізь призму державного

і суспільного регулювання для забезпечення населення лікарськими засобами. Засобами впливу є законодавство, яке посилює державний вплив [14].

В.Ю. Керецман (2005), аналізуючи державне регулювання розвитку регіонів, виділяє інституційний механізм державного впливу на розвиток регіону, який передбачає: попередження та подолання дезінтеграційних тенденцій; створення нової правової та інституційної структури впливу держави на розвиток регіонів. Стверджується, що тільки системний державний вплив на регіональну ситуацію дає можливість забезпечувати сталий, збалансований, соціально орієнтований розвиток регіонів. При цьому, цілеспрямований систематичний вплив з боку держави вважається державним регулювання розвитку регіонів. Показником державного впливу на регіони зазначається соціальна ефективність, критеріями якої є рівень задоволення населення, інтереси і цілі суспільства [85].

Л.В. Пшенична (2009), визначаючи роль вищої освіти в сучасному суспільстві, вирізняє специфіку цілеспрямованого впливу держави на процес пристосування вищої освіти до стандартів європейської освіти. Вплив розглядається з декількох позицій: вплив держави на якість освіти (планування, організація, мотивація, контроль); вплив на управління навчальним процесом. Проводиться залежність управлінням вищою освітою та зовнішніми і внутрішніми впливами. Вплив з боку держави класифікується як прямий вплив [242].

В.В. Баштанник (2002) характеризує державне управління в системі владно-партійної взаємодії як системний вплив держави на суспільно-політичні процеси. Наголошується, що проблема впливу партій на процес державотворення в умовах трансформації політичної системи України залишилась поза увагою науковців. Виокремлюється громадський вплив на систему владно-партійної взаємодії. Формування демократичних механізмів політичного співробітництва на рівні самоврядування забезпечується із застосуванням: цілеспрямованого, організуючого впливу з боку партій на громадськість; суспільно-політичного впливу на процес прийняття державно-управлінських рішень [13].

Т.О. Сенюшкіна (2007) наголошує на важливості регулюючого впливу держави на процес етноконфліктних взаємодій в контексті необхідності

запобігання етнічним конфліктам та їх врегулювання [251].

П.М. Кухарчук (2009) наголошує на впливі державних структур та органів громадського самоуправління в процесі державно-громадського управління системою професійно-технічної освіти. Йдеться про розширення впливу громадськості на прийняття управлінських рішень в системі профтехосвіти, зокрема на регіональному рівні [107]. Ю.І. Работа (2006) визначає завдання державного управління щодо спектру можливостей впливу громадськості на органи державної влади. Впливовим методом є суспільний діалог. Державноуправлінські впливи є стійкими і залежними від цілеспрямованості державного управління. Окремо розглядається комунікаційний вплив, який має наступні інструменти: реклама; маркетингу; управління потоками інформації. Робляться висновки про необхідність законодавчого та організаційного державного впливу [243].

Ю.В. Конотопцева (2009) аналізує вплив державно-управлінської еліти на формування державності, де основою є вплив менталітету на якість взаємозв'язків між громадянами та владою [102].

С.С. Погорелій (2011) зосередився на дослідженні особливостей впливу політичних технологій і механізмів довіри на функціонування державно-владного режиму. Розглядається організуючий вплив органу влади на бажану поведінку державних службовців, громадян та всього суспільства в контексті підсистеми публічного управління. Подібні впливи співвідносяться з соціально-політичними технологіями державного управління, а саме: системоутворюючі; інституціоналізація; операціональні технології; антитехнології [179].

А.Й. Серант (2006) розглядає особливості організаційного впливу місцевого органу влади на громадянина, що передбачає побудову зворотного зв'язку, де позитивним впливом є мотивація на побудову зворотного зв'язку і підвищує імідж влади [252]. О.Д. Скопич (2010) досліджує фактори впливу на організацію контролю у системі місцевого самоврядування, де основними виступають правові важелі впливу, пов'язані з інформаційно-аналітичним забезпеченням контролюючої функції місцевого самоврядування. Йдеться про організаційно-

правовий вплив та функціональне забезпечення [256].

О.В. Радченко (2004) розглядає вплив кризь призму адміністративного ресурсу, який визначає як владнотворчий засіб, який допомагає органи державної влади здійснювати вплив на підлеглих. Фактично, мова йде про внутрішньоорганізаційні впливи. Також характеризується безпосередній вплив виборчої кампанії на функціонування органів державної влади. Опосередкований вплив розглядається в аспекті інститутів виборів та їх державотворчої функції. До форм опосередкованого впливу віднесено: парадигмальні, юридично-правові, інституційні, організаційні, імперативні, методичні, політико-просвітницькі, інформаційні, процедурно-регулятивні тощо. Виокремлюється взаємний вплив інститутів народовладдя, який характеризується як паритетний відкритий [245].

О.С. Конотопцев (2003) розглядає організуючий вплив в контексті дослідження територіальної організації керування, де система органів державної влади забезпечує управлінський вплив держави, який розповсюджується на всю територію країни і забезпечує організуючий вплив [101].

Ж.А. Писаренко (2011) визначає основні фактори впливу на формування та розвиток культури державного управління, де за основу береться вплив ментальних рис українців на характер управлінської поведінки і формування моделі управління. Цілеспрямований вплив розглядається як підґрунтя для управлінської діяльності. Основні фактори впливу класифікуються за: способом впливу (зовнішні, внутрішні: об'єктивні, суб'єктивні); характером впливу (об'єктивні, суб'єктивні); джерелами впливу (історико-культурні, етнокультурні, соціально-економічні, морально-правові, та світоглядно-ціннісні); джерелами впливу [175].

Т.К. Гречко (2006) розглядає модель К-D-N: конструктивного - деструктивного - нейтрального впливу службовців на організацію, в контексті індивідуального цілепокладання державних службовців, що дало можливість запропонувати варіант професіограм і психограм державних службовців для всіх рівнів державного управління. Пропонується за характеристикою впливу організації на внутрішні процеси та результат визначати конструктивність, деструктивність і нейтральність впливів. Стверджується, що в основу функцій

державного службовця покладено ретрансляцію управлінського впливу, який, у свою чергу, представлений у вигляді інформації і алгоритмів дії [44].

Є.М. Воловікова (2007) висвітлює впливи держави на регулювання виробничого потенціалу промислових підприємств. Виділяються організаційні форми впливу, до яких віднесено: організаційні заходи для ефективного використання виробничого потенціалу; розвиток інфраструктури, у тому числі ринкової; створення фондів регіонального розвитку тощо [29].

Ю.Я. Друк (2008) звертає увагу на впливи політичної реформи на модернізацію системи державного управління та систематизує ці фактори впливу. Виокремлюються позитивні результати визначеного впливу щодо правового простору, не використання адміністративного ресурсу, формування ідеології національного патріотизму і відповідальності, консолідації зусиль для вирішення проблем суспільства [59]. Д.М. Павлов (2004) вважає державне управління визначальним інструментом організуючого впливу на суспільні відносини, що передбачає і вдосконалення системи органів виконавчої влади [172].

Н.В. Гудима (2008) розглядає вплив принципів відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління на стан управлінської діяльності. Критерії цілеспрямованого впливу суспільства на державне управління досліджується як складова принципів відкритості і прозорості. При цьому процес цілеспрямованого впливу розуміється як державно управлінський процес [46]. Л.Л. Приходченко (2002) визначає державне управління як організуючий, координуючий і контролюючий вплив суб'єкта державного управління на об'єкт державного управління. Органи державної влади «цілеспрямовано впливають на соціально-політичні сфери й населення в питаннях прийняття важливих державних і суспільних рішень». Визначається, що структури державного управління чинять прямий і опосередкований вплив [186]. А.І. Буханевич (2011) звертає увагу на вплив громадськості на соціально-політичні та економічні процеси в аспекті публічного контролю за діяльністю органів державної влади. Зауважується, що саме громадська участь справляє організаційний вплив на органи державної влади [23]. В.Г. Горник (2011) акцентує увагу на глобалізаційному впливі в контексті

розвитку національної економіки [42].

В.В. Єганов (2009) вважає характеристикою державного управління здійснення керівного впливу суб'єкта на об'єкт, на що впливають: рівень демократизації; законодавчо закріплені норми; ціннісної орієнтації особистості; виховання; компетентність; комунікативність; досвідченість [71]. О.В. Антонова (2005) середовище вироблення державної політики розглядає як сукупність політичних впливів. Комплекс впливів пропонується розглядати в контексті моделі середовища для вироблення державної політики, що представляє собою: соціально-системні впливи; впливи простору, часу, ситуації, інформації; культурно-поведінковий чинник впливу; впливи діяльності суб'єктів. Ознаками сполучення критичних впливів визначаються: джерела впливу в груповій ієрархії; динаміка надходження та характер змін; якісний характер впливів. Виокремлюються об'єктивні та суб'єктивні впливи вироблення державної політики. До ієрархії системних впливів віднесено: системи міжнародних відносин; соціальні системи; політичні системи; системи державного управління [3].

В.С. Колтун (2002) характеризує потенціал через можливості і спектр вірогідних впливів потенціалу на суспільство, які фіксуються в нормативно-правових актах. Система державної служби впливає на цінності, які домінують у суспільстві, і здійснює регулюючі впливи [96]. В.М. Козаков (2008) вважає соціально-ціннісні засади розвитку чинників впливу на соціокультурну динаміку, система державно-управлінських цінностей є об'єктом впливу в процесі взаємодії, яка розглядається в контексті впливів, до яких віднесено такі види впливів: політичний; правовий; організаційний; інформаційний; інституційний [91].

Н.О. Пушкарьова (2009) пропонує модель впливу діяльності органів державної влади на ефективність соціально-економічного розвитку малих міст. В основі – теоретичний розподіл факторів впливу і повноважень за рівнями влади. Впливи класифіковано як: соціальні; економічні; екологічні; інформаційні; фінансові; правові; адміністративні [241]. І.А. Радзієвський (2007) визначає державне управління як цілеспрямований вплив держави як суб'єкта управління на керований об'єкт, яким означає суспільство в контексті адміністративно-

управлінської теорії. Структурні зміни в державному управлінні розглядаються крізь призму економічних, технологічних, політико-правових, соціально-культурних факторів впливів. Глобалізаційний вплив характеризується як багатовимірний вплив на систему державного управління [244].

М.О. Кушнір (2007) досліджує організаційно-правову культуру центральних органів виконавчої влади і визначає сфери її впливу на рівні держави, галузі, окремого органу влади, його персоналу [108]. К.О. Линьов (2004) в контексті системи державного управління, впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, дій держави та її органів управління, формування самоорганізаційних центрів розглядає дезорганізаційний вплив метод жорсткого управління. Зауважується, що внутрішні і зовнішні впливи на систему державного управління є важливими у сучасних моделях державного управління [113]. Л.М. Мельничук (2009) цілеспрямований вплив розглядає в контексті професійної підготовки фахівців в галузі медичного права, а державне регулювання медичної діяльності тлумачиться як систематичний організуючий вплив з боку держави [158]. І.В. Хохрякова (2010) впливи розглядає як складову частину системи управління, від чого залежить результат діяльності управлінського об'єкта [285].

Підсумовуючи зазначимо, що публічноуправлінські впливи не мають однозначного визначення як в зарубіжній так і в українській науці. Втім, науковці сходяться в думці, що такий вид впливів є основою розвитку всіх інших видів впливів в публічному управлінні та адмініструванні.

Узагальнення аналізу зарубіжних досліджень щодо концепцій публічноуправлінського впливу дали можливість виокремити наступні: концепція раціональної дії характеризує публічно управлінський вплив як такий, що охоплює весь процес діяльності з управління державними справами і визначенням певних цінностей; історичний підхід аналізує вплив адміністративних інституцій; правовий (юридичний) підхід вивчає вплив влади, її структурної організації та функцій; філософський підхід вивчає вплив цінностей; системний підхід вивчає вплив елементів системи державного управління один на одного і на систему в цілому; в межах підходу кейс-методу здійснюється аналіз впливу на прийняття

управлінського рішення з боку державних адміністраторів, моделей поведінки державного адміністратора при прийнятті рішень, вплив різних факторів на прийняття управлінських рішень (особистісні, правові, інституційні фактори та ін.); механічний або управлінський підхід зосереджує увагу на ефективності публічноуправлінського впливу; поведінковий підхід (соціально-психологічний) стосується психологічних і соціальних впливів, які відображаються в теорії людських відносин, теорії прийняття рішень, теорії організаційного механізму, теорії випадковостей.

В публікаціях останніх років йдеться про: публічноуправлінські впливи на формування суспільно корисних підприємств; впливи відкритого уряду на економічний, соціальний розвиток та розвиток управління з акцентами на ролі інституцій в економічному зростанні та соціальному розвитку; соціальний вплив відкритих даних, який визначається як вплив на існуючу соціальну проблему; вплив на залучення населення до прийняття рішень.

Узагальнення результатів аналізу українських досліджень щодо впливів в державному/публічному управлінні дозволили виокремити наступні напрями досліджень щодо публічноуправлінських впливів:

- запропоновано концепцію впливу глобалізації на процеси державотворення як засіб розвитку системи державного управління в перехідних суспільствах;
- зворотний вплив публічного сектору на державне регулювання економіки, що є складовою цілеспрямованого впливу;
- публічноуправлінський вплив на економічну сферу, які пов'язані з поняттями як «економічний розвиток» та «економічне зростання»;
- напрями впливу державного управління на економіку у правовому полі на основі інноваційних складових в процесі розробки та прийняття управлінських рішень;
- класифікації чинників впливу державного управління в сфері економічної безпеки (політичний, конкурентний, економічний, соціальний);
- проблеми відновлення системоутворюючого державного впливу на суспільний розвиток;

- впливи процесів глобалізації на ефективність функціонування національних політичних інститутів (ціннісний, інноваційний, політичний, функціональний, мотиваційний);
- державноуправлінський вплив на розвиток приватизаційних процесів та корпоративних відносин, де вплив розглядається в контексті чинників, що його зумовлюють (скорочення частки державної власності, реструктуризації економіки, ведення ефективної структурної інвестиційної політики);
- впливи системи органів держави на організацію суспільного життя та його матеріального, культурного і духовного розвитку (організуючий, спрямовуючий, координуючий, контролюючий);
- методи впливів (стримування, спонукання, активізації відповідальності, ідеологічні, економічні та ін.);
- цілеспрямовані впливи, які спрямовані на діяльність людей задля її відповідності соціально-економічній природі суспільства;
- державноуправлінській вплив як відмінний від політичного впливу, де основним є примус;
- впливи діяльності громадських організацій на розв'язання нагальних суспільно-економічних та глобалізаційно-інтеграційних проблем державотворення;
- вплив громадянського суспільства на зовнішньополітичний курс держави та політику євроатлантичної інтеграції;
- вплив молодіжного руху на реалізацію державної політики (позитивний (активна участь у процесі державотворення); деструктивний (асоціальна діяльність); споглядальний (без участі) та державний вплив на молодіжний рух;
- вплив свідомості на реальність суспільного життя, протидія маніпуляції; гуманізуючий вплив з регулятивною, організаційною, інформаційною, економічною, інституційною, правозахисною, законодавчою функціями;
- регуляторний вплив держави на всі сфери життєдіяльності суспільства;
- системний вплив держави на суспільно-політичні процеси;
- громадський вплив на систему владно-партійної взаємодії із застосуванням

цілеспрямованого, організуючого впливу з боку партій на громадськість та суспільно-політичного впливу на процес прийняття державно-управлінських рішень;

- регулюючий вплив держави на процес етноконфліктних взаємодій для запобігання конфліктів;

- вплив державних структур та органів громадського самоуправління в процесі державно-громадського управління;

- вплив державно-управлінської еліти на формування державності;

- впливи політичних технологій і механізмів довіри на функціонування державно-владного режиму (системоутворюючі, інституціоналізація, операціональні технології, антитехнології);

- впливи місцевого органу влади на громадянина, що передбачає побудову зворотного зв'язку через мотивацію;

- впливи громадськості на органи державної влади шляхом застосування суспільного діалогу;

- комунікаційний вплив, який має певні інструменти: реклама; маркетинг; управління потоками інформації;

- безпосередні та опосередковані (парадигмальні, юридично-правові, інституційні, організаційні, імперативні, методичні, політико-просвітницькі, інформаційні, процедурно-регулятивні тощо) впливи виборчої кампанії на функціонування органів державної влади;

- взаємний вплив інститутів народовладдя, який характеризується як паритетний відкритий;

- організуючий вплив в контексті дослідження територіальної організації керування та управлінський вплив держави, який розповсюджується на всю територію країни і забезпечує організуючий вплив;

- основні фактори впливу на формування та розвиток культури державного управління;

- модель конструктивного - деструктивного - нейтрального впливу службовців на організацію, що є складовою психологічних впливів;

- впливи держави на регулювання виробничого потенціалу промислових підприємств;
- впливи політичної реформи на модернізацію системи державного управління;
- організуючий вплив на суспільні відносини;
- вплив принципів відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління на стан управлінської діяльності;
- організуючий, координуючий і контролюючий вплив суб'єкта державного управління на об'єкт державного управління;
- вплив громадськості на соціально-політичні та економічні процеси в аспекті публічного контролю за діяльністю органів державної влади;
- глобалізаційний вплив в контексті розвитку національної економіки;
- керівний вплив суб'єкта на об'єкт;
- соціально-системні впливи, впливи простору, часу, ситуації, інформації, культурно-поведінковий чинник впливу, впливи діяльності суб'єктів;
- впливи потенціалу на суспільство, які фіксуються в нормативно-правових актах;
- соціально-ціннісні засади розвитку чинників впливу на соціокультурну динаміку;
- види впливів в процесі взаємодії (політичний, правовий, організаційний, інформаційний, інституційний);
- модель впливу діяльності органів державної влади на ефективність соціально-економічного розвитку малих міст (соціальні, економічні, екологічні, інформаційні, фінансові, правові, адміністративні);
- цілеспрямований вплив держави як суб'єкта управління на керований об'єкт крізь призму економічних, технологічних, політико-правових, соціально-культурних факторів впливів;
- впливи організаційно-правової культури центральних органів виконавчої влади на рівні держави, галузі, окремого органу влади, його персоналу;
- дезорганізаційний вплив на систему державного управління.

Узагальнення результатів аналізу наукових джерел дає можливість стверджувати, що на сучасному етапі в українській науці державного управління відсутня струнка концепція або система впливів. В основному є окремі дослідження щодо впливів в певній галузі або підсистемі публічного управління та адміністрування. Особливості кожного з підвидів впливів, які є складовими публічно управлінських впливів і про які йдеться в зарубіжних і особливо в українських наукових дослідженнях буде розглянуто в подальших підрозділах.

2.2. Економічні впливи в публічному управлінні

У зарубіжних публікаціях 2024 року зроблено наголос на превалюванні економічних впливів в публічному управлінні. Це обумовлюється взаємозв'язком економіки з аспектами людської поведінки та публічним управлінням в цілому. Виокремлюється визначення економіки як мистецтва управління ресурсами людей і уряду, що й обумовлює тісний зв'язок між публічним управлінням та економікою. Фахівці наголошують на тому, що всі сфери, які підпадають під публічне управління характеризуються наявністю економічних впливів, до яких відносять: державні фінанси; систему планування; програмування та бюджетування; економічне планування; управління державними підприємствами тощо [573].

З цієї позиції стверджується, що формулювання та реалізація урядових планів і політики розвитку повинно включати оцінку з точки зору економічних наслідків та масштабу економічного впливу. Іншим аспектом прояву економічного впливу в публічному управлінні є широка участь держави в економічному розвитку. Зарубіжні фахівці [573] зазначають, що у багатьох країнах, що розвиваються, економічне планування є основою соціальної та економічної політики уряду. Задля належного управління державними і комерційними підприємствами запроваджуються адміністративні впливи та підвищується роль нової економічної державної служби. Такий підхід обумовлює появу нових знань, пов'язаних з ціновою політикою, маркетингом, закупівлями, фінансами, тощо. В процесі досягнення соціально-економічної справедливості підсилюється роль

держави. У результаті відбувається посилення економічної функції публічного управління та розширюється сфера її впливу. В сучасному адміністративному середовищі публічне управління стикається з різноманітністю економічних проблем, таких як безробіття, бідність, інфляція. Управлінці повинні розумітися на економічних проблемах країни та вміти їх вирішувати [573].

Втім, у зарубіжних наукових підходах наголошено, що в певних аспектах економіка відрізняється від публічного управління, а отже і результати впливу є різними. Публічне управління впливає на управління людськими справами у суспільстві, а економіка впливає на виробничі процеси, процеси розподілу, обміну та споживання. На відміну від економічних впливів, впливи публічного управління спрямовані на формування цінностей, з урахуванням цілей держави. Незважаючи на ряд відмінностей економічні впливи впливають на публічне управління та мають прояви в сферах спільного інтересу [573].

Т.Н. Pham, Т.Т. Hang Hoang, El. I. Thalassinou, Н. А. Le (2022) зосереджуються на доказах впливу якості публічного управління на економічне зростання. Вважається, що належне публічне управління призводить до вищого доходу на душу населення. Відзначено, що основною метою ефективного публічного управління є усунення бідності, боротьба з корупцією та усунення інших перешкод для економічного зростання [504].

Вплив якості публічного управління на економічне зростання співвідноситься зарубіжними дослідниками з декількома теоріями, а саме:

- теорія публічного управління (ефективне публічне управління можливе лише в тій державі, яка має сильну структуру економічного інституту задля визначення правил та обмежень, в яких політичні актори відіграють важливу роль);

- теорія суспільного вибору та політичної економії (уряди не є доброзичливими до громадян та прагнуть максимізувати соціальні вигоди, а наявність системи взаємозв'язків між органами державної влади ускладнюють структуру державного управління);

- теорія державних витрат (взаємозв'язок між державними витратами та економічним зростанням доведено за допомогою трьох гіпотез щодо політики

розподілу державного бюджету країни: гіпотези «перемінного виборця», гіпотези «виборчого поля битви» та гіпотези «прихильників партій»;

- нова інституціональна економічна теорія (програми публічного управління, які підтримує ООН, допомагають підвищити підзвітність і прозорість практики державного управління на місцевому та національному рівнях саме на основі економічного впливу);

- теорія зростання (роль публічного управління визначається складовими економічного впливу, який змінює фактори економічного зростання та розвитку);

- неокласична модель зростання (перша стандартна модель, яка об'єднує чимало факторів, що визначають економічне зростання в довгостроковій перспективі на основі економічного впливу; ефективне використання державних ресурсів залежить від стимулюючих програм громадських організацій, які зосереджуються на забезпеченні зобов'язань та реалізації політики для максимізації соціального добробуту) [504].

R. Larson (2023) зосереджує увагу на публічному управлінні та економіці впливу. Наголошується, що новатори в публічному управлінні все більше зосереджуються на соціальному впливі прийняття рішень і розвитку ринків соціального капіталу. Втім, характеризує термін «економіка впливу», який застосовують до нових рішень і далекоглядних стратегій у політичній і бізнес-сфері, спрямованих на активізацію ринку праці та впровадження кращих екологічних стандартів для стабільного майбутнього бізнесу [454].

В українських наукових дослідженнях економічні впливи в публічному управлінні розглядаються у різних аспектах, зокрема в площині механізмів державного регулювання економіки та інструментів державного впливу на об'єкт управління з відповідним правовим, нормативним та інформаційним забезпеченням. Також ці впливи досліджуються в контексті використання різних способів впливу в процесі організації державного регулювання економіки, які співвідносять з правовими, адміністративними та економічними та специфічними (прямими та непрямими) методами (О.О. Чечель, 2013) [287].

В.П. Якобчук, Є.І. Ходаківський та І.Л. Литвинчук (2017) зосереджуються на

процесі переходу від примусу зовнішнього до внутрішнього переконання економічних суб'єктів. Це передбачає комплекс впливів та методів впливів. Останні визначаються в межах засобів державного впливу на соціально-економічних розвиток держави, що передбачає певні прийоми і засоби впливів. До методів впливу науковці відносять: цілеспрямовані методи впливу держави (зменшення рівня втручання в економічні процеси); непрямі методи державного регулювання економіки (правові (нормативно-правові акти), економічні методи (державні фінансові та матеріальних стимули впливу на економіку), які реалізуються через засоби державного впливу на суб'єктів економіки і економічні процеси); інформаційні методи (інформування, переконання, пропаганда). Автори наголошують на відмінності видів впливів, які застосовуються в державному регулюванні та під час реалізації економічної політики держави. Показником відмінності є методи впливів. Так, зауважується, що впливи державного регулювання містять більш широкий спектр методів, зокрема: прогнозування, планування, облік, контроль та здійснюється за допомогою економічних, правових та адміністративних методів. Оцінка результативності впливу державного втручання залежить від рівня розвитку ступені і масштабів публічності та напряду пов'язані з рівнем розвитку економіки та організаційною культурою [294].

А.О. Касич (2016) акцентує увагу на залежності економічного розвитку від процесів децентралізації. Методи та інструменти впливу залежать від змісту реформ та механізму активізації економічного розвитку. Використовується такий термін як «механізм впливу децентралізації на економічний розвиток». Цей механізм розглядається як система з низкою підсистем: інформаційно-аналітичне забезпечення; організаційні заходи; активізація економічних процесів [82].

Економічний вплив в державному управлінні в українських публікаціях, розглядається в контексті формування та реалізації механізмів державного управління в окремих сферах. Так, В.П. Приходько (2013) досліджує механізми державного регулювання та управління економічною безпекою. Державне регулювання більше розглядається як взаємодія державних органів та громадських організацій зі спрямованістю на соціально-економічні зміни аніж на впливи, хоча

державне регулювання вже за своїм змістом передбачає регулювання. В.П. Приходько (2013) акцентує увагу на системі важелів впливів механізму державного регулювання. Вони розглядаються крізь призму послідовності «процедур регуляторного впливу на організаційну систему» [187].

Чинники впливу (внутрішні та зовнішні) економічної моделі характеризує С.Г. Бугайцов (2019). Дослідник, бере за основу класифікацію чинників впливу в сфері економічної безпеки, яка була представлена О.М. Чечель. Внутрішніми чинниками вважаються: економічний потенціал держави (земельні, сировинні та трудові ресурси); географічне положення (вплив на розвиток економіки); політична система (визначає політику, адміністративні механізми, будує баланс взаємодії). Зовнішніми чинниками дослідником визначено: зовнішнє економічне середовище; ресурсні можливості країни на зовнішньому ринку; імідж країни, її сприйняття у світової спільноті; інтеграційні особливості [20].

Протилежний погляд на змістовну складову внутрішніх та зовнішніх чинників впливів в сфері економічної безпеки надала Л.М. Акімова (2018), зокрема: внутрішні чинники впливу – законодавчі, тінізація економіки, стабільність банківської системи і фондового ринку, ефективність використання бюджетних коштів, умови кредитування, наявні валютні ризики тощо, структурні диспропорції, соціально-економічні, методи та засоби організації управління виробництвом, природні, техногенні; зовнішні чинники впливу – рівень розвитку національної структури зовнішньоекономічних зв'язків держави; привабливість економіки держави для іноземних інвестицій; прозорість зовнішньоекономічних операцій; активність міжнародної економічної злочинності на території держави; міжнародний імідж держави [1].

І.В. Клименко (2009) розглядає економічний вплив в аспекті комплексного інструментарію вироблення державних стратегій та концепцій [87].

В.Ф. Мартиненко (2013) зосереджується на впливі глобалізації на державне управління інвестиційним процесом. Виокремлюється два види впливів: деструктивний вплив рушійних сил на суспільний розвиток (відсутні механізми подолання ризиків; ідентифікація протиріч в економічній системі);

конструктивний вплив рушійних сил на суспільний розвиток (наявні програми і механізми подолання ризиків, розроблено механізми управління ризиками) [116].

Л.Л. Приходченко (2009) економічний вплив трактує як: елемент структури механізму державного управління; вартісний процес оцінювання результатів управлінського процесу; складові впливу на результати функціонування механізму державного управління (інформаційний, нормативно-правовий, організаційний, економічний компоненти). Втім, на думку Л.Л. Приходченко (2009) склад та специфіка дії механізму управління не визначаються методами впливу, оскільки останні характеризують коректний режим його функціонування [185].

А.Ю. Семенова (2012) економічний вплив розглядає в контексті досягнення цілей господарської діяльності для реалізації економічного механізму з використанням економічних методів, які складаються із важелів впливу. Дослідниця акцентує увагу, що економічні методи впливу суб'єкта управління на об'єкт в межах економічних механізмів визначають основу відносин суб'єкт-суб'єктного типу. Суб'єктами економічного механізму вважаються законодавчі та виконавчі органи, органи місцевого самоврядування, недержавні організації [250].

Отже, єдиним поглядом серед науковців при визначення поняття «економічний механізм» є те, що він впливає на об'єкти управління за допомогою економічних методів управління, а отже здійснюється на основі економічних важелів впливу.

М.Ю. Мироненко (2012) економічний вплив характеризує як складову державного регулювання, що спрямоване на забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку. Крізь призму завдань економічного впливу визначається його роль, яка полягає у: цілеспрямованому формуванні державного сектора економіки та розробці і здійсненні стратегії соціально-економічного розвитку країни; регулюванні економічних і соціальних процесів; створенні законодавчих і правових умов для розвитку ринкового національного господарства [163].

Виокремлюються наукові дослідження (В.В. Дружиніна, 2010), які розглядають економічний вплив в контексті комплексного механізму державного управління, де основну роль відіграє цілеспрямований вплив суб'єктів державного

управління. Останній об'єднує в собі комплекс засобів цілеспрямованого впливу (економічні, мотиваційні, організаційні, правові). Цілеспрямовані впливи є основою узгодження інтересів суб'єктів державного управління в процесі взаємодії. В.В. Дружиніна (2010), посилаючись на наукові здобутки з державного регулювання економіки А.Г. Савченко, Г.О. Пуктаєвич, О.М. Тіньонко, наводить різні класифікації економічного впливу, які ґрунтуються на характері впливу на господарські суб'єкти: прямі (застосування регуляторі, які використовує держава для впливу на економічні процеси); непрямі (внесення відповідних змін до ринкового механізму). Також систематичні впливи класифікуються за: масштабами впливу (загальні та селективні); способом впливу (прямі та непрямі); типом впливу (активні та пасивні); змістом (економічні, адміністративні, ідеологічні); об'єктом впливу (спрямовані на кількісні параметри; спрямовані на якісні характеристики; які враховують організаційний аспект) [58].

З.М. Бурик (2016) досліджує економічні впливи в контексті впливів органів державної влади на розвиток соціально-економічних процесів, які мають призвести до суспільно-корисних результатів. Економічних методи впливу державного управління визначаються крізь призму економічних інтересів держави, які формують певні відносини для досягнення визначених результатів шляхом реалізації відповідної державної політики органами виконавчої влади [22].

О.М. Грабчук (2011) виокремлює інструменти впливу на державний сектор економіки: бюджетно-податкова політика (пряме фінансування установ державного сектору, фінансування інвестиційних програм, витрати державного бюджету (дотації, субсидії, субвенції), види податків, податкові ставки, податкові пільги); грошово-кредитна політика (прямий економічний вплив (цільове кредитування, кредитні ставки, прямий контроль за їх рівнем), непрямий економічний вплив) [43].

Серед вітчизняних наукових здобутків виокремлюється інший погляд на економічні впливи, які визначаються як передумова та необхідність процесів державного регулювання процесів економічного розвитку України. Економічні впливи розглядаються в межах економічної теорії, яка характеризується

різноманітністю підходів до державного регулювання економікою та визначення меж державного втручання в економічні відносини. С.В. Степаненко (2012) відзначає, що економічні методи впливу виявляються у матеріальному стимулюванні діяльності суб'єктів економічних відносин. Роль адміністративних методів, як інструментів економічного впливу, визначаються як спосіб реалізації публічних економічних інтересів, заснованих на владі [265]. Це обумовлює взаємозалежність економічних впливів та впливів державного регулювання.

Є дослідження, які присвячені дослідженню системи державного впливу на економічні процеси (Є.Г. Карташов, І.О. Драган, Н.В. Дацій, О.В. Чумак, А.В. Антонов, І.І. Туболець, В.В. Іванюта, О.В. Алейнікова, 2021). Дослідники за основу беруть системний підхід, де основою є взаємозв'язки між елементами системи. До таких елементів віднесено господарюючі суб'єкти та держава. Вплив держави розглядається як втручання. Відкритою системою розглядається «змішана економіка». Автори розглядають публічно-державне управління економікою. Це вважається організуючим і регулюючим впливом держави на економічну діяльність. Також використовується термін «публічно-державне регулювання». Виокремлюються наступні види впливів: адміністративно-правовий вплив - це діяльність держави щодо встановлення обов'язкових для виконання юридичних норм та правил поведінки суб'єктів; економічні методи регулювання - це способи впливу на інтереси і через інтереси на основі застосування економічних важелів з урахуванням пізнання і використання об'єктивних законів економіки [281].

О.Ю. Бобровська та Д.М. Бондаренко (2021) розглядають роль економічних впливів в моделі публічно-галузевого управління розвитком економічних систем регіону. Ці впливи спрямовані на забезпечення стійкості, збалансованості і розвитку економічного базису регіону [17].

Наступна група науковців (Н.Т. Гончарук, Л.Л. Прокопенко, Т.А. Крушельницька, О.Б. Рубчак, С.В. Тарабан, 2021) визначаючи шляхи забезпечення спроможності об'єднаних територіальних громад, акцентують увагу на формуванні їх впливового потенціалу. Йдеться про те, що нерівномірність соціально-економічного розвитку регіонів спонукає окремі адміністративно-територіальні

утворення до об'єднання зусиль та ресурсів, що дозволяє створювати спроможні громади, які можуть максимально використовувати організаційний, управлінський та фінансовий, економічний потенціал для досягнення бажаного соціально-економічного розвитку територій України [402].

Р.Є. Строцький (2015) зосереджує увагу на методах державного регулювання економіки як основи впливу на організацію ринкових відносин [267]. Н.Б. Кирич, Н.В. Флиста (2015) досліджували визначення опосередкованих державних впливів на економічні процеси. Замість використання терміну «непрямі впливи», який використовуються багато дослідників, автори застосовують термін «методи непрямого регулювання економіки», які включають правові (система законів та законодавчих актів) і економічні методи (створення державою фінансових чи матеріальних стимулів) [86]. В умовах переходу до мережевої економіки посилюється вплив інформаційних методів: інформування, переконання і пропаганди, які передбачають вплив на ціннісні пріоритети індивіда [86].

Привертають увагу дослідження (А.П. Дука, 2021), які присвячено оцінюванню впливів публічного управління з позицій соціально-економічної дієвості. Критеріями оцінювання виступають: економічна трансформація та потенціал (наявність ресурсів та ефективність їх використання для розвитку); соціальна підтримка та безпека (кількісний вимір стану соціального середовища та задоволення громадян з позицій соціальних настроїв); макроекономічний контекст (позиція країни та відношення до неї у міжнародному середовищі) [61].

С.М. Лутковська, О.П. Цицкун (2020) характеризують спрямований вплив крізь методи впливів, які мають корелювати з вимогами об'єктивних економічних законів. Акцент робиться на методах управління. Класифікації методів впливів науковці розподілили на групи: група методів для впливу на персонал (організаційно-правові (адміністративні), економічні (базові в даній групі), соціально-психологічні); група методів, спрямованих на організацію управління (мережеві методи, балансові методи); група комплексних методів (ситуаційного аналізу, системного аналізу, відтворювального аналізу, структурно-функціонального аналізу). Виокремлюються ознаки організаційно-правових

методів впливу: основна мета управління - виконання законів, директив, планів; структура управління – жорстка; форма власності, де переважно застосовуються методи – державна; суб'єкти впливу – колектив, індивідуум; форма впливу - за допомогою нормативно-методичних документів; основна вимога до суб'єкта при застосуванні методів – старанність, організованість; тип організаційної структури, для якої в найбільшій мірі прийнятні дані методи – лінійна, функціональна [115].

До ознак економічних методів С.М. Лутковська, О.П. Цицкун (2020) впливу відносять: основну мету управління - досягнення конкурентоспроможності випущених об'єктів; структуру управління – адаптивна до ситуації; форму власності, де переважно застосовуються методи – корпоративна, приватна, державна; суб'єкти впливу – індивідуум; форму впливу - мотивація; основну вимогу до суб'єкта при застосуванні методів – професіоналізм; тип організаційної структури, для якої в найбільшій мірі прийнятні дані методи – проблемно-цільова, матрична. Визначаються ознаки соціально-психологічних методів впливу: основна мета управління - досягнення взаєморозуміння; структура управління – адаптивна до особистості; форма власності, де переважно застосовуються методи – приватна; суб'єкти впливу – індивідуум; форма впливу - управління соціально-психологічними процесами; основна вимога до суб'єкта при застосуванні методів – психологічна стійкість особистості; тип організаційної структури, для якої в найбільшій мірі прийнятні дані методи – колективна [115].

N. Lesko, O. Skochylias-Pavliv, V. Ivanchuk, I. Matvieienko, M. Malets (2022) зауважують, що свою ефективність доводять економічні впливи в аспекті забезпечення сталого розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях. В межах концепції сталого економічного розвитку основні цілі в економічного розвитку полягають у: формуванні соціально орієнтованої ринкової економіки; охорони навколишнього середовища; забезпеченні рівних можливостей для досягнення благ; раціонального використання природних ресурсів; формуванні державної політики з метою збільшення тривалості життя населення; збереження та примноження інтелектуального потенціалу країни. Економічний розвиток будь-якої держави, як комплексу соціально-економічної системи, визначається рівнем

сталості економічного розвитку її складових. Гармонійний розвиток національної економіки та її структурних елементів вимагає координації управлінського та економічного впливів з боку суб'єктів задля підвищення ефективності економічних відносин. Трансформаційний зрушення в економіці, обумовлюються внутрішніми та зовнішніми факторами впливу, що вказує на необхідність вдосконалення нормативно-правових засад, оскільки принципи прозорості, зрозумілості та адекватності є основою впровадження ефективного управління в Україні та підтримки розвитку національної економіки [456].

Це зумовлює необхідність певних змін у регуляторній політиці держави, яка стимулюватиме створення механізмів, спрямованих на розвиток економіки. Виникає потреба у формуванні нового підходу до реалізації державної регуляторної політики, з урахуванням зовнішніх та внутрішніх викликів, корегуванні пріоритетів розвитку тощо. При цьому, економічні механізми слід диференціювати за характером їх впливу на певну сферу чи галузь (стимулюючий вплив, обмежуючий вплив, нейтральний вплив). Саме такий підхід до формування і здійснення регуляторної політики, орієнтованої на досягнення певних пріоритетів, які дозволять ефективно керувати розвитком національної економіки. Економічне зростання супроводжується різноманітними поєднаннями інтенсивних та екстенсивних факторів впливу. Трансформація соціально-економічних відносин та глобалізація стимулюють держави постійно модифікувати стратегії на основі нової концепції державно-управлінських та економічних впливів [456].

В.Т. Титич (2010) в аспекті сучасних тенденцій розвитку суспільних відносин акцентує увагу на державно-правових формах впливу на економічні відносини в державному управлінні. Вплив держави на економіку країни досліджується крізь призму індивідуального регулювання конкретних економічних відносин у країні, яке можуть здійснювати спеціально створені уповноважені органи. Економічний вплив держави тлумачиться як вплив держави на економічну сферу суспільства, що носить складний, опосередкований характер, відображає як рівень пізнання державою економічних закономірностей, так і особливості устрою держави, є важливим показником ступеня, способів і меж втручання держави в економічні

відносини. Ефективність державно-правового впливу на економічні відносини, на думку В.М. Титич (2010) залежить від вибору методів, способів, об'єктів та суб'єктів впливу на них. Під методами здійснення державно-правових форм впливу на економічні відносини, дослідник розуміє прийоми або способи цілеспрямованого державного впливу на економічні процеси в рамках реалізації державних цільових орієнтирів з економічних проблем. Методами впливу держави на ринкову економіку є: примус; переконання; заохочення; координація. Концептуальний погляд науковця ґрунтується на принципах демократичності, оскільки суб'єктом державного впливу виступає демократична держава [280].

У дослідженні О.М. Резнік (2011) акценти робляться на модернізаційних заходах щодо економічної сталості. В даному контексті йдеться про чинники і сфери впливу органів місцевого самоврядування, які впливають на якість і розвиток економічної сталості [247]. П.С. Покатаєв (2011) висвітлює як кризові явища в економіці впливають на розвиток будівельного комплексу та форми управління ним. Факторами впливу є реформи, відсутність стабільного соціально-економічного зростання, суперечлива економічна ситуація, структурні диспропорції, загострення соціальних, економічних і екологічних проблем, дотаційний характер бюджету, низький рівень фінансування державних програм і бюджетної сфери [180].

На фактори екологічного впливу звертає увагу О.В. Проніна (2011). Основний вплив вони чинять на формування соціально-економічних відносин в Україні. В кут зору поставлено вплив природних ресурсів, які мають задовольнити потреби людини для безпечної життєдіяльності. Також дослідниця визначає основні підходи щодо оцінки впливу державної політики на економіку. Основним критерієм такої оцінки є використання природних ресурсів [237]. В.Д. Боднарчук (2011) розглядає впливи з позицій інституційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні, основою якого є науково-технічне та інноваційне середовище регіонів, яким потрібно управляти. Базою такого управління є інтеграційні зв'язки між учасниками впливів. Ці впливи визначаються як міжгалузеві та регіональні. Їх призначенням є інноваційні процеси та координація діяльності органів державної

влади. В.Д. Боднарчук виокремлює також вплив зовнішнього середовища і поділяє їх на глобальний, міжнародний, національний ступені впливу. Окремо розглядається вплив процесів глобалізації світової економіки [18].

Наскільки ефективно впливають органи державної влади на розвиток аграрного сектора досліджував М.А. Латинін (2007). Такий вплив тісно пов'язують з політикою держави в певному секторі економіки. Дослідник звертає увагу на вплив механізму державного регулювання на зміну політики і визначає деякі кількісні та якісні показники (кількість покупців, їх очікування, дохід населення, урядові витрати та ін.). Окремо розглядаються нецінові фактори впливу на ринковий механізм [109]. Опосередкований вплив на ринкові процеси (державні корпоративні права) виокремлює В.В. Косенко (2005). Цей вплив розглядається як поєднання організаційно-управлінських, правових, економічних методів, а також інструментів і важелів. Сутність такого опосередкованого впливу полягає в державному регулюванні ціноутворення, біржової торгівлі, попиту та ін. в агропромисловому секторі [104].

П.І. Чулаков (2005) розглядає чинники негативного впливу на систему державного регулювання легкою промисловістю в Україні шляхом реалізації державних цільових програм. Цей вплив, за обґрунтуванням дослідника, проявляється в групі інших впливів, таких як: зовнішньоекономічний; інноваційний, інвестиційний, кадровий та ін. [288]. В.Ю. Бабаєв (2007) зосереджується на державному впливі на кооперативну політику, зокрема виділяє: процес формування об'єктів державного впливу; методи правового, фінансово-економічного, адміністративного впливу; силові методи впливу; соціально-психологічні та інформаційні методи впливу; мінімальний, помірний, значний та тотальний державний вплив [4]. В.А. Занфіров (2007) виокремлює реактивні впливи (сприйняття соціального управління), методи впливу на регіональний розвиток, пари методичних впливів (заборона/дозвіл; примус/заохочення; покарання/винагороди; спонукання/стримування; зацікавлення/пригнічення), непрямі методи впливу [75]. Непрямі і прямі впливи інструментів адміністративно-правового та економічного регулювання операцій з давальницькою сировиною

розглядає Т.С. Єдинак (2007) [72].

М.І. Лахижа (2020) визначаючи особливості посткомуністичної трансформації, відзначає, що вона відбувається в умовах глобалізації та інформатизації. Цей процес охоплює всі сфери життя, змінює їх та радикально впливає на публічне управління. Також йдеться про «ворожий вплив», який має негативні наслідки, що спричинено екстремальними подіями або силами природи. В умовах глобалізації зростають екологічні проблеми, посилюються економічні кризи, соціальні протиріччя. На думку, науковця зростає значення заходів безпеки та вироблення спільних підходів до вирішення кризових проблем [110].

Причини негативного впливу невизначеності і ризику на аграрне виробництво виокремлює І.І. Шкуратова (2010). Вирізняються впливи: невизначеності і ризику в процесі прийняття управлінських рішень; регулюючий, організуючий, контролюючий вплив держави; спрямований вплив (макроекономічний як зовнішній, внутрішньогалузевий як внутрішній, внутрішньогосподарський); короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий, постійний; екстремальний, демотиваційний, мотиваційний; спонтанний, спрогнозований, плановий; економічний, техніко-технологічний, організаційний, соціальний, екологічний, політичний; керований, некерований; дестабілізуючих чинників невизначеності; політичних ризиків [291].

О.С. Коврига (2009) пише про процес вдосконалення державного впливу, який чиниться на інституційне середовище в регіоні [90]. В.В. Балабан (2006) розглядає державний механізм впливу на розвиток економічної системи в державі. Також виділяються стимулюючий вплив на розвиток економіки (як зовнішній вплив), організаційний вплив на економічну систему, дестимулюючий вплив (в податковій системі країни) [12]. С.В. Осадчук (2007) акцентує увагу на впливі ефективної економічної моделі розвитку. Виокремлюються методи економічного впливу, а також організаційно-правовий вплив [169].

Д.П. Фьоклін (2007) розглядає впливи механізмів та фінансових методів державного регулювання, зокрема такі як: прямі, непрямі, змішані; фіскальної та грошово-кредитної політики; встановлення фінансових нормативів; здійснення

державних витрат та ін. [283]. Ю.Л. Орел (2009) характеризує регуляторний вплив на розвиток підприємництва з боку територіальних органів влади. Суб'єктами впливу визначаються центральні органи влади, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування [167].

Підсумовуючи зазначимо, що в зарубіжних дослідженнях економічний вплив вважається домінуючим серед всіх інших впливів в публічному управлінні. Виокремлюється декілька аспектів економічного впливу: взаємозв'язок економіки з аспектами людської поведінки та публічним управлінням в цілому; управління ресурсами людей і уряду; всі сфери, які підпадають під публічне управління характеризуються наявністю економічних впливів; формулювання та реалізація урядових планів і політики розвитку відбуваються з точки зору економічних наслідків та масштабу економічного впливу; широка участь держави в економічному розвитку (економічне планування стало основою соціальної та економічної політики уряду); запровадження адміністративних впливів для управління державними підприємствами і підвищення ролі нової економічної державної служби; відмінність публічноуправлінських впливів та економічних впливів (публічне управління впливає на управління людськими справами у суспільстві, на формування цінностей, з урахуванням цілей держави; економіка впливає на виробничі процеси, процеси розподілу, обміну та споживання); економічні впливи мають прояви в публічному управлінні в сферах спільного інтересу; якість публічного управління впливає на економічне зростання (підвищення доходу на душу населення).

Вплив якості публічного управління на економіку співвідносять з низкою теорій: публічного управління; суспільного вибору та політичної економії; державних витрат; нова інституціональна економічна теорія; теорія зростання; неокласична модель зростання; концепція «економіка впливу».

В українських дослідженнях економічні впливи розглядаються в декількох аспектах, таких як: механізми державного регулювання; види впливів держави на економічний розвиток або в певній сфері економіки; інструменти державного впливу на об'єкт управління; методи економічних впливів.

Узагальнення зарубіжних та українських досліджень щодо економічних впливів дало можливість автору побудувати ретроспективу основних напрямків дослідження впливів, зокрема:

- у 2024 році акценти робляться на дослідженні економічних впливів як широкої участі держави в економічному розвитку; на адміністративних впливах в контексті підвищення ролі нової економічної державної служби; на публічноуправлінських впливах, які спрямовані на формування цінностей, з урахуванням цілей держави;

- у 2022 році досліджуються публічноуправлінські впливи, спрямовані на економічне зростання та економічні впливи в аспекті забезпечення сталого розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях;

- у 2021 році увага звертається на: вплив держави як втручання; адміністративно-правовий вплив; економічні впливи спрямовані на забезпечення стійкості, збалансованості і розвитку економічного базису регіону;

- у 2020 році ведуться розвідки щодо спрямованого впливу та організаційно-правового впливу;

- у 2019 році виокремлюється напрям щодо впливів в сфері економічної безпеки;

- у 2018 році зосереджуються на внутрішніх та зовнішніх чинниках впливу в сфері економічної безпеки;

- у 2017 році наголошується на державних та цілеспрямованих впливах на соціально-економічний розвиток держави;

- у 2016 році розглядаються впливи органів державної влади на розвиток соціально-економічних процесів;

- у 2015 році йдеться про: впливи на організацію ринкових відносин; опосередковані державні впливи на економічні процеси; вплив інформаційних методів: інформування, переконання і пропаганди, які передбачають вплив на ціннісні пріоритети індивіда;

- у 2013 році виділяються напрями щодо: державних впливів; економічного впливу в контексті формування та реалізації механізмів державного управління в

окремих сферах; регуляторного впливу на організаційну систему; впливу глобалізації на державне управління інвестиційним процесом; деструктивного та конструктивного впливу рушійних сил на суспільний розвиток;

- у 2012 році дослідження зосереджені на: соціальному впливі прийняття рішень і розвитку ринків соціального капіталу; економічному впливі в контексті досягнення цілей господарської діяльності для реалізації економічного механізму; впливі як складовій державного регулювання;

- у 2011 році характеризуються: прямий/непрямий економічний вплив; вплив органів місцевого самоврядування на якість і розвиток економічної сталості; екологічний вплив на економіку; вплив державної політики на економіку; впливи з позицій інституційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні (міжгалузеві, регіональні); вплив зовнішнього середовища (глобальні, міжнародні, національні впливи); вплив процесів глобалізації світової економіки;

- у 2010 році йдеться про: економічний вплив в контексті комплексного механізму державного управління де основну роль відіграє цілеспрямований вплив суб'єктів державного управління; прямі/непрямі впливи; загальні/селективні впливи; активні/пасивні впливи; економічні, адміністративні, ідеологічні впливи; організаційні впливи; державно-правові форми впливу; негативні впливи невизначеності і ризику на певні сфери економіки; впливи невизначеності і ризику в процесі прийняття управлінських рішень; регулюючий, організуючий, контролюючий вплив держави; спрямований вплив (макроекономічний як зовнішній, внутрішньогалузевий як внутрішній, внутрішньогосподарський); короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий, постійний впливи; екстремальний, демотиваційний, мотиваційний впливи; спонтанний, спрогнозований, плановий впливи; економічний, техніко-технологічний, організаційний, соціальний, екологічний, політичний впливи; керований, частково керований, некерований впливи; впливи дестабілізуючих чинників невизначеності; впливи політичних ризиків;

- у 2009 році виокремлюється регуляторний вплив на розвиток підприємництва з боку територіальних органів влади;

- у 2008 році йдеться про економічний вплив в аспекті комплексного інструментарію вироблення державних стратегій та концепцій;

- у 2007 році мова ведеться про: вплив органів державної влади на розвиток певного сектору економіки; державний вплив на певний сектор економіки; реагувальні впливи (сприйняття соціального управління); непрямі і прямі впливи інструментів адміністративно-правового та економічного регулювання; позитивний економічний вплив; організаційно-правовий вплив;

- у 2006 році досліджуються: стимулюючий вплив на розвиток економіки (як зовнішній вплив); організаційний вплив на економічну систему; дестимулюючий вплив;

- у 2005 році робиться опис щодо: опосередкованого впливу на ринкові процеси; негативного впливу на систему державного регулювання певним сектором економіки (зовнішньоекономічний; інноваційний, інвестиційний, кадровий та ін.) (див. додаток Г).

2.3. Управлінські та адміністративні впливи в публічному управлінні

В зарубіжних публікаціях акценти робляться на значенні управлінських впливів в публічному управлінні. Так, J.D. Edwards (1998) висвітлює результати дослідження щодо впливу управлінських цінностей на сферу публічного управління. Він акцентує увагу на розробці визначення менеджеризму, що складається з чотирьох компонентів: ефективності як основної цінності, що керує діями та рішеннями менеджерів; віра в засоби і прийоми управління; класова свідомість серед керівників; погляд на менеджерів як на моральних агентів [380]. Дослідник робить наголоси на постійному впливі менеджерського мислення на публічне управління і на виникненні трьох альтернативних підходів до теорії та практики публічного управління, що виникли як виклик домінуванню менеджерського мислення. Це стосується цінностей, що покладено в основу робіт авторів стосовно дослідження нового публічного менеджменту та протиставлення різних підходів. Наголошується на появі різних думок щодо менеджеризму [380].

V. Nakrošis (2015) розглядає впливи урядових пріоритетів на реформи державного управління в Європі. Автор оцінює, як і в якій мірі політичні пріоритети європейських урядів обумовлюють процеси реформ та їх результати під час кризи. Наголошується, що місце реформ державного управління в порядку денному уряду частково пояснює процес реформ державного управління, але воно не може пояснити варіації результатах реформи. Стверджується, що країни ЄС-13 та (потенційні) країни-кандидати стикаються з більшими труднощами у здійсненні реформ через поєднання комплексних стратегій реформування та слабого адміністративного потенціалу. Дискусія ведеться з приводу використання можливостей та їх втрати під час реформ державного управління [484].

J.C. Magee, W. Frasier (2014) зосереджуються на ролі державних менеджерів сфери публічного управління у впливі на інших при прийнятті публічноуправлінських рішень чи вирішення конкретної проблеми, особливо за екстремальних обставин. Зауважується, що вплив не тільки необхідний для розробки адекватних реакцій, але й очікується від державних менеджерів відповідність їх управлінським ролям. На своїх посадах вони мають приймати рішення з далекосяжним впливом. На думку фахівців, навіть за звичайних повсякденних обставин потрібен вплив, щоб досягти адміністративних результатів. Акцент робиться на організації роботи суб'єктів публічного управління. В цьому контексті найважливішими детермінантами впливу в організаціях вважається соціальний статус і влада [462].

Для ефективного впливу в довгостроковій перспективі, як наголошують J.C. Magee, W. Frasier (2014), потрібні як статус, так і влада, і особи, які займають адміністративні посади, повинні стежити за розвитком кожного з них. Вони вважають, що керівники можуть розширити сферу свого впливу, формуючи ступінь сприйняття їх колегами як впливових і високостатусних на основі деяких систематичних правил сприйняття людини. Розуміння того, як люди надають статус і владу, дає зрозуміти, як можна збільшити обидві бази впливу. На основі цього аналізу дослідники запропонували кілька рекомендацій щодо того, як державні менеджери можуть покращити свій міжособистісний вплив, зокрема: не

применшувати значення статусу та влади, особливо в аналізі формальної ієрархії; оцінювати окремі ролі державних менеджерів у процесах впливу; враховувати різні ефекти статусу та влади в міжособистісних стосунках; враховувати, що діяльність державних менеджерів має стосунок до управління державним сектором та громадськими організаціями [462].

Статус визначається як ступінь поваги інших до особи, і повага, зазвичай надається особам, які одночасно є компетентним і переймаються врахуванням інтересів інших. У цих термінах статус вважають міжособистісним аналогом репутації організації. Репутація державних установ визначається: технічною компетентністю; рівнем ефективності; процедурною справедливістю та моральним ставленням до зацікавлених сторін; ступенем, до якого ці параметри можна приписати особам, відповідальним за ці установи, залежить від визначення статусу державних менеджерів; здатністю державних менеджерів демонструвати технічну компетентність на своїй посаді та поводитися просоціально з колегами та підлеглими, що сприятиме підтримці та підвищенні статусу державних менеджерів і, таким чином, посилювати їх вплив [462].

J.C. Magee, W. Frasier (2014) владу відрізняють від статусу в теоретичному контексті. Влада визначається як асиметричний контроль над цінними ресурсами, де останні включають матеріальні, фінансові, соціальні ресурси та ресурси, що базуються на знаннях. Хоча менеджери повинні запропонувати певний цінний ресурс, щоб мати владу, для підсилення свого впливу мають бути зосереджені на створенні іміджу шляхом проактивної та впевненої поведінки. Поширені джерела впливу в контексті влади характеризуються наступним: у випадках асиметричної інформації центральним ресурсом динаміки влади є інформація; експертиза також є ресурсом і підкреслює природу залежності у відносинах влади, коли одна сторона залежить від знань іншої для виконання завдання; свобода вибору щодо розподілу ресурсів є частиною того, що означає мати владу [462].

Фахівці зауважують, що особа, яка приймає рішення, має певну владу і має мати певну владу для прийняття рішення. Варто враховувати те, що багато осіб, які приймають рішення, мають значну свободу дій, не займають високих офіційних

посад в ієрархії своїх організацій, що свідчить про те, що офіційна посада може бути поганим показником влади. Також слід враховувати, що люди з вищим статусом зазвичай мають більшу свободу дій з боку своїх колег. Втім, авторами констатується, що статус і влада мають принаймні дві спільні риси, а саме:

- як статус, так і владу можна використовувати для впливу, і обидві властивості дозволяють людям переслідувати та досягати значних цілей;

- статус і влада залежать від контексту; відносна влада або статус залежить від набору соціальних відносин, які мають відношення до конкретної ситуації. Наприклад, особа може мати статус у департаменті, але цей статус не обов'язково означає зв'язкову роль в іншому. Подібним чином державний менеджер має значну владу в своєму агентстві, але невелику владу вищому рівні [462].

Є дослідники, які проводять взаємозв'язки між управлінськими та адміністративними (бюрократичними) впливами в публічному управлінні. Так, Y. El-Ghalayini (2016) констатує наявність наукового підходу, який визначає зростання ролі управлінських впливів в межах розвитку концепції New Public Management. Управлінські впливи призводять до системних змін у традиційній моделі державного управління. Зміни супроводжуються процесами трансформації, формуванням нової парадигми управління, де превалюють економічні впливи (економічний тиск). Формування нової моделі управління викликана тим, що теорія бюрократії була змінена економічною теорією [382].

R.C. Gomes, F.G. Vargas, S.P. Osborne, P. Guarnieri (2020) в контексті управлінського впливу зацікавлених сторін і ефективності місцевого самоврядування акцентують увагу на управлінні зацікавленими сторонами, до яких відносять органи місцевого самоврядування, громадські організації та ЗМІ [401].

Шпекторенко І.В. (2018) наголошує на відмінності технічних і соціальних систем та вказує на різних засобах втручання, які дозволяють модифікувати інструменти, механізми та ресурси, задіянні у функціонуванні та управлінні системою. Науковець робить наголос на управляючих впливах, які «мають служити управлінню та формуванню поведінки та якостей об'єкта». Відзначається, що управлінська взаємодія змінює властивості об'єкта та закономірності його

поведінки, що створює нові можливості управлінського впливу. Роль управлінського впливу полягає в забезпеченні цілеспрямованої взаємодії між керуючою та керованою системами для досягнення визначених цілей. Основним завданням управлінського впливу є формування таких умов, які забезпечують ефективне функціонування, розвиток і адаптацію керованого об'єкта до змін у зовнішньому та внутрішньому середовищі [161].

О.Ю. Бобровська та Д.М. Бондаренко (2021) розглядають управлінський вплив в аспекті його значення в економічному розвитку регіонів. Вплив формується у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Залежність управлінського та економічного впливів вбачається в узгодженій взаємодії суб'єктів та налагодженні управлінських процесів. Підґрунтям такого впливу визначаються нормативні і правові документи, методи, технології і механізми управлінського впливу [17].

Наступна група науковців (С.М. Лутковська, О.П. Цицкун, 2020) класифікують методи за ознаками та наголошують, що вони формують економічні та соціальні інтереси. Методи управління реалізують основний зміст управлінської діяльності та визначають інструментарій засобів результативного управлінського впливу для досягнення поставлених цілей [115]. А.Г. Замогильний (2010) в дисертаційному дослідженні звертає увагу на владно-управлінські відносини крізь призму суб'єкт-об'єктних відносин, їх особливостей і сутності. Підґрунтям для такого підходу визначається диференціація засобів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління. Автор визначає основні типи управління в контексті теорії систем. Основним впливом вважає цілеспрямований вплив між двома системами, де основна впливова – це керуюча система, яка використовує сигнально-інформаційні системи для впливу на керовану систему [74].

І.М. Дробязко (2008) акцентує увагу на соціальному маркетингу органів місцевого самоврядування і розробляє відповідний організаційний механізм його реалізації. В основу останнього покладено: моніторинг проблем життєдіяльності територіальних громад, використовуючи технології «суцільного управління якістю» та, як пише автор «керування взаємовідносинами з громадянами»;

формулювання цілей програми маркетингу; вироблення плану і програми подібного маркетингу; «посилення впливу органів влади на окремі групи населення»; оцінювання результатів програми маркетингу [57]. Окремо І.М. Дробязко (2008) не пише про впливи, тим не менш йдеться про два види впливів: керівний для побудови взаємовідносин з громадою; і вплив органів влади на окремі групи громадян. Зміни у відносинах з територіальною громадою та її окремими представниками розглядається в контексті управлінської послуги, яка має інформаційний та організаційний зміст і визначається як певні відносини, які формуються в процесі надання і отримання управлінської послуги [57].

О.І. Гузій (2010), досліджуючи вдосконалення організаційно-правового механізму регулювання органами аграрних відносин в Україні, вводить таке поняття як «механізми впливу на аграрні відносини» та надається його визначення крізь призму ефективності управління ресурсами, залучення громад до прийняття управлінських рішень. Окремо автором розглядається управлінський вплив органів місцевого самоврядування. Рівень такого впливу визначається з врахуванням рівня розвитку економічної, політичної, соціальної, культурної сфери життя [47].

І.І. Хожило (2009) досліджуючи механізми формування та реалізації державної політики у сфері профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу виокремлює загальний та спеціальний вплив держави на сферу суспільних відносин. Також виокремлено організуючий, координуючий і контролюючий види впливів, які здійснюються у рамках державного управління профілактикою ВІЛ/СНІДу. З цієї позиції відзначено, що практичний підхід до формування ключових напрямів управлінського профілактичного впливу зумовлений специфікою предмета науки державного управління. Ця специфіка визначає закономірності функціонування системи державного управління та, частково, суспільних процесів як об'єктів державноуправлінського впливу [284].

Н.М. Скрипченко (2010) розглядає управлінські впливи органів місцевого самоврядування. Основою таких впливів вважається: наявність спільних інтересів територіальних громад; використання методів управління таких як «соціо-еколого-економічного розвитку»; застосування інформаційно-аналітичного ресурсу;

запровадження моніторингу стійкого розвитку; проведення модернізації процесів планування; удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності; підвищення ролі органів місцевого самоврядування [257].

С.А. Фоломіна (2008) провела дослідження щодо збільшення рівня управлінського впливу в кореляції з показниками рівня економічного розвитку територій. Підґрунтям для дослідження були положення стосовно: наявності або відсутності певних повноважень органів місцевого самоврядування; кореляції якості управлінських рішень з механізмом державного управління; рівня розвитку певного регіону; потужності бюджету; рівня державного регулюючого впливу на економіку. Цікавою є думка щодо реакції соціальної сфери на управлінський вплив органів місцевого самоврядування. Визначаються методи та інструменти впливу органів місцевого самоврядування на соціально-економічну ситуацію, відносить авторську математичну модель виявлення динаміки управлінського впливу [282].

В зарубіжних наукових поглядах зазначається, що публічне управління здійснюється на основі адміністративного впливу, який тлумачиться як спільна дія задля досягання мети. Розуміння адміністративного впливу в державному управлінні серед зарубіжних дослідників розглядається в наступних контекстах: діяльність груп, які співпрацюють для досягнення спільних цілей (Герберт Саймон); організація та підтримка людських і фінансових ресурсів для досягнення цілей групи (Фредерік Лейн); керівництво, координація та контроль над багатьма людьми для досягнення певної мети (Леонард Д. Уайт); необхідна діяльність осіб (виконавчої влади) в організації, які відповідають за розпорядження, направлення та сприяння асоційованим зусиллям групи осіб, об'єднаних для реалізації певних визначених цілей (Орвай Тид; організація та використання людей і матеріалів для досягнення мети (Е.А. Нігро); організація та спрямування людських і матеріальних ресурсів для досягнення бажаних цілей (Дж. Приффнер) [610].

Адміністративний вплив в державному управлінні характеризується як колективна дія, проявом результату є реалізація поставлених бажаних цілей, з високим ступенем раціональності. Виокремлюється розуміння адміністративного впливу в вузькому сенсі. Його результатом є формування бажаної моделі поведінки

об'єкта управління без урахування цілей та технологічних методів управління. Універсальність адміністративного впливу полягає у спонуканні до організаційної діяльності на основі участі або співучасті [610].

J. Ege, M.W. Bauer, N. Wagner (2021) розглядають проблеми впливу міжнародної бюрократії на результати політики крізь призму стратегій адміністративного впливу. Адміністративний вплив, дослідники співвідносять з бюрократичним впливом, як окремим аспектом рішення, який також можна віднести до специфічної поведінки. Вони вважають, що успішний вплив вимагає наявності явних адміністративних преференцій на користь певного варіанту політики та зусиль, спрямованих на досягнення цього варіанту. Крім того, має бути відповідність між цими перевагами та кінцевим результатом політики, який можна простежити до конкретних застосованих стратегій впливу [381].

M. Mancini (2020) зауважує, що в адміністративній державі політичний контроль є бажаним і необхідним інструментом підзвітності адміністративних суб'єктів. Адміністративну державу, посилаючись на дослідження інших науковців, він характеризує наступним чином: адміністративна держава створена законом та наділена повноваженнями; адміністративні суди формально віднесені до виконавчої гілки влади, призначаються та фінансуються виконавчою владою. Основною концепцією в цьому контексті є підзвітність як рушійна норма. В адміністративній державі існує потенціал для виконавчої влади послабити закон, який її регулює. Це основна політична проблема в адміністративній державі [464].

Відмінним прикладом є те, що в Канаді і США парламент не може здійснювати контроль над міністрами щодо делегованих законодавчих повноважень, які здійснюються агентствами, оскільки міністри не відповідають за ці делеговані законодавчі повноваження. Щоб парламент витримав таку ситуацію, він повинен зберегти фактичний контроль над тими, кого він уповноважив створювати закони, щоб підтримувати конституційний баланс [464].

Отже, адміністративний вплив, виходячи з даних тверджень стосується правового тиску на суб'єктів публічного управління, їх контролю та постійної зміни законодавства в інтересах керуючої системи держави.

J.C. Laguna de Paz (2021), характеризуючи основи адміністративної держави, констатує, що країни, де панує адміністративне право, фактично керуються законом, принаймні такою ж мірою, як і країни загального права. Метою адміністративного права є надання державним органам повноважень для ефективного сприяння суспільному благу. Адміністративне право покликане захищати права громадян шляхом обмеження влади державних органів. Основою адміністративної держави є система установ, які обслуговуються державними службовцями, і всі вони регулюються адміністративним правом і діють у чітко визначених законодавчих рамках, підлягаючи всебічному судовому контролю. Усі ці елементи становлять основу верховенства права [452].

У даному випадку адміністративний вплив – це вплив правових актів на систему державних установ, які підлягають всебічному судовому контролю.

В інших публікаціях йдеться про вплив державних адміністраторів на спільноту. Основна ідея публікації – вплив державних адміністраторів на розвиток громади, формулювання політики задля допомоги суспільству [419]. Автори публікації наголошують на тому, що робота державного адміністратора полягає в тому, щоб приймати політику та впроваджувати її в реальному світі. Це може означати пряму роботу з громадськістю, контролю за ресурсами, які потрапляють до людей. Це також може означати роботу всередині організації, створення процесів і процедур, які дозволяють розподілити ресурси за призначенням [419].

Вважається, що лідерські якості у процесі впливів є важливими, незалежно від того, чи працюють вони над впровадженням політики в конкретних сферах, як-от охорона здоров'я чи регулювання навколишнього середовища, чи працюють вони в більш загальній якості в організації. Для будь-якої сфери державні адміністратори використовують ті самі набори навичок виконавчої та управлінської влади, щоб вносити зміни. Важливим аспектом адміністративних впливів є адвокація для людей, які цього потребують. Зауважується, що треба враховувати той факт, що коли громада намагається розробити політику для обслуговування вразливих верств населення, може бути важко забезпечити, щоб населення мало право голосу в процесі розробки політики [419].

Крім впровадження конкретної політики, державні адміністратори також можуть відповідати за допомогу в економічному розвитку громади. У 1960-х роках Нью-Йорк став першим містом, де найняли менеджера з економічного розвитку, і ця практика стала звичайною на теперішній час. Хоча приватний сектор може взяти на себе певну відповідальність за створення робочих місць та економічне зростання, завданням хорошого державного адміністратора є забезпечити, щоб він робив це справедливо, з рівними можливостями для різних зацікавлених сторін у громаді. Адміністратори можуть відповідати за визначення справедливого землекористування в громаді або за розробку рішення щодо організації робочої сили. Вплив на окремих людей і сім'ї стосується забезпечення функціонування програм, які стосуються проблем жінок, дітей, переселення біженців тощо. Ще одним способом впливу – є залучення громадськості до політики [419].

Отже, опис досвіду США демонструє декілька особливостей адміністративного впливу, зокрема це стосується наступних видів і способів впливу: вплив державних адміністраторів на розвиток громади; формулювання політики задля допомоги суспільству; впровадження політики в життя громади; пряма робота з громадськістю; контроль за ресурсами, розподіл ресурсів; лідерство при розробці політики громади; адвокація для підтримки вразливих верств населення; відповідальність за економічний розвиток громади (розподіл ресурсів, створення робочих місць, розвиток інфраструктури); вплив на окремих людей через втручання шляхом забезпечення функціонування різних програм надання допомоги, переселення біженців тощо; залучення громадськості до політики.

М. Batalli (2011) досліджувала вплив інновацій державного управління на підвищення очікувань громадян. Цей вплив відбувався через внесок інновацій публічного адміністрування у сталий розвиток, що певним чином віддзеркалювало очікування громадян щодо діяльності уряду. Уряди спрямовані на модернізацію державної адміністрації, зміцнення її спроможності, ефективності та підзвітності. Для цього використовуються різні методи та техніки отримання думки громадян щодо їх потреб, зменшення дистанції між урядом і громадськістю, підвищення громадської довіри. В цьому контексті розглядається вплив глобалізації на

публічну адміністрацію (державне управління) і очікування громадян [318].

Мова йде про вплив інновацій на життя громадян і підвищення їх очікувань. Інноваційний процес розглядається в сенсі впровадження та відновлення електронних послуг в процесі надання адміністративних послуг громадянам. Інноваційний процес також включає зміни в організації, зокрема: структура, людські ресурси та стадія впровадження ІКТ. В цьому контексті важливим є досвід держав світу, які запровадили комплексне перетворення в державному управлінні. М. Batalli (2011) зазначає, що багато концепцій інновацій у державному секторі походять від реформаторського руху, зокрема такі як: «нова громадськість»; «новий менеджмент» або «перевинахід уряду», які були започатковані у Великій Британії та Нової Зеландії у 1980-х роках і розширився в багато країн, в тому числі в США в 1993 р. Найвідоміші реформаторські держави – це Нова Зеландія, далі йдуть Велика Британія, США, Нідерланди, Німеччина, Швеція, Франція тощо у 1989-1992 роки, коли було запроваджено найбільш радикальні реформи [318].

Особливе значення надається впливу інформаційних та комунікаційних технологій на повсякденне життя населення і надання адміністративних послуг. Це змінює стосунки уряду з населенням, оскільки ІКТ поліпшує обслуговування громадян та покращує ефективність органів державного управління. ІКТ також вважається важливим інструментом для реінжинірингу адміністративного судочинства та введення нових організаційних процесів. М. Batalli (2011) основу увагу приділяє підвищенню ефективності, результативності та спрощенню адміністративних процедур, починаючи з модернізації добору персоналу, покращення прийняття управлінських рішень, боротьби з корупцією, зниження витрат на адміністративні послуги, підвищення узгодженості, посилення контролю, консолідації основних принципів доброго врядування тощо [318].

В українських дослідженнях В.Г. Бульба (2012) виокремлює універсальні управлінські функції, які притаманні будь-якому органу управління, зокрема: прогнозування, планування, організація, регулювання, мотивація, координація, облік, аналіз та контроль, що співвідноситься з адміністративним впливом. Науковець наголошує на ролі впливу глобалізації, що може призвести до згортання

соціальних функцій держави. Це вимагає від органів державного управління зосереджуватися на виконанні стабілізаційно-адаптивної функції та відновленні механізмів соціального відтворення людської спільноти, що може вказувати на доцільність розширення видів впливів [21].

S.H. Woolf (2022) розглядає адміністративні впливи крізь призму діяльності законодавчих органів з прийняття законів, які впливають на усі сфери життя населення. Так сам впливають і судові рішення. Автор вважає, що правові акти і судові рішення можуть впливати на населення не тільки в позитивному, а й в негативному сенсі [633].

V. Lapuente та S. Van de Walle (2020) розглядають вплив Нового публічного менеджменту на якість державних послуг і зазначають, що його реформи передбачали дві зміни: імпорту практик приватного сектора у внутрішню роботу державних адміністрацій; та зовнішню організацію державних адміністрацій як квазіринків. Автори вважають, що реформи Нового публічного менеджменту могли посилити реалізацію політики в певній сфері політики, але не обов'язково в іншій, і деякі інструменти, зазвичай пов'язані з ним, могли працювати краще, ніж інші. Мова йде про нерівномірний вплив реформ Нового публічного менеджменту залежно від численних контекстуальних факторів, таких як: придатність для певних адміністративних культур (наприклад, англосаксонської, скандинавської), ніж для інших (наприклад, німецької, наполеонівської) або політичних культур (наприклад, чи праві уряди віддають перевагу Новому публічному менеджменту); умови успіху Нового публічного менеджменту можуть залежати від інституційних передумов, таких як спроможність держави (рівень бюрократичної якості та неупередженості), механізми підзвітності (правила прозорості) або характеристики державних менеджерів і службовців (досвід роботи в приватному секторі) [453].

Д.А. Козачук (2010) вплив розглядає в контексті заохочення, яке вважає належним до однієї видової групи з переконанням і примусом. Це методи вважаються рівнозначними з методами правового регулювання і є цілеспрямованим впливом на суб'єктів правовідносин, оскільки кінцевий результат стосується: розширення, обмеження прав; надання або вилучення певних благ [93].

Заохочення вважається особливим способом впливу, оскільки має власні процедури реалізації. Саме цей вплив є впливом на суспільні відносини в процесі реалізації адміністративної реформи, яка передбачає певний адміністративно-правовий вплив. Вважається, що: заохочення підвищує ефективність управлінського впливу на суспільні відносини, які потребують правового регулювання; в контексті правозабезпечувальної діяльності важливим є правильно обране співвідношення у використанні трьох методів впливу: заохочення; переконання; примусу; заохочення в державному управлінні забезпечує: взаємодію всіх учасників правовідносин; цілеспрямований вплив суб'єктів владних повноважень; встановлення правомірності учасників взаємовідносин; функціонування режиму законності шляхом підвищення правосвідомості [93].

Дослідник (Д.А. Козачук, 2010) вважає, що заохочення як метод передбачає «сукупність способів державно-владного впливу» щодо корисних дій суб'єктів адміністративно-правових відносин для суспільств і держави. Шлях до цього – формування зацікавленості в одержанні додаткових благ в контексті соціально-активної правової поведінки, що передбачає збалансованість державно-владного впливу в аспекті застосування наявних повноважень в певних управлінських ситуації. В контексті державної служби, заохочення розглядається як спосіб впливу на поведінку та свідомість публічного службовця, що передбачає відповідальне ставлення до виконання обов'язків та повноважень [93].

Н.А. Добрянська, А.С. Арбузова, О.О. Мазілка (2022) відзначають, що публічне управління - це процес досягнення суспільних цілей шляхом застосування адміністративних методів впливів державного управління на суспільні процеси, які визначені інструкціями, положеннями, процедурами тощо. В системі публічного управління виокремлюється владний вид впливу, який визначає напрям здійснення зовнішньої та внутрішньоорганізаційної управлінської діяльності, а також адміністративний вид впливу, який пов'язаний з правовим наслідками для об'єкта управління [373].

Дослідники наголошують, що регулювання суспільних відносин має ряд обмежень та втручань, що обумовлено природою об'єкта регулювання, а також

характеризується особливістю застосування методів нормотворчої, розпорядчої, контрольної, організаційної діяльності. Першочергову роль у процесі відіграє вплив нормативного (правового) регулювання, який регулює поведінку людей за допомогою нормативно-правових актів [373].

Проведений аналіз джерел продемонстрував, що не існує єдиної думки щодо розуміння управлінського та адміністративного впливу.

В зарубіжних джерелах управлінські впливи розглядаються в контексті: впливу цінностей на процеси управління та впливу менеджерського мислення на публічне управління; впливу урядових пріоритетів на реформи державного управління; впливу самих реформ на організаційну структуру суб'єктів публічного управління та суспільство в цілому; впливу менеджерів сфери публічного управління на інших (міжособистісний вплив) при прийнятті публічноуправлінських рішень чи вирішення конкретної проблеми, особливо за екстремальних обставин, де найважливішими детермінантами впливу є соціальний статус і влада; впливу компетентності державних службовців на прийняття публічноуправлінських рішень та результати їх діяльності; впливу реформ моделей державного управління на систему державного управління та населення.

В українських наукових дослідженнях управлінські впливи розглядають в контексті: залежності і подібності з економічним впливом в аспекті взаємодії суб'єктів та налагодженні управлінських процесів; формування економічних і соціальних інтересів; диференціації засобів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління; цілеспрямованого впливу між двома системами, де впливова – це керуюча система, яка використовує сигнально-інформаційні системи для впливу на керовану систему; соціального маркетингу органів місцевого самоврядування; керівних впливів для побудови взаємовідносин з громадою і впливу органів влади на окремі групи громадян; рівня розвитку економічної, політичної, соціальної, культурної сфери життя; підвищення ролі органів місцевого самоврядування стосовно створення якісного життєвого середовища; удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності; застосування інформаційно-аналітичного ресурсу; повноважень органів місцевого самоврядування; рівня державного

регулюючого впливу на економіку.

Джерела впливу є: інформація; знання; статус; влада; доступ до розподілу ресурсів; органи місцевого самоврядування; громадські організації; ЗМІ; нормативні та правові документи; методи, технології і механізми управлінського впливу.

В інших дослідженнях зазначається, що управління здійснюється на підставі адміністративного впливу, який розглядається в контексті: спільної діяльності різних груп; людських і фінансових ресурсів для досягнення цілей певної групи; керівництва, координації та контролю; діяльності виконавчої влади; використання людських та матеріальних ресурсів для досягнення визначених цілей; колективної діяльності для формування бажаної моделі поведінки об'єкта управління; впливу міжнародної бюрократії на результати політики крізь призму стратегій адміністративного впливу; політичного контролю; підзвітності як рушійної норми, яка завадить виконавчій владі послабити закон, який її регулює; правового тиску на суб'єктів публічного управління, їх контролю та постійної зміни законодавства в інтересах керуючої системи держави; впливу правових актів на систему державних установ, які підлягають всебічному судовому контролю; впливу державних адміністраторів на спільноту, які повинні мати певні знання, лідерські якості та відповідальність; адвокації для людей, які цього потребують; впливу державних адміністраторів на розвиток громади; формулювання політики задля допомоги суспільству; впровадження політики в життя громади; прямої роботи з громадськістю; контролю за ресурсами, розподіл ресурсів; лідерства при розробці політики громади; відповідальності за економічний розвиток громади (розподіл ресурсів, створення робочих місць, розвиток інфраструктури, справедливий розподіл земельних ресурсів тощо); впливу на окремих людей через втручання шляхом забезпечення функціонування різних державних програм; залучення громадськості до політики; впливу інновацій державного управління на підвищення очікувань громадян; впливу інформаційних та комунікаційних технологій на повсякденне життя населення і надання адміністративних послуг; діяльності законодавчих органів з прийняття законів, які впливають на усі сфери

життя населення; впливу реформ на моделі державного управління.

В українських наукових дослідженнях адміністративний вплив співвідносять з: цілеспрямованим впливом на суб'єктів правовідносин; досягненням суспільних цілей шляхом застосування адміністративних методів впливів державного управління на суспільні процеси (владний та адміністративний впливи). Попри відсутність загального визначення управлінського та адміністративного впливів, загальним для них є вплив керованої системи на керовану на підставі правових актів, міжособистісних стосунків, залучення громадськості, розподілу ресурсів та з урахуванням всіх сфер життєдіяльності населення.

Висновки до розділу 2

З'ясовано, що публічноуправлінські впливи не мають однозначного визначення як в зарубіжній так і в українській науці. Відзначено, що науковці сходяться в думці, що такий вид впливів є основою розвитку всіх інших видів впливів в публічному управлінні та адмініструванні. Узагальнення аналізу зарубіжних досліджень щодо концепцій публічноуправлінського впливу дали можливість виокремити наступні: концепцію раціональної дії; історичний підхід; правовий (юридичний) підхід; системний підхід; підхід кейс-методу; механічний або управлінський підхід; поведінковий підхід.

В публікаціях останніх років йдеться про: публічноуправлінські впливи на формування суспільно корисних підприємств; впливи відкритого уряду на економічний, соціальний розвиток та розвиток управління з акцентами на ролі інституцій в економічному зростанні та соціальному розвитку; соціальний вплив відкритих даних, який визначається як вплив на існуючу соціальну проблему; вплив на залучення населення до прийняття рішень.

Узагальнення результатів аналізу українських досліджень щодо впливів в державному/публічному управлінні продемонструвало різноманітні напрями досліджень щодо публічноуправлінських впливів, що дає можливість стверджувати, що на сучасному етапі в українській науці державного управління

відсутня струнка концепція або система впливів. В основному є окремі дослідження щодо впливів в певній галузі або підсистемі публічного управління та адміністрування.

Встановлено, що у зарубіжних дослідженнях економічний вплив вважається домінуючим серед всіх інших впливів в публічному управлінні. Виокремлюється декілька аспектів економічного впливу: взаємозв'язок економіки з аспектами людської поведінки та публічним управлінням в цілому; управління ресурсами людей і уряду; всі сфери, які підпадають під публічне управління характеризуються наявністю економічних впливів; формулювання та реалізація урядових планів і політики розвитку відбуваються з точки зору економічних наслідків та масштабу економічного впливу; широка участь держави в економічному розвитку; запровадження адміністративних впливів для управління державними підприємствами і підвищення ролі нової економічної державної служби; відмінність публічноуправлінських впливів та економічних впливів; економічні впливи мають прояви в публічному управлінні в сферах спільного інтересу; якість публічного управління впливає на економічне зростання.

Вплив якості публічного управління на економіку співвідносять з низкою теорій: публічного управління; суспільного вибору та політичної економії; державних витрат; нова інституціональна економічна теорія; теорія зростання; неокласична модель зростання; концепція «економіка впливу».

В українських дослідженнях економічні впливи розглядаються в декількох аспектах, таких як: механізми державного регулювання; інструменти державного впливу на об'єкт управління; вплив держави як втручання; вплив суб'єктів публічного управління та адміністрування на розвиток соціально-економічних процесів; забезпечення сталого розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях; впливи в сфері економічної безпеки; впливи на організацію ринкових відносин; вплив інформаційних методів: інформування, переконання і пропаганди, які передбачають вплив на ціннісні пріоритети індивіда; регуляторний вплив на організаційну систему; економічний вплив на суспільний розвиток; економічний вплив в контексті досягнення цілей господарської діяльності для

реалізації економічного механізму; екологічний вплив на економіку; впливи з позицій інституційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні; вплив зовнішнього середовища; впливи дестабілізуючих чинників невизначеності; впливи політичних ризиків; економічний вплив в аспекті комплексного інструментарію вироблення державних стратегій та концепцій; стимулюючий вплив на розвиток економіки; організаційний вплив на економічну систему.

Узагальнення зарубіжних та українських досліджень щодо економічних впливів дало можливість автору побудувати ретроспективу основних напрямків дослідження впливів з 2005 по 2024 роки та виділити основні етапи змін у підходах до даного виду впливу: з 2005 по 2012 роки акценти робляться на організаційно-правових, адміністративних і економічних впливах, зокрема на регулюванні ринкових відносин та впливі глобалізаційних процесів; виокремлюється напрям щодо впливів в сфері економічної безпеки; економічний вплив розглядається в аспекті комплексного інструментарію вироблення державних стратегій та концепцій; з 2013 по 2020 роки основна увага зосереджена на розвитку інституційних механізмів, що впливають на сталий розвиток економіки, соціально-економічний розвиток на створення ефективних управлінських стратегій; з 2022 по 2021 роки акценти зроблено на вплив держави як втручання; зроблено наголос на дослідженні публічноуправлінських впливів, які спрямовані на економічне зростання та економічні впливи в аспекті забезпечення сталого розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях; у 2024 році в наукових дослідженнях зроблено наголос на економічних впливів як широкої участі держави в економічному розвитку; на адміністративних впливах в контексті підвищення ролі нової економічної державної служби; на публічноуправлінських впливах, які спрямовані на формування цінностей, з урахуванням цілей держави.

Проведений аналіз джерел продемонстрував, що не існує єдиної думки щодо розуміння управлінського та адміністративного впливу.

В зарубіжних джерелах управлінські впливи розглядаються в контексті: впливу цінностей на процеси управління та впливу менеджерського мислення на публічне управління; впливу урядових пріоритетів на реформи державного

управління; впливу самих реформ на організаційну структуру суб'єктів публічного управління та суспільство; впливу менеджерів сфери публічного управління на інших (міжособистісний вплив) при прийнятті публічноуправлінських рішень чи вирішення конкретної проблеми, особливо за екстремальних обставин, де найважливішими детермінантами впливу є соціальний статус і влада; впливу компетентності державних службовців на прийняття публічноуправлінських рішень та результати їх діяльності; впливу реформ моделей державного управління на систему державного управління та населення.

В українських наукових дослідженнях управлінські впливи розглядають в контексті: залежності і подібності з економічним впливом в аспекті взаємодії суб'єктів та налагодженні управлінських процесів; формування економічних і соціальних інтересів; диференціації засобів впливу суб'єкта управління на об'єкт управління; цілеспрямованого впливу між двома системами, де впливова – це керуюча система, яка використовує сигнально-інформаційні системи для впливу на керовану систему; соціального маркетингу органів місцевого самоврядування; керівних впливів для побудови взаємовідносин з громадою і впливу органів влади на окремі групи громадян; рівня розвитку економічної, політичної, соціальної, культурної сфери життя; підвищення ролі органів місцевого самоврядування стосовно створення якісного життєвого середовища; удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності; застосування інформаційно-аналітичного ресурсу; повноважень органів місцевого самоврядування; рівня державного регулюючого впливу на економіку.

Джерела впливу є: інформація; знання; статус; влада; доступ до розподілу ресурсів; органи місцевого самоврядування; громадські організації; ЗМІ; нормативні та правові документи; методи, технології і механізми управлінського впливу.

В інших дослідженнях зазначається, що управління здійснюється на підставі адміністративного впливу, який розглядається в контексті: спільної діяльності різних груп; людських і фінансових ресурсів для досягнення цілей певної групи; керівництва, координації та контролю; діяльності виконавчої влади; використання

людських та матеріальних ресурсів для досягнення цілей; колективної діяльності для формування бажаної моделі поведінки об'єкта управління; впливу міжнародної бюрократії на результати політики крізь призму стратегій адміністративного впливу; політичного контролю; підзвітності як рушійної норми, яка завадить виконавчій владі послабити закон, який її регулює; правового тиску на суб'єктів публічного управління, їх контролю та постійної зміни законодавства в інтересах керуючої системи держави; впливу правових актів на систему державних установ, які підлягають всебічному судовому контролю; впливу державних адміністраторів на спільноту, які повинні мати певні знання, лідерські якості та відповідальність; адвокації для людей, які цього потребують; впливу державних адміністраторів на розвиток громади; формулювання політики задля допомоги суспільству; впровадження політики в життя громади; прямої роботи з громадськістю; контролю за ресурсами та їх розподілом; лідерства при розробці політики громади; відповідальності за економічний розвиток громади; впливу на окремих людей через втручання шляхом забезпечення функціонування різних державних програм; залучення громадськості до політики; впливу інновацій державного управління на підвищення очікувань громадян; впливу інформаційних та комунікаційних технологій на життя населення і надання адміністративних послуг; діяльності законодавчих органів з прийняття законів, які впливають на усі сфери життя населення; впливу реформ на моделі державного управління.

В українських наукових дослідженнях адміністративний вплив співвідносять з: цілеспрямованим впливом на суб'єктів правовідносин; досягненням суспільних цілей шляхом застосування адміністративних методів впливів державного управління на суспільні процеси (владний та адміністративний впливи). Попри відсутність загального визначення управлінського та адміністративного впливів, загальним для них є вплив керованої системи на керовану на підставі правових актів, міжособистісних стосунків, залучення громадськості, розподілу ресурсів та з урахуванням всіх сфер життєдіяльності населення.

Матеріали цього розділу опубліковано та представлено у списку літератури [121; 124; 115; 129; 131; 135; 146; 153; 438; 456].

РОЗДІЛ 3

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ОСНОВИ СУЧАСНИХ ТЕОРІЙ ВПЛИВУ НА СУСПІЛЬСТВО

3.1. Соціальний та психологічний вплив в публічному управлінні

В основу соціальних впливів покладено теорію соціального впливу, розроблену Г. Кельманом. Йдеться про розуміння того, як на людей впливають люди навколо них. Теорія пропонує три основні типи соціального впливу: відповідність (вплив особи або групи на індивіда шляхом використання винагород або покарань, зокрема це: стимули - фінансова винагорода чи визнання; застосування примусу - погрози чи покарання та ін.); ідентифікація (вплив групи на індивіда через процес ототожнення з ними, що призводить до прийняття поглядів, цінностей, поведінки тієї групи, з якою індивід себе ототожнює); інтерналізація (вплив особи або групи на індивіда через процес прийняття їх установок, цінностей або поведінки як своїх власних за умов, що індивід вірить, що ставлення, цінності чи поведінка особи чи групи є правильними чи дійсними) [546].

Ця теорія, як вважається, застосовна до широкого кола контекстів, включаючи політичні та соціальні проблеми, у тому числі попередження та вирішення конфліктів.

Ch. Drew (2023) зазначає, що теорія соціального впливу має на меті пояснити, як люди впливають один на одного і вона визначається як теорія, яка досліджує та пояснює, як на людей впливають їхні соціальні мережі. В контексті теорії Г. Кельмана: відповідність тлумачиться як суб'єктивна норма: це відбувається, коли на когось впливають групові норми з бажанням отримати прихильність або сподобатися; ідентифікація розуміється як соціальна ідентичність: це відбувається, коли на когось впливають групові норми з бажанням вписатися в групу, з якою ви ідентифікуєте себе, і бути частиною цієї групи; інтерналізація тлумачиться як групова норма: це відбувається, коли хтось перебуває під впливом переконання, що колективна мудрість групи допомагає досягти істини чи мудрості [378].

У сучасних дослідженнях К. Дрю (2023) виокремлює типи соціального впливу, які були визначені Д. Джеральдом (1955) та Г. Кельманом (1958), зокрема: нормативний соціальний вплив – це відбувається, коли на когось впливають однолітки через бажання, щоб інші визнали його частиною своєї групи; інформаційний соціальний вплив – це відбувається, коли на когось впливають однолітки через бажання бути правим або приймати правильні рішення. До прикладів теорії соціального впливу віднесено: норми поведінки на робочому місці; відповідність нормам референтної групи; відповідність нормам певної групи щодо уподобань; поведінка в громадських місцях; прийняття місцевого мовного акценту або мови; волонтерство; здоровий спосіб життя; практики сталого розвитку; вивчення нової мови та ін. Це демонструє поширеність соціального впливу на формування поведінки людини та її взаємодії з іншими [378].

Інші дослідники (P. Mavrodiev, Cl.J. Tessone, Fr. Schweitzer, 2013) вважають основою теорії соціальних впливів роботу Френча (1956) щодо теорії соціальної влади, де соціальна структура представлена як явна мережа взаємодії. Людина приймає думку, яка дорівнює значенню її власної думки та думки тих, з ким вона взаємодіє. Якщо припустити, що відомості про думку інших доступні, теорія передбачає, що добре пов'язані групи населення незмінно досягають консенсусу. Автори у 2013 році довели, що дотримання індивідуальних норм, соціальних норм залежить від знання середнього рівня відповідності серед населення [469].

З інших точок зору теорія соціального впливу тлумачиться в контексті соціальної психології, зокрема: концепція соціального порівняння додає контекст до розуміння того як відбувається соціальний вплив: положення в соціальній групі (Л. Фестінгер); вплив групового тиску на індивідуальне судження та поведінку – за певних обставин люди погоджуються з точкою зору групи, навіть якщо вона суперечила їхньому власному правильному сприйняттю (С. Аш); вплив, який викликає готовність підкорятися авторитетній особі, владі (С. Мілграм). Важливе місце на сучасному етапі посідає соціальний вплив в Інтернеті, вплив соціальних медіа та вплив штучного інтелекту, суспільні зміни, такі як посилення акценту на індивідуалізмі чи ролі віртуальних спільнот. В зарубіжній науці вважають ці

впливи основою для розвитку теорії соціального впливу [378].

Соціальні впливи в психології тлумачиться в контексті теорії соціального впливу і визначається як: підлаштування під дії інших людей, або наслідування їх (за умов, що людина захоплюється поведінкою інших); довіра до тих людей, які мають високий суспільних вплив і прислуховуються до того, що вони говорять. В цьому контексті теорію соціального впливу доповнив Роберт Б. Чалдіні. На сучасному етапі зазначають, що соціальний вплив може бути особистим чи професійним, онлайн чи офлайн, і навіть швидкоплинним. Визнають три рівні аналізу теорії соціального впливу: соціальні інститути, взаємодія з іншими людьми, соціалізація особистості. В психології, теорію соціального впливу визначають як теорію, яка говорить про те, що: люди більш схильні робити все, що вони вважають нормою; люди мають тенденцію змінювати свою поведінку відповідно до оточуючих, і ті, хто поруч, мають сильніший вплив, ніж ті, хто далі; перше враження є дуже важливим і може змінити сприйняття людини про когось або щось, що створює ефект сніжного кома при прийнятті рішень [545].

I. Brocas, J.D. Carrillo акцентують увагу на соціальному впливі, який стосується контролю над інформаційними потоками [328]. Інші автори визначають соціальний вплив як будь-яку зміну в поведінці, емоціях або мисленні, яку спричинюють інші люди, навіть якщо їхня присутність є лише уявною, очікуваною або мається на увазі. Соціальний вплив також включає міжособистісні процеси, що призводять до змін у поведінці, емоціях або мисленні. Йдеться про те, як люди змінюють свою думку. Соціальний вплив включає: вплив більшості (конформність) – це те, як більша група впливає на індивіда чи меншу групу; люди хочуть бути прийнятими в групі (нормативний вплив) або вони хочуть робити те, що є правильним інформаційним впливом; розмір групи, однотайність і складність завдань впливають на конформність; вплив меншості - це коли окрема особа або менша група впливає на більшу групу, при цьому викликаються зміни в поведінці чи мисленні більшої групи [547].

Впливи – це терміни, які вказують на те, в якому напрямку вплив протікає між більшою групою (більшістю) і меншою групою чи особою (меншістю)

[547]. Виокремлюються також способи, якими можна протистояти будь-якому соціальному впливу – це те, чи підтримує людина будь-яку групу, чи відчуває вона контроль над своїми рішеннями. Основними чинниками, які сприяють соціальним змінам, є відданість групи меншості та гнучкість групи більшості. Соціальний вплив означає зміни в поведінці та мисленні в результаті впливу інших [547].

Z. Roguska (2023) зазначає, що соціальний вплив є важливою концепцією для розуміння, оскільки він може допомогти людям приймати більш обґрунтовані рішення. Це процес, за допомогою якого інші люди впливають на думки, почуття та поведінку людини. Цей вплив може здійснюватися через: конформність (виникає, коли людина змінює свою поведінку, щоб відповідати певній групі людей); переконання (передбачає переконання когось змінити свою думку чи поведінку на основі логічних аргументів і доказів); тиск з боку однолітків (це відчуття того, що людина повинна відповідати тому, що роблять інші, щоб бути прийнятою ними); нормативний вплив (це коли індивід слідує соціальним нормам зі страху бути негативно оціненим, якщо він їм не дотримується); інформаційний вплив (відбувається, коли людина шукає вказівок у оточуючих, які мають більше знань про певну тему чи ситуацію, ніж вони самі); імітацію (виникає, коли хтось копіює поведінку іншої людини, оскільки вірить, що це призведе до позитивних результатів для них самих, а також до прийняття з боку оточуючих) [532].

Як зазначає Z. Roguska (2023) розуміння соціального впливу може допомогти людям приймати кращі рішення та уникати негативних наслідків, пов'язаних із наслідуванням неправильних натовпів або прийняттям неправильного вибору через тиск однолітків чи проблеми з конформністю. Вона систематизує теорії соціального впливу: теорія відповідності (Д. Мілль, Р. Чалдіні); теорія слухняності (Т. Адорно та С. Мілграм); теорія впливу меншості (С. Москові, Немет) [532].

До видів соціального впливу Z. Roguska (2023) відносить [532]:

- інформаційний соціальний вплив – це коли люди покладаються на інших, щоб вони надали точну інформацію в ситуації, коли вони не впевнені або не мають достатнього знання. Це відбувається, коли людина не впевнена в ситуації, часто через брак розуміння чи досвіду, і вирішує покладатися на зовнішні джерела для

отримання точності. Це часто спостерігається в таких починаннях, як вирішення проблем і прийняття критичних рішень, де може знадобитися підтримка більш досвідчених або обізнаних колег, щоб зробити найкращий можливий вибір;

- нормативний соціальний вплив – базується на конформності, щоб краще вписуватися в групу та бути прийнятими нею, запроваджується за допомогою інструкцій, містить сукупність усіх усних і негласних норм групи. Мета цього типу впливу – зберегти авторитет у групі, подобатися та поважати її;

- ідентифікацію – це середній рівень соціального впливу, за допомогою якого індивід змінює свою поведінку відповідно до приватних і публічних сценаріїв, щоб отримати визнання з боку групи;

- інтерналізацію – визначається як другий рівень соціального впливу, який передбачає спроби змінити переконання, ставлення чи поведінку іншої людини, переконавши її прийняти певні ідеї як свої власні. Під час інтерналізації людина бере на себе власні переконання, ідеологію чи поведінку, адаптуючи їх як свої власні, адаптуючись до ролей і очікувань соціальної групи;

- відповідність/погодження – визначається як більш поверхневий рівень соціального впливу, ніж інтерналізація, але описує той самий феномен, коли люди виконують інструкції чи запити законної влади, незважаючи на свою схильність не погоджуватися. У психологічному плані комплаєнс означає акт виконання запропонованих дій публічно, незважаючи на те, що приватно дотримується іншої точки зору. Ця форма конформізму виникає під значним соціальним тиском, часто з боку впливових авторитетів, і вважається короткостроковим ефектом, оскільки дії припиняються, коли особа більше не піддається контролю [532].

Виокремлюється дві основні форми соціального впливу: ефект спостерігача – вплив, який інші мають на індивіда, коли вони спостерігають за його власною поведінкою; соціальний конформізм – вплив, який здійснюють інші, коли вони сприяють виробленню суджень більшості (соціальний тиск) [532].

Соціальний вплив визначається як складний процес, який включає основні психологічні фактори, ситуаційні змінні та соціальну динаміку. Усвідомлення цих концепцій допомагає зрозуміти, чому може виникнути комплаєнс і вплив; це дає

краще розуміння того, як ті, хто володіє владою та авторитетом, можуть мобілізувати законослухняні маси до своїх ідеологічних переконань [532].

W.M. Lim (2022) зауважує, що соціальний вплив є складним і багатограним і представляє нову теорію для пояснення складних взаємозв'язків між проявами соціального впливу: теоретизує взаємозв'язки між соціальними зв'язками, соціальним дистанціюванням, соціальними нормами, соціальною ідентифікацією, соціальною взаємодією, соціальним включенням та соціальною ізоляцією. Стверджується, що нова теорія, яка пояснює соціальний вплив, необхідна, оскільки ця концепція часто розглядалася лише в абстрактній формі і в обмежений спосіб. Соціальний вплив є відображенням того, як суспільство впливає на індивіда, охоплюючи способи, якими суспільство намагається сформуванати переконання, уявлення, цінності, ставлення, наміри та поведінку індивіда. Зазначається, що соціальний вплив навряд чи проявлятиметься лише як одна змінна, а скоріше як декілька змінних, які можна логічно пояснити та впорядкувати [457].

Теорія стверджує, з точки зору бажання, що на ступінь соціальної взаємодії індивіда може позитивно вплинути соціальний зв'язок через бажання цього індивіда відчувати себе близькими до інших (наприклад, належати, бути пов'язаними) і негативно впливає соціальне дистанціювання через бажання цього індивіда відчувати віддалений соціальний кордон з іншими (наприклад, зниження соціальних зв'язків), де останні не слід плутати з фізичним дистанціюванням, яке є географічною відстанню між двома або більше людьми (наприклад, одним метр один від одного). Теорія також стверджує, що прагнення індивіда до соціального дистанціювання негативно впливає на його прагнення до соціального зв'язку, враховуючи те, що ці два бажання є протилежними. В межах теорії відзначається, що ступінь впливу соціального зв'язку та соціального дистанціювання на соціальну взаємодію залежить від поширеності (наприклад, важливості, видатності) соціальних норм, які проявляються (наприклад, соціальна тривога або зараження) і практикуються (наприклад, потреба для соціального схвалення або підкорення) у суспільстві, а також соціальну ідентифікацію індивіда із соціальними нормами цього суспільства, при цьому чим більша поширеність соціальних норм, чим

більше соціальна ідентифікація індивідів у цьому суспільстві [457].

N. Rescher і P. Grim (2023) стверджують, що теорія впливу – це систематичне дослідження формальних моделей комунікативного впливу однієї особи чи групи людей на іншу особу чи групу. У цьому сенсі теорія впливу є всеохоплюючою філософською дисципліною, яка включає аспекти теорії прийняття рішень та теорії ігор як субдисциплін, а також встановлені моделі фактичної сегрегації, культурних змін, поляризації думок та епістемічних мереж [526].

V. Todd (2021) надає спрощене визначення соціального впливу, який визначається кількістю людей, життя яких інша людина покращує, і наскільки його покращує в довгостроковій перспективі. Такий вплив можна збільшити двома способами: допомагаючи з часом більшій кількості людей або допомагаючи тій самій кількості людей у більшій мірі. Більш точне визначення наступне: «соціальний вплив» або «внесення змін» означає (умовно) сприяння загальному очікуваному добробуту, якщо розглядати неупереджено, у довгостроковій перспективі. Соціальний вплив полягає в тому, щоб зробити світ кращим і передбачає: бути добродішним; діяти правильно; робити світ кращим [584].

K. Chawla, W. Shi, J. Zhang, G. Lucas, Z. Yu, J. Gratch (2023) стверджують, що системи діалогу, здатні здійснювати соціальний вплив, такі як переконання, переговори та терапія, необхідні для поширення використання технологій на численні реалістичні сценарії [338].

A. Flache, M. Mäs, Th. Feliciani, Ed. Chattoe-Brown, G. Deffuant, S. Huet, J. Lorenz (2017) називають соціальний вплив всепроникною силою соціальної взаємодії людей. Така взаємодія впливає на зміну думок, ставлення та переконання або поведінку людей після різних соціальних зустрічей шляхом спілкування. Дослідники, посилаючись на численні дослідження, стверджують, що люди зазнають соціального впливу тому що: їх переконують аргументи; вони прагнуть бути схожими на інших; невпевнені в прийнятті рішення та наслідують приклад інших; відчувають соціальний тиск, щоб відповідати соціальним нормам [390].

Зазначена група авторів зазначає, що в процесі соціального впливу існує складних зв'язок між соціальним впливом як процесом мікрорівня та його

макронаслідками для консенсусу чи розколу в суспільстві. Втім, вважають, що головною проблемою для розробки моделей соціального впливу є те, що модель, яка в одному середовищі точно описує зміни думок в результаті впливу, може не врахувати соціальний вплив в іншому середовищі [390].

Сучасні фахівці (Righini E., 2019) розглядають соціальні технології в публічному адмініструванні в контексті соціальних мереж і представленості в них публічних адміністраторів. Це є способом спілкування з громадянами [527].

В інших джерелах [519] йдеться про те, що у цифрову епоху платформи соціальних мереж стали потужними агентами соціального впливу. Підібрані зображення та історії, опубліковані в соціальних мережах, можуть сформувати уявлення про красу, успіх і щастя. Функції «подобається», «поширення» та «коментарі» зміцнюють певну поведінку та підтверджують соціальні норми. Зауважується, що хоча соціальний вплив може бути позитивним, він також може призводити до негативної поведінки або дотримання шкідливих норм. Щоб протистояти негативному соціальному впливу, потрібні критичне мислення, наполегливість і сильне почуття особистих цінностей [519].

М. Moussaïd, J. E. Kämmer, P. P. Analytis та Н. Neth (2013) розглядають соціальний вплив в контексті колективної динаміки формування думки. Вони визначають соціальний вплив як процес, за допомогою якого люди адаптують свою думку, переглядають свої переконання або змінюють свою поведінку в результаті соціальних взаємодій з іншими людьми. Стверджується, що у суспільстві соціальний вплив відіграє помітну роль у багатьох самоорганізованих явищах. У соціальних і біологічних системах люди покладаються на спостереження інших, щоб адаптувати свою поведінку, переглянути свої судження або прийняти рішення, що полегшується наявним сучасним доступом до соціальної інформації завдяки постійному розвитку комунікаційних технологій [483].

В багатьох сучасних публікаціях соціальний вплив тлумачиться по різному, враховуючи багатогранність сучасного світу та розвиток інформаційних технологій, зокрема соціальний вплив це [622]:

- ступінь, до якого громадянин онлайн-мережі сприймає, що важливі інші

вважають, що він або вона повинні використовувати певну технологію;

- вплив, який здійснюється окремими особами, групами чи інституціями, і може відбуватися через різні канали, такі як спілкування віч-на-віч, засоби масової інформації чи соціальні мережі;

- ступінь, до якого погляди інших відповідних сторін впливають на дії людини щодо використання інноваційних технологій;

- процес, у якому особа адаптує свою поведінку, ставлення або переконання (як навмисно, так і ненавмисно) до поведінки, ставлень або переконань інших осіб у соціальній мережі;

- це ситуація, коли на емоції, думку чи поведінку людини впливають інші;

- зміна поведінки, яку одна людина викликає в іншій;

- соціальний процес, у якому присутність образів присутності інших впливає на поведінку, переконання чи ставлення людей;

- те, що, на думку споживача, інші люди подумують про певну поведінку;

- емоційне почуття, яке виникає внаслідок соціальної підтримки певної поведінки;

- ступінь, до якого особа сприймає, що важливі інші вважають, що вона або вона повинні використовувати нову систему;

- зміна ставлень, поведінки чи переконань особи внаслідок реального чи уявного зовнішнього тиску;

- сила стосунків чи асоціацій (або їх поява) впливати на думку чи поведінку іншої людини чи інші наслідки;

- коли дія на одну або більше осіб впливає на інших осіб у групі з двох або більше агентів;

- стосується того, як люди змінюють свою поведінку, щоб відповідати вимогам соціального середовища. Під таким впливом люди змінюють своє ставлення та поведінку у відповідь на те, що, на їхню думку, можуть робити чи думати інші;

- ступінь, до якої люди переконані використовувати електронне навчання на основі впливу однолітків;

- прихильність і підтримка інших людей під час виконання завдання та поведінки;
- зміна в думках, почуттях, ставленнях і поведінці індивіда в результаті взаємодії з іншою особою або групою;
- способи, якими люди змінюють свою поведінку, щоб задовольнити потреби соціального контексту;
- уявлення користувачів про те, що такі важливі люди, як друзі чи сім'я, вважають, що їм слід застосувати певну технологію;
- зміни в поведінці, думках та емоціях індивіда, спричинені їх сприйняттям себе по відношенню до впливу;
- вплив важливих для особи людей на її поведінку;
- феномен, який пояснює зміну переконань, установок і намірів індивідів, відбувається на різних рівнях через соціальну взаємодію між індивідом та іншим індивідуумом або групою індивідів;
- вплив інших людей (родини, колег) для формування сприйняття [622].

L. Harrison (2022) визначає, що вплив – це загальний термін, який використовується для опису будь-якої події чи процесу, коли один суб'єкт (особа, корпорація, уряд, релігія, медіа-організація тощо) може прямо чи опосередковано змінити думки, почуття чи поведінку іншого суб'єкта. Там, де є сила, відбуваються зміни. З людьми ця зміна, як правило, відбуватиметься щодо віри, ставлення, володіння фізичним багатством та/або використання впливу в його різних формах. Часто термін «соціальний вплив» сприймають як синонім психологічної маніпуляції та вважають це негативним. Зазвичай соціальний вплив, як правило, вважається нешкідливим, якщо він поважає право тих, хто зазнає впливу, прийняти або відхилити його і не є надмірно примусовим. Втім, залежно від контексту та мотивації соціальний вплив може становити підступну маніпуляцію. Соціальний вплив є найсильнішим, коли група, яка його здійснює, послідовна та віддана. Навіть один випадок незгоди може значно послабити силу впливу [410].

L. Harrison (2022) зауважує, що влада є однією з головних причин, чому людина відчуває потребу виконувати пропозиції іншого. Людина, яка має більший

авторитет, ніж інші в групі, є символом або найбільш «популярною» в групі. Ця людина має найбільший вплив на інших. Це особливо яскраво проявляється в процесі політичних виборів. Цікавою є думка автора щодо конформності. Зазначається, що вона буде вищою в одних групах, ніж в інших, залежно від культури. За результатами досліджень відповідність була вищою в Норвегії, ніж у Франції. Це пояснюється давньою традицією соціальної відповідальності Норвегії в порівнянні з культурним фокусом Франції на індивідуалізмі. Японія також має колективістську культуру і, отже, більшу схильність до конформізму. Однак, коли група відчужена, вона може бути більш сприйнятливою до антиконформізму. Було показано, що це стосується Японії [410].

В окремих публікаціях останніх років приділено увагу нормативному соціальному впливу, який розглядається з багатьох позицій. Проводяться порівняння між нормативним соціальним впливом і інформаційним соціальним впливом. Нормативний соціальний розуміється як пристосування до поведінки чи уподобань інших, щоб бути прийнятим або уникнути соціального відторгнення. Ним керує бажання соціального схвалення та страх соціального несхвалення. Інформаційний соціальний вплив тлумачиться як процес звернення до інших за інформацією та вказівками, стикаючись із невизначеністю чи двозначністю. Це відбувається, коли люди покладаються на знання та досвід інших для прийняття рішень. Хоча обидва типи соціального впливу можуть впливати на прийняття рішень, нормативний соціальний вплив більше зосереджений на соціальному прийнятті, тоді як інформаційний соціальний вплив більше зосереджений на пошуку інформації та знань [618].

P. Khushboo (2022) виділяє два типи впливу: нормативний вплив: це пов'язано з актом йти разом з натовпом у прагненні сподобатися та бути прийнятим; інформаційний вплив: коли людина йде разом з натовпом, тому що вважає, що натовп знає більше, ніж вона, особливо в неоднозначних ситуаціях, коли людина не має чіткого уявлення про те, що робити, і в кризовій ситуації, коли люди щось роблять немає часу думати про те, що робити [447].

В українських дослідженнях в сфері державного управління, існує декілька

думок щодо соціальних впливів. Так, Т.Д. Чеканова (2008) зауважує, що недослідженими є питання соціогуманітарних пріоритетів розвитку та факторів впливу на характер управлінських відносин в сфері культури, ідеології. При цьому визначаються основні ознаки системи: взаємозв'язок групи елементів; утворення цими елементами певної цілісності; внутрішня взаємодія всіх елементів; прагнення до самозбереження, стабільності та динамізму; здатність вступати у взаємовідносини з іншими системами [286].

Є дослідження (М. Карпа, Л. Акімова, О. Акімов, Н. Серьогіна, О. Олешко та Н. Липовська, 2021), у яких зазначається, що роль соціального впливу полягає в організації, координації та регулюванні діяльності людей, груп і організацій з метою досягнення узгоджених суспільних цілей. Соціальний вплив є ключовим механізмом для управління суспільством, забезпечення його стабільності, розвитку та ефективного функціонування. У контексті державного управління соціальний вплив виступає інструментом формування політик, правил і норм, що сприяють розвитку суспільства, збереженню його цінностей та адаптації до змін. Державне управління, як складова соціального управління, забезпечує реалізацію управлінського впливу через спеціалізовані інституції, такі як органи влади, громадські об'єднання, політичні партії тощо [443].

В.В. Лещенко (2009) розглядає соціальні впливи крізь призму державного регулювання зайнятостю населення за рахунок застосування прямого і непрямого впливу на ринок праці. До пасивних заходів впливу віднесена пасивна політика зайнятості. Подібна державна політика має певні рівні впливу, такі як: мікрорівень; регіональний рівень; макрорівень. Виокремлюється ступінь впливу, а саме: пряме і непряме регулювання. Окремо розглядається вплив на попит, пропозицію, заробітну платню на ринку праці. До способів реалізації регуляторного впливу відносять активні і пасивні способи. Визначаючи регуляторний вплив, В.В. Лещенко акцентує увагу на виконанні нормативно-правових актів з вимогою щодо максимальної свободи засобів досягнення поставленої мети [112].

Т.П. Козарь (2007) розглядає теоретико-методологічні підходи щодо розвитку соціального інституту сім'ї в контексті державного впливу на процеси

змін сімейної поведінки населення. Це розглядається не як соціальний, а як регулюючий вплив на: регламентацію життєдіяльності окремих сімей; упорядкування процесів сімейних трансформацій; вирішення проблем функціонування сімей. Такий вплив розглядається як державний цілеспрямований систематичний на суспільні відносини і соціальні інститути. Вплив залежить від певних чинників: соціально-економічні; соціально-психологічні [92].

Н.Б. Мезенцева (2010) надає визначення соціальним технологіям як системі методів виявлення прихованого потенціалу соціальної системи, а також як сукупність операцій та процедур соціального впливу, що має призвести до визначеного соціального результату. Самі соціальні технології пов'язуються з рівнем соціального розвитку в державі. До найважливіших завдань соціальних технологій віднесено оптимальну самоорганізацію та управління соціальними процесами. Дослідниця надає власне визначення соціальної інженерії як способу впливу на діяльність виборців, у тому числі і соціальну діяльність, яка перетворюється під впливом соціальних технологій. Йдеться про перетворювальні впливи, які не можуть використовувати жорсткі методи впливу. Соціальне планування визначається в аспекті специфічної форми управляючого (керівного) впливу [162].

А.П. Савков (2010) зосереджується на посиленні впливу держави на процес виховання соціально активної особистості. Вплив на соціальні процеси в аспекті зайнятості молоді визначається як цілеспрямований, організуючий і регулюючий. Йдеться про односторонній вплив з боку держави на молодь. Чинниками впливу визначено: суспільно-політичні умови; економічні умови; демографічні умови; міжнародна практика; вітчизняний та зарубіжний досвід. А соціально-економічний, соціально-політичний, соціокультурний впливи віднесено до процесів розвитку державно-суспільних відносин [249]. С.О. Козуліна (2004) в контексті концепцій влади робить опис символічного впливу, який стосується використання системи культурних цінностей і символів [95].

Розуміння психологічного впливу в інших публікаціях стосуються людських стосунків та впливу на сферу життєдіяльності індивіда. Існують наступні

визначення психологічного впливу як:

- змінні, які безпосередньо стосуються уваги, мотивації, пам'яті, особистості, розвитку, емоцій тощо, підпадають під цю область і також може бути викликаний іншими джерелами [523];

- посилення на будь-який фактор, що впливає або виникає у свідомості та пов'язаний із психічним та емоційним станом людини, і може викликами психічні розлади, такі як депресія, тривога та панічні розлади тощо [620];

- психологічний наслідок;

- вплив інциденту, події чи події на психічний або емоційний стан окремих осіб або груп, що призводить до зміни сприйняття та/або поведінки [521];

- будь-які психологічні зміни в індивідах або групах, пов'язані з конкретними причинами;

- як наслідки мас-медіа чи нових медіа комунікації (ефекти ставлення, поведінкові ефекти, когнітивні ефекти) [522].

Фактично всі ці визначення характеризують і результати психологічні впливів з боку держави, коли застосовуються правові дозвільні або заборонні методи.

До видів психологічного впливу відносять: переконання; самопросування; навіювання; зараження; спонування до наслідування; формування прихильності; прохання; наказ; деструктивну критику; ігнорування; невиконання обіцянок; маніпуляція [238].

Окрім того до видів психологічного впливу відносять: оперативний і стратегічний вплив; побутовий і професійний вплив; аналітичний і конструктивний впливи, на різних рівнях – комунікативному, відносин, діяльності і життєдіяльності; відкритий і прихований. Відкриті адресні впливи називають комунікативними адресними впливами, до яких відносять звернення, які у свою чергу розподіляють на пропозиції, прохання, вимогу, наполягання, благання, залучення, розпорядження, наказ [239].

Психологічний вплив звернений до різних складових внутрішнього світу: свідомості (переконання); несвідомого (навіювання); внутрішнього почуття

(умовляння або маніпуляція). Прямий вплив визначаються як вплив, коли безпосередньо людина впливає, непрямий - опосередкований вплив через когось або за щось чимось, не прямо. Також виокремлюють руйнівний і творчий впливи. До напрямів впливу відносять: психологічний вплив з метою корекції поведінки близьких людей; захист від психологічного впливу [239].

О.З. Анісімович-Шевчук (2022) деструктивний інформаційно-психологічний вплив характеризує як безпосередній (міжособистісні комунікації) та опосередкований (із застосуванням технічних засобів). Деструктивний вплив чинить дію на людину (психічні стани, відчуття, думки, вчинки тощо) вербальними (усвідомлене сприйняття інформації), невербальними (підсвідоме сприйняття інформації) і паралінгвістичними засобами. Виокремлюються також психогенні, нейролінгвістичні, психоаналітичні (психокорекційні), психотронні (парапсихологічні, екстрасенсорні), психотропні впливи. Інформаційно-психологічний вплив негативно впливає на когнітивну (зміна знань, уявлень), емоційну (зміна емоційного стану людини) і мотиваційну (зміна мотивів і поведінки) сфери людини [2].

Er. Suárez, Gl. Rolo-González, G. Muinos, Cr. China-Montesdeoca, Is. Duarte-Lores, D. Gil-Giménez (2022) досліджували психологічний вплив з боку держави, коли було прийнято рішення про карантин (COVID-19). Вони доводять, що люди, які перебували на карантині мали симптоми загального психологічного дистресу, а також емоційні розлади, такі як емоційне виснаження, дратівливість або гнів, або мали навіть симптоми посттравматичного стресу. Карантинні обмеження є особистою та тривалою ситуацією і ризику, які пов'язані з обмеженнями, не обмежуються винятково станом фізичного чи психічного здоров'я, а пов'язані з широкими соціальними аспектами повсякденного життя, такими як сусідські та сімейні відносини або економічні умови [554].

Втім, як зазначають дослідники, є й інший бік даної ситуації. Сама ізоляція не змінила негативний вплив на людину, а навпаки, позитивний вплив мав тенденцію до зменшення в міру карантинної ізоляції. Цей стан у людей був подібним моделям емоційних реакцій, які виявляються під час екстремальних

умов. Окрім того, дослідники наголошують на культурних відмінностях в емоційній реакції на пандемію. Так, жителі США латиноамериканського походження відрізнялися від нелатиноамериканців своїм сприйняттям сприйнятливості та емоційного тону в повідомленнях про заходи захисту від COVID-19 [554].

Маніпулятивні впливи і маніпулятивну поведінку характеризує G. Dexter (2024). Зазначається, що маніпулятивна поведінка стосується використання людиною стилів взаємодії у стосунках, які використовуються для отримання влади чи впливу на іншу. Ці тактики часто включають спроби завдати шкоди емоційному та психічному благополуччю іншої людини. Емоційна маніпуляція впливає на динаміку стосунків. Маніпулятивна людина з часом часто вдається до шкідливої поведінки, створюючи дисбаланс сил. Подібна поведінка може зашкодити впевненості в собі іншої людини та почуттю ідентичності, залишаючи її збентеженою, ізольованою чи навіть депресивною [372].

Маніпулятивна поведінка включає дії, які людина використовує, щоб отримати вплив або контроль над кимось іншим. Така поведінка може бути формою психологічної агресії. До маніпулятивної поведінки відносять: брехню; заперечення; пасивно-агресивну поведінку; мовчання/замовчування; критика в формі словесної образи; звинувачення; виведення людини за межі її зони комфорту та ін. Також маніпулятивна поведінка може служити іншим цілям, які надають контроль над іншими людьми, зокрема: викликання сумнівів і плутанини; допомога в уникненні конфліктів; приховування справжніх намірів; перекладання провини і уникнення відповідальності за власну поведінку [372].

G. Dexter (2024) наводить відмінності між переконанням та маніпуляцією, де основною відмінністю переконання є те, що воно звертається до розуміння людини, щоб переконати або спрямувати її в певному напрямку. А маніпуляції часто підривають почуття реальності та емоційну безпеку людини, щоб впливати на неї. Під час емоційної маніпуляції може здатися, що людина грає в розумові ігри, оскільки це може спричинити страх і сумніви, приниження довіри до себе та інших тощо. Це допомагає маніпулятору отримати владу над іншою людиною та підірвати

її здатність мислити раціонально. Емоційна маніпуляція є образливою. Емоційні маніпуляції та пов'язані з ними тактики можуть використовуватись в будь-якому типі стосунків [372].

К. Dowding, А. Oprea (2024) характеризують маніпуляції в політиці та державній політиці. Вони зазначають, що маніпуляція в політиці має багато форм, зокрема такі як поширення неправдивої інформації задля підвищення своїх шансів на перемогу на виборах, що передбачає такі технології як: зловмисні чутки про кандидатів від опозиції; сфабриковані статистичні дані, що підтверджують програму політики чинних президентів; заяви про фальсифікації виборів з метою дискредитації результатів виборів; оманливе спілкування; фальсифікації на політичних округах через виборчі комісії тощо [374].

Маніпуляції з боку державних установ розглядаються з позицій поведінкової економіки та різних «підштовхувань» для вирішення корисних для певної групи економічних питань у галузях охорони здоров'я, екологічної політики, податкової політики та освіти. До прикладів відносять наступне: зміни правил за замовчуванням (наприклад, автоматична реєстрація пенсійного плану; автоматична реєстрація виборців; політика відмови від донорства органів, а не згоди тощо); зміни в інфраструктурі або навколишньому середовищі (наприклад, проектування вуличної розмітки, щоб спонукати водіїв зменшувати швидкість перед небезпечними поворотами; зміна порядку, у якому кандидати відображаються в бюлетенях для голосування тощо). Ці типи впливу К. Dowding, А. Oprea (2024) називають ситуаційними. Вони також наголошують, що певний ситуаційний вплив можна зробити комунікативним за допомогою супровідних повідомлень, наприклад твердження, яке вказує на правила за замовчуванням [374].

Дослідники стверджують, що більшість форм маніпуляції мають на меті змінити певний аспект поведінки цілей. Однак деякі форми маніпуляції спрямовані не на зміну поведінки як такої, а радше на зміну результату враховуючи очікувану поведінку. Деякі форми впливу, такі як аргументоване переконання, є морально допустимими. Інші форми впливу, такі як примус, у більшості випадків вважаються морально неприйнятними. Загалом маніпуляція – це тип впливу, коли ціль

спонукається до дії без явних погроз чи примусу, але це не дотягує до переконання. Ці дві умови спільно є необхідними та достатніми для того, щоб вплив був неманіпулятивним. Їхня роль полягає у визначенні однозначних способів використання інструментів переконання без маніпулювання ціллю [374].

K. Meier, S.-ho An, J. Davis, J. Park (2023) акцентують увагу на важливості перевірки маніпуляції в поведінковому державному управлінні [473].

В інших публікаціях йдеться про адміністративні маніпуляції, які характеризуються певними тактиками маніпулювання, зокрема [307]:

- затримка – це спроби відкласти те, що потрібно вирішити, якомога далі в майбутнє; або постійно переносити на майбутні дати; або відкласти до закінчення терміну придатності або кінцевої дати (не знаю, коли, ймовірно, через дуже-дуже довгий час, якщо взагалі можливо). Така тактика також використовується з виправданням або брехнею «ми просто більше не пам'ятаємо»;

- фасад – це коли замість справжнього, прихованого, мотиву дії чи події дається одне виправдання чи причина як прикриття.

- можлива неправда (обман) – пов'язане з фасадом (попередньою технологією та промиванням мозку; адміністрація та люди стверджуватимуть, що причиною чогось є щось, коли це насправді хибно, але можливо, щоб приховати справжню причину або мотив;

- конфлікт і розкол – розділяй і володарюй; конфлікти часто створюються, щоб спричинити розкол, щоб різними конфліктуючими групами було легше маніпулювати або контролювати їх;

- створення хаосу та виправдання – для дій та контролю; створення хаотичних систем часто робиться, щоб виправдати дії чи контроль над системою або для обґрунтування нових правил; створення хаотичних систем також часто є тактикою організованої злочинності, щоб приховати злочини, які вони скоюють, без правил і законів немає злочину;

- безпека та повноваження – атаки для посилення влади, у тому числі на самого себе;

- адміністративний лабіринт і складність використовується для того, щоб

перешкодити поданню скарг чи збільшити потребу в фахівцях; іноді адміністрації створюють складні процедури та форми, щоб перешкоджати скаргам чи заявам, або щоб потребувати допомоги спеціаліста, що вимагає сплати зборів;

- неоднозначність – відповіді взагалі немає; відповіді іноді надаються як двозначність; неоднозначність може створювати ілюзію, що відповідь була надана, але в більшості випадків це зовсім не відповідь;

- удавана некомпетентність – у деяких випадках адміністрація використовує удавану некомпетентність, щоб уникнути відповідальності чи звинувачень, наприклад поведінка: немає ніякого обману, ми просто некомпетентні та робимо всілякі помилки; ми не розуміємо вашу скаргу, вона надто заплутана, важка для сприйняття та незрозуміла; ми не знали, що... і тому подібне;

- гра «адміністративне розчарування та знеохочення» використовується щоб збентежити окремих людей: скарги можуть бути довільно відхилені без наведення будь-яких міркувань, обґрунтувань або просто використовуючи загальну двозначність; наприкінці розгляду особі можуть повідомити, що вона весь час була не в тому відділі чи організації, і що процес потрібно перезапустити в іншому місці та ін. Загроза від такої тактики – розчарування та знеохочення, викликати почуття безнадійності в окремих осіб або жертв. Це також пов'язано з розумінням безпорадності, яка як вважається зробить когось більш залежним, менш зухвалим і більш поступливим;

- страх для маніпулювання та контролю; страх часто використовується для маніпулювання людьми або контролю над ними [307].

Цікавими є дані, наведені у звіті Оксфордського університету за 2020 рік щодо маніпулювання соціальними медіа політичними діячами, що є проблемою промислового масштабу. У Звіті зазначається, що маніпулювання громадською думкою в соціальних мережах є зростаючою загрозою для демократій у всьому світі, згідно з опитуванням маніпулювання ЗМІ 2020 року, проведеним Оксфордським Інтернет-інститутом, яке знайшло докази в кожній із більш восьмидесяти опитаних країн. Організовані кампанії маніпулювання соціальними медіа були виявлені в кожній із 81 досліджуваної країни, що на 15% більше за один

рік порівняно з 70 країнами у 2019 році. Відповідно до звіту, уряди, компанії зі зв'язків з громадськістю та політичні партії виробляють дезінформацію в промислових масштабах. Це свідчить про те, що дезінформація стала звичайною стратегією: понад 93% країн (76 із 81) бачать дезінформацію як частину політичної комунікації. Звіт показує, що дезінформація стала більш професійною і тепер виробляється в промислових масштабах. Втім, громадськість повинна мати можливість покладатися на достовірну інформацію про урядову політику та діяльність. Компанії соціальних медіа повинні підвищити свою ефективність, посиливши свої зусилля з позначення дезінформації та закриття фальшивих облікових записів без втручання уряду, щоб громадськість мала доступ до високоякісної інформації. У Звіті зауважується, що рівень маніпулювання соціальними медіа різко зріс, коли уряди та політичні партії витрачають мільйони на «кібервійська» приватного сектора, які заглушають інші голоси в соціальних мережах. Для поширення маніпуляційних повідомлень використовуються особи, які впливають на громадян. До них належать волонтери, молодіжні групи та організації громадянського суспільства, які підтримують відповідні ідеології [549].

Звіт акцентує увагу на тому, що державні установи, політичні партії та приватні фірми продовжують використовувати соціальні медіа для поширення політичної пропаганди, забруднюючи цифрову інформаційну екосистему та пригнічуючи свободу слова і свободу преси. Значна частина цієї діяльності стала професійною, оскільки приватні фірми пропонують послуги дезінформації за наймом. Приватні фірми «стратегічних комунікацій» відіграють все більшу роль у поширенні обчислювальної пропаганди, причому дослідники ідентифікують державних акторів, які працюють з такими фірмами в 48 країнах. Майже 60 мільйонів доларів було витрачено на фірми, які використовують боти та інші стратегії посилення, щоб створити враження трендових політичних повідомлень. Соціальні медіа стали основним полем битви, а такі компанії, як Facebook і Twitter, вживають заходів для боротьби з «кібервійськами». При цьому близько 10 мільйонів доларів у 2020 році було витрачено на політичну рекламу в соціальних мережах. Платформи видалили понад 317 000 облікових записів і сторінок

учасників «кібервійськ» у період з січня 2019 року по листопад 2020 року [549].

За твердженнями оксфордських дослідників, кібервійська часто безпосередньо пов'язані з державними установами. Згідно зі Звітом, у 62 країнах було знайдено докази того, що державна установа використовує комп'ютерну пропаганду для формування громадського ставлення. Відомі політичні партії також використовували соціальні мережі для поширення дезінформації, придушення політичної участі та підриву опозиційних партій. У 61 країні знайшли докази політичних партій або політиків, які балотувалися на посади, і використовували інструменти та методи комп'ютерної пропаганди як частину своїх політичних кампаній. Соціальні медіа стали важливим компонентом цифрових кампаній [549].

У Звіті зазначається, що діяльність кібервійськ може виглядати інакше в демократичних країнах порівняно з авторитарними режимами. Виборчі органи повинні враховувати ширшу екосистему дезінформації та обчислювальної пропаганди, включаючи приватні фірми та оплачуваних впливових осіб, які стають все більш помітними акторами в цьому просторі. Наведено інструменти та методи обчислювальної пропаганди, включаючи використання підроблених облікових записів – ботів, людей і зламаних облікових записів – для поширення дезінформації, зокрема: 79 країн використовували облікові записи людей; 57 округів використовували акаунти ботів; 14 країн використовували зламані або вкрадені акаунти. При цьому, кібервійська використовують різні комунікаційні стратегії для маніпулювання громадською думкою, такі як: створення дезінформації або маніпуляції в ЗМІ; орієнтування на основі даних і використання образливих стратегій; розгортання наклепницьких кампаній або переслідування в Інтернеті. 76 країн використовували дезінформацію та маніпуляції ЗМІ як частину своїх кампаній, 30 країн використовували стратегії накопичення даних, щоб націлити на конкретних користувачів політичну рекламу. У 2019 році 59 країн використовували спонсорованих державою тролів для нападу на політичних опонентів або активістів, порівняно з 47 країнами в 2019 році [549].

При характеристиці психологічного впливу в деяких публікаціях виокремлюють ситуаційний і диспозиційний вплив на поведінку. В основу

покладена думка, що поведінка є продуктом як ситуації (наприклад, культурні впливи, соціальні ролі та присутність очевидців), так і людини (наприклад, особистісні характеристики). Ситуаціонізм – це погляд на те, що наша поведінка людини та її дії визначаються безпосереднім оточенням людини. Диспозиційність стверджує, що поведінка людини визначається внутрішніми факторами. Внутрішній фактор є властивістю людини і включає риси особистості та темперамент. Соціальні психологи, як правило, приймають ситуаціоністську точку зору, тоді як психологи особистості пропагують диспозиційну точку зору. Однак сучасні підходи до соціальної психології при вивченні поведінки людини враховують як ситуацію, так і індивіда. Фактично, галузь соціально-особистісної психології виникла для вивчення складної взаємодії внутрішніх і ситуаційних факторів, які впливають на поведінку людини [550].

R. Spears (2021) розглядає питання соціального впливу в контексті психологічних аспектів, зокрема зауважується, що пояснення соціального впливу груповою ідентичністю, засноване на теорії самокатегоризації, і порівнюється з іншими груповими поясненнями, включаючи нормативний вплив, взаємозалежність і підходи до соціальних мереж, а також підходи до переконання та впливу, які фонові процеси групи (ідентичності). Міжособистісний та інформаційний вплив часто протиставляється впливу групи. Автор публікації стверджує, що у той час як підходи соціальної ідентичності до міжгрупових відносин мали міжнародний вплив, підхід соціальної ідентичності до соціального впливу був більшим у Європі та Австралії, ніж у США, і більше розглядається в європейських публікаціях. В контексті психологічних аспектів соціальний вплив зазвичай виникає тоді, коли у людини є невпевненість в тому, у що вірити, зазначає R. Spears (2021). На початку 1990-х років в теоретичних концепціях було поєднано інформаційний та груповий впливи. Навіть ті виміри сприйняття, які здаються цілком зовнішніми та об'єктивними, залежать від спільних соціальних умов та інститутів (наприклад, систем вимірювання). Сприйняття часто передує консенсусній перевірці [552].

Також наголошується, що фундаментальне розуміння підходу

самокатегоризації до групового впливу полягає в тому, що група є не лише зовнішньою сутністю, але (принаймні для людей з високим рівнем ідентифікації) стає внутрішньою як рівень «Я». Таким чином, соціальний вплив частково є самовпливом, урятованим від кругообігу тим, що його джерелом є інші члени групи. Теоретики самокатегоризації давно стверджують, що самокатегоризація є дуже гнучкою, мінливою та залежить від контексту, незважаючи на те, що багато інших вчених стверджують, що деякі соціальні категоризації (наприклад, стать та етнічна приналежність) є домінуючими, якщо не переважаючими. З точки зору самокатегоризації, занурення в натовп підсилює процес деперсоналізації, а не деіндивідуалізації, бачення себе та інших у групових термінах, а не втрату ідентичності та розуму. Таким чином, поведінку дослідник розглядає як дотримання групових норм, хоча вони часто виникають у контексті. Виокремлюється три фактори, які можуть пом'якшувати вплив на основи групової ідентичності: відносини всередині групи та змінні індивідуального рівня; відносини між групами; контекстуальні модератори [552].

На думку R. Spears (2021) особливо актуальними в сучасну епоху є соціальна ізоляція (проти співприсутності) та анонімність (проти видимості), які є загальними рисами онлайн-груп в епоху Інтернету. Ізоляція та анонімність, як вважає автор, часто зустрічаються в онлайн-житті (особливо під час карантину через COVID-19) і можуть підірвати цілісність і вплив групи. Цим питанням приділяється все більша увага в галузі комунікаційної науки під час аналізу ефектів соціального впливу в нових соціальних медіа та у віртуальних середовищах, у яких бракує фізичної близькості та співприсутності R. Spears (2021). Дослідник розрізняє когнітивні побічні ефекти, які впливають на помітність групової ідентичності, від стратегічних побічних ефектів, які більше стосуються відносин влади, що враховують підзвітність індивідів груповій та позагруповій аудиторіям і викликають гру процесів самопрезентації (включаючи нормативний вплив і відповідність). Зауважується, що ефект, за допомогою якого анонімність у групі сприяє груповому впливу, відбувається через процес деперсоналізації і має подальший позитивний вплив на групову солідарність. Зокрема, групова

анонімність: збільшує помітність групи, групову ідентифікацію та згуртованість; формує групову довіру; демонструє тенденції сприймати спільну групу або діаду як цілісність; надає можливість щодо обміну знаннями. Індивідуалізація та видимість зосереджують увагу на індивідуальному внеску членів групи, що може відволікти від групової ідентичності. Ізоляція та анонімність не підривають владу групи, а зміцнюють її, особливо серед людей з високою ідентифікацією [552].

Стверджується, що групова ідентичність також може виникати з міжособистісних або мережевих стосунків між членами групи. Міжособистісні/мережеві зв'язки можуть бути важливим шляхом формування групи, що відповідає міжособистісній сфері, але без таких зв'язків люди все ще можуть мати або придбати спільну групову ідентичність за відсутності (видимої) взаємодії. Візуальна анонімність збільшує соціальний вплив та інші групові ефекти. Цей ефект також може залежати від типу групи, або від особливостей групи, які можуть підвищити помітність групи, коли її члени помітні [552].

G. Butler, F. McManus (2000) в контексті соціальної психології характеризують вплив суспільства на індивідуальну поведінку, розглядаючи такі питання, як лідерство, слухняність, упередження та конформізм [333]. В інших публікаціях йдеться про вивчення сили соціального впливу та те, як він маніпулює думкою та поведінкою людей. Соціальний вплив в даному контексті визначається як спосіб, у який індивіди змінюють свої ідеї та дії, щоб задовольнити вимоги соціальної групи, передбачуваного авторитету, соціальної ролі або меншості в групі, яка має вплив на більшість. Груповий конформізм також може стимулювати співпрацю при спробі досягнення спільної мети. Коли окрема особа здатна продемонструвати вплив меншості на ширшу групу, вона може переконати цю групу працювати колективно. Однак, співпраця може призвести до збігу поглядів, результатом чого є формування групового мислення. Коли це відбувається, члени команди приймають узгоджені погляди та дії для досягнення заданої мети, але відкидають критику з боку осіб, які виступають проти або ставлять під сумнів поведінку групи. Відсутність критичного мислення може мати негативний вплив на продуктивність групи, оскільки її здатність оцінювати власну поведінку та

адаптуватися до мінливих умов ускладнюється [631].

Також, груповий конформізм створює відчуття єдності в суспільстві. Закони, що забороняють насильство та крадіжки, допомагають захистити кожну людину в суспільстві. Такі закони залежать від людей, які відповідають нормам ширшої групи, діючи як законослухняні громадяни. Відповідність вузькому набору поведінки та поглядів може перешкодити плеканню нових ідей, які могли б покращити життя групи. Це може перешкодити своїм членам ставити під сумнів і обговорювати переконання, яких дотримується більшість групи, та її практики. Така поведінка спостерігається в культурах, де члени часто не бажають публічно сумніватися в авторитеті групи через страх бути відкинутими своїми референтними групами. Підтримуючи соціальні норми групи, людина може не погоджуватися з думками, які вона висловлює, або діями, які вона робить, але, тим не менш, вона приймає поведінку, яка від неї очікується. Публічний конформізм передбачає узгодження своєї поведінки з очікуваннями інших, у той час як приватно дотримується іншої точки зору. Приватний конформізм виникає, коли людина засвоює погляди групи та приймає думку більшості як свою власну [631].

О.Л. Терент'єва (2010) [273] розглядає можливості впливу національного менталітету на процеси державотворення. Дослідниця виокремлює декілька аспектів такого впливу: культурно-психологічний (інтелект та сутність нації); і політичний (прийняття державноуправлінських рішень). На самі рішення впливає менталітет еліти та національний менталітет, що вимагає відповідності між ними, а зміна організаційної культури призведе до зміни менталітету співробітників органів влади, що сприяє розробці єдиної моделі державного управління. Запропонована дослідницею «структурно-функціональна модель стилю мислення суб'єкта державно-управлінської діяльності» передбачає зворотний вплив від громадянського суспільства [273]. А державне управління характеризується наявністю сенсового впливу на соціум і його окремих членів. В дослідженні простежується поєднання індивідуально-психологічних характеристик при здійсненні управлінського впливу і особливості організації державно-управлінської діяльності, в тому числі і на вищому рівні [273].

Підводячи підсумок зауважимо, що аналіз наукових, аналітичних та інших джерел продемонстрував широке коло досліджень щодо соціальних та психологічних впливів. Ці впливи розглядаються як з позицій класичної теорії соціальних впливів, так і з позицій сучасних наукових підходів. Особливе значення посідають класичні теорії: впливу; відповідності; слухняності; впливу меншості; когнітивного соціального впливу; соціальної влади; прийняття рішень; ігор, які вплинули на удосконалення теорії соціального впливу.

Контекст застосування таких впливів є широким: від життєдіяльності людини до публічного управління та політичних впливів. Виокремлюються соціальні, психологічні, соціально-психологічні впливи. Теоретична сутність цих впливів – пояснити яким чином індивіди, групи, держави та глобальні відносини впливають один на одного. Сучасні теоретико-методологічні дослідження, особливо зарубіжних науковців, зосереджені на реалізації теорії соціальних впливів в соціальних мережах, соціальних медіа, і впливі штучного інтелекту тощо. Основний напрям соціальних впливів – сформулювати переконання, уявлення, цінності, ставлення, наміри та поведінку індивіда. На сьогодні вважають соціальні мережі потужними агентами соціального впливу.

Узагальнення результатів зарубіжних досліджень з позицій соціальних впливів в публічному управлінні дало можливість виокремити основні типи соціального впливу, які об'єднують як класичні теорії, так і сучасні підходи (у тому числі щодо впливів в Інтернет-мережі), зокрема: відповідність; ідентифікація; інтерналізація; нормативний соціальний вплив; інформаційний соціальний вплив; мережа взаємодії із соціальною владою; соціальне порівняння; груповий тиск; готовність підкорятися авторитетній особі, владі; підлаштування; наслідування; довіра; вплив більшості (конформність); вплив меншості; переконання; тиск з боку однолітків; імітація; соціальне дистанціювання; соціальна взаємодія; переговори; колективна динаміка формування думки; психологічна маніпуляція.

В зарубіжних дослідженнях виокремлено види соціального впливу: особистий; професійний; онлайн; офлайн; плинність (швидкоплинний). До форм соціального впливу відносять: ефект спостерігача; соціальний конформізм;

маніпуляція. В українських дослідженнях стосовно соціальних впливів в державному управлінні акценти робляться на цілеспрямованому впливі держави, який визначається по-різному у різних галузях, у тому числі як соціальний вплив. Також як соціальний вплив визначається: регуляторний вплив; регулюючий вплив; управлінський та адміністративний впливи; організуючий вплив. Виокремлюються рівні впливу: мікрорівень; регіональний рівень; макрорівень; галузевий рівень.

Узагальнення результатів аналізу вітчизняних досліджень показали, що соціальний вплив в державному управлінні розуміється як: соціогуманітарні впливи на характер управлінських відносин; застосування прямого і непрямого впливу на ринок праці; сукупність операцій та процедур, що мають призвести до визначеного соціального результату; оптимальна самоорганізація та управління соціальними процесами; перетворюючі впливи; управляючі (керівні) впливи; виховання соціально активної особистості; соціально-економічний, соціально-політичний, соціокультурний впливи; символічний вплив. Фактично йдеться про спробу поєднання теорії соціального впливу з теорією державного управління і надати соціальним впливам організаційно-управлінського значення. Розуміння психологічного впливу більш вузьке і зорієнтоване на людські стосунки та впливу на сферу життєдіяльності індивіда. В зарубіжних публікаціях всі визначення характеризують і результати психологічні впливів з боку держави, коли застосовуються правові дозвільні або заборонні методи. До видів психологічного впливу відносять: переконання; самопросування; навіювання; зараження; спонукання до наслідування; формування прихильності; прохання; наказ; деструктивну критику; ігнорування; невиконання обіцянок; маніпуляція; оперативний вплив; стратегічний вплив; побутовий вплив; професійний вплив; аналітичний вплив; конструктивний вплив; деструктивний вплив; відкриті адресні впливи; руйнівний вплив; творчий вплив; деструктивний інформаційно-психологічний вплив; психогенні, нейролінгвістичні, психоаналітичні, психотронні, психотропні впливи.

На відміну від соціального впливу, психологічний вплив спрямований на внутрішній світ індивіду або груп індивідів, зокрема на когнітивну, емоційну та

мотиваційну сфери. В зарубіжних джерелах більш чітко виокремлюються психологічні впливи з боку держави, зокрема: ізоляція під час карантинних заходів; маніпулятивні впливи; маніпулятивна поведінка; поширення неправдивої інформації; замовчування; зловмисні чутки; сфабриковані статистичні дані; оманливе спілкування; маніпуляції з вирішення корисних для певної групи економічних питань (ситуативні впливи); затримки; обман; конфлікт; виправдання; ненадання повної інформації; перешкоджання поданню скарг і звернень та реагування на них; неоднозначна відповідь на звернення та скарги; удавана некомпетентність; дії для знеохочення громадськості; маніпулювання громадською думкою в соціальних мережах як загроза для демократії; дезінформація; диспозиційний вплив на поведінку; міжособистісний вплив; вплив груп і груповий вплив; вплив віртуального середовища; вплив суспільства на індивідуальну поведінку (лідерство, слухняність, упередження та конформізм); маніпуляції думками та поведінкою людей; груповий і приватний конформізм. Зауважується, що психологічний вплив за певних умов і відповідних психологічних технологій стає комунікативним або інформаційним впливом.

3.2. Комунікативний та інформаційний впливи в публічному управлінні

R. Aragão, L. Linsi (2022) інформаційні впливи в публічному управлінні розглядають з позицій маніпуляції. Зокрема, зосереджуються на маніпуляції статистикою. Вони зауважують, що значна кількість останніх аналізів містить статистичні дані про те, що уряди маніпулюють офіційними макроекономічними показниками. Використовуючи креативні стратегії для виявлення систематичних упереджень у статистичних результатах. Ці дослідження показали, що політичні маніпуляції економічною статистикою дійсно мають місце. Вони запропонували типологію, яка розрізняє чотири типи маніпулювання: 1) пряма маніпуляція; 2) політично вмотивована оцінка; 3) опортуністичне використання методологічного простору; 4) управління показниками за допомогою непрямих засобів [312].

R. Aragão, L. Linsi (2022) стверджують, що уряди хочуть представити своєму

народу та світу позитивні статистичні дані про ефективність економіки (такі як високе зростання, низька інфляція, невеликий дефіцит тощо). У той же час національні урядові апарати під контролем цих самих урядів є єдиними, хто володіє необхідними даними для отримання цих цифр. У цьому світлі стимули змінити їх на свою користь вважаються дослідниками очевидними. Найпоширеніша ідея статистичних маніпуляцій описує ситуації, в яких відома одна правильна оцінка справжньої економічної ситуації, але уряди просто підштовхують статистичні агентства опублікувати іншу, політично більш зручну цифру. Таку ситуацію дослідники називають відвертою маніпуляцією [312].

М. Stricot (2022) розглядає проблеми маніпулювання публічною думкою. Стверджується, що у 2017 році спостерігалось три типи маніпуляцій: поширення дезінформації з метою впливу на голосування, найчастіше шляхом очорнення кандидата; операції, які розкривають особисту інформацію або внутрішні дані про політичну партію безпосередньо перед голосуванням, не залишаючи часу для перевірки звинувачень, сподіваючись посіяти сумніви та спонукати сегмент електорату змінити свою думку; множенні онлайн-повідомлень, що містять упереджену інформацію (ці операції зазвичай виконуються анонімно) [553].

Найбільш популярним на теперішній час є онлайн-маніпуляції, наголошує М. Stricot (2022). Така маніпуляція досягається шляхом розширення присутності в Інтернеті за допомогою облікових записів, якими керують роботи або люди. Це створює враження, що більше людей підтримують або відкидають певну ідею, ніж це є насправді. Основна ідея полягає в тому, що якщо люди не визначились, вони мають природну тенденцію дивитися на те, що думають інші, щоб сформулювати власну думку. Припущення, що багато людей навколо підтримують певну справу, збільшує ймовірність того, що певні люди і самі її підтримують. Крім того, штучне посилення онлайн-активності дає змогу маніпулювати алгоритмами рекомендацій цифрових платформ, які потім поширюють контент далеко за межі кола користувачів, які вже поділяють певні ідеї [553]. І це, на думку автора цієї дисертації, корелює повністю з теорією соціальних впливів і розробками щодо психологічних впливів.

Дослідник зазначає (M. Stricot, 2022), вся інформація в онлайн-світі контролюється платформами Facebook і Twitter, цифровими середовищами, які відстежують дії користувачів, щоб вирішити, що їм показувати. Існує стандартна ситуація, яка змушує людей віддавати перевагу більш стресовій інформації. І при однаковій ситуації з позицій позитиву і з позицій негативу, більшість користувачів першими прочитають повідомлення останнього типу. Це може призвести до утворення «ехо-камер» – груп людей, які тісно взаємодіють і в кінцевому підсумку думають про те саме, навіть якщо це насправді «альтернативні факти». Таким чином, верстви населення можуть стати ізольованими, з єдиним поглядом на світ, який може бути абсолютно неправильним. Це, у свою чергу, може призвести до формування громадської думки, яка характеризується надмірною ворожістю між групами. Також варто враховувати, що соціальні мережі комерціалізовані, і вони ніколи не зможуть ефективно боротися з дезінформацією [553].

Він вважає, що сучасна економічна модель великих технологій, заснована на комерціалізації соціального впливу, несумісна зі стійкістю демократії, оскільки, враховуючи теорію систем, інтегровану у контексті людських суспільств, говорить про те, що зі збільшенням кількості соціальної інформації колективна динаміка набирає обертів, зростає в масштабах і стає менш передбачуваною. Великі групи людей підуть за лідером-популістом. Також треба враховувати, що якщо у є всі дані про поведінку населення, то можна точно передбачити напрямки цих колективних рухів, коли рівень соціальної інформації підвищиться. А оскільки прогнозування поведінки споживачів створює дохід для платформ, у їхніх інтересах стати більш «соціальними», що, у свою чергу, робить людські колективи менш стабільними. Більше соціальної інформації в суспільстві підсилює «залежність від шляху». Це означає, що перша фаза колективного імпульсу визначає його наступний напрям, що дає величезну владу тим, хто здатний діяти на соціальну систему від початку її динаміки, зокрема тим, хто впливає на громадську думку. Це, як стверджує M. Stricot, є ризиком для демократії, яка буде знищена популістськими рухами, якщо і далі основні цифрові платформи продовжуватимуть робити економічний фактор своїм еталоном для контролю над обігом інформації в суспільствах [553].

Власники соціальних мереж виграють від «маніпулятивності» інформаційного середовища в соціальних мережах і слабкості адміністративних інституцій. Йдеться про необхідність регулювати цифрові платформи і запровадити відповідні законодавчі акти проти порушення демократії, якщо платформа, розгорнута в загальнонаціональному масштабі, здатна підірвати соціальну згуртованість. Діяльність такої платформи має піддаватись перевірці спеціальним органом. З іншого боку, M. Stricot говорить про необхідність законодавства, яке дозволило б приватним компаніям брати участь у поширенні соціальної інформації, одночасно зміцнюючи виборчу систему та інституції проти маніпулювання громадською думкою [553].

Подібної думки дотримується Fr. Pira (2023). В публікації автора дезінформація вважається проблемою для демократії. Стверджується, що на сучасному етапі сформувалась самоінформаційна програма, оскільки користувач створює власну інформаційну програму, яка породжує нові стосунки між цифровими індивідами. Зауважується, що маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи зараз є відкрито критичною проблемою, яка загрожує суспільному життю. Відбулась глибока трансформація суспільства. Це призводить до послаблення інституцій, медіатизацію процесів, що стоять за формуванням громадської думки, що дестабілізує людей. Дезінформація використовується для нападу на три наріжні камені демократії: політику, науку та економіку. Мета таких нападів – маніпулювання громадською думкою та підриг процесів у демократичних західних суспільствах. Це свідчить про крихкість системи, а усвідомлена постійна участь громадян виглядає як найбільш крихкий елемент у більшості західних демократій. Дезінформація використовує як динаміку циркуляції потоків інформації в Інтернеті, щоб проникнути в різні вузли, так і каскадний ефект, який сприяють соціальні платформи. Швидкість і кросмедіальність, тобто здатність переходити від одного медіа до іншого, означає, що потоки дезінформації здатні завдати значно більшої шкоди, ніж будь-коли в історії. Цифрова ера характеризується виміром затягування та розширення часу, а також рамок у процесі створення індивідуальної ідентичності. Це викликає більшу

медіатизацію. Саме Інтернет-платформи створюють і конструюють правдивість так, щоб «замінити» реальне її представлення. Структура ЗМІ впливає на характеристики суспільства [511].

На сучасному етапі, на думку Fr. Pira (2023), технологія є не просто інструментом, а середовищем відносин, що призвело до переходу від медіатизованого суспільства до інформаційного суспільства. ЗМІ та пов'язані з ними послуги керують процесом побудови ідентичності, що веде до згладжування та пошуку відповідей за принципом підтвердження і має прямий вплив на процеси формування громадської думки та пов'язані з цим ризики маніпулювання консенсусом. Йдеться про формування цифрового капіталізму, що підживлює зростаючу нерівність у розподілі соціального капіталу та зменшує здатність робити внесок у його розвиток у суспільстві. Fr. Pira визначає три елементи, які представляють найбільш очевидні наслідки розвитку процесів формування ідентичності в інформаційному суспільстві: ветринізація (закріплення соціальними мережами певних шаблонів на основі системи системі анксиогенних стосунків, які вже не стосунки між окремими людьми, а стосунки між індивідуумом і його власною аудиторією); гіперзв'язок (дні протікають у 24-годинному потоці технологічного середовища, але все менше будуються стосунки); поляризація (люди обирають тих, хто думає, як вони, і довіряють лише тим, хто підтверджує їх попередні переконання) [511].

Все це, як вважає автор публікації, свідчить про те, що концепція взаємопов'язаних громадськостей втрачає свою силу, поступаючись місцем взаємопов'язаному індивідуалізму, умові, в якій громадськість взаємопов'язана внаслідок інтенсивного використання технологій. Поява соціальних медіа представляє собою ідеальну територію, де дезінтермедіація може бути використана для управління комунікацією як інструментом для консолідації влади, оскільки дедалі легший доступ до інформації не був передумовою для побудови комунікації, здатної створювати стосунки з громадянами, а також враховуючи те, що глобалізація та процеси дезінформації є не лише ідеальним полем для розвитку дезінформації, а є полем для створення індустрії дезінформації [511].

Надається опис шестикутника фейкових новин як технології їх підготовки та подання (Fr. Pira, 2023). Такий шестикутник має певні елементи: звернення (великі випуски новин використовують переваги програм і алгоритмів, щоб розробити порядок денний відповідно до тенденцій людей); вірусність (поширення інформаційних каскадів полегшує перезапуск фейкових новин в Інтернеті та їхнє збереження в цифровому середовищі); швидкість (використання швидкості є ключовим елементом у тому, як відбуваються комунікаційні процеси в цифровому суспільстві, і є частиною спотворювальної сили дезінформації); потік (фейкові новини представляють потік: набір інформації поширюється, щоб продемонструвати тезу або спрямувати громадську думку на позицію, яка не відповідає дійсності); крос-медіа (новин перетинають різні медіаплатформи, наприклад, новини, опубліковані у Facebook, негайно перезапускаються в інших місцях); сила (стратегії щодо вмісту, які включають більше, ніж просто публікацію коментарів на форумі чи відповіді на справжні повідомлення користувачів, є важливими джерелами небажаних новин і конспірологічної чи поляризаційної інформації). Дезінформація має тенденцію атакувати три сфери суспільства: політику, економіку та здоров'я [511].

D. Susser, B. Roessler, H. Nissenbaum (2019) визначають маніпуляцію як прихований вплив, і відрізняють маніпуляцію від переконання, примусу, обману та підштовхування. Вони визначають «онлайн-маніпуляцію» як використання інформаційних технологій для прихованого впливу на прийняття рішень іншою особою шляхом націлювання та використання вразливостей у процесі прийняття рішень. Термін «онлайн-маніпуляція» вони взяли з публічного дискурсу та тлумачать слово «онлайн» розширено, визнаючи, що більше немає жорсткої межі між онлайн-і офлайн-життям. «Онлайн-маніпуляція», на їх думку, означає маніпуляцію, якій сприяють інформаційні технології, і її можна назвати «цифровою маніпуляцією» або «автоматизованою маніпуляцією». Оскільки традиційно «офлайнові» простори дедалі більше отримують цифрове посередництво, варто очікувати онлайн-маніпуляцій поза екранами особистих комп'ютерів. Інформаційні технології підходять для полегшення маніпулятивного

впливу, оскільки всеосяжне цифрове спостереження постійно показує вразливі місця людей в процесі прийняття рішень і цифрове спостереження дає змогу їх виявляти [555].

Цікавою є публікація О.З. Анісімович-Шевчук (2022) щодо сучасних інформаційно-психологічних впливів в системі міжнародних відносин у контексті російсько-української війни 2014-2022 років [2]. В публікації йдеться про основне завдання інформаційної війни – вплив на свідомість людини, зокрема: деструктивний вплив на ідеологію; акцент на створення системи бездуховності; маніпулювання громадською думкою; дестабілізація; зниження рівня інформаційного забезпечення органів влади, що призводить до помилкових рішень; введення в оману і дискредитація органів державної влади; провокування різних видів зіткнень і конфліктів; приховане спонукання до страйків та масових заворушень; підрив міжнародного авторитету держави; посилення опозиційних рухів; дискредитація фактів; применшення або нівелювання досягнень та світового визнання в різних галузях; формування умов для втрати мотивації для боротьби; подавати інший спосіб життя як прикладу для наслідування; спонукання до акцій непокори; підрив морального духу населення. Це визначається як конспієнтальна зброя, яка впливає на свідомість населення, руйнує світоглядні цінності, знижує культурні і історичну пам'ять населення, призводить до невротизації суспільства; руйнує самоідентифікацію населення, впроваджує в суспільство сконструйовану матрицю нових цінностей тощо [2].

T. Rodenhäuser, S. D'Cunha (2023), аналізуючи інформаційні операції під час збройного конфлікту, зазначають, що інформаційні операції проводяться, щоб вплинути чи ввести в оману військових противників або цивільне населення під час війни. Однак миттєва передача інформації з будь-якої відстані через платформи соціальних мереж і програми обміну повідомленнями змінила масштаб, швидкість і охоплення інформаційних операцій. Сьогодні генеративний штучний інтелект надає можливості для створення оманливого або небезпечного контенту. Інформаційні операції під час військових операцій визначаються як застосування інформаційних можливостей для впливу на погляди чи поведінку супротивників

або цивільного населення для досягнення стратегічних військових цілей. Недержавні збройні групи також застосовували інформаційні операції і вважали «психологічну війну» «найпередовішою зброєю». Дезінформація розглядається як хитрість ведення війни і допустима лише в тому випадку, якщо вона не порушує норм міжнародного права, що застосовуються під час збройного конфлікту [529].

12 серпня 2022 року опублікована доповідь Спеціального доповідача ООН з питань заохочення та захисту права на свободу думок і вираження щодо дезінформації та свободи думок і їх вираження під час збройних конфліктів. У доповіді зазначається, що інформаційне середовище в епоху цифрових технологій стало небезпечним театром війни, в якому державні та недержавні суб'єкти за допомогою цифрових технологій і соціальних медіа використовують інформацію як зброю, щоб посіяти плутанину, жити ненависть, розпалювати насильство та затягнути конфлікт. Це співвідноситься з порушення права на виживання, від якого залежать життя, здоров'я та безпека людей. Враховуючи це, рекомендується: посилити стандарти прав людини разом із міжнародним гуманітарним правом під час збройних конфліктів; забезпечити дії з протидії дезінформації, пропаганді та підбурюванню відповідно до прав людини; компаніям соціальних медіа узгодити свою політику та практику зі стандартами прав людини та послідовно застосовувати їх у всьому світі; формувати соціальну стійкість проти дезінформації та просування підходів із залученням зацікавлених сторін (громадянське суспільство, а також держави, компанії та міжнародні організації) [298].

Ефективність заходів впливу в інформаційній війні характеризується Дослідницьким центром австралійської армії (AARC). Зазначається, що швидкі глобалізовані зміни влади, технологічний прогрес і дедалі більше взаємопов'язані неконтрольовані комунікаційні мережі призвели до зростання асиметричних загроз сірої зони. Межі між політичним, цивільним і військовим інформаційним середовищем розмиті. Зростання активності впливу є новою «гострою силою» в інформаційній війні (iWar). Західні демократії вже ведуть війну в інформаційній сфері, і їх противники перестають спілкуватися. В інформаційних війнах важливе цілісне розуміння складних соціальних систем, а також успішних стратегій впливу

та психологічних когнітивних теорій є ключовим для аналізу поведінки цих систем. Важливим в інформаційних війнах є формування цілісної комунікаційної стратегії держави, перетворення демократичних вразливостей на сильні сторони, прийняття підходів системного мислення, посилення критичного мислення, використання цивільного потенціалу та відновлення контролю над ЗМІ [329].

Також є публікації (P. W. Singer, 2001), в яких інформаційні війни визначають як наступальне та оборонне використання інформації та інформаційних систем для заперечення, використання, псування або знищення знань, комунікацій, перцептивного доступу та процесів противника. Інформаційні війни призначені для отримання майже безкоштовних переваг над супротивниками. Це може бути доповненням або заміною традиційних військових дій. До сфери інформаційної війни відносяться психологічні операції, спрямовані на: вплив на ставлення та поведінку супротивників; досягнення політичних і військових цілей; підриг волі населення та солдатів на полі, а також влади командування [537].

Інструменти інформаційної війни можуть мати успіх за певних умов, а саме: повідомлення має бути: доступним для цільових груп; домінуючим, а не перебувати в не вигідному становищі в конкуренції з іншими джерелами інформації; налаштовано на місцеву культуру та середовище, а також на попередні інтереси цільової аудиторії. Це стосується як частоти повідомлень, так і достовірності джерела. Повідомлення також має знайти сприйнятливую аудиторію; налаштування – при розробці стратегії інформаційної війни слід враховувати два важливі елементи: характер опозиції та її поточний контроль над інформаційним середовищем; зміна середовища – елементи інформаційної кампанії включають як засоби, так і повідомлення; інформаційна кампанія - успішна інформаційна кампанія вимагатиме трьох елементів, кожен з яких спрямований на зміну парадигми, у якій розуміється конфлікт. Важливою буде постійна тісна координація між цільовою стороною та інформаційною стороною; переосмислення природи конфлікту – необхідно переформулювати кінцеві цілі операції [537].

За іншими визначеннями (R. C. Molander, A. Riddile, P. A. Wilson, 1996) інформаційна війна (IW) представляє собою сферу, що швидко розвивається і поки

що неточно визначену, що викликає зростаючий інтерес для оборонних планувальників і політиків. Джерелом як інтересу, так і неточностей у цій галузі є так звана інформаційна революція, яку очолює постійний швидкий розвиток кіберпростору, мікрокомп'ютерів і пов'язаних з ними інформаційних технологій. Взаємозв'язані мережі можуть зазнавати атак і зривів не лише з боку держав, але й з боку недержавних суб'єктів, включаючи розрізнені групи та навіть окремих осіб. Потенційні супротивники також можуть мати широкий спектр можливостей. Стратегічні інформаційні війни мають основні риси [480]:

- низька початкова вартість: на відміну від традиційних технологій зброї, розробка інформаційних методів не потребує значних фінансових ресурсів чи державного спонсорства. Єдиними передумовами можуть бути знання інформаційних систем і доступ до важливих мереж;

- розмиті традиційні кордони: традиційні відмінності; суспільні та приватні інтереси; войовнича чи злочинна поведінка; географічні кордони;

- розширення ролі в управлінні сприйняття: нові методи, засновані на інформації, можуть суттєво збільшити силу обману та діяльності з маніпулювання зображеннями, різко ускладнюючи зусилля уряду з формування політичної підтримки ініціатив, пов'язаних із безпекою;

- новий виклик стратегічної розвідки: погано вивчені стратегічні слабкі місця та цілі IW знижують ефективність класичних методів збору та аналізу розвідданих, що призведе до розробки нової області аналізу, зосередженої на стратегічних IW;

- великі проблеми з тактичним попередженням і оцінкою атак: йдеться про існування адекватної системи тактичного попередження, яка б розрізняла стратегічні атаки інформаційних війн та інші види діяльності в кіберпросторі;

- складність створення та підтримки коаліцій: залежність від коаліцій посилить уразливість систем безпеки всіх партнерів до стратегічних атак інформаційних війн, надаючи опонентам непропорційну стратегічну перевагу;

- вразливість держави: інформаційні методи роблять географічну відстань неважливою [480].

На специфіку масової інформації і засобів її поширення в контексті

посилення впливу на державу в цілому і на окремі її складові звертає увагу О.Є. Бухтатий (2010). Інформаційну діяльність дослідник визначає як вплив на свідомість індивіда, а також як інформаційну дію. Виокремлюються інституційні впливи на ЗМІ з мінімальним втручанням держави [24].

Н.М. Драгомирецька (2007) акцентує увагу на доповнення цілеспрямованого впливу держави комунікативною складовою як формуючого впливу на суспільство і взаємовідносини з ним держави. Йдеться про формуючу комунікативну діяльність в державному управлінні. Сама ж комунікативна діяльність розуміється як формуючий вплив [55].

С.А. Квітка та В.В. Корсун (2023) досліджуючи механізми мережевого управління зазначають, що цифровізація формує нові моделі взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства. У публікації зроблено акцент, що цифрова трансформація розуміється як «рушійна сила», що вказує на те, що управлінська діяльність перебуває під впливом організаційного контексту політики цифровізації публічного управління [83].

У наукових розвідках Н.С. Калашник (2020) досліджує використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, запровадження нових методів роботи з інформацією в усіх сферах життєдіяльності, що обумовлено процесами діджиталізації та її впливом на формування публічної політики [80].

Українські дослідники Д.В. Вітер, О.М. Руденко та О.О. Руденко (2024) вказують на потреби вироблення та впровадження конкретних механізмів державного управління у сфері забезпечення національної безпеки, які спрямовані на протидію інформаційно-психологічних загроз в умовах війни. До загроз комунікативного характеру віднесено: зовнішні негативні інформаційні впливи на свідомість людини та спільноти через ЗМІ та мережу Інтернет; здійснення керованого впливу на свободу вибору; інформаційний вплив на населення деструктивного характеру; поширення з боку суб'єктів інформаційної діяльності інформації, яка дестабілізує суспільно-політичну ситуацію тощо. З цієї позиції, науковцями запропоновано вироблення та впровадження конкретних механізмів державного управління у сфері забезпечення національної безпеки, які спрямовані

на протидію інформаційно-психологічних небезпек, що є невід'ємною частиною державного реагування на загрози національній безпеці та є однією зі складових інформаційної війни [27].

Концептуальні підходи щодо управління інформаційно-психологічною безпекою, яка, у свою чергу, визначається як об'єкт державного управління розкриває З.В. Коваль (2011). Це є важливим для безпекових інтересів держави, суспільстві та окремих особистостей та захисту безпекових інтересів. Пропонувалась Національна комплексна система державного управління інформаційно-психологічною безпекою України. Надається визначення інформаційно-психологічному впливу як: комплексу інформаційно-психологічних операцій, дій, акцій, які проводяться за єдиним планом; інтегрованого процесу застосування різнопланових засобів і методів впливу на органи [89].

К. Dowding, A. Oprea (2024) виокремлюють комунікативний вплив, який відрізняється від маніпулятивного впливу і переконання. Комунікативний вплив дає право вибору отримувачу з декількох варіантів замість альтернативи. Також виокремлюється ситуативний вплив, де спеціально створюються певні ситуації, щоб отримувач комунікації був змушений повірити в ту інформацію, яку отримує. Комунікативний вплив може бути вербальним та двонаправленим, прямим або непрямим та включати спеціальне повідомлення. Крім слів і аргументів, така комунікація може включати зображення, звуки та емоційні сигнали, якщо ці сигнали очевидні [374].

Н.Н. Ooi, D. Arnaudo, S. Bradshaw, K. Schwalbe, A. Studdart, V. Zakem, A. Zink (2021) в своєму посібнику щодо боротьби з маніпулюванням інформацією в процесі виборів та інших дій зазначають, що протягом останніх кількох років Міжнародний республіканський інститут (IRI), Національний демократичний інститут (NDI) і Стенфордська інтернет-обсерваторія (SIO) спостерігали спроби підірвати цілісність інформації, пов'язаної з виборами, у всіх куточках світу. Без узгоджених зусиль із виявлення, реагування на маніпулювання інформацією, пов'язаної з виборами, і створення довгострокової стійкості до маніпулювання інформацією, пов'язаною з виборами, атаки на цілісність інформації загрожують делегітимністю

виборів у всьому світі, зниженням довіри до обраних урядів, поляризацією суспільств і послабленням демократії в цілому [313].

В посібнику надано рекомендації як: визначити поточні кампанії маніпулювання інформацією; розробити відповіді в режимі реального часу та короткострокові; створити довгострокову стійкість до маніпулювання інформацією. Інформаційна маніпуляція розуміється як набір тактик збору та розповсюдження інформації з метою вплинути або порушити демократичне прийняття рішень. Різні актори мають відмінні цілі для участі в маніпулюванні інформацією. Важливо зазначити, що політичні кампанії можуть використовувати інформаційні маніпуляції як поза, так і під час виборчих циклів. Групи ненависті та інші екстремістські групи, використовують інформаційні маніпуляції для просування своєї соціальної чи політичної програми, часто шляхом розпалювання ненависті та політичної поляризації, замовчування, залякування або іншим чином позбавлення прав цільових груп і підбурювання до насильства. Маніпулювання інформацією може бути як прихованим (наприклад, через використання фейкових облікових записів), так і відкритим (наприклад, через державні ЗМІ) [313].

Також автори стверджують, що національні уряди використовують інформаційні маніпуляції, щоб вплинути на суспільне ставлення та придушити політичну участь або волевиявлення певних користувачів, таких як активісти, журналісти чи політичні опоненти. Як і іноземні держави, уряди використовують як відкриті, так і приховані інформаційні маніпуляції для досягнення політичних цілей, включаючи репресії щодо прав людини. Національні уряди також можуть легше запроваджувати цензуру як форму маніпулювання інформацією. Комерційні суб'єкти, до складу яких входять соціальні медіа-платформи, компанії зі зв'язків з громадськістю або фірми стратегічної комунікації, використовують маніпуляції інформацією як частину бізнес-моделі, співпрацюючи з іншими суб'єктами для поширення дезінформації з метою отримання прибутку. Індустрія впливу часто співпрацює з політичними кампаніями, урядами чи іноземними державами для підтримки своїх конкретних цілей. Незалежні ЗМІ, які мають конкретну політичну програму чи економічні інтереси, або які користуються підтримкою уряду чи

іншого політичного актора, можуть використовувати інформаційні маніпуляції, щоб впливати на суспільне ставлення відповідно до цілей своїх спонсорів [313].

При цьому, дезінформація розуміється як: неправдива, неточна інформація або така, що вводить в оману, незалежно від наміру ввести в оману; навмисне створення, розповсюдження та/або розширення неправдивої, неточної чи оманливої інформації з метою введення в оману. Пропаганда – як інформація, спрямована на просування політичної мети, дії чи результату, яка передбачає дезінформацію, але також може використовувати факти, викрадену інформацію чи напівправду. Мова ворожнечі тлумачиться як використання дискримінаційних висловлювань стосовно особи чи групи на основі ідентичності, зокрема релігії, етнічного походження, національності, здібностей, статі [313].

Тактика інформаційних маніпуляцій наступна: технологія, створена штучним інтелектом, використовується для маніпулювання інформацією для створення підроблених профілів або контенту; візуальний вміст використовується для фотошопу зображень або редагування відео; маніпуляції пошуковими системами використовують інструменти цифрової реклами, наприклад розміщення ключових слів, щоб використовувати прогалини в результатах пошуку; фальшиві веб-сайти використовуються для створення змісту кампанії впливу через фейкові новини; тролінг – знущання або переслідування окремих осіб, щоб викликати емоційну реакцію у об'єкта; «боти» та інші форми автоматизованих технологій для посилення пропаганди та іншого шкідливого вмісту в Інтернеті; підроблені облікові записи, які створюють неорганічне залучення; злом приватних або конфіденційних джерел інформації та стратегічний витік інформації для громадськості з метою підірвати довіру чи цілісність особи чи ідеї; реклама та мікротаргетинг передбачають використання онлайн-рекламних платформ для збору даних про користувачів і націлювання на них за допомогою переконливих повідомлень; цензура передбачає блокування, перенаправлення або обмеження доступу до певних видів інформації в Інтернеті та ін. Інформаційні маніпуляції майже завжди відбуваються як онлайн, так і офлайн: телебачення, радіо, преса, наукові кола та інші аспекти інформаційної екосистеми можуть бути залучені.

Інформаційні маніпуляції постійно адаптуються до змін в медіа-екосистемі. Різні комерційні актори пропонують дезінформацію як послугу [313].

Фахівці виокремлюють декілька способів взаємодії з Інтернет-платформами на рівні публічного управління та адміністрування, зокрема: команди з питань державної політики та зв'язків з урядом; групи публічної політики; команди по роботі з громадськістю; дослідники та ін. Відповіддю на маніпулювання інформацією вважають комунікацію, яка поділяється на два підходи: проактивна комунікація; та регулююча комунікація. Проактивна комунікація передбачає надання точної, надійної, послідовної та стислої інформації з метою створення надійного інформаційного простору для громадян. Регулююча комунікація («чуйне спілкування») спрямована на протидію неправдивим наративам, коли вони вже набули популярності, часто передбачаючи пряме визначення неправдивого наративу та його цілей і реагування на ці неточності правдою. Виокремлюються інклюзивні комунікації, які передбачають адаптацію повідомлено до різних контекстів і протидію дезінформації, яка спрямована на маргіналізовані соціальні та проблемні групи [313].

Важливим документом є Кодекс практики щодо дезінформації 2022 року, прийнятий в ЄС, який передбачає: демонетизацію поширення дезінформації; забезпечення прозорості політичної реклами; розширення можливостей користувачів; посилення співпраці з фактчекерами; надання дослідникам кращого доступу до даних. Кодекс також містить посилену систему моніторингу, яка базується на якісних елементах звітності та показниках рівня обслуговування, які вимірюють ефективність його впровадження. Підписанти створили Центр прозорості, надаючи громадськості чіткий огляд політики, яку вони запровадили для виконання своїх зобов'язань, і регулярно оновлюють його відповідними даними. Як зауважується на сайті Європейської Комісії, Кодекс практики щодо дезінформації є першим у своєму роді інструментом, за допомогою якого відповідні гравці галузі вперше в 2018 році погодили стандарти саморегулювання для боротьби з дезінформацією. Процес його перегляду було розпочато в червні 2021 року, і після підписання та презентації переглянутого Кодексу 16 червня 2022

року новий Кодекс, який має стати частиною ширшої нормативної бази в поєднанні із законодавством про прозорість і таргетинг політичної реклами та Закон про цифрові послуги. Для підписантів, які є дуже великими онлайн-платформами, Кодекс має на меті стати пом'якшувальним заходом і Кодексом поведінки, визнаним у рамках спільного регулювання DSA. Посилений Кодекс практики містить 44 зобов'язання та 128 конкретних заходів у наступних сферах [566]:

- Кодекс спрямований на те, щоб розповсюджувачі дезінформації не отримували прибутків від рекламних доходів;

- Кодекс зобов'язує підписантів запроваджувати більш суворі заходи прозорості, дозволяючи користувачам легко розпізнавати політичну рекламу за допомогою ефективнішого маркування, зобов'язуючись розкрити спонсора, витрати на рекламу та період показу;

- Кодекс посилить заходи щодо зменшення маніпулятивної поведінки, яка використовується для поширення дезінформації (наприклад, фейкові облікові записи, посилення, кероване ботами, видавання себе за іншу особу, зловмисні глибокі фейки), і встановлює тіснішу співпрацю між підписантами для боротьби з проблемами, пов'язаними з такими методами;

- користувачі будуть краще захищені від дезінформації за допомогою розширених інструментів для розпізнавання, розуміння та позначення дезінформації, доступу до авторитетних джерел та за допомогою ініціатив з медіаграмотності;

- Кодекс передбачає, що онлайн-платформи надають кращу підтримку дослідженням дезінформації;

- новий Кодекс розширить охоплення перевірки фактів на всі країни-члени ЄС і мови, а також гарантує, що платформи будуть більш послідовно використовувати перевірку фактів у своїх службах. Крім того, Кодекс спрямований на забезпечення справедливого фінансування роботи перевіряючих фактів і кращого доступу перевіряючих фактів до інформації, що полегшує їхню щоденну роботу [566].

Центр прозорості, доступний для всіх громадян, дозволить легко переглядати

виконання заходів Кодексу, забезпечуючи прозорість та регулярне оновлення відповідних даних. Цільова група складається з представників підписантів, Європейської групи регуляторів аудіовізуальних медіа-послуг, Європейської обсерваторії цифрових медіа та Європейської служби зовнішніх дій, і її очолює Комісія [566].

Кодекс містить надійну систему моніторингу, включаючи індикатори рівня обслуговування для вимірювання впровадження Кодексу в усьому ЄС та на рівні держав-членів. У січні 2023 року підписанти надали Комісії перші базові звіти щодо впровадження ними Кодексу. Згодом дуже великі онлайн-платформи, як визначено в Законі про цифрові послуги (DSA), звітують знову через шість місяців, тоді як інші Підписанти звітують щорічно. Посилений Кодекс також містить чітке зобов'язання працювати над створенням структурних показників, які дозволять виміряти загальний вплив Кодексу на дезінформацію. Посилений Кодекс також містить чітке зобов'язання працювати над створенням структурних показників, які дозволять виміряти загальний вплив Кодексу на дезінформацію. Підписанти Кодексу зобов'язалися співпрацювати та координувати свою роботу під час виборів, коли загроза дезінформаційних кампаній є особливо високою. Як передбачено Кодексом, Підписанти створили систему швидкого реагування, щоб забезпечити ефективну співпрацю між платформами, організаціями громадянського суспільства та особами, які перевіряють факти, під час виборів, яка запрацює на виборах до Європейського парламенту в червні 2024 року [566].

Як зазначається в деяких публікаціях, впливова комунікація стосується здатності людини впливати на інших у спосіб, що створює соціальний вплив. Впливова комунікація передбачає: ясність; чіткість; довіру; чесність тощо [593].

G. Raspass (2014) визначає вплив як те, що спонукає ідеї до дії та створює ефект без застосування сили чи наказу. А комунікація переміщує інформацію, що створює поведінку впливу, яка має призвести до дій іншої сторони або сторін. Ефективний вплив вимагає балансу між побудовою стосунків і отриманням результатів [525].

У деяких розвідках (E. Mitu, 2021) йдеться про суспільну комунікацію, яка

має впливу функцію з боку публічного управління, зокрема, вважається, що така комунікація має переконати, за допомогою прийнятих державних рішень та реалізованої інституційної політики, що загальні інтереси дотримуються, отримуючи таким чином прихильність та залучення громадян [474].

W. Velabas (2023) зауважує, що комунікація є важливим завданням для урядів у сучасних представницьких демократіях. Завдання для організацій державного сектору полягає в розумінні та врахуванні низки факторів, які є значущими в різноманітних соціальних контекстах, таких як формування повідомлень у відповідний та культурний спосіб. Щоб підтримувати стійкі відносини з різними групами громадян, необхідно звертати увагу на довгострокову динамічну природу цих відносин, а не зосереджуватися на короткостроковій участі громадян. Така комунікація дає громадянам можливість брати участь і впливати на державну політику [320].

P.P. Rivera-Hernandez, J. Marañon-Lazcano (2018) розглядає комунікативні впливи крізь призму концепції конкуренції, яка відноситься до компетенції впливати та контролювати через мейнстрімові ЗМІ, сприйняття громадськістю основних політичних подій і того, що поставлено на карту. Такі комунікації спрямовані на боротьбу за контроль над колективними уявленнями. Комунікативний вплив уряду може бути як позитивний, так і негативний [528].

Інший аспект стосується стратегічних комунікацій, які розглядаються як інструмент глобального впливу (Великобританія, 2023). Зауважується, що стратегічна комунікація – це наскрізне планування та систематичний підхід до застосування повного спектру інструментів комунікації для досягнення результату, майже завжди спрямованого на зміну сприйняття чи поведінки. А комунікаційні стратегії спрямовані на захист національних інтересів для досягнення максимального ефекту та залучення в усьому світі для впливу на людей відповідно до цінностей держави [512].

В українській науковій думці комунікативні впливи характеризуються з психологічного кута зору. Так, О.А. Соловей (2015) визначає комунікативний вплив з позицій теорій установки комунікатора і характеризує як внутрішню

установку. Також визначає особливості повідомлення з позицій вербальних і невербальних особливостей. В контексті комунікативних впливів розглядаються й спілкування як комунікативний простір. Останній відноситься до соціально-психологічного середовища та його складових [258].

О. Рак (2012) комунікативний вплив досліджує крізь призму ЗМІ, котрі впливають як на думку індивіда, так і на його поведінку. Основна ідея автора полягає в тому, що мас-медіа формують громадську думку [246]. М.П. Козирев (2014) характеризує особливості комунікацій між людьми та впливи комунікацій, зокрема: взаємний вплив людей, враховуючи обмін знаками; знаки, які використовують люди, впливають на поведінку інших людей і змінює стани учасників комунікації; комунікативний вплив є психологічним впливом, оскільки змінює поведінку людини, уявлення, знання, відношення та ін.; комунікативний вплив вимагає систем кодифікації і декодифікації учасників комунікації [94]. Н.М. Гончарук (2015) до складових комунікативних впливів відносить: комунікативні стратегії спілкування; вербальний вплив та його прийоми; програмування свідомості з використанням сучасних технік; та маніпулятивні впливи [41].

В інших джерелах комунікативний вплив розглядається як процес впливів людей один на одного або груп, чи окремих людей на групу з використанням спілкування. Комунікативні впливи характеризуються як: усвідомлені або неусвідомлені з використанням слів, жестів, тону, інтонації; потужний, оскільки впливає на поведінку, переконання і думки людей; застосовний для переконання з різними цілями, але задля прийняття людиною «потрібного» ініціатору комунікації рішення; аргументація як вид логічного переконання; маніпулювання з застосуванням специфічних технік впливу на зміну поведінки та думок людей; співпраця в контексті взаємодії стосовно досягнення спільної мети; влада задля впливу на інших, де влада може бути фізичною, економічною, соціальною, політичною; реклама з використанням емоційних стимулів (страх, радість, сум, бажання тощо), експертизи (посилання на авторитетів певної галузі чи сфери), цільову аудиторію; використання емоцій і переконання в політиці для впливу на думку виборців, де елементами комунікативного впливу є: маркетинг; реклама;

різні канали комунікації (у тому числі соціальні мережі); влада; авторитет тощо; етичний комунікативний вплив (не вводить людей в оману), що передбачає дотримання етичних стандартів, відкритість і прозорість, застосування адекватних методів, спрямованість на благо спільноти; важливий елемент соціального життя, що передбачає усвідомлене використання технік впливу, критичність щодо способів використання впливової комунікацій [97].

Н.Г Сорокіна (2008) у наукових розробках визначає «державне управління формуванням ціннісних орієнтацій суспільства як цілеспрямований організаційний, правовий, інформаційний вплив держави на ціннісні орієнтації особистості, залежно від системи цінностей суспільства, який стимулює і мотивує поведінку, вчинки індивіда, регулює його особисте й суспільне життя через вибір альтернативних дій та, у свою чергу, створює умови для соціокультурного розвитку суспільства». Акцент зроблено на підвищенні ефективності впливу державного управління на формування ціннісних орієнтацій у сучасних умовах, де першочергове місце відведено впливу на формування ціннісних орієнтацій суспільства, саме в діяльності державних службовців, які запроваджують систему суспільних цінностей. Дослідниця відзначає, що соціальна реклама має значний вплив на формування ціннісних орієнтацій, сприяючи виробленню світоглядних принципів суспільства, що відповідають конституційним засадам, правам і свободам людини та громадянина. Вона виступає ефективним інструментом державного впливу на свідомість громадян, допомагаючи змінювати поведінкові стереотипи великої кількості людей. Соціальна реклама привертає увагу до важливих суспільних проблем, активно формує світогляд індивідуумів, їх ціннісні орієнтації, погляди і переконання, а також сприяє трансляції соціальних настроїв та ідей [259]. Комунікативний вплив може розглядатися як дієвий канал для здійснення прямого та опосередкованого впливу при формуванні ціннісних орієнтацій.

Н. Махначова, І. Семенюк (2018) зауважують, що в процесі трансформації рольових функцій в системі публічного управління певне місце посідають впливи ієрархії самої структури. В традиційній структурі державна влада є суб'єктом

управління, а в мережевій структурі держава має роль лідера [155].

В межах програми «U-LEAD з Європою» фахівці (О. Сілюкова, 2024) розглядають комунікації в громаді під час війни в контексті своєчасного інформування. Важливим елементом такого спілкування вважається діалог з населенням з таких питань як: будь-які зміни під час війни; адаптація населення до змін під час війни; системність і доступність каналів комунікації. Аргументуються дані пропозиції даними, отриманими за час воєнного стану в державі, де визначено, що відсутність інформації спровокувала паніку, тривогу та безпорадність у населення. А використання запропонованих шляхів надасть можливість для: підтримки людей; формування відчуття контрольованості ситуації; формування довіри до влади тощо [253].

Підсумовуючи зазначимо, що комунікативний та інформаційний впливи в публічному управлінні розглядаються в зарубіжній та українській науках з позицій психологічних аспектів та їх результатах в соціумі. Спостерігається перетинання соціальних, психологічних, інформаційних та комунікативних впливів. Останні ґрунтуються на наукових і методологічних досягненнях теорій соціальних і психологічних впливів. Можна сказати, що комунікативний та інформаційний впливи є похідними від соціальних та психологічних впливів.

Узагальнення науково-прикладних зарубіжних досліджень щодо інформаційних впливів показали, що в сучасних зарубіжних джерелах інформаційні впливи в публічному/державному управлінні розглядають з позицій маніпулятивних впливів держави, зокрема маніпулювання: статистикою; макроекономічними показниками; економічною статистикою; політичними інтересами; публічною думкою (поширення дезінформації, очорнення, звинувачення, надання упередженої інформації з метою омани тощо, використання он-лайн простору, у тому числі соціальних мереж, штучне посилення онлайн-активності, створення «ехо-камер», створення стресової інформації, ізоляція верств населення з «єдиним поглядом на світ» та ін.); формування громадської думки, яка характеризується надмірною ворожістю між групами; інформацією за рахунок цензури. Все це розглядається як загроза демократії.

Зарубіжні фахівці вказують на комерціалізацію соціального впливу, який відбувається через соціальні мережі та різні інтернет-платформи, що покращує ситуацію з розвитком маніпуляції у всіх сферах життєдіяльності, і оскільки соціальні мережі комерціалізовані, вони не будуть боротись з дезінформацією. Така ситуація також тлумачиться як загроза демократії. Особливо складним елементом для публічноуправлінських впливів є «самоінформаційна програма», оскільки користувач створює власну інформаційну програму, яка породжує нові стосунки між цифровими індивідами, що є неконтрольованим процесом і викликає глибоку трансформацію суспільства, що, у свою чергу, призводить до послаблення інституцій, медіатизації процесів формування громадської думки та дестабілізації. За цих умов структура ЗМІ впливає на характеристики суспільства. Технології стали не тільки інструментом, а вже середовищем побудови певних суспільних відносин, що формує ветринізацію, гіперзв'язок, поляризацію. Йдеться про концептуальні зміни, де концепція взаємопов'язаних громадськостей втрачає свою силу, поступаючись місцем концепції взаємопов'язаного індивідуалізму.

Акцентується увага на потребі правового регулювання впливами в соціальних мережах з одного боку, а з іншого – формування законодавства, яке б дало можливість приватним компаніям приймати участь в розповсюдженні соціальної інформації. А також створення спеціальних інституцій для взаємодії в цьому аспекті з Інтернет-платформами на рівні публічного управління та адміністрування, зокрема: команди з питань державної політики та зв'язків з урядом; групи публічної політики; команди по роботі з громадськістю та ін. Особливе місце в інформаційних впливах посідають інформаційні війни, зокрема, під час війни. Вони розглядаються в контексті впливу на свідомість людини за рахунок маніпуляцій, дезінформації, омані і спрямовані на дискредитацію органів державної влади, провокування різних видів зіткнень і конфліктів.

Вагоме значення під час збройного конфлікту посідають інформаційні операції, які вводять в оману цивільне населення через застосування соціальних мереж у тому числі. Інформаційні операції застосовуються також під час психологічних війн. Інформаційні війни дають фактично безкоштовні переваги.

Рівень небезпеки цифрових технологій для інформаційних і психологічних війн, проведення інформаційних операцій під час збройних конфліктів засвідчено в доповіді Спеціального доповідача ООН з питань заохочення та захисту права на свободу думок і вираження щодо дезінформації та свободи думок і їх вираження під час збройних конфліктів 12 серпня 2022 р. Зауважується, що інформація використовується як зброя, що порушує права людей на виживання, здоров'я та безпеку. Такий стан передбачає потребу в посиленні стандартів прав людини. Важливим в протидії інформаційним війнам, враховуючи рекомендації Дослідницького центру австралійської армії, є формування цілісної комунікаційної стратегії держави, заснованої на теоріях впливу та психологічних когнітивних теоріях.

В українських дослідженнях в контексті інформаційного впливу акценти робляться на: посиленні впливу ЗМІ на державу та її окремі елементи; впливі на свідомість індивіда; формуючих впливах на суспільство; інформаційно-психологічній безпеці. Комунікативний вплив розглядається як такий, що дає право вибору індивіду, є відмінним від маніпулювання і передбачає ясність, чіткість, довіру, чесність, переконання та передбачає баланс між побудовою стосунків і отриманням результатів. В контексті комунікативного впливу виокремлюється: ситуативний вплив (створення спеціальних умов і ситуацій для сприйняття); суспільна комунікація (передбачає впливову функцію з боку публічного управління для переконання та залучення громадян); комунікації як завдання уряду для організації державного сектору з врахуванням соціальних контекстів задля формування повідомлень задля підтримки стійких відносин з різними групами громадян. Комунікативні впливи співвідносять з концепцією конкуренції стосовно впливів і контролю через ЗМІ. Комунікативний вплив уряду розглядаються як позитивні, так і негативні. Інструментом глобального впливу вважаються стратегічні комунікації, які розробляються для впливу на людей відповідно до цінностей держави. Відповіддю на маніпулювання інформацією вважають комунікацію, яка поділяється на два підходи: проактивна комунікація (надання точної, надійної, послідовної та стислої інформації з метою створення надійного

інформаційного простору для громадян); та регулююча комунікація (спрямована на протидію неправдивим нарративам, коли вони вже набули популярності). Важливим, в цьому контексті є Кодекс практики щодо дезінформації 2022 року, прийнятий в ЄС, який передбачає: демонетизацію поширення дезінформації; забезпечення прозорості політичної реклами; розширення можливостей користувачів; посилення співпраці з фактчекерами; надання дослідникам кращого доступу до даних; посилену систему моніторингу.

В українській науковій думці комунікативні впливи характеризуються з психологічного кута зору, зокрема як: вплив на установки людей; використання вербальних і невербальних особливостей повідомлень; вплив на думку і поведінку людей з використанням ЗМІ; психологічний вплив, оскільки змінює поведінку людини, уявлення, знання, відношення та ін., що вимагає систем кодифікації і декодифікації учасників комунікації; комунікативні стратегії спілкування; вербальний вплив та його прийоми; програмування свідомості з використанням сучасних технік; маніпулятивні впливи; процес впливів людей один на одного або груп з використанням спілкування; впливи ієрархії структури державного управління.

3.3. Політичні впливи в публічному управлінні

Вплив, в контексті політичних впливів, розуміється як здатність впливати на думки, поведінку та дії інших. Стратегії, тактики та інструменти впливу можуть використовуватися різними групами. Політичний вплив, зокрема, здійснюється політичними партіями, урядовими організаціями, кандидатами на виборах і громадськими організаціями. Сам термін «вплив» може збігатися з іншими діями, які здійснюють ці суб'єкти, включаючи проведення кампаній, інформування, мобілізацію, переконання та реагування на громадськість. Політичний вплив спирається на різноманітні інструменти, включаючи традиційні ЗМІ, такі як газети, особисту мобілізацію, таку як агітація і культурну активність. Цифрові технології вдосконалили деякі з них і замінили інші абсолютно новими форматами впливу:

від взаємодії в соціальних мережах до цільової реклами на мобільних телефонах або навіть голограм політиків [366].

В інших джерелах політичний вплив розуміється як: роль державної політики, нормативних актів і політичного клімату у формуванні стратегій і практики корпоративної соціальної відповідальності у бізнес-середовищі; вплив політичної влади на професійну медіа-практику [619]; події, ідеологія, досвід навчання тощо в різноманітних соціокультурних контекстах, які впливають і визначають політичні погляди, ставлення та поведінку особи [515].

Зауважується, що політичний вплив має як позитивний, так і негативний вплив на суспільство. З одного боку, компанії можуть внести свій досвід, коли розробляються політичні параметри, які є корисними для сталого розвитку (наприклад, галузеві рішення при впровадженні стійких технологій). Внесення ідей і занепокоєнь у політичний процес є цілком законним у демократії. Однак, лобіювання може стати на заваді необхідному розвитку подій, якщо вплив на політичні процеси здійснюється непрозорим, непомітним і одностороннім способом. Таким чином, відповідальне ведення бізнесу також передбачає прозоре інформування компанії про те, яку політичну участь вона має та чи ця участь переважно сприяє чи перешкоджає сталому розвитку [514].

Є публікації, в яких політичний вплив розглядається з позицій впливу саме держави на діяльність ЗМІ і журналістів. В публікаціях наголошується, що найосновнішою формою політичного впливу на новини є прямий державний контроль за діяльністю журналістів. Є багато способів, за допомогою яких уряди можуть обмежити можливість журналістів вільно повідомляти новини. Вони можуть: контролювати доступ до інформації, створеної державними органами або службовцями; переслідувати журналістів, статті яких викликають незадоволеність уряду; вимагати від новинних організацій реєстрації в уряді, щоб вони могли контролювати або навіть цензурувати журналістську діяльність; самі управляють ЗМІ та намагаються контролювати доступ громадян до альтернативних джерел новин; прийняти суворі закони про наклеп або дифамацію, таким чином роблячи злочином критику тих, хто має владу [607].

Згідно з новим Звітом Єврокомісії «Технології та демократія: розуміння впливу он-лайн технологій на політичну поведінку та прийняття рішень» за 2020 рік, соціальні медіа впливають на політичну поведінку та чинять тиск на демократії, зокрема тому, що онлайн-платформи підпадають під обмежений громадський нагляд і демократичне управління, що може мати величезний вплив на суспільства. Звіт був розроблений, щоб допомогти громадянам, громадянському суспільству та політикам зрозуміти вплив онлайн-світу на політичні рішення. Відповідно до доповіді Об'єднаного дослідницького центру (JRC), демократичні основи суспільств перебувають під тиском впливу соціальних мереж на політичні погляди та поведінку. 48% європейців користуються соціальними мережами щодня або майже щодня. Крім того, що ці платформи є корисними інструментами для того, щоб залишатися в курсі, розважатися, робити покупки спілкуватись, ці платформи революціонізували спосіб сприйняття політики, залучивши більше громадян до політичного процесу [548].

Але ці платформи також дозволяють легко поширювати поляризаційні повідомлення та недостовірну інформацію. Це може обмежити перспективи та перешкодити здатності приймати обґрунтовані політичні рішення. Автори Звіту вважають, що це має небезпечний вплив на демократичні суспільства. Міжнародна група експертів при визначенні поняття «вплив онлайн-технологій на політичну поведінку та прийняття рішень» використовує поведінковий науковий підхід для дослідження впливу онлайн-платформ на політичну поведінку. У Звіті визначено ключові «точки тиску»: виклики, які виникають, коли починається політична взаємодія на онлайн-платформах, які не підлягають значному громадському контролю чи демократичному врядуванню. Ключовими точками тиску є [548]:

- «економія уваги» (в Інтернеті, інформація про групи та інтереси людей, їх залученість продаються як продукти рекламодавцям) - приватні організації, які керують онлайн-сервісами, навчилися привертати та утримувати увагу користувачів до такої міри, що їх політичні погляди та дії можуть формуватися, не усвідомлюючи, що стоїть за цим впливом;

- «архітектури вибору» (платформи соціальних медіа використовують кілька

поведінкових методів, щоб заохотити людей постійно взаємодіяти та ділитися, з налаштуваннями та параметрами, які значно ускладнюють вихід з платформи, ніж реєстрацію на ній) - Інтернет-користувачі зазвичай не знайомі з тим, які дані вони створюють і надають іншим, а також як ці дані збираються та зберігаються, коли вони виконують основні завдання в Інтернеті;

- «алгоритмічне керування контенту» (алгоритми, які сортують і відбирають інформацію в Інтернеті, настільки складні, що навіть їхнім розробникам важко їх пояснити) - це створює очевидні проблеми для прозорості та підзвітності; це особливо проблематично, оскільки ці алгоритми можуть сприяти полярному дискурсу або заважати користувачам отримувати певну інформацію.

- «неправдива і оманлива інформація та дезінформація» (опитування Євробарометра в усіх країнах ЄС показало, що більше половини населення кажуть, що стикаються з фейковими новинами в Інтернеті принаймні раз на тиждень) – онлайн-платформи можуть легко розширити охоплення неправдивої та оманливої інформації; це особливо занепокоєно, коли неправдива та оманлива інформація може визначити політичний порядок денний, стимулювати екстремізм і зрештою призвести до світу «постправди», у якому факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж емоції та особисті переконання [548].

Вже існує значне законодавство, яке стосується онлайн-світу, і наразі на європейському рівні формуються кілька регуляторних ініціатив. У Звіті представлені ідеї поведінкової науки для політиків, які можна застосувати в кількох сферах, від боротьби з дезінформацією до захисту виборчих процесів і сприяння публічному обговоренню. Конкретні дії можуть включати заборону мікротаргетингу для політичної реклами, правила прозорості, щоб користувачі розуміли, як алгоритм використовує їхні дані та з яким ефектом, або вимогу до онлайн-платформ надавати користувачам звіти про те, коли, як і які їхні дані продаються. Звіт також використовує стратегічне передбачення для визначення можливих майбутніх сценаріїв для європейського інформаційного простору в 2035 році, щоб допомогти політикам уявити, як вибір, зроблений зараз, може сформувати майбутнє суспільств і бути сформованим ним [548].

В інших джерелах політичний вплив тлумачиться як влада окремих осіб або груп впливати на рішення, прийняті державними службовцями чи установами. Спорідненими вважаються терміни: лобіювання (коли групи інтересів намагаються безпосередньо вплинути на рішення законодавців шляхом переконання та пропаганди); комітети політичних дій (РАС) - організації, створені спеціально для збору та витрачання грошей від імені кандидатів, яких вони підтримують; м'яка сила (здатність формувати вподобання та дії інших за допомогою звернення та привабливості, а не примусу чи сили) [513].

У деяких публікаціях (Al. L. Way) політичний вплив відрізняється від політичної влади. Політична влада – це формально-юридичне право уряду приймати та виконувати офіційні рішення щодо державної політики, а політичний вплив – це здатність приватних осіб і груп впливати на прийняття та виконання урядом офіційних політичних рішень; здатність приватних осіб і груп впливати, обумовлювати, формувати і контролювати авторитетні рішення та дії тих, хто має формально-юридичні повноваження приймати ці рішення та дії [600]. Особи та групи, які здійснюють політичний вплив, не обіймають відповідних державних посад і не мають формально-юридичних повноважень приймати офіційні урядові рішення, які вони прагнуть формувати та контролювати, але вони мають і користуються здатністю формувати та контролювати поведінку тих посадових осіб в уряді, які мають формально-юридичні повноваження приймати відповідні рішення щодо державної політики. Такі особи та групи здійснюють значний вплив на конкретні політичні рішення, які приймаються певними державними установами та установами. Ці особи та групи набули та здійснюють таку форму політичної влади, яка називається «політичний вплив». Приватна особа чи організація володіє та здійснює політичний вплив у тій мірі, в якій її інтереси та вимоги повинні бути прийняті до уваги урядом під час прийняття та виконання рішень щодо державної політики [600].

Політичний вплив розглядається як форма політичної влади, яку здійснюють ті, хто не має формально-юридичних повноважень приймати та виконувати конкретні урядові рішення щодо державної політики, але має та використовує

здатність обумовлювати, змінювати та контролювати посадову особу. Це поведінка тих, хто в державних установах має повноваження приймати та виконувати рішення [600].

Дослідник А. Cizmar (2022) з взаємовідносин політики та публічного управління стверджує, що відносини між політикою та адміністрацією за своєю суттю є складними, оскільки обрані посадові особи (політики) створюють закони через законодавчий процес. Адміністративні посадовці, які працюють в урядових установах, мають виконувати політику, розроблену виборними посадовими особами. Обидві групи поділяють відповідальність за прийняття законів, але вони також мають різні міркування, які керують їхньою поведінкою [343].

B.G. Peters, J. Pierre, E. Sørensen, J. Torfing (2022) зауважують, що політична та адміністративна логіка переплетені та майже нероздільні. Втім, між політологією та публічним управлінням є певна роздвоєність, яка стосується адміністративної практики, боротьби за владу, демократизації публічного управління. Наголос робиться на тому, що політичні чинники відіграють важливу, якщо не вирішальну, роль у встановленні адміністративного порядку денного, формуванні способу роботи адміністративних установ і визначенні адміністративних рішень і результатів. Варто враховувати також і те, що державні службовці приймають лише невеликі адміністративні рішення, залишаючи великі політичні рішення, засновані на ідеології, інтересах і баченні, обраним політикам, спеціальним радникам і лобістам. Отже, незважаючи на те, що державне управління може мати вирішальний вплив на політику, йому бракує суто політичних елементів, які можна знайти лише у політичних акторах в уряді. Сучасний поворот від уряду до управління, пов'язаний із новим державним управлінням, сприяє деполітизації державного управління, через розвиток мережових форм управління. Такий підхід змінює традиційну політику, а представницька бюрократія безпосередньо стосуються фундаментальних політичних питань, таких як представництво та роль етнічної приналежності та статі в політиці. Також залишаються зв'язки між бюрократами та політиками, які впливають на державне управління [502].

Окрім того, звертається увага на адміністративну політику, спрямовану на реформування державного управління, включаючи його організацію, спосіб управління та форми керівництва, що поступово утвердилася як нова сфера політики відповідно до соціальної політики, екологічної політики тощо. Певне місце посідає стратегічне управління громадськими організаціями в межах нового публічного менеджменту, що передбачає відповідальність бюрократів вищого рівня за розробку стратегічних планів, організаційне бачення та пропозиції суспільних цінностей, пошук політичної реалізації нових ідей щодо створення суспільної цінності. Вважається, що демократизація зумовлена управлінням і зростанням адміністративної мікрополітики, яка полягає в тому, що державні адміністратори намагаються демократизувати державне управління, заохочуючи комерційні та некомерційні зацікавлені сторони брати участь у спільних зусиллях для вирішення складних проблем, які державний сектор не може вирішити самостійно. Відповідно, демократизація передбачає залучення груп та окремих громадян до надання послуг, а також до дій політичних рухів, партій та лідерів, які прагнуть представляти інтереси різних верств населення. В цьому вбачається відмінність політичної участі на рівні демократії від традиційних каналів політики. Зростання інтерактивних і спільних форм управління ще більше стирає межі між політикою та адміністрацією [502].

Фахівці (B.G. Peters, J. Pierre, E. Sørensen, J. Torfing, 2022) зазначають, що формування складних систем багаторівневого управління має тенденцію до перевизначення традиційної ролі обраних політиків та їхніх адміністративних помічників. Політики та державні службовці беруть участь у реалізації політики на місцевому, регіональному, національному та наднаціональному рівнях управління, стираючи розподіл праці між політикою та адміністрацією. Політичні та адміністративні суб'єкти на кожному рівні у вкладених системах управління стають такими ж «політиками», які приймають, адаптують і реалізують рішення зверху, як і «політиками», які розробляють нову політику. Як наслідок, і політики, і державні службовці повинні мати справу як з політичними, так і з адміністративними питаннями, щоб маневрувати в складній системі

багаторівневого управління [502].

Зауважується, що багаторівневе управління вимагає, щоб політичні та адміністративні ресурси використовувалися групами політиків, бюрократів, експертів і політичних професіоналів, які прагнуть просувати інтереси міста, регіону, країни чи промислового сектора. Така тісна співпраця між політиками та бюрократами найбільш поширена в місцевому та регіональному урядуванні, але вона також зустрічається на національному та наднаціональному рівнях, а іноді навіть по діагоналі між політиками на одному рівні та державними службовцями на іншому. Зіткнувшись із стратегічними проблемами управління в рамках багаторівневої системи управління, в якій кожен рівень одночасно приймає та розробляє політику, політики та державні службовці розвивають спільний інтерес у збереженні автономії, працюючи з іншими суб'єктами в інших юрисдикціях для розробки нової та кращої політики [502].

Дослідники наголошують, що громадяни більше не розглядаються як пасивні клієнти чи користувачі, якими керує державна влада. Вони дедалі частіше перетворюються на активних і компетентних громадян із ресурсами, які дозволяють їм брати участь у спільному створенні державних послуг або в розробці рішень для місцевої громади. Уряди, як правило, підтримують таку участь, оскільки їм необхідно мобілізувати знання, ресурси та активну підтримку населення, щоб підвищити легітимність входу та результату. Стратегічні зусилля урядів щодо виховання «активної громадянської позиції» помітні не лише в таких сферах, як охорона здоров'я, зайнятість, соціальна політика, екологічне регулювання та громадська безпека. Це також ключовий елемент в перебудові систем громадських послуг, плануванні міського майбутнього та розробці рішень для складних суспільних проблем. Спроби перетворити громадян із пасивних клієнтів, на перш за все критичних клієнтів, а згодом і на активних громадян, змінили політичну культуру в західних ліберальних демократіях. Дедалі наполегливіші громадяни просто отримують вплив через участь в онлайн-консультаціях, громадських слуханнях, безкоштовному виборі послуг, які лише дозволяють їм протистояти, критикувати та відхиляти публічні рішення. При цьому

вважається, що у будь-якому випадку участь активних громадян має тенденцію до політизації державного управління, розглядаючи як обраних політиків, так і державних службовців як представників уряду і, таким чином, як ключових партнерів в інтерактивному управлінні, яке залучає уповноважених громадян до політичних дебатів щодо питань, що впливають на якість їхнього життя [502].

У 2022 році Європейська Комісія розглядала питання посилення впливу нових систем управління і визначила, що мегатренд – це довгострокова рушійна сила, яку можна спостерігати зараз і матиме глобальний вплив у наступні роки [428]. Констатується, що системи управління в усьому світі численні та різноманітні. Розширення впливу недержавних акторів, зростання інтересу до більш широких форм управління, занепад традиційних медіа та популярність цифрових медіа-платформ формують нові, багаторівневі системи управління замість традиційних структур прийняття рішень. Використання цифрових технологій змінює способи функціонування демократії [428].

Також в публікації Європейської Комісії зазначається, що незважаючи на все більш інноваційні практики в урядах, цифрову трансформацію урядів і модернізацію державного управління, у всьому світі відбувається глобальний занепад демократії. Посилення поляризації в суспільстві створює ризик для демократичних систем та інститутів. Звернення до емоцій і особистих переконань стає більш впливовим, ніж об'єктивні факти. Політика постправди характеризується релятивізацією правди та фактів. Звернення до емоцій і особистих переконань є більш впливовим, ніж об'єктивні факти [428].

Наголошується на тому, що автоматизоване прийняття рішень впливає на суспільство і має широку сферу впливів. Вважається, що оскільки рішення приймаються автоматизованими засобами та без участі людини, то ці системи мають справедливість, підзвітність, прозорість і етичні упередження. Тому вони впливають на права людини. Інший контекст впливів – це «колективний розум» як зазначається в публікації Європейської Комісії. Його вплив значний на розробку політики для вирішення проблем, розв'язання яких потребує широких суспільних домовленостей. Йдеться про «колективний інтелект» як процес, за допомогою

якого різні люди збирають і діляться своїми знаннями, даними та навичками для вирішення суспільних проблем. Окрім цього змінюється докорінно спосіб реалізації державної політики та надання цінностей шляхом створення нових типів методів, структур і можливостей, щоб передбачати екстремальні події, впливати на соціально-технічні зміни. В контексті впливу важливою є роль ЗМІ, яка змінюється від традиційних підходів, які характеризувались м'якими підходами (розваги/інформаційно-розважальні) на більш жорсткі підходи політичні справи, новини, журналістські розслідування тощо) [428].

В інших публікаціях увага акцентується на ролі впливу журналістики на політику через розслідування та надання інформації в соціальних мережах. Ці мережі дозволяють групам захисту інтересів підвищувати обізнаність і стимулювати масову участь. Сформована громадська думка виражається багатьма способами, зокрема через опитування та вибори. Крім того, люди можуть висловлювати свою думку з таких питань, як зміна клімату та війни, організовуючи демонстрації, бойкоти та інші соціальні рухи. Громадська думка може впливати на політиків і стримувати політиків. Однак вона рідко, безпосередньо, визначає зовнішню політику. Також на політику впливають групи спеціальних інтересів, які представляють конкретні потреби або цілі. Ці групи можуть представляти програми міст, компаній, профспілок та правозахисних організацій. Щоб просувати свої інтереси, вони часто наймають лобістів (оплачуваних адвокатів, які намагаються вплинути на законодавців та інших членів уряду). Інші актори політичних впливів – це «мозкові центри» (аналітичні центри – це установи, які інформують і формують політику за допомогою досліджень та аналізу під керівництвом експертів). Вони охоплюють широкий спектр питань внутрішньої та зовнішньої політики. Аналітичні центри надають інституційну підтримку [417].

M. Gallagher, B. Swanston (2023) вважають, що на рівні політики починаються всі системні зміни, оскільки політика диктує всі форми суспільного життя, від охорони здоров'я до норм охорони навколишнього середовища. Державна політика та державне управління працюють у тандемі, щоб здійснити соціальні зміни. Державна політика інформує про те, як державна чи некомерційна організація

залучається та реагує на різні соціальні проблеми. Державні адміністратори впроваджують політику [394].

Вплив населення на політику розглядається в деяких публікаціях в контексті влади населення, яка може приймати різні форми залежно від того, яких змін планується досягти та від того, хто має владу здійснити ці зміни – уряд, компанія, громада чи окрема особа. Для цього використовуються певні тактики політичних впливів, такі як: тиск споживачів; корпоративний тиск; політичний тиск (лобіювання віч-на-віч, політичні протести, послання до політиків, агітація за кандидатів, голосування, зв'язок з місцевими ЗМІ); підвищення обізнаності; адвокація; розповідь; фільми (включно з короткометражними документальними або анімаційними роликами); книги; журнальні статті та дописи в блогах; обмін зображеннями; волонтерство; агітація; висококваліфіковані та ризиковані роботи, які надаються фахівцями як цінні послуги; допомога при стихійних лихах; краудсорсинг; інноваційні рішення; розслідування; краудфандинг; зміна поведінки; соціальний доказ; з вуст в уста; ненасильницька пряма дія (NVDA); громадянська непокора; окупація чи блокування [636].

Виокремлюються способи, якими громадяни можуть впливати на прийняття урядових рішень і використовувати певні методи. Іноді групи тиску можуть розглядатися як загроза демократії, тому що відносно невелика, необрана група осіб може змусити змінити закон. Крім того, їх розглядають як життєво важливий спосіб для людей впливати на політиків поза виборчим часом. Групи тиску використовують різноманітні методи для просування своєї справи, зокрема використовуючи такі методи [601]: демонстрації (яскравий приклад прямих дій, які можуть мати чи не впливати на уряд); петиції (спосіб підвищити обізнаність політиків про почуття суспільства щодо конкретної проблеми); реклама в засобах масової інформації, включаючи рекламні кампанії та оголошення в газетах або в Інтернеті (може бути використана для залучення громадської симпатії, і це може допомогти групі тиску в її зусиллях вплинути на уряд); рекламні ходи (рекламні трюки) – використовують для того, щоб отримати висвітлення в ЗМІ та спробувати вплинути на підтримку громадськості [601].

Групи тиску також можуть впливати на парламент, якщо є депутат, який є членом групи або симпатизує їй. Інсайдерські групи можуть брати участь у процесах прийняття рішень, будучи членами комітетів разом із міністрами, депутатами та державними службовцями, а також пишучи консультативні документи та спонсоруючи депутатів. Аутсайдерські групи також мають можливість лобіювати політиків, і їхні погляди часто беруться до уваги. Існує критика неправомірного впливу, яким можуть володіти великі та заможні групи. Зарубіжні фахівці виокремлюють великі та заможні групи тиску, які можуть дозволити собі використовувати досвідчених парламентських лобістів, які знають парламентську та законодавчу систему та можуть безпосередньо контактувати з міністрами та депутатами. Деякі групи тиску мають більше можливостей впливати на рішення, які приймає парламент, ніж інші [601].

С.А. Квітка (2017) визначає особливості політичного впливу бізнесу на державу та суспільство в умовах системної трансформації в Україні. Акцентовано увагу на політичний вплив бізнесу напряму залежить від соціально-економічної та політичної ситуації в країні. Роль політичного впливу в плюралістичній моделі взаємодії бізнесу та держави, полягає у створенні механізмів для забезпечення балансу інтересів різних груп, які взаємодіють із владою. У такій системі важливими елементами є: множинність груп тиску, лідерство та незалежність держави від груп тиску [84].

О. Рак (2012) наголошує на ролі політичної комунікації, яка включає в себе мобільність і оперативність подачі інформації та має декілька способів передачі політичної інформації, зокрема через ЗМІ, ЗМК, неурядові (громадські) організації, а також завдяки лідерам громадської думки, які відносяться до неформальних контактів. Виокремлюється види політичної інформації відповідно до досліджень В. Бебіка: констатувальна (нейтральна); і спонукальна. Вони використовуються для впливу на думку суспільства і визначається як політична маніпуляція. Остання тлумачиться в аспекті прихованого мистецького управління політичною свідомістю для досягнення політичних інтересів зацікавлених сторін [246].

Н. Махначова, І. Семенюк (2018) визначають важливість політичних

комунікацій в аспекті засобів підвищення ефективності публічного управління. Політичні комунікації чинять істотний вплив на політичну систему держави в цілому, і на окремі процеси демократизації зокрема. Особливу роль політичні комунікації посідають в розвитку механізмів демократизації щодо ухвалення рішень, участі громадян, відкритості, підзвітності і відповідальності органів влади перед суспільством [155].

Підсумовуючи зазначимо, що політичні впливи за визначеннями, які є в науково-методологічних джерелах, стосуються впливів на думки, поведінку та дії інших. У змісті визначення поєднані соціальні, психологічні, комунікативні і соціальні впливи. Політичні впливи мають певну структуру і стосуються взаємовпливів між політичними партіями та органами публічного управління, громадськістю, організаціями і установами та ін. Ці взаємовпливи стосуються як прямих впливів, так і зворотних. Іноді політичний вплив співвідносять з державною політикою, впливом політичної влади, ідеологією, поглядами, розвитком особи.

Також політичний вплив розглядають з позицій впливу держави на ЗМІ шляхом системи контролю та навпаки, впливу ЗМІ на політику держави шляхом журналістських розслідувань та інших форм. Вагома роль в цьому процесі відводиться он-лайн платформам, які, за визначенням Звіту ЄС за 2020 р., погано контрольовані як державою, так і громадськістю, особливо стосовно неправдивої інформації та дезінформації. Це призводить до формування нового напрямку щодо впливу онлайн-технологій на політичну поведінку та прийняття рішень. Сучасні європейські підходи стосуються використання теоретичних основ в боротьбі з дезінформацією, зокрема це стосується поведінкових теорій.

Політичний вплив також характеризується в контексті влади окремих осіб або груп на прийняття рішень, у тому числі державними службовцями чи установами. Дискусивним є питання політичного впливу в межах діяльності державних службовців, оскільки політичний вплив відрізняється від політичної влади і стосується саме впливу певних осіб або груп осіб на прийняття державноуправлінських рішень та виконання урядових рішень. При цьому

політичний вплив може бути і формою політичної влади, оскільки особи з формально-юридичними повноваженнями можуть впливати на виконання урядових рішень, реалізацію державної політики та чинити певний тиск на тих, хто має виконувати всі ці рішення.

Найбільш складним питанням є політичний вплив в процесі взаємовідносин політичної та адміністративної складової сфери публічного управління. З цих позицій, на яких наголошується в зарубіжних публікаціях останніх років, ми можемо виокремити декілька рівнів політичного впливу, зокрема:

- вплив на державних службовців, які мають реалізовувати державну політику; вплив на процеси деполітизації;
- вплив на реформування державного управління, включаючи його організацію, спосіб управління та форми керівництва;
- вплив на зростання адміністративної мікрополітики;
- вплив на створення умов для залучення громадян до державноуправлінської діяльності, а також до надання державноуправлінських послуг;
- вплив системи багаторівневого врядування на стирання меж між політикою і адмініструванням, оскільки і політики, і адміністратори мають вирішувати як політичні, так і адміністративні питання, що найбільш поширено в місцевому та регіональному урядуванні;
- вплив на всі сфери суспільного життя.

Іншим сучасним аспектом політичних впливів та їх відмінності від традиційних підходів є вплив нових систем управління та недержавних акторів, що охарактеризовано Європейською Комісією у 2022 р., за рахунок розвитку сучасних інформаційних технологій та формування мегатрендів, які матимуть вплив на глобальному рівні. Втім, варто враховувати тенденції щодо політики постправди та звернення до емоцій і особистих переконань (що є більш впливовим) ніж до об'єктивних фактів.

Виокремлюються види політичних впливів: прямі; непрямі; позитивні; негативні; маніпулятивні.

Аналіз науково-практичних джерел продемонстрував наявність великої

кількості методів впливу з боку громадськості, що є дозволеним з боку держави.

Висновки до розділу 3

Аналіз наукових, аналітичних та інших джерел продемонстрував широке коло досліджень щодо соціальних та психологічних впливів. Ці впливи розглядаються як з позицій класичної теорії соціальних впливів, так і з позицій сучасних наукових підходів. Акцентовано увагу на класичних теоріях впливу.

Контекст застосування таких впливів є широким: від життєдіяльності людини до публічного управління та політичних впливів. Виокремлюються соціальні, психологічні, соціально-психологічні впливи. Сучасні теоретико-методологічні дослідження зосереджені на реалізації теорії соціальних впливів в соціальних мережах, соціальних медіа, і впливі штучного інтелекту. Соціальні мережі виступають потужними агентами соціального впливу, який формує переконання, уявлення, цінності, ставлення та поведінку індивіда.

Узагальнення результатів зарубіжних досліджень з позицій соціальних впливів в публічному управлінні дало можливість виокремити основні типи соціального впливу, які об'єднують класичні теорії та сучасні підходи: відповідність; ідентифікація; інтерналізація; нормативний соціальний вплив; інформаційний соціальний вплив; мережа взаємодії із соціальною владою; соціальне порівняння; груповий тиск; готовність підкорятися авторитетній особі, владі; підлаштування; наслідування; довіра; вплив більшості та меншості; переконання; тиск з боку однолітків; імітація; соціальне дистанціювання; соціальна взаємодія; колективна динаміка формування думки; психологічна маніпуляція.

В зарубіжних дослідженнях виокремлено види соціального впливу: особистий; професійний; онлайн; офлайн; плинність. До форм соціального впливу відносять: ефект спостерігача; соціальний конформізм; маніпуляція. В українських дослідженнях стосовно соціальних впливів в державному управлінні здебільшого акценти робляться на цілеспрямованому впливі держави. Виявлено, що в інших галузях соціальний вплив має відмінне трактування, оскільки охоплює різні аспекти прояву взаємодії між людьми, змін у поведінці, переконаннях, установках,

нормативах і цінностях суспільства. Це може включати як безпосередній міжособистісний вплив, так і більш широкі форми соціалізації. Соціальний вплив також визначається як: регуляторний вплив; регулюючий вплив; управлінський та адміністративний впливи; організуючий вплив. Виокремлюються рівні впливу: мікрорівень; регіональний рівень; макрорівень; галузевий рівень.

Узагальнення результатів аналізу вітчизняних досліджень показали, що соціальний вплив в державному управлінні розуміється як: соціогуманітарні впливи на характер управлінських відносин; застосування прямого і непрямого впливу на ринок праці; сукупність операцій та процедур; оптимальна самоорганізація та управління соціальними процесами; перетворюючі впливи; управляючі (керівні) впливи; виховання соціально активної особистості; соціально-економічний, соціально-політичний, соціокультурний впливи; символічний вплив. Йдеться про спробу поєднання теорії соціального впливу з теорією державного управління і надати соціальним впливам організаційно-управлінського значення.

Розуміння психологічного впливу більш вузьке і зорієнтоване на людські стосунки та впливу на сферу життєдіяльності індивіда. До видів психологічного впливу відносять: переконання; самопросування; навіювання; зараження; спонування до наслідування; формування прихильності; прохання; наказ; деструктивну критику; ігнорування; невиконання обіцянок; маніпуляція; оперативний вплив; стратегічний вплив; побутовий вплив; професійний вплив; аналітичний вплив; конструктивний вплив; деструктивний вплив; відкриті адресні впливи; руйнівний вплив; творчий вплив; деструктивний інформаційно-психологічний вплив; психогенні, нейролінгвістичні, психоаналітичні, психотронні, психотропні впливи. Вказано на відмінність соціального впливу від психологічного впливу, де останній спрямований на внутрішній світ індивіду або груп індивідів.

В зарубіжних джерелах більш чітко виокремлюються психологічні впливи з боку держави, зокрема: ізоляція під час карантинних заходів; маніпулятивні впливи; маніпулятивна поведінка; поширення неправдивої інформації; замовчування; зловмисні чутки; сфабриковані статистичні дані; оманливе

спілкування; маніпуляції з вирішення корисних для певної групи економічних питань; затримки; обман; конфлікт; виправдання; ненадання повної інформації; перешкоджання поданню скарг і звернень та реагування на них; неоднозначна відповідь на звернення та скарги; удавана некомпетентність; дії для знеохочення громадськості; маніпулювання громадською думкою в соціальних мережах; дезінформація; диспозиційний вплив на поведінку; міжособистісний вплив; груповий вплив; вплив віртуального середовища; вплив суспільства на індивідуальну поведінку; маніпуляції думками та поведінкою людей.

Зауважується, що психологічний вплив за певних умов і відповідних психологічних технологій стає комунікативним або інформаційним впливом. Комунікативний та інформаційний впливи в публічному управлінні розглядаються в зарубіжній та українській науках з позицій психологічних аспектів та їх результатах в соціумі. Спостерігається перетинання соціальних, психологічних, інформаційних та комунікативних впливів. Останні ґрунтуються на наукових і методологічних досягненнях теорій соціальних і психологічних впливів. Встановлено, що комунікативний та інформаційний впливи є похідними від соціальних та психологічних впливів.

Узагальнення науково-прикладних зарубіжних досліджень щодо інформаційних впливів показали, що в сучасних зарубіжних джерелах інформаційні впливи в публічному/державному управлінні розглядають з позицій маніпулятивних впливів держави, що може розглядається як загроза демократії. Зарубіжні фахівці акцентують увагу, що комерціалізація соціальних мереж і інтернет-платформ сприяє розвитку маніпуляцій і дезінформації, оскільки ці платформи не зацікавлені у боротьбі з неправдивою інформацією. Створення «самоінформаційних програм» користувачами призводить до неконтрольованих процесів та трансформації суспільства, послаблює інститути, обумовлює медіатизацію процесів формування громадської думки. Йдеться про концептуальні зміни, де концепція взаємопов'язаних громадськостей втрачає свою силу, поступаючись місцем концепції взаємопов'язаного індивідуалізму.

Акцентується увага на потребі правового регулювання впливами в

соціальних мережах та зроблено наголос формуванні законодавства, яке б дало можливість приватним компаніям приймати участь у розповсюдженні соціальної інформації. Доцільним є створення спеціальних інституцій для взаємодії в цьому аспекті з Інтернет-платформами на рівні публічного управління та адміністрування.

Особливе місце в інформаційних впливах посідають інформаційні війни, зокрема і під час війни. Вони розглядаються в контексті впливу на свідомість людини за рахунок маніпуляцій, дезінформації, омані і спрямовані на дискредитацію органів державної влади, провокування різних видів зіткнень і конфліктів. Вагоме значення під час збройного конфлікту посідають інформаційні операції, які вводять в оману цивільне населення через застосування соціальних мереж. Інформаційні операції застосовуються також під час психологічних війн. Інформаційні війни дають фактично безкоштовні переваги. Рівень небезпеки цифрових технологій для інформаційних і психологічних війн, проведення інформаційних операцій під час збройних конфліктів засвідчено в доповіді Спеціального доповідача ООН з питань заохочення та захисту права на свободу думок і вираження щодо дезінформації та свободи думок і їх вираження під час збройних конфліктів 12 серпня 2022 р. Зауважується, що інформація використовується як зброя, що порушує права людей на виживання, здоров'я та безпеку. Такий стан передбачає потребу в посиленні стандартів прав людини.

Важливим в протидії інформаційним війнам, враховуючи рекомендації Дослідницького центру австралійської армії, є формування цілісної комунікаційних стратегії держави, заснованої на теоріях впливу та психологічних когнітивних теоріях.

В українських дослідженнях в контексті інформаційного впливу акценти робляться на: посиленні впливу ЗМІ на державу та її окремі елементи; впливі на свідомість індивіда; формуючі впливи на суспільство; інформаційно-психологічній безпеці. Комунікативний вплив розглядається як такий, що дає право вибору індивіду, є відмінним від маніпулювання і передбачає ясність, чіткість, довіру, чесність, переконання та передбачає баланс між побудовою стосунків і отриманням

результатів. В контексті комунікативного впливу виокремлюється: ситуативний вплив; суспільна комунікація; комунікації як завдання уряду для організації державного сектору з врахуванням соціальних контекстів задля формування повідомлень задля підтримки стійких відносин з різними групами громадян. Комунікативні впливи співвідносять з концепцією конкуренції стосовно впливів і контролю через ЗМІ. Комунікативний вплив уряду розглядаються як позитивні, так і негативні. Інструментом глобального впливу вважаються стратегічні комунікації, які розробляються для впливу на людей відповідно до цінностей держави.

Відповіддю на маніпулювання інформацією вважають комунікацію, яка поділяється на два підходи: проактивна комунікація та регулююча комунікація. Важливим, в цьому контексті є Кодекс практики щодо дезінформації 2022 року, прийнятий в ЄС, який передбачає: демонетизацію поширення дезінформації; забезпечення прозорості політичної реклами; розширення можливостей користувачів; посилення співпраці з фактчекерами; надання дослідникам кращого доступу до даних; посилену систему моніторингу.

В українській науковій думці комунікативні впливи характеризуються з психологічного кута зору, зокрема як: вплив на установки людей; використання вербальних і невербальних особливостей повідомлень; вплив на думку і поведінку людей з використанням ЗМІ; психологічним впливом, оскільки змінює поведінку людини, уявлення, знання, відношення та ін., що вимагає систем кодифікації і декодифікації учасників комунікації; комунікативні стратегії спілкування; вербальний вплив; програмування свідомості з використанням сучасних технік; маніпулятивні впливи; впливи ієрархії структури державного управління.

Політичні впливи за визначеннями, які є в науково-методологічних джерелах, стосуються впливів на думки, поведінку та дії інших. У змісті визначення поєднані соціальні, психологічні, комунікативні і соціальні впливи. Політичні впливи мають структуру і стосуються взаємовпливів між політичними партіями та органами публічного управління, громадськістю, організаціями і установами та ін. Політичний вплив розглядають з позицій впливу держави на ЗМІ шляхом системи контролю та навпаки, впливу ЗМІ на політику держави шляхом

журналістських розслідувань та інших форм. Вагома роль відводиться он-лайн платформам, які є погано контрольовані з боку держави та громадськості. Вказано на формуванні нового напрямку впливу онлайн-технологій на політичну поведінку та прийняття рішень. Сучасні європейські підходи стосуються використання теоретичних основ в боротьбі з дезінформацією в контексті поведінкових теорій. Вказано на перспективах європейського інформаційного політичного простору до 2035 року.

Політичний вплив характеризується в контексті влади окремих осіб або груп на прийняття рішень, у тому числі державними службовцями чи установами. Дискусивним є питання політичного впливу в межах діяльності державних службовців, оскільки політичний вплив відрізняється від політичної влади і стосується саме впливу певних осіб або груп осіб на прийняття державноуправлінських рішень та виконання урядових рішень. Найбільш складним питанням є політичний вплив в процесі взаємовідносин політичної та адміністративної складової сфери публічного управління. В зарубіжних публікаціях, виокремлено декілька рівнів політичного впливу, реформування державного управління; зростання адміністративної мікрополітики; створення умов і можливостей для залучення громадян до державноуправлінської діяльності; системи багаторівневого врядування; всі сфери суспільного життя.

Виявлено, що іншим сучасним аспектом політичних впливів та їх відмінності від традиційних підходів є вплив нових систем управління та недержавних акторів, що охарактеризовано Європейською Комісією у 2022 р., за рахунок розвитку сучасних інформаційних технологій та формування мегатрендів, які матимуть вплив на глобальному рівні. Вказано на необхідності враховувати тенденції щодо політики постправди та звернення до емоцій і особистих переконань ніж до об'єктивних фактів. Виокремлюються види політичних впливів: прямі; непрямі; позитивні; негативні; маніпулятивні. Вказано на наявність великої кількості методів впливу з боку громадськості, що є дозволеним з боку держави.

Матеріали цього розділу опубліковано та представлено у списку літератури [119; 120; 130; 136; 146; 147; 154; 375; 376].

РОЗДІЛ 4

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ПІДХОДИ ЩОДО ХАРАКТЕРИСТИКИ КОЛЕКТИВНОГО ВПЛИВУ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

4.1. Концепція колективного впливу та її теоретичне підґрунтя у сучасному розумінні

Концепція колективного впливу є відносно новою концепцією, втім вона активно обговорюється світовою науковою спільнотою та є популярною серед фахівців-практиків, які постійно акцентують увагу на її перевагах при вирішенні складних соціальних проблем.

Провідний соціолог Д. Шон у праці «Рефлексивний практик: як діють професіонали в дії» (1983), зосередився на проблематиці поєднання дослідження дій та рефлексії, що стало підґрунтям формування ефективних моделей створення соціальних змін. Фонд FSG, який сьогодні виступає головним консультантом з соціального впливу з 2000 р., відзначає що саме рефлексивні практики є основою будь-якої колективної дії [371]. Фахівці Фонду FSG зазначають, що формування концепції колективного впливу почалися в 2004 році, що висвітлено у статті Р. Хейфецем (Гарвардська школи ім. Дж. Кеннеді), в якій він застосував концепцію адаптивного лідерства в сфері філантропії. У праці висунуто ідею про те, що філантропи можуть досягти більшого успіху, фінансуючи процес, який дозволяє людям самостійно вирішувати проблеми, не підпадаючи під вплив спонсорів та самостійно знаходити шляхи її вирішення в процесі спільної діяльності. У 2007 році команда Фонду FSG, основною перешкодою для досягнення соціального прогресу визначила фрагментацію у побудові спільних зусиль [371].

У 2007-2010 роках Фонд FSG провів декілька наукових досліджень, які присвячувались колективному впливу та його оцінці. У Звіті «Прориви в спільному вимірюванні» (2009), представлено більше 20 десятків різних прикладів спільних зусиль вимірювання впливу, класифікованих як платформи співпраці та системи порівняльної продуктивності, що стали прототипом багатьох елементів системи

колективного впливу [371]. Проведене дослідження вказувало на зниження ефективності застосування традиційного ізольованого підходу при вирішенні соціальних проблем [450].

Провідні дослідники Фонду FSG Дж. Канів та М. Крамер, у 2011 році опублікували статтю «Колективний вплив» у журналі «Стенфордський огляд соціальних інновацій», де запропонували новий концептуальний погляд на колективний вплив. Світові фахівці та експерти з соціального впливу почали активно застосовувати цей підхід для вирішення соціальних та екологічних проблем [442]. Основою концепції «колективного впливу» виступає міжсекторальна співпраця та партнерська взаємодія, які передбачають координацію спільних зусиль, залучення різних секторів задля здійснення широкомасштабних соціальних змін на основі соціального впливу [351].

Науковці стверджують, що концепція колективного впливу виникає на протигагу традиційному підходу ізольованого впливу. Так, на думку дослідників, окрема програма чи організація не може самостійно досягти довготривалих масштабних змін, що пов'язано зі складністю соціальних проблем. У 2012 році, FSG у партнерстві Aspen Forum for Community Solutions заснували Форум колективного впливу з метою прискорення та поглиблення вивчення практики ефективного колективного впливу та широкого його застосування [442]. Ця онлайн-платформа здійснює коучинг-навчання для тих, хто працює над досягненням системних змін, використовуючи у своїй діяльності підхід колективного впливу [520].

Фонд GCF був утворений у 2012 році у м. Цинциннаті (штат Огайо, США), який взяв на себе зобов'язання підтримувати та розвивати структуру колективного впливу. З початку свого заснування Фонд підтримує та масштабує системні зміни, здійснює вплив на громади та спільноти. У 2012 році Фонд GCF спільно з Фондом FSG започаткували партнерство задля визначення цінності опорних організацій, кращого розуміння колективного впливу та його ефективності. Головне питання приділялось спільному формулюванню проблеми та особливостям запровадження ініціатив колективного впливу. Опорні організації, здійснюють загальний вид діяльності для підтримки та сприяння колективному впливу [577]. Саме опорні

організації впливають на колективну діяльність, яка призводить до заздалегідь визначених змін у побудові взаємовідносин між партнерами, спонсорами, політиками та членами громади. Застосування підходу колективного впливу у практичному вимірі, передбачає досягнення системних перетворень, соціальних змін та покращення рівня життя у громаді [577].

У 2013 та 2014 роках, Фонд FSG спільно з іншими експертами з колективного впливу, започаткували новий етап досліджень, де увага була зосереджена на організації колективних дій на всіх рівнях управління, в тому числі, і глобальному рівні. За результати дослідження було встановлено, що [606]: для досягнення масштабних змін, ініціативи колективного впливу повинні порушити статус-кво та ретельно врахувати динаміку побудови взаємовідносин із владою; ефективне використання підходу колективного впливу вимагає фундаментальної зміни культури мислення всіх учасників; колективний вплив орієнтований на встановлення міжсекторальної співпраці; структура впливу та критерії його оцінки потребують вдосконалення [606].

На думку Дж. Канія та М. Крамер (2013), підхід колективного впливу постійно вдосконалюється та відкриває нові можливості щодо досягнення змін у громадах та здійснювати масштабні соціальні зміни на рівні держав. Фахівці відзначають, що висунуті раніше вимоги до колективного впливу (спільний порядок денний, спільні системи вимірювання, взаємопідсилююча діяльність, безперервна комунікація та опорні організації) є недостатніми для здійснення масштабних перетворень та досягнення довготривалих змін. Врахування таких вимог до колективного впливу як рівність та справедливість, більш точно будуть визначати його зміст на практичну націленість [441].

Дж. Канія та М. Крамер (2013) стверджують, що для кожного етапу реалізації ініціатив колективного впливу є обов'язковою умовою, залучення тих груп або спільнот, на яких орієнтований соціальний вплив. Ігнорування цієї вимоги може негативно вплинути на узгодженість інтересів, координацію ресурсів та несвідомо призводити до посилення інституційних моделей, які сприяють нерівності, стримують прогрес при вирішенні соціальних проблем найбільш вразливих членів

громади [441]. В цьому контексті колективний вплив розглядається як об'єднана мережа членів громади, організацій та установ, які мають спільні цінності та інтереси, узгоджують та інтегрують свої дії при досягненні змін для певних груп населення, змінюючи структуру соціальних систем [629].

Відмічається тенденція зростання інтересу до вироблення підходів та практичного інструментарію щодо запровадження колективного впливу з боку окремих громад, спільнот та урядів. Уряди, організації та громадські інституції в усьому світі, почали розглядати колективний вплив як новий ефективний процес соціальних змін, що орієнтований на суспільне благо. Концепція колективного впливу, враховує необхідність масштабування впливу у довгостроковій перспективі, а спільна діяльність є заздалегідь передбачуваною, результати колективного впливу можуть бути відкоригованими в ході здійснення спільної діяльності. Інновація характеризується як необхідний ресурс такого впливу [441].

Зарубіжні дослідники Дж. Каніа та М. Крамер (2013), розуміють колективний вплив як інноваційну концептуальну модель соціального прогресу. Інтенсивність колективного впливу залежить від об'єднання зусиль організацій, які шукають ресурси та інновації крізь спільну призму інтересів, організація навчання відбувається завдяки безперервним циклам зворотного зв'язку, колективні дії мають однаковий імпульс, а реакція учасників є передбачуваною. У багатьох випадках, досягнення прогресу в межах колективного впливу прискорює соціальні зміни та не вимагає розробки інновацій або збільшення фінансування [441].

Фахівці з колективного впливу відзначають, що більшість масштабних соціальних проблем є комплексними. Такі питання, як бідність, охорона здоров'я, освіта, стан навколишнього середовища, пов'язані з багатьма різними взаємозалежними суб'єктами та потребують індивідуального підходу до вирішення. Змінні, які впливають на результат, не завжди відомі заздалегідь. Це знижує рівень передбачуваності та загального розуміння кінцевого результату впливу. Ефективність ініціатив колективного впливу залежить від одночасного навчання, обміну досвідом між усіма зацікавленими сторонами, і, як наслідок, багато організацій одночасно більш спроможні реагувати на всі імпульси [441].

В межах концепції колективного впливу, координаційна діяльність тлумачиться як «каскадні рівні пов'язаної співпраці». Структура каскадних рівнів є основою, майже всіх сучасних ініціатив колективного впливу. Підтримка каскадних рівнів співпраці здійснюється опорною організацією, де кожен із рівнів має свою систему вимірювання. Дотримання цих вимог створює високий ступінь прозорості між усіма організаціями та рівнями впливу під час спільної взаємодії. Відмінною рисою колективного впливу є те, що формування спільного бачення відбувається через керівну структуру, яка використовує різні важелі впливу [441].

У 2015 році FSG спільно з Aspen Forum for Community Solutions та PolicyLink, розпочали дослідження щодо визначення фокусу рівності всіх учасників при об'єднанні зусиль колективного впливу. Активні спільні пошуки у цьому напрямку проводяться щодо: виявлення причин нерівності в організації колективного впливу та її відображення у результатах; висування та дотримання справедливості при об'єднанні зусиль колективного впливу; визначення основних інструментів та ресурсів для досягнення тривалих системних змін та соціальних перетворень [385].

На думку дослідника S. Brady (2015) організація системних змін здійснюється на основі справедливого та рівного включення всієї спільноти для участі у вирішенні нагальних проблем в межах організації спільної роботи. Основною вимогою для проектування спільних зусиль є націленість на отримання результату саме для тих хто його потребує; забезпечення рівного доступу до процесу змін; та побудову відносин на основі довіри [326].

Зарубіжний науковець M. McAfee (2015) поділяє погляд S. Brady (2015), втім відзначає, що впровадження підходу колективного впливу одночасно відбувається із досягненням справедливості у: результатах, обґрунтованій комунікації, використанні даних для навчання, сфері застосування [471]. Також дослідник робить наголос на ролі лідерів у колективному впливі, які повинні бути сталими у своїх зусиллях щодо досягнення результатів та дотримуватися принципів рівності. Залучення учасників до колективного впливу, передбачає оволодіння певними знаннями та компетентностями, які виступають основою партнерства [471].

Розуміння колективного впливу у наукових розробках представляють Б.

Крістенс та П. Інзео (2015) та тлумачать його інноваційний підхід, що спрямований на досягнення системних змін у громадах шляхом формування координованої міжсекторальної співпраці. Основою колективного впливу вступають організаційні форми взаємовідносин та форми міжсекторальної співпраці. Науковці, стверджують, що модель колективного впливу відрізняється від інших моделей змін у системах і політиках, оскільки цей вид впливу керований громадою [341].

У 2016 році експертами Фонду FSG було сформовано ключові принципи колективного впливу. Потреба у їх виробленні обумовлена тим, що такі питання як врахування рівності та залучення громади до ініціатив колективного впливу, можуть ігноруватися на місцях, а отже може призвести до порушення цілісності структури впливу. Визначені принципи передбачають зміну підходу до оцінювання колективного впливу, де зроблено акцент на вимірюванні їх масштабності та довгостроковості досягнутих результатів, а не вимірювання лише статистичного набору кращих практик [350].

Фахівцями Фонду FSG (2022) сформовано основні принципи, які допомагають практикам досягати успішно застосовувати колективний вплив у дії: впровадження колективних ініціатив із пріоритетом на власний капітал; залучення членів спільноти та партнерів до спільної роботи; використання даних для адаптації та вдосконалення; партисипативний підхід для виховання лідерів; зосередження на програмних і системних стратегіях; формування довіри; врахування місцевого контексту проблеми [442].

На основі узагальнення наукових поглядів Д. Канія та М. Крамера дослідниця Дж. Сمارт (2017) у наукових розвідках розширює зміст ініціатив колективного впливу [540]. Відзначено, що існує потреба у вивченні основних методів, технологій та розробки універсального інструментарію задля організації колективного впливу. Такі фактори, як управління, налагодження стосунків, лідерство, забезпечення ресурсами та оцінка, мають значення для досягнення ініціатив колективного впливу. Функціонування партнерства колективного впливу впливає на рішення та дії та визначає спосіб їх реалізації [540].

Науковці Г. Енніс та М. Тофа (2019) розглядають колективний вплив як

структуру для спільних соціальних змін. Акцентується увага на посиленні впливової функції влади у структурі колективного впливу, що створює більші можливості для досягнення соціальних змін [384].

Є публікації, які критикують концепцію колективного впливу та вказують на те, що вона заснована на концепції розвитку громад, а структура колективного впливу ґрунтується на попередніх підходах та стратегіях їх розвитку. Так, С. Abresch, В. Grimm, К. Lyons, S. Maloney, М. Tibbits (2021) піддаються критиці коригувальні модифікації спільних зусиль в структурі колективного впливу. Дослідники відзначають, що ця модель має недоліки в аспекті рівності та справедливості учасників. Це може призводити до появи певних ризиків, які пов'язані із неформальними процесами в структурі впливу [304].

Аналіз зарубіжної джерел надав можливість виокремити основні теорії, які складають теоретичне підґрунтя колективного впливу у публічному управлінні. Так, науковці Дж. Канія та М. Крамер (2011, 2013) відзначають, що теорія колективного впливу формується під дією внутрішніх та зовнішніх стимулів, де сукупність переважних факторів утворює емпіричну основу для висунання нових гіпотез та створення нових теорій. Теорія колективного впливу припускає, що досягнення змін при вирішенні соціальних проблем можливе через формування лідерства та координацію співпраці [441].

Досліджуючи владу як складне явище дослідниця К. Шассер (2016), визначає ряд переваг концепції колективного впливу та робить наголос на доцільності її посилення на основі теорій. На її думку, концепція колективного впливу є універсальним підходом для досягнення змін у громадах через співпрацю та партнерство, де важливу роль відграють спільні методи взаємодії. Наголошено, що застосування форм наукового пізнання (гіпотез, фактів, теорій) сприятиме розкриттю змісту та поглибленню процесів пізнання колективного впливу як складного об'єкта дослідження [455].

Дослідники Ф. Хенлібраун, Дж. Канія та М. Крамер (2012) у наукових працях виокремлюють домінуючу роль теорії соціального впливу. Науковці обґрунтовують, що в межах цієї теорії колективний вплив охоплює відношення,

поведінку, дії, мислення тощо. Такий підхід базується на гіпотезі, що визначені умови ініціатив колективного впливу, пропонують більш реалістичний розвиток парадигми соціального прогресу, яка буде виступати основою побудови інших теорій та подальших досліджень. На їх думку, колективний вплив це більш ефективний підхід для досягнення довготривалого соціального впливу [409].

Інша група зарубіжних дослідників (Дж. Ніл, Р. Тернер та Л. Кілліан) відзначає, що в основі колективного впливу лежить теорія колективної поведінки. Колективна поведінка є результатом соціальної взаємодії, що породжує почуття спільного інтересу та ідентичності. Науковці дотримуються думки, що колективний вплив здійснюється через форми колективної поведінки, тому слід приділяти увагу формуванню спільних настанов та груповому інтересу. Вони пов'язують колективний вплив з концепцією подій та відносин в організації, яка забезпечує мобілізацію ресурсів на основі методів переконання і мотивації [448].

М. Анчелович (2021) виокремлює теорію колективних дій, яка розглядає процес організації колективного впливу, що дає можливість учасникам впливати на суспільні рішення і є компонентом процесу прийняття рішень у рамках партнерства. Виокремлено три реляційні контексти впливу у теоретичному вимірі: поле, простір та середовище (арена), які обумовлюють взаємозв'язок між колективною дією та впливом [311]. Контекст колективних дій має значення, оскільки обмежує або спрямовує колективний вплив: в залежності від контексту обирається та або інша стратегія впливу; визначення контексту події чи явища напряду залежить від інформації, яку отримує об'єкт впливу; контекст колективних дій може бути частиною пояснення системних змін, оскільки враховує фактичний спосіб, у який відбуваються соціальні та політичні впливи [311].

Зарубіжні дослідники С. Тенг, С. Пей, Ф. Мороне, Е. А. Максе (2016) відзначають, що теорія мереж є основою для багатьох форм і методів колективного впливу. Ці теорії з'явилися як дослідження певних сфер (галузей) в публічному управлінні та передбачають побудову мережевого управління, визначаючи шляхи його масштабування [565]. Досліджуючи колективний вплив в рамках теорії мереж, науковець Д. Сішел (2018) виокремлює модель взаємозалежного прийняття рішень

у соціальних мережах, в якій індивіди мають різnorідну мотивацію до участі в управлінських процесах. Модель пропонує характеристику мережевої структури, прогнозує громадську участь, підвищує рівень мотивації та комунікації [565].

В інших зарубіжних дослідженнях, колективний вплив розглядається як інновація в межах теорії соціальних інновацій. Колективний вплив та інновації є ключовими детермінантами різноманітних результатів колективної діяльності, в тому числі, і в публічному управлінні. Так, О. Акар, А. Тункдоган, К. Лакхані (2023) стверджують, що креативність та інновації виникають завдяки колективним зусиллям. Запропоновано таксономію колективності, яка пов'язана із когнітивною, соціальною та організаційною структурою колективного впливу [305].

Враховуючи результати попередніх досліджень, фахівці О. Акар, А. Тункдоган та К. Лакхані (2023) поділяють раніше висунуті ідеї попередників. Втім, на думку вчених, ефективність колективного впливу залежить від типу побудови взаємовідносин між його учасниками, таксономії колективності та рівнів впливу (когнітивний, соціальний та організаційний). Результатом конвергенції зусиль є вироблення інновації, продукту або послуги [305].

К. Бредбука (2018) відзначає, що теоретичною основою колективного впливу є теорія міжурядового підходу, теорія неофункціоналізму та концепція багаторівневого управління. Вважається, що прийняття рішень спільнотою є центральним для встановлення легітимності колективного впливу. Складність функціонування управлінської та соціальної системи визнається ключовим викликом для успішної реалізації ініціатив колективного впливу [325].

Є зарубіжні наукові розвідки, які зосереджуються на новітній концепції колективного впливу, яка ґрунтується на основі теорії змін. У Звіті Групи розвитку ООН (UNDG) теорія змін визначається як метод, який пояснює як певне втручання, що призводить до конкретних змін у розвитку, спираючись на причинно-наслідковий аналіз та наявні докази. Ця теорія ґрунтується на аналізі та консультаціях з зацікавленими сторонами, що вказує на побудову найвищого рівня партнерства та спрямована на виявлення основних ризиків [579].

Теорія змін, по суті, є описом того, як і чому бажані зміни повинні

відбуватися у певному контексті. Першочерговим завданням є визначення довготривалих цілей задля визначення всіх умов, включаючи причинно-наслідкові зв'язки. Завдяки такому підходу, більш повно розуміється чіткий зв'язок між діяльністю та досягненням довгострокових цілей [625]. В інших джерелах теорія змін характеризується як основа для розуміння соціального впливу програм, продуктів або послуг. Зазначається, що формування дієвої системи колективного впливу можливо за умови розробки спільної системи вимірювання впливу та узгодженості взаємної діяльності [354].

Є твердження, що теорія змін – це жорсткий, але й одночасно, партисипативний процес, за допомогою якого групи та зацікавлені сторони проєкту визначають умови для досягнення довгострокових цілей. Ці умови моделюються як результати та графічно розташовуються в межах причинно-наслідкових зв'язків. Теорія змін визначає спектр інструментів для планування, оцінки соціального впливу та враховує наявні ресурси для пояснення процесу та структури змін [580].

Експерти організації «Центр теорії змін» відзначають, що існує безліч процесів, які допомагають об'єднати структурні компоненти колективного впливу. Практично, будь-який тип логічної моделі колективного впливу включає ініціативу, враховує ресурси, визначає напрямок діяльності, окреслює короткострокові і довгострокові результати [582].

Американська організація «Інститут Аспена» при дослідженні колективного впливу, зосередила увагу на питаннях причинно-наслідкових ланцюжків структури впливу, яка зазвичай складається з «входів» - «дій» - «виходів» та «результатів», де останні завжди пов'язані із досягненням довгострокових цілей. Дослідниками була висунута гіпотеза, що однією із причин складності оцінки колективного впливу є недосконалість формулювання припущень. Це призводить до того, що зацікавлені сторони не в повній мірі усвідомлюють зміст процесу змін, і тому приділяють мало уваги раннім і середньостроковим змінам, які не можна ігнорувати. Популяризація терміну «теорія змін» надало можливість використовувати його як описовий спосіб набору припущень, що пояснюють як міні-кроки призводять до досягнення довгострокової мети [583].

Дослідник А. Пірс (2019) зазначає, що в межах теорії змін зроблено наголос на доцільності формування ефективної комунікації, яка має вирішальне значення при встановленні спільної взаємодії та досягнення результатів колективного впливу. Налагодження ефективної комунікації гарантує, що зацікавлені сторони вмотивовані здійснювати соціальний вплив та спільно виробляти індикатори його вимірювання. Важливу роль відіграє звітування про результати колективного впливу та доказової бази [510].

Зарубіжна дослідниця Р. Джордж виокремлює теорію дії, що виступає основою моделі колективного впливу та пояснює послідовність здійснення операційної діяльності в межах конкретної програми або втручання. Мета цієї діяльності полягає у створенні певного продукту/дій шляхом перетворення входів (ресурсів) у виходи (соціальні продукти/послуги) [396]. Ця теорія також є застосовною при формулюванні логіки втручання в складному середовищі, що допомагає визначити більш точну структуру змін. Поєднання теорії змін і теорії дії створюють площину теорію програми колективного впливу. Теорія змін пояснює процеси, за допомогою яких відбуваються зміни для окремих осіб, груп або спільнот. Теорія дії формулює механізми, за допомогою яких здійснюється діяльність, наприклад, через який тип суб'єктів (НУО, уряд або громада) і відповідно до яких процесів (гранти НУО, надання технічної допомоги, адвокація). В межах теорії дії слід розрізнити умови, в яких відбудуться зміни (теорія дії), і які саме механізми змін є застосовними (теорія змін). Обидві теорії є взаємопов'язаними частинами [396].

Зарубіжні науковці М. Ghaffari, В. Armoon, J. Nargooni (2021) виокремлюють теорію дій громадської коаліції, в межах якої зроблено наголос на зміні поведінки індивідів. Ця теорія визначається як структурована домовленість, де всі члени можуть працювати разом над спільною метою в процесі спільної діяльності [397]. Створення громадських коаліцій підвищує спроможність громади та впливає на рівень залученості громадськості, що допомагає більш ефективно вирішувати проблеми на рівні громади. Громадські коаліції здатні створювати групи для вирішення конкретних питань, забезпечувати координаційну структуру,

забезпечувати розподіл ризиків і відповідальності між організаціями та створювати простір для різних секторів громади щодо обміну знаннями, перспективами та стратегіями. Серед зарубіжних дослідників (M. Kegler та D. Swan, 2012) є думка, що теорія дій громадських коаліцій намагається синтезувати існуючі наукові погляди про громадські коаліції з практичним досвідом [445]. Під змінами в громаді, маються на увазі типи змін, які створюють умови для досягнення суспільного блага. Спроможність громади – це характеристики громад, яка пояснює їхню здатність брати участь у ефективному вирішенні проблем громади [445].

Підсумовуючи зазначимо, що проведений аналіз зарубіжних наукових джерел надав можливість виявити широкий спектр досліджень щодо колективного впливу у публічному управлінні. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку колективного впливу автором дисертації були узагальненні, що надало можливість визначити основні етапи його розвитку у наступній ретроспективі:

- у 1983 році активізується науковий пошук проблематики поєднання дій та рефлексії в процесі організації колективної діяльності в контексті психологічного впливу;

- у 2000 році увага звертається на колективне ініціювання проблем та встановлення партнерства на основі соціального впливу та колективних дій;

- у 2004-2006 роки відмічається тенденція зростання наукового та практичного інтересу до концепції колективного впливу, яка включає різноманітні види впливів (соціальний, психологічний, політичний, інформаційний, комунікаційний, політичний, громадський, вплив філантропії) задля організації спільної діяльності на основі мобілізації наявних ресурсів:

- 2007-2010 роки йдеться про координаційний вплив, який виступає основною спільною співпраці; зроблено наголос на «каскадних рівнях» організації колективної діяльності, що заснована на економічному, соціальному та організаційному впливі;

- 2015-2018 роки спостерігається тенденція до поширення мережевого впливу та впливу соціальних систем, що призводить до соціальних перетворень;

- 2019 по т.ч. - виділяються напрями щодо: колективного впливу як новітньої

концепції та перегляду її рамок; вплив інновацій, який призводить до соціальних змін; врахування політичного, соціального, економічного, культурного та історичного контексту колективного впливу; соціальний вплив виступає основою для системних перетворень та втручань.

В зарубіжних джерелах колективний вплив розглядаються в контексті: впливу спільної діяльності для досягнення масштабних соціальних перетворень та довготривалих змін; впливу колективної дій як підґрунтя формування ефективних моделей соціальних змін; впливу лідерства в сфері філантропії; впливу на досягнення соціального прогресу; впливу на подолання фрагментації у побудові спільних зусиль; впливу на планування та розвитку громад; оцінки впливу на різні програми колективної діяльності; спільної системи вимірювання впливу та взаємопідсилюючих заходів; впливу координації та навчання учасників колективних ініціатив; впливу соціальних інновацій на вирішення соціальних та екологічних проблем; впливу міжсекторальної співпраці та партнерської взаємодії; об'єднання колективних інтересів задля вирішення складної соціальної проблеми; впливу на досягнення системних змін на основі діяльнісного підходу; впливової функції ситемоутворюючих організацій; запровадження спільних методів вимірювання колективного впливу; формування громадського ставлення для колективних ініціатив; врахування переваг та недоліків попередньої політики при вирішенні соціальної проблеми; сприяння мобілізації фінансів; впливу на зміни культури мислення та моделі поведінки; процесу, що підтримує рішення соціального сектору; впливової функції лідерів; виявлення головних причин нерівності в організації колективного впливу та її відображення у результатах; висування та дотримання справедливості при об'єднанні зусиль колективного впливу; визначення інструментів та ресурсів; проектування спільних зусиль; побудови взаємовідносин на основі довіри; інтегрованого підходу до вирішення проблеми.

Аналіз наукових зарубіжних джерел продемонстрував наявність декількох понять щодо визначення форм побудови взаємовідносин в межах підходу колективного впливу, які використовуються в різних публікаціях як синоніми:

колективний вплив, колективна діяльність, колективна дія, колективна ініціатива, спільна взаємодія, спільна діяльність, спільна побудова взаємовідносин, партнерство, спільне проєктування колективних ініціатив, спільна організаційна форма співпраці, міжсекторальна взаємодія, міжсекторальні взаємовідносини.

За результатами проведених розвідок, автором дисертації систематизовано наукові теорії, концепції, погляди, які є основою теоретичної моделі і практики колективного впливу:

- теорії: теорія колективного впливу – системні зміни на рівні громади задля вирішення складних соціальних проблем; теорія соціального впливу – велика кількість неприбуткових, урядових організацій та бізнес-структур працює над самостійним вирішенням соціальних проблем та спільно формують моделі поведінки та культуру мислення; теорія колективної поведінки – визначає спільний інтерес до проблеми, заснована та ідентичності та приналежності до спільноти, враховує усталені правила та традиції у суспільстві для отримання бажаного результату; теорія колективних дій – вплив на суспільні рішення та процес прийняття рішень в процесі спільної діяльності; соціальна теорія – враховує соціально-економічний, культурний та історичний контекст впливу; теорія мереж – мережеве управління посилює масштаб змін та розширює мережу учасників впливу; теорія рефлексивних дій, що визначається в психології – поєднання дій та рефлексії в процесі спільної діяльності; теорія соціальних інновацій – нова таксономія колективної діяльності, яка враховує структуру колективного впливу (когнітивну, соціальну та організаційну складову) та орієнтована на досягнення суспільного блага; теорія міжурядового підходу – процеси колективного впливу є застосовними в межах євроінтеграційних тенденцій, оскільки цей вид впливу поширюється у глобальному вимірі, де проблема може вирішуватися на міжурядовому рівні; теорія неофункціоналізму – ефективна реалізація колективного впливу можлива на рівні громади або спільноти, тенденції глобалізації можуть нівелювати соціальні проблеми на місцях; теорія змін – визначає вектор змін при запровадженні ініціативи колективного впливу, масштаби її втручання та сприйняття змін; формулює партисипативний процес та змінює

культуру мислення учасників колективного впливу; теорія дії – пояснює послідовність здійснення операційної діяльності колективного впливу; теорія програми колективного впливу – поєднує складові теорії змін та теорії дії, які формують уяву про створення умов необхідних для змін та визначає механізми для їх досягнення; теорія дій громадської коаліції – структурована співпраця учасників колективного впливу для вирішення проблем на рівні громади;

- концепції: концепція колективного впливу – універсальний підхід для досягнення змін у громадах на основі партнерства; концепція подій та відносин в організації – мобілізація ресурсів на основі методів переконання і мотивації, переосмислення соціальних дій; концепція багаторівневого управління – заснована на мобілізації ресурсів при прийнятті рішень та передбачає залучення різних секторів (органи влади різних рівнів, неурядові організації, коаліції тощо);

- моделі: модель взаємозалежного прийняття рішень у соціальних мережах – розкриває змістовну характеристику мережевої структури впливу, визначає рівні громадської участі, підвищує рівень мотивації на основі належного рівня комунікації; модель реалізації теорії змін – орієнтована на створення певного продукту на основі мобілізації наявних ресурсів та інновацій;

- підходи: таксономічний підхід до колективного впливу (враховує когнітивну, соціальну та організаційну складову) – когнітивна складова враховує колективні знання для продукування нових ідей та інновацій, соціальна складова визначає динаміку соціальних взаємодій у колективі (співпраця, обмін інформацією), організаційна складова визначає колективні механізми спільної діяльності та враховує мотиваційні стимули та систему винагород; партисипативний підхід – рівна та справедлива участь кожного учасника, що визначена у стратегії розвитку партнерства, вплив колективної діяльності на прийняття рішень для вироблення суспільного блага; діяльнісний підхід – передбачає налагодження спільної взаємодії, з урахування інтересів зацікавлених сторін.

4.2. Характеристика прикладних засад колективного впливу

У науково-прикладних джерелах колективний вплив, здебільшого розглядається як складна організаційна структура, що залучає до співпраці різні сектори та групи, об'єднанні спільними інтересами для вирішення складної соціальної проблеми у певній спільноті [351]. Так, одна із провідних організацій Австралії Collaboration for Impact розробила універсальний інтегрований цикл спільних змін, який визначає основні рівні та етапи здійснення ефективного процесу реалізації ініціатив колективного впливу. Цикл ґрунтується на методичній основі та є широко застосовним у різних країнах світу [351].

Інтегрований цикл спільних змін складається з п'яти рівнів, кожен з яких відіграє важливу роль у досягненні результату колективного впливу, це: лідерство - лідери виконують мотиваційну, організаційну та підтримуючу функції задля досягнення колективних цілей; співпраця розглядається не лише як вплив координації спільної діяльності або встановлення офіційного партнерства; спільнота як група людей, що належить до певної території, має спільні інтереси та виступає основним ініціатором колективного впливу; вимірювання колективного впливу характеризується як складний процес, оскільки передбачає правильно підібраний інструментарій кількісних та якісних методів його оцінки; інновації розглядаються спосіб формування мислення для вирішення проблеми, досягнення результатів та вироблення суспільного блага [351].

Кожна ініціатива колективного впливу є особливою і може розвивати різними темпами протягом усього циклу спільних змін та здійснюватися через різні методи впливів. Є приклади, коли багато ініціатив, які реалізуються на місцях та орієнтовані на розвиток громади, можуть протягом циклу додавати інші елементи впливу, змінювати методи або розширювати коло учасників. Інші ініціативи, можуть реалізуватися через проекти та програми та мати формальні ознаки партнерства [351]. Поступове зростання та цикл спільних змін у колективному впливі, пов'язані із етапами його розвитку, для кожного з яких приманна особливість та певні характеристики. Експертами організації Collaboration for

Інфраст сформовано рекомендації, які містять пропозиції щодо організації спільних дій, досягнення подальшого прогресу та визначення необхідних ресурсів [351].

На першому етапі циклу спільних змін визначається готовність учасників до встановлення спільних взаємовідносин, визначається їх терміновість, проводяться ряд комунікаційних заходів, налагоджується діалог для організації співпраці на основі довіри. Йдеться про превалювання інструментів комунікаційного впливу, просвітницьких методів, методів залучення, методів визначення переваг колективного впливу та методів навчання. Комплексність цих методів допомагає підвищити рівень обізнаності щодо виокремлення першочергових проблем, узгодити дії на початковому етапі колективного впливу між різними групами і секторами. Важливою вимогою на цьому етапі є формування основи для співпраці, а також формування системного мислення у його учасників. Вплив лідерства та вплив координації спільних дій на цьому етапі можуть мати неформальний характер [505].

На першому етапі спільних змін, колективний вплив має певні ознаки та властивості, які вказують на зміст спільної взаємодії, включаючи: спільні дії, процес впливу, інформаційні зв'язки, взаємовплив, взаємини, взаєморозуміння. Досягнення результатів колективного впливу залежить від початкового етапу його встановлення: сформованості рівня довіри між громадою, урядом, постачальниками послуг, установами та іншими учасниками та усвідомлення необхідності соціальних перетворень; створення відповідного простору, який виступає своєрідним каталізатором впливу; посилення впливу лідерів; визначення інструментів та методів впливу; лідерство може мати фрагментований характер; різний рівень усвідомлення змін у спільноті; група або осередки можуть бути зосереджені на вирішенні частини проблеми; проведення систематичних звітувань про програмні дії та результати впливу; визначення методичного підґрунтя для проведення моніторингу та оцінки впливу [505].

На думку експертів, на першому етапі циклу спільних змін, уряд виступає потужним стимулом змін колективного впливу та визначає рівень готовності спільноти до перетворень. Йдеться про посилення інформаційної та комунікаційної

складової впливу уряду, оскільки цей етап включає слухання, обмін знаннями, залучення урядовців та об'єднання людей на місцевому рівні [533].

На другому етапі спільних змін, який визначає підґрунтя створення основ для змін, основними вимогами до організації колективного впливу є: дотримання принципів відкритості до побудови спільної роботи, вироблення спільного бачення щодо розуміння системи впливу, укладання угод із зацікавленими сторонами, а також побудова партнерства з громадою як основа для здійснення змін. На думку експертів, метод проб та помилок є одним із застосовних методів на початковій стадії організації спільної діяльності. Цей етап характеризується формуванням спільного розуміння основних викликів, першочерговістю здійснення системних змін. Важливу роль на даному етапі відіграє рівень організації діяльності «магістрального» або «опорного» суб'єкта впливу, який об'єднує зусилля зацікавлених сторін [506]. Експерти організації Collaboration for Impact виокремлюють ознаки колективного впливу на цьому етапі, це: підвищення рівня довіри; налаштованість учасників на співпрацю; посилення ролі лідерів; розширенні кола учасників задля масштабування впливу; лідерами сформований інструментарій залучення; врахування інтересів, громади; спільне реагування; опорна організація виступає ініціатором створення спільних дій. Фахівцями з колективного впливу вказується на перевагах методів навчання, стимулювання, вироблення методики спільного формувати стратегії колективного впливу [506].

Перешкодою у побудові взаємовідносин на даному етапі можуть бути жорсткі та директивні методи діяльності уряду. Пошук можливостей для співпраці здійснюється на основі різноманітних методів. Їх спектр та зміст уточняється в процесі реалізацій колективного впливу, що враховує наявні урядові зв'язки та рівень впливу, а також побудову зв'язків у фінансовому секторі [506].

Третій етап циклу спільних змін «створення спільного бачення» спрямований на уточнення фокусу колективного впливу, формалізацію партнерства, наявних ресурсів та інновацій, необхідних для досягнення спільних цілей. Формалізація фокусу колективного впливу, здійснюється на основі спільного порядку денного, який визначається шляхом: узгодженості питань для вирішення та визначення цілей

для досягнення змін; формулювання «нового способу діяльності» (або системних змін); створення дорожньої карти для досягнення цих цілей; визначення стратегій впливу; застосування методів навчання серед учасників колективного впливу [507].

На третьому етапі спільних змін, зростає роль лідерів опорних організацій колективного впливу, визначається алгоритм прийняття рішень, узгоджуються процеси налагодження спільної діяльності з урахуванням принципів належного врядування. Це важливий етап для того, щоб розроблена система вимірювання та оцінки впливу реально відображали досягнуті результати [507]. Для цього етапу притаманні ряд ознак: високий рівень довіри; сформовано відчуття приналежності; підвищується імпульс взаємовідносин; адвокація; запроваджуються пілотні проекти; утверджується позиція лідерів; мобілізація ресурсів. Його відмінною рисою від попередніх етапів є те, що сформований не лише порядок денний, але й розроблена дорожня карта, яка виступає орієнтиром для втручання. Є думка, що порядок денний колективного впливу повинен бути узгодженим із державними та урядовими програмами [507].

Ознаками третього етапу колективного впливу є те, що: стратегії впливу є адаптивними та враховують зовнішні та внутрішні імпульси змін; сформований відповідний рівень організаційної культури; вироблені методи проведення експертизи, оцінки та моніторингу впливу; сформований інструментарій подолання спротиву та вирішення конфліктів; відбувається систематичний обмін знаннями [507].

Четвертий етап циклу спільних змін «масштабування» полягає у розбудові узгоджених колективних дій та визначенні отриманого результату. Йдеться про розбудову інфраструктури та потенціалу, необхідних для системних змін, визначенні рівня прогресу, збереження позитивної динаміки впливу та підтримку мотиваційного рівня зацікавлених сторін щодо продовження спільної діяльності. Акцент робиться на розбудові потенціалу для реалізації успішних ініціатив, що були виявлені на попередніх етапах та посилення їхнього впливу у подальшому. Експерти наголошують на доцільності використання методів стратегічного планування, методів комунікацій та проведення спеціальних інформаційних

кампаній. Ознаками спільних змін на даному етапі колективного впливу визначено: сформованість рівня довіри; визначення індикаторів впливу; наявність спільного порядку денного; цілеспрямована діяльність лідерів; підтримка динаміки активності учасників; підвищується роль «опорного» суб'єкта; оперативність при спільному управлінні, розподіл ресурсів та коштів, виділення додаткових [508].

На етапі «масштабування» спільних змін, уряд виконує роль з'єднувача, промоутера та інвестора для досягнення системних перетворень. Відбувається консолідація зусиль всіх партнерів, виокремлюються виклики, що пов'язані із посиленням впливу, партнери краще усвідомлюють, що саме потрібно змінити та спільно пропонують шляхи розв'язання проблеми [533].

П'ятий етап спільних змін «досягнення трансформацій» є заключним етапом та спрямований на впровадження нових способів роботи для довгострокових перетворень. Трансформаційні перетворення у системі сприяють вирішенню соціальних (екологічних) проблем на місцевому рівні. Системні трансформації здійснюються на основі цілеспрямованого впливу, який передбачає поглиблення спільної взаємодії та орієнтований на зміни у базовій структурі системи. Стратегії змін колективного впливу є застосовними в умовах невизначеності. Втім, більшість зарубіжних експертів з колективного впливу констатують, що передбачення впливу втручань у соціальній системі є важким процесом, що пов'язано із її динамічністю та структурною складністю [509].

Колективний вплив спрямований на досягнення трансформаційних змін, який має наступні прояви: спільнота має чітке сформоване спільне бачення; більшість людей та організацій погоджуються з цим баченням; вплив нового способу роботи має втручання у систему; формування нового ставлення до організації спільних процесів; визначення спільної мети підтримує співпрацю у правильному напрямку; формування лідерських компетентенцій породжує потужну коаліцію; продукування нових знань, вміння адаптуватися до змін тощо [509].

Етап «досягнення трансформації» характеризується як етап з найвищим рівнем встановлення взаємовідносин з урядом та філантропією в контексті колективного впливу. Успішні колективні ініціативи формують потужну місцеву

доказову базу результатів та вказують на переваги у системних змінах. Колективний вплив також вимагає зміни у підході підготовці державних службовців, це обумовлено потребою у формуванні нового набору навичок та компетентностей [306].

Отже, для кожного із вказаних етапів спільних змін є притаманний ряд характеристик та ознак, а досягнення системних трансформацій стає можливим через використання відповідних інструментів та методів впливу.

Ефективність системних змін в межах колективного впливу, напряду залежить від правильно підібраних та узгоджених інструментів та методів, які допоможуть оптимізувати процесів спільної діяльності між всіма учасниками та досягти бажаних результатів.

Центр громадського здоров'я та розвитку при Канзаському університеті (США) у 1994 році створив безкоштовний онлайн-ресурс Community Tool Box, який допомагає експертам, практикакам, лідерам та всім зацікавленим сторонам просувати підхід колективного впливу та надає практичні рекомендації щодо формування навичок розбудови громади [301]. Експерти Community Tool Box поняття «інструменти» впливу, тлумачать у широкому розумінні. Основу інструментарію впливу складають методи, котрі визначаються як сукупність прийомів та способів, що застосовуються учасниками колективного впливу для досягнення мети в процесі реалізації ініціативи [587].

Навчальна платформа Community Tool Box постійно оновлює інструментарій впливу, враховуючи кращі практики колективного впливу, масштаби змін та втручань, які були досягнуті. Модель для вжиття заходів з реалізації колективного впливу лежить у площині декількох етапів, які представлено як: «висування ініціативи та оцінка зусиль для організації спільних дій – планування спільної діяльності – спільні дії – вимірювання та оцінка результатів – підтримка колективного впливу» [587].

Експерти зазначають, що правильно підібраний набір інструментів на початковому етапі колективного впливу, визначає рівень побудови спільної діяльності між ініціативною групою та опорною організацією. Методами спільної

діяльності виступають способи та прийоми впливу, які спрямовані на: визначення мети колективної ініціативи; доцільність впровадження у практичному вимірі; з'ясування користі спільної роботи; встановлення обов'язків кожного учасника; визначення форм та методів комунікації; формування спільної відповідальності на принципів підзвітності; передбачування ролі та обов'язків учасників впливу; визначення технік та прийомів, які будуть сприяти створенню простору для спільної роботи [361].

Формування співпраці на даному етапі співвідносить з методами: комунікацій (проведення нетворкінгів для обміну інформацією), координації (учасники модифікують свою діяльність таким чином, щоб вони могли надавати кращі послуги), співпраці (організації співпрацюють, діляться ресурсами, щоб допомогти один одному краще виконувати свою роботу та координувати свої зусилля); багатосекторальної співпраці (співпраця складається з приватних, державних і некомерційних організацій, громади, які формують партнерство для вирішення проблем у громаді та орієнтовані на досягнення суспільного блага) [361].

При оцінці потреб та ресурсів громади, вказано на превалюванні таких прийомів та технік як: прийоми збору інформації для виявлення контексту проблеми; техніка використання доказової бази та визначення пріоритетних питань. Це співвідноситься з методами: збору інформації, проведенням інтерв'ю та опитуванням, фокус-груп, якісними методами оцінки проблеми, визначення активів та ресурсів громади. Також зроблено акцент на доцільності проведення публічних форумів, застосування методів дослідження думок та відгуків, інтерв'ю, опитування, методах SWOT-аналізу [314].

Виокремлено універсальні методи колективного впливу, які є застосовними майже на всіх етапах реалізації колективної ініціативи, зокрема, це методи: розробки рамки або моделі змін; розробки стратегічних планів і програм дій; розбудови лідерства; методи, які дозволяють визначити основні компоненти втручання громади та їх адаптивну спроможність до контексту впливу; розширення участі; підвищення культурної компетентності; адвокації; впливу на розробку політики; оцінки ініціативи; впровадження соціального маркетингу;

удосконалення організаційного управління; використання різних тактик для підтримки організації та реалізації ініціативи [586].

Партисипативний підхід в межах колективного впливу, визначається як підхід, в якому учасники втручання мають право голосу особисто або через представництво та має ряд переваг. Поряд з перевагами зазначено підходу, експерти вказуються на його недоліки, зокрема: налагодження процесу співпраці може зайняти певний проміжок часу; члени спільноти не завжди погоджуються із думками експертів; недостатній рівень освіти або обізнаності; зниження інтересу до підтримки колективної ініціативи [536].

Фахівці Community Tool Box використовують «Керівні рівні з ефективною участі», які були запропоновані Д. Вілкоксом у 1994 році. Ці рівні участі є широко застосовними у підході колективного впливу та під час реалізації колективних ініціатив. Йдеться про такі рівні, як: інформування, консультування, прийняття спільних рішень, спільних дій, підтримки незалежних ініціатив [536].

Є окремі думки зарубіжних експертів, які вказують на те, що ранні етапи колективного впливу повинні зосереджуватися на розвитку лідерських якостей. Так, Л. Вівер відзначає, що дорожня карта колективного впливу виступає ефективним інструментом, який може використовуватися під час проведення спільних зустрічей учасників та відкриває можливості відстежувати прогрес на ранніх етапах [605].

Інструменти інвентаризації особистих активів були запропоновані фахівцями Інституту Тамарака у 2017 та активно запроваджуються під час проведення спільних заходів. Цей інструмент дозволяє визначити, як можна використовувати наявні ресурси для просування колективної роботи [585].

Фахівці Навчального центру для проведення досліджень і документування колективного впливу при Інституті Тамарака вказали на доцільності запровадження інструменту інновацій спільноти. Цей інструмент був запропонований на основі 20-ти річного спостереження за змінами, які відбуваються у громаді. Громади, розглядаються як «живі лабораторії», які в процесі втручання починають змінюватися. Під впливом втручання спільнота

реагує, змінюється та адаптується до змін, що призводить до сприйняття інновації. Сама ідея «живої лабораторії» є складною через динамічний характер спільнот, а реакція на інновацію може бути непередбачуваною. Одним із ефективних методів розробки інноваційного проєкту громади визначено метод розробки прототипу, що запропонований дизайнерсько-консалтинговою організацією IDEO для вирішення складних питань [604]. Академія соціальних інновацій (2018) одним із основних інструментів прототипування соціальних інновацій в межах колективного впливу визначила метод дизайн-мислення. Цей метод набуває популярності у державному секторі та включає заходи щодо практичного і творчого вирішення проблем за допомогою стратегій соціальних інновацій [598].

У 2020 році Форум колективного впливу (Австралія), представив методичний інструментарій колективного впливу та закликав провідні організації взяти його за основу, які дійсно прагнуть розвивати людський потенціал, об'єднувати людей задля соціальних змін, вирішувати місцеві проблем спільними зусиллями [603]. Регулярне використання комунікаційних та навчальних методів у процесі реалізації колективного впливу, знижує рівень виникнення конфліктних ситуацій на будь-якому етапі його реалізації. Методи формування культури довіри між учасниками демонструють свою дієвість під час проведення спільних слухань та навчання. Все більшої популярності набувають психологічні методи, які використовуються як загальні норми у спільній діяльності [564].

У 2017 році Форум колективного впливу представив рекомендації у вигляді комплексного інструментарію щодо керування робочими групами колективного впливу. Основна увага приділялась методам впливу, які спрямовані на формування лідерства. Форум колективного впливу створив окрему навчальну платформу, яка містить методичні рекомендації та виокремлює спектр методів, які є доцільними для використання лідерами під час залучення громади до планування [422].

Команда MCI Network (США) при запровадженні підходу колективного впливу використовує інструменти та методи, які спрямовані на сталість мережі колективного впливу. Запровадження цього інструментарію впливу є орієнтованим на підтримку мешканців і партнерських агентств вживати заходи, що враховують

особливості розвитку громади та містять техніки впливу, які допомагають виявляти і реагувати на основні стресові фактори, в т.ч серед вразливих груп населення. Інструмент збору інформації застосовується мережею впливу для побудови надійної систему даних. Застосовними є методи впливу, які передбачають збір даних у публічному секторі, такі як перепис населення, для створення профілю громади, що надає учасникам мережі важливу інформацію про соціально-економічні характеристики окремих осіб та сімей у цьому районі. Мережа MCI Network почала активно використовувати інструменти Індексу раннього розвитку (EDI). Він використовується як індикатор, що вказує на зміни у громаді, відстежує та спрямовує фокус колективного впливу [496].

Мережа колективного впливу MCI функціонує завдяки розподіленому управлінню, в межах якого мешканці та партнерські агентства заохочуються ініціативою та отримують підтримку для самоорганізації. Команда MCI Network вимірює та підтримує зв'язки між резидентами та партнерськими агентствами за допомогою чотирьох основних методів взаємодії: розбудови мережі колективного впливу; використання мережевих підходів колективного впливу та розвиток лідерських якостей; моніторингу прогресу колективного впливу; методи підтримки активної мережі впливу [493].

Експертами організації MCI Network визначаються також заходи для організації процесу колективного впливу. Для того, щоб переконатися, що мережа працює, застосовними є методи відстеження, збору, обміну та використання різних типів даних. Цей метод є складним у використанні, оскільки сам процес збору даних це трудомістким процес, який потребує від опорної організації постійної підтримки процесних заходів, між членами спільноти та інших агентів впливу під час комунікативних заходів [496].

Метод оцінки мережі впливу застосовується для обстеження та виявлення потенціалу колективного впливу. Зростає середовище локальних мереж-спільнот, що усвідомлюють рівень побудови партнерських зв'язків для здійснення позитивного впливу у конкретній громаді, з метою покращення добробуту та досягнення соціального ефекту. Віддається перевага методам спільного навчання.

Локальні мережі впливу можуть змінюватися, оскільки вони підпадають у сферу втручання більш потужної мережі впливу [486].

Інструменти відстеження колективного впливу використовуються після того, як мережа спільно приймає рішення про втручання або способи вживання заходів для вирішення проблеми, які допомагають мережевим партнерам збирати інформацію про вплив колективної роботи [436]. Методи опитування визначаються як інструменти відстеження показників колективного впливу [589].

Глобальні тенденції цифровізації сприяє розповсюдженості цифрового інструментарію та цифрових методів, що спрямовані на підвищення ефективності колективного впливу. Мережа MCI Network представила цифровий інструмент для перевірки та відстеження здоров'я, щоб фіксувати інформацію, яка збиралася в режимі реального часу, і передавала її партнерам задля планування спільних дій. На сьогодні, він поширюється та використовується під час збору та аналізу даних для розробки дій спільноти та вивчення реагування на вплив в умовах ризиків та криз [578]. Мережа MCI, представила інструмент CareLinQ, який полегшує доступ та надання послуг та орієнтований на вирішення конкретної проблеми [335]. У співпраці із партнерами MCI розробили інструменти картування даних колективного впливу, який дозволяє відстежувати активність учасників [496].

У 2023 році організація Foundations in Social Innovation (FINSI) створила спеціальну платформу з навчання соціальним інноваціям для практиків, державних службовців, членів громад та лідерів соціальних ідей, які залученні до процесів вироблення та реалізації колективних ініціатив. Під час навчання акцентована увага на формування навичок зі стратегічного планування та пошуках практичного інструментарію досягнення сталості у колективному впливу між спільною, некомерційними організаціями, філантропією та урядами. Йдеться про методи спільного проєктування та спільного виробництва [346].

Експерти організації TACSI, акцентують увагу на розширенні методів впливу відповідно до кожного із етапів реалізації колективної ініціативи. Управлінські методи впливу є застосовними під час здійснення розподілу влади та обов'язків учасників під час втручання, а також дотриманні принципу підзвітності. Методи

формування адаптивного лідерства відграють ключову роль на всіх етапах реалізації ініціативи колективного впливу. Методи планування, орієнтовані на вироблення спільного бачення, та перерозподіл ресурсів. Методи дизайн-мислення допомагають визначити форми взаємодії, зрозуміти та врахувати потреби спільноти, зосередитися на проблемі та генерувати нові ідеї. Методи оцінки допомагають визначити рівень досягнутих результатів, а методи спільного коригування дій, визначити вектор кореляції впливу [346].

Провідними фахівцями з колективного впливу організації TACSI (Австралія) виокремлено комплексний інструментарій для перевірки припущень щодо результатів колективного впливу. Він містить ряд методичних рекомендацій, які пропонують: інструменти дизайнерських досліджень, методи сервіс-дизайну, прогнозування та моделювання [359].

Вплив соціальних змін командою Catalyst 2030 розглядається як спосіб прискорення колективних зусиль. Вдосконалення знань і процесів, пов'язаних із системними змінами є обов'язковою умовою для якісних перетворень, оскільки обставини застосування інструментів соціальних змін можуть змінюватись. Враховуючи потребу до більш активного залучення до взаємного навчання команда Catalyst 2030 створила платформу Peer-to-peer learning, яка є корисною практикою системного навчання з колективного впливу [560]. Команда Лабораторії системних змін, зосереджує діяльність на масштабуванні колективного впливу у глобальному вимірі та здійснює постійний пошук щодо удосконалення його інструментарію. Йдеться про те, що здійснення системних змін потребує різного набору інструментів та методів впливу [624].

Підсумовуючи зазначимо, що у зарубіжних науково-прикладних джерелах колективний вплив розглядається як складна структура співпраці, де основними формами побудови взаємодії виступають залучення та партнерство. У концептуальному вимірі представлено інтегрований цикл спільних змін, який включає рівні та етапи реалізації ініціатив колективного впливу. Встановлено, що серед науковців та практиків усталеним є погляди на ключові структурні елементи ініціативи колективного впливу: спільний порядок денний; спільна система

вимірювання; спільний план дій; постійна комунікація; опорна організація.

Узагальнення зарубіжних наукових та прикладних розробок, продемонструвало відмінність поглядів щодо розуміння інструментів, методів, процедур, способів, прийомів та технік колективного впливу. Здебільшого, інструменти колективного впливу тлумачаться у більш широкому сенсі та включають різноманітні методи, які засновані на прийомах, способах та техніках впливу та передбачають логічну послідовність спільної діяльності. Акцентована увага на потребі удосконалення методичного підґрунтя для реалізації колективного впливу, уточнення змісту методів та їх співвіднесення з рівнями та етапами інтегрованого циклу спільних змін.

Автором дисертації на основі аналізу наукових, статистичних та методичних джерел систематизовано методи колективного впливу, представлено їх співвіднесення з етапами інтегрованого циклу спільних змін, зокрема:

- на першому, підготовчому етапі виокремлено наступні методи: культивування терміновості змін; бесіди, діалог, спільні слухання; координація спільних дій; стимулювання; інформування та консультування; згуртованість спільноти; комунікація та спільна робота; комунікаційний вплив; просвітницькі методи; залучення; колективний вплив як метод; навчання;

- на другому етапі, який орієнтований на створення основ для змін, доцільними для застосовування є методи: проб та помилок; картографування системи впливу; прогнозування; обмін знаннями між учасниками; спільне навчання; спільна робота; метод «швидкої перемоги»; коригувальних дій; дискусії; спонукальні методи; моніторингу, оцінювання та контролю; стимулювання інновацій; вироблення та просування інновацій; спільне формування стратегії колективного впливу;

- третій етап спільних змін, який полягає у формуванні спільного бачення виділяє перевагу таких методи впливу як: координаційна робота; мотивація; спільна діяльність; проведення експертизи, оцінка та моніторинг впливу; інструменти подолання спротиву; вирішення конфліктів; систематичний обмін знаннями; розширення участі; картографування впливу; навчання; коригування

спільних дій; мотивація; стратегічне планування; комунікація; зміна поведінки мислення; стимулювання, заохочення та мотивації; просвітницька роботи; системне навчання; стратегічне навчання; координація спільної діяльності та спільних зусиль; громадський контроль;

- п'ятий етап, що пов'язаний із системними трансформаціями, включає такі методи впливу як: колективне навчання; спільне проєктування та спільне управління; громадських адвокаційних кампаній; оцінювання за якісними та кількісними показниками (див. додаток Д).

На основі узагальнення зарубіжних поглядів виявлено тенденцію до розширення спектру методів та інструментів колективного впливу у практичному вимірі та вказано на доцільності їх використання на різних етапах реалізації колективної ініціативи, зокрема у частині:

- співпраці: методи комунікації (збір інформації, інтерв'ю, опитування, фокус-групи, якісні методи оцінки проблеми, визначення активів та ресурсів громади, нетворкінги для обміну інформацією тощо); багатосекторальної співпраці; планування (вироблення моделі змін, вироблення політики, стратегічні рамки планів і програм ініціативи); метод розбудови мережі колективного впливу; цифрові технології; комплексний інструментарій для перевірки припущень (інструменти дизайнерських досліджень, методи сервіс-дизайну, методів прогнозування та моделювання; вироблення дорожньої карти для визначення напрямів втручань;

- діагностики громад для висування ініціативи: інструменти індексу раннього розвитку (методи опитування спільноти, методи збору даних; вивчення думки); цифрові технології,

- оцінки потреб та визначені ресурсів громади: інструменти інвентаризації особистих активів; проведення публічних форумів; методи дослідження думок та відгуків, інтерв'ю; опитування; метод SWOT-аналізу; цифровий інструментарій та цифрові методи;

- організації спільної роботи: методи втручань у громаду; методи організації та управління; методи інновацій («громада це жива лабораторія»); методи

соціального впливу; метод розробки прототипу впливу; метод дизайн-мислення; інструменти та методи, які спрямовані на сталість мережі колективного впливу (метод мережових підходів колективного впливу; планування колективної діяльності); інструмент CareLinQ (взаємодія між спільною та партнерами впливу) інструмент Fellowship (побудова мережі впливу);

- оцінки та вимірювання колективного впливу: інструменти відстеження показників колективного впливу; методи оцінки системних змін; методи підтримки активності учасників; методи підтримки життєвого циклу колективної ініціативи;

- поширення колективного впливу: методи соціального маркетингу; поширення та масштабування; цифрові технології; комунікації;

- формуванням навчальної екосистеми колективного впливу: коучинг-методи; методи формування мислення та моделі поведінки; психологічні методи; методи заохочення та мотивації; методи формування лідерства; спеціально орієнтовані методи навчання (формування навичок щодо залучення громади до планування, проведення ефективних зустрічей, формування вмінь визначати стратегічні та тактичні ресурси тощо); методи підтримки активної мережі впливу; цифрові методи навчання; створення платформ з навчання соціальним інноваціям.

4.3. Підходи стосовно запровадження колективного впливу у зарубіжних країнах та у глобальному вимірі

Для зарубіжної практики характерною є реалізація ініціатив колективного впливу, які спрямовані на вирішення складних соціальних проблем через об'єднання громадян, громадські організації, уряд, бізнес та інші зацікавлені сторони. Впливи відбуваються у всіх сферах людини та передбачають здійснення соціальних змін. Кращі практики щодо запровадження підходу колективного впливу має Австралія. Провідна Collaboration for Impact, відіграє головну роль у здійсненні суспільних змін у контексті ініціатив колективного впливу та прагне до розвитку справедливого та інклюзивного суспільства. Організація підтримує

ініціативи зі змін систем по всій Австралії, встановлює співпрацю у трансформаційний спосіб [603].

В Австралії виокремлюються кращі практики колективного впливу, які мають масштабні результати соціальних змін. Так, у штаті Вікторія (Австралія) активно запроваджується ініціатива «Зростаючі регіональні можливості для роботи» (GROW), що об'єднує окремих громадян, громадські організації, бізнес та уряд, які працюють разом щоб виправити ситуацію у районах з високим рівнем безробіття. Спільні зусилля мережі GROW G21 дозволять розвивати економіку регіону та створювати робочі місця. Організація спільної діяльності в межах ініціативи GROW здійснюється у напрямках побудови співпраці зі службами зайнятості, навчальними організаціями, громадськими організаціями, роботодавцями та бізнесом, а також з підписантами ініціативи [406]. У лютому 2024 року ініціатива GROW Фонду Give Where You Live розпочала серію спільних заходів спільно із соціальним підприємництвом [407].

Наступна ініціатива колективного впливу Burnie Works реалізується в Тасманії (Австралія) задля здійснення позитивних змін у сфері освіти, зайнятості, правосуддя та добробуту дітей, сімей та молоді. Колективний вплив був ініційований спільнотою м. Берні та знайшла підтримку серед представників урядових структур, місцевої влади та неурядових організацій. Спільнота м. Берні визначає зміст коригувальних дій та продовжує виявляти соціальні проблеми, які потребують першочергових змін [611]. У 2024 році в межах ініціативи Burnie Works було розпочато реалізацію програми «Розбудова спроможності громади» 24/25, яка передбачає проведення серії семінарів для розширення прав та можливостей громади. Програма складається з майстер-класів, які спрямовані на формування у людей потрібних знань, умінь і навичок для організації колективного впливу [355].

У м. Берні реалізовувався Проєкт «Community Knowledge Collector Project» («Збирач знань громади»), який став першим пілотним проєктом в межах реалізації ініціативи колективного впливу Burnie Works та фінансується Урядом Австралії. Він тривав з лютого 2022 р. по червень 2024 р. та враховував зростаючу потребу в розробці методології для збору голосів громади при виявленні проблем [594].

У штаті Квінсленд (Австралія) колективний вплив здійснюється в межах партнерства GRT, що засноване на об'єднанні зусиль представників громади, уряду, постачальників послуг та бізнесу, які працюють разом для вирішення соціальних проблем. Так, у червні 2021 р. GRT представила пропозицію до федерального уряду Австралії та уряду Квінсленда від імені громади Гладстона щодо партнерства в рамках ініціативи SPSP на 3 роки. У 2022 р. громада схвалила розроблений робочою групою «План дій щодо благополуччя регіону Гладстон», який враховував проблеми, їх наслідки та містив можливі шляхи рішення. Пріоритетні дії реалізуються відповідно до методології циклу спільних дій та враховує основі рівні колективного впливу [398].

Приклад реалізації успішних ініціатив колективного впливу є у штаті Квінсленд (Австралія), де створено робочу групу з питань житлової підтримки, яка з 2022 р. збирається для вирішення житлових проблем. Суть проблеми полягала в тому, що житлове будівництво стало критично важливим соціальним впливом для громади Гладстона. Спільно зі стейхолдерами у 2020 р. було розроблено житлову стратегію регіону Гладстон, яка продемонструвала значні успіхи в реалізації [494]. З лютого 2024 р. у Гладстоні реалізується ініціатива з розбудови потенціалу громади, яка передбачає розвиток партнерства з НУО та представниками бізнесу. Трирічна ініціатива «Залучення до дій разом» розроблена спільною Гладстона та спрямована на задоволення визначених сектором пріоритетних потреб у навчанні щодо розширення сектору соціальних послуг та надання якісного доступу до послуг для громади. Ініціатива колективного впливу окреслює плани проведення комплексу тренінгів для працівників соціального сектору [348].

Австралійська організація Just Reinvest NSW підтримує ініціативу колективного впливу, яка об'єднує зусилля громад аборигенів, уряду Австралії, агентств, філантропію та партнерів з приватного сектору. Спільна діяльність здійснюється на основі підходу реінвестування у правосуддя. Партнерство з громадами є важливою функцією JR NSW, яка надає пріоритет взаємодії з громадами аборигенів по всьому Новому Південному Уельсу. Партнерства визначають переваги підходу колективного впливу, допомагають громаді в

розвитку місцевого лідерства та вирішенні соціальних проблем. Основним досягненням ініціативи є розробка стратегій щодо зменшення кількості ув'язнених аборигенів та зниження рівня правопорушень з боку корінного населення [357].

Успішна колективна ініціатива реінвестування у правосуддя реалізується у м. Бурку на північному заході Нового Південного Уельсу (Австралія). Ініціатива «Турбота про інших» є першою моделлю колективного впливу з реінвестування у правосуддя, що очолюється спільнотою аборигенів у м. Бурку. В результаті колишньої примусової політики переселення аборигенів з боку уряду і 1920-х роках, призвело до того, що у місті проживає більше 20 різних племінних груп. Колективна ініціатива реінвестування у правосуддя була ініційована корінними населенням з приводу зростання кількості сімей аборигенів, які відчувають високий рівень соціального неблагополуччя та зростання злочинності. Організація JR NSW, яка є членом Мережі реінвестування правосуддя Австралії (JRNA) допомагає іншим організаціям і громадам здійснювати координацію спільної діяльності та обмінюватися досвідом на різних політичних платформах [324].

В Австралії відмічається тенденція до зростання спільнот і партнерів, які заохочують міжгалузеву співпрацю, щорічно обговорюють, переосмислюють зміни та визначають рівень впливу спільних дій на рівні громади. Одним з прикладів є загальнонаціональний австралійський рух за зміни на місцях Change Fest, який допомагає зрозуміти переваги колективного впливу та виявляє кращі колективні ініціативи у громадах. Соціальний вплив, орієнтований на місцеві зміни та передбачає встановлення зв'язків зі спільною, лідерами громад, урядовими партнерами, спонсорами, постачальниками послуг та практиками змін [303].

Організація Go Goldfields поширює свою діяльність у Центральному Голдфілдширі (штат Вікторія, Австралія) та допомагає громаді досягати соціальні зміни. Співпраця ґрунтується на структурі колективного впливу, що передбачає рахування думок та інтересів зацікавлених сторін та розширює коло громад, які прагнуть змін. Колективний вплив враховує структуру довгострокових змін на основі процесу спільного проектування та розробки спільних стратегій. Go Goldfields використовує підхід колективного впливу, який об'єднує членів громади

з Центрального Голдфілдширу, що об'єднали зусилля керівників служб і державних установ для вирішення складних соціальних проблем. За результатами постійних обговорень та зустрічей було створено Альянс Go Goldfields, який представив бачення реальних системних змін у спільноти через нові способи вирішення соціальних проблем [400]. У 2021 році ініціатива Go Goldfields представила комплексну програму «Давайте поговоримо про виховання дітей!», до розробки якої було залучено громаду та спільно визначено необхідні зміни у процесі виховання дітей. Наступна програма «Розширення прав і можливостей батьків, розширення прав і можливостей громад» (EPES), яка є альтернативною моделлю втручанням у виховання під керівництвом практиків та має навчальну мережу поширення впливу [383].

Колективний вплив як практичний підхід, що орієнтований на досягнення соціальних змін та вироблення соціальних інновацій активно запроваджується у США. Громадський центр освітніх результатів (CCER), заснований у 2010 р., є провідним експертом штату Вашингтон у галузі освітніх даних та досліджень, залучаючи до багатосекторального партнерства представників громади, шкіл та державних установ. Колективна ініціатива зосереджена на соціальному впливі, який надає можливість всім студентам незалежно від расової та етнічної умови та розкривати свій потенціал [299].

Ініціатива «Сомервіль» висунута мешканцями міста Сомервіль (штат Массачусетс) США і реалізується з 2003 р. Спільнота об'єднала зусилля на зменшення ожиріння та зміцнення здоров'я у громаді. Основні функції взяла на себе організація FSG, а об'єднання зусиль учасників ініціативи принесли значні зміни для міста завдяки виробленню спільної програми щодо покращення фізичної інфраструктури та виробленню проактивних стратегій з профілактики ожиріння серед населення різних вікових категорій [336]. Інша ініціатива з оздоровлення дітей Стейтен-Айленда (SI CWI), спрямована на покращення здоров'я та благополуччя дітей у громаді шляхом досягнення здорової ваги 80% дітей до 2026 р. Ініціатива містить пропозиції щодо можливості вирішення проблеми. SI CWI співпрацює з різними секторами для підвищення рівня їх обізнаності [632].

SIPCW підтримує колективну ініціативу «Партнерства за здоровіший Нью-Йорк», яка прагне покращити результати охорони здоров'я шляхом запобігання основним причинам смерті та інвалідності для жителів Стейтен-Айленда. SIPCW організовує та очолює коаліцію партнерів громади для визначення та впровадження науково обґрунтованих та інноваційних стратегій зміцнення здоров'я та пропагування здорового способу життя [500]. Концепція колективного впливу вплинула на переосмислення з боку лідерів місцевих громад Стейтен-Айленда, змінити побудову співпраці з громадою та визначили цей підхід як основний для вирішення складних проблем, пов'язаних зі здоров'ям серед молоді у громаді. Організація SIPCW визначає колективний вплив як модель організації партнерства, що вирішує проблеми у сфері охорони здоров'я та соціальній сфері на основі стратегій соціального впливу [349].

Організація SIPCW є керівником Проєкту «Staten Island Performing Provider System» (SIPPS), який зосереджений на реструктуризації системи надання медичної допомоги шляхом реінвестування в програму Medicaid. Проєкт зосереджується саме на інфраструктурі психічного здоров'я та попередження зловживання психоактивними речовинами. SIPCW працює над досягненням цієї мети, зміцнюючи партнерство з місцевими та урядовими установами, створює потенціал для надання медичної допомоги в установах первинної медичної допомоги, проводить тренінги з питань формування поведінкового здоров'я та формує інфраструктуру для обміну даними [319].

Колективна ініціатива «Take Care New York 2020» (TCNY 2020) реалізується через затверджений план міста, який був ініційований робочою групою із числа мешканців та спрямований на формування здорового способу життя. До обговорення колективної ініціативи TCNY 2020 було залучено понад 130 членів громади в Степлтоні та Парк-Хіллі, які висловили свої думки щодо можливих шляхів подолання соціальної нерівності у здоров'ї серед населення. За підсумками спільних обговорень, організація SIPCW розробила план дій для вирішення колективних проблем та отримала грант Take Care New York 2020 від Департаменту охорони здоров'я Нью-Йорка [563].

Ще одна колективна ініціатива спрямована на підтримку громадського здоров'я запроваджується у Норт-Шор (штат Каліфорнія, США). Програма America's Promise Alliance «Створення культури здоров'я в школах Норт-Шор», в межах якої залучалась молодь для вироблення спільних пропозицій, які б сприяли позитивним змінам у громаді через автентичний діалог та партнерство. Програма реалізується на підході впливу соціальних інновацій та орієнтована на вирішення проблем різного характеру [634].

Ініціатива Living Cities («Живі міста») у США, заснована на підході колективного впливу, де партнерство здійснюється між двома опорними організаціями Gumbo Media та Closure the Gaps Network задля створення рівних умов та можливостей для всіх мешканців у містах незалежно від расової приналежності та соціального походження. Living Cities активно впроваджує соціальні інновації, а також виступає платформою для навчання з колективного впливу для впровадження системних рішень [602].

Організація MCI Network, яка діє у Лос-Анджелесі, США, керується принципами колективного впливу та запроваджує мережевий підхід для формування стійкості та активів громади при вирішенні укорінених проблем. Підхід колективного впливу, який застосовує MCI Network є спільною мотиваційною силою та об'єднує зусилля для продукування соціальних інновацій. Партнери мережі спрямовують свої зусилля на активізацію мешканців громади на основі рівності і справедливості [630].

Серед великої кількості ініціатив колективного впливу, реалізується сьогодні, виділяється колективна ініціатива, яка спрямована на відновлення річки Елізабет (штат Вірджинія, США). Історія її виникнення розпочалася в 1991 році чотирма мешканцями, які були стурбовані проблемою її зникнення. Сьогодні ця колективна ініціатива це потужна опорна організація, яка об'єднує зусилля мешканців з відновлення міської річки та активно розвиває партнерство на основі колективного впливу [495].

У Канаді ініціативи колективного впливу, як правило, реалізуються через проекти/програми втручання, що висувуються громадськими коаліціями або

безпосередньо самими мешканцями. Так, Канадська організація Calgary Homeless Foundation, створена у 1998 р., сьогодні є опорною організацією, що використовує тристоронній підхід колективного впливу для боротьби із проблемою безпритульності [628]. Фонд безпритульних Калгарі створив інформаційну систему для координації спільної діяльності між урядовими структурами та мережевими агентствами. У 2011 р. була запущена інформаційна система управління бездомними (HMIS) [416].

Одним із вдалих прикладів колективного впливу є запровадження ініціативи з ліквідації бездомності у м. Калгарі (2008) Absolute Zero (Абсолютний Нуль). Ініціатива виходила від ініціативної групи громади, яка була підтримана Фондом бездомних Калгарі. У 2018 р. започатковано співпрацю з партнерськими агентствами для зміни політики у житловій сфері [393]. Протягом останніх 20-ти років Інститут Тамарака є провідною організацією, яка просуває підхід колективного впливу та підтримує мережу громад для подолання соціальних проблем у Канаді. В межах «експерименту із навчанням спільним діям» проводились систематичні зустрічі з партнерами та мешканцями, які навчалися працювати разом для запровадження змін, спрямованих на подолання бідності. У 2023 р. мережа колективного впливу охопила майже 58% населення Канади, які відчували помітні зміни [518].

Партнерська програма Soract, що діє в Уганді (Африка) використовує соціальний вплив як інструмент виходу із кризи до сталого розвитку. Уганда, як і багато інших країн, що розвиваються має тенденцію до зростання населення та стикається зі значною проблемою забезпечення доступним житлом. Колективна ініціатива Smart Haven, що ініційована жителями та була підтримана організацією Soract, де зусилля зосередились на розробці доступних житлових рішень [427].

Підхід колективного впливу демонструє свої результати у глобальному вимірі, втім має певні відмінності від місцевих ініціатив, що визначаються у фокусі та масштабі впливу. Успішну практику реалізації ініціативи колективного впливу має Швейцарський фонд Глобальний альянс за поліпшення харчування (GAIN), який був заснований у 2002 році при ООН для подолання голоду. Ініціатива GAIN

спрямована на розвиток партнерства з урядами, бізнесом та громадянським суспільством для здійснення інноваційних перетворень продовольчих систем. Це стосується таких напрямів, як: здорове харчування, запровадження екологічно дружніх технологій виробництва та стійкість до ринкової нестабільності й доступність харчових продуктів для вразливих верст населення [300].

Глобальний альянс GAIN вважає, що жодна організація не може самостійно вирішити складну соціальну проблему. Партнерства, що засновані на підході колективного впливу передбачають активну співпрацю, часто із спільним фінансуванням та юридичними зобов'язаннями. Офіційне партнерство, що засноване на підході колективного впливу передбачає об'єднання зусиль партнерів заради досягнення спільної мети. Основні засади побудови спільної взаємодії викладені в принципах залучення GAIN та у процедурі застосування таких принципів. Партнерами GAIN є різні сектори [501].

Зарубіжні дослідники з колективного впливу F. Hanleybrown, J. Kania та M. Kramer (2012) відзначають, що GAIN вдалося досягти значних успіхів при запровадженні цього підходу, а масштабність наслідків його результату та перетворень свідчать про потужну його силу. З 2002 по 2012 рр. GAIN створити та здійснювати ефективну координацію діяльності серед 36 масштабних колаборацій, які включають уряди, НУО, багатосторонні організації, університети та приватних компаній у більш ніж 30 країнах. Робота GAIN надала можливість понад 530 млн людей у всьому світі отримувати якісну їжу та значно знизила поширеність дефіциту мікроелементів у низці країн [409].

Під час проведення 54-го Всесвітнього економічного форуму (15 січня 2024 р., м. Давосі, Швейцарія) акцентовано увагу на сучасних проблемах, так як: виклики світової економіки у короткостроковій перспективі, війна в Україні, зміна клімату, покращення рівня здоров'я серед населення, подолання наслідків COVID-19 та ряд, що вказало на необхідність формування нових способів спільної взаємодії та пошук інновацій у боротьбі з ними. Ці виклики, негативно впливають на найбільш вразливі групи населення. Акцентовано увагу на відновленні довіри та здійсненні трансформаційних перетворень у соціальних системах. На Всесвітньому

економічному форумі (2023), Фонд соціального підприємства Шваба нагородив 16 організацій, які мають успіхи у запровадженні соціальних інновацій та реалізації колективного впливу. Їх діяльність продемонструвала значні зміни, які були досягнуті на основі колективного впливу та його інструментарію [637].

За даними глобальної медіа-кампанії Forbs, Фонду Шваба вдалося створити глобальну платформу для розвитку та запровадження моделей соціальних інновацій, підґрунтям яких є колективний вплив. Також, за даними Forbs, 2023 рік продемонстрував зростання спільноти колективного впливу, лідери яких виробляють соціальні інновації, а колективні зусилля вплинули на життя майже 1 млрд людей з 1998 р. Ефективність діяльності організацій, які ініціюють та реалізують підхід колективного впливу, об'єднують людей у 190 країнах світу, що забезпечує сотні мільйонів людей кращим медичним обслуговуванням, послугами, харчуванням тощо. Акцентовано увагу, що спільна робота є пріоритетною, оскільки економічні труднощі та геополітичні конфлікти породжують виникнення нових проблем. Зокрема, війна в Україні, сприяє розвитку глобальної кризи, зростанню інфляції, що ускладнює життя вразливих верств населення [637].

За даними Глобальною медіа-кампанії Forbs (2023), колективний вплив масштабується у глобальному вимірі через відповідні проекти та програми, які реалізується у сфері освіти, охорони здоров'я, соціальній сфері або вирішують екологічні проблеми. Система винагород Фонду Шваба стимулюють організації, які здійснюють опорні функції та масштабують колективний вплив. Фонд також підтримує формування лідерів з колективного впливу, оскільки це соціальні новатори, які створюють інтегровану мережу впливу. Так, підготовку мережевих лідерів колективного впливу здійснює один з факультетів Гарвардського університету - Гарвардська школа управління ім. Дж. Кеннеді, що має досвід у підготовці фахівців з державного управління, економічного розвитку та політології. У 2024 році лідери, що здобули відзнаку від Фонду Шваба, отримали можливість вдосконалити свої лідерські навички та взяти участь у навчанні за програмою «Лідерство для системних змін» [637].

Команда Інституту Тамарака (Канада) стала одним із перших лауреатів

премії Фонду соціального підприємництва Шваба в галузі колективних соціальних інновацій, поряд з такими організаціями як Map Biomas (Бразилія), Project Together (Німеччина) та Punjab Education Collective (Індія). Під час проведення Всесвітнього економічного форуму (2024) було визначено ряд переваг штучного інтелекту та розвитку цифрових технологій, що вказав на новий напрямок спільного пошуку інноваційного інструментарію для вдосконалення колективного впливу [421].

Відмічено колективну ініціативу, яка реалізується у партнерстві Фондом Шваба та Урядом Мексики, а її мета зосереджувалась на розробці урядової національної політики на основі соціально-орієнтованої економіки. Цю політику представлено Національним інститутом соціальної економіки Уряду Мексики, який відповідальний за розробку, впровадження та оцінку національної політики, орієнтовану на соціальну та солідарну економіку [524].

У партнерстві зі Всесвітнім економічним форумом, Фонд Шваба є провідною глобальною платформою, яка об'єднує новаторську спільноту з понад 400 лідерів соціальних інновацій. Відзначається тенденція до просування соціальних інновацій у глобальному вимірі через мережеву підтримку та навчальні платформи [302]. Соціальне підприємництво є ключовими актором при вирішенні глобальних проблем та покращенні соціально-економічного становища країн [302].

Керівництво Фонду Шваба, акцентує увагу, що підхід колективного впливу може значено прискорити виконання Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 р. Ініціативи колективного впливу можуть бути використані як інструментарій для досягнення Цілей сталого розвитку. Так, у квітні 2023 р. ООН ухвалила першу резолюцію, яка визнає внесок соціальної та солідарної економіки у сталий розвиток, і закликала уряди впроваджувати політику підтримки соціального підприємництва [638].

Вплив соціальних інновацій знаходить своє відображення також на макро- та мікрорівні. На це вказує діяльність Фінансового альянсу з охорони здоров'я, який допомагає урядам країн Африки мати власні програми в галузі охорони здоров'я, тим самим зменшити залежність від зовнішніх агентств розвитку [583]. Метою діяльності Фінансового Альянсу є фінансування охорони здоров'я є надання

значної підтримки урядам для кращого використання наявних коштів, мобілізації нового фінансування для сильних та ефективних систем охорони здоров'я. В межах ініціатив колективного впливу, громадське здоров'я визначається критично важливою інвестицією у розвиток громади [638].

Успішну практику реалізації колективних ініціатив у глобальному вимірі має Альянс фінансування охорони здоров'я Африки (ФАН), який був заснований у 2015 році та об'єднує інвестиції в охорону здоров'я громад, що є одним із найбільш економічно ефективних, масштабованих та ефективних рішень для надання життєво важливих медичних послуг найбільш важкодоступним та вразливим групам населення на африканському континенті. Фінансування мобілізується безпосередньо через підтримку ФАН та через партнерство для охорони здоров'я громад залучаючи всі сектори та донорські агентства [597].

Колумбійська організація Fundación Mi Sangre, заснована у 2006 році, поширює свою діяльність на індивідуальному та глобальному рівні, з метою формування навичок колективного впливу для підвищення ефективності у Колумбії та за її межами. Основна мета діяльності організації полягає у: розвитку життєвих навичок, лідерства та соціального підприємництва у дітей та молоді; просуванні ініціатив щодо системних соціальних змін; створенні мереж та екосистеми, що передбачають соціальні зміни [451].

Колективні ініціативи, що реалізуються організацією Fundación Mi Sangre орієнтовані на зміни у громадах, зміни у суспільстві та системні зміни. Реалізація системних змін є складним процесом і явищем, оскільки передбачають парадигмальні зрушення у системах. Зроблено наголос на доцільності формування сталої екосистеми колективного впливу та вироблення системи його оцінки [489].

У Звіті «Правова реформа як каталізатор соціального підприємництва: міжнародний звіт про право та політику соціального підприємництва» (2022) відзначається, що досягнення швидких, масштабних покращень соціальних, екологічних та економічних результатів для людей та бізнесу в країнах світу, є новим імперативом, який вимагає застосування підходу колективного впливу [420].

У квітні 2024 р. Фонд соціального підприємництва Шваба спільно с

Всеукраїнським економічним форумом представили Звіт «Стан соціального підприємництва: огляд глобальних даних 2013-2023», який містить узагальнення глобального стану соціального підприємництва з використанням даних із 80 країн. У Звіті зазначається, що соціальне підприємництво не лише генерує економічну цінність, але й призводять до значного соціального та екологічного блага. Дані, що представлені звіту, вказують на те, що у світі налічується приблизно 10 млн соціальних підприємств, які щороку створюють майже 200 млн робочих місць, дохід складає 2 трлн дол [574].

Глобальний рух Catalyst 2030, започаткований на Всесвітньому економічному форумі в Давосі в січні 2020 р., об'єднує людей, громади, організації, уряди, бізнес, які прагнуть до соціальних інновацій та спільно здійснюють пошуки подолання глобальних ризиків. Команда Catalyst 2030 відзначає, що існує потреба у виявленні, фінансуванні та підтримці трансформаційних рішень, що пов'язано із просування Цілей сталого розвитку [296]. На думку експертів Catalyst 2030, теорія змін вплинула на формування бачення реалізації колективного впливу у глобальному вимірі [297].

Колективний вплив допомагає учасникам зрозуміти масштаб і складність системних змін, які потрібні для досягнення Цілей сталого розвитку. Учасники колективної ініціативи зосереджуються на впливі, а також знаходять способи підтримки свого фізичного, професійного та психічного благополуччя. Під впливом домінуючих культурних зрушень, формується цінність систем, спільнот та співпраці [492]. На думку експертів організації Catalyst 2030, сучасна концепція колективного впливу у глобальному вимірі, розуміється як інтегроване поєднання різних видів впливів, а їх поєднання виступає каталізатором системних трансформацій та змін [399].

Підсумовуючи зазначимо, що у зарубіжній практиці підхід колективного впливу є широко застосовний при вирішенні складних соціальних проблем та об'єднує зусилля різних секторів. У змісті колективного впливу виокремлено поєднання соціального, комунікативного, інформаційного, організаційного, соціально-психологічного та публічноуправлінського впливів.

Аналіз зарубіжного досвіду надав можливість виявити основні принципи колективного впливу у практичному вимірі, до яких віднесено: розробка та впровадження ініціативи з пріоритетом на наявні ресурси і інновації; залучення учасників спільноти до спільної діяльності; вивчення даних та навчання; формування культури взаємовідносин, що сприяє розвитку довіри та поваги між учасниками; налаштованість до місцевого контексту.

Узагальнення кращих практик колективного впливу таких країн як: Австралія, Африка, Канада, США, надало можливість виявити ряд його переваг, зокрема щодо: відхід від традиційних моделей побудови співпраці; вирішення складних соціальних проблем; досягнення змін у цільових спільнотах на рівні системи та зміни на рівні населення; спільний підхід до вирішення проблеми та усунення першопричин; колективний вплив характеризується адаптивністю та гнучкістю в умовах змін; вироблення стратегій змін з урахуванням доказової бази.

У зарубіжних країнах здійснення колективного впливу відбувається у відмінних формах побудови співпраці, втім всі вони передбачають розвиток партнерства. Встановлено відмінність підходу колективного впливу від інших форм партнерства та взаємодії: ініціатива висувається з боку спільноти або громадської коаліції; систематична співпраця з громадою; високий рівень сформованості мережі лідерів; спільне вирішення соціальних проблеми; створення простору для обміну думок через навчальні платформи.

Аналіз досвіду зарубіжних країн продемонстрував відсутність єдиного підходу до вимірювання та оцінки колективного впливу. Критерії визначаються індивідуально в межах окремої ініціативи колективного впливу з урахуванням рамок співпраці та меж втручання впливу. Вивчення зарубіжної практики надало можливість визначити спільні риси процесу вимірювання та управління колективним впливом, які є притаманними для більшості колективних ініціатив: 1) визначення спільних цілей; 2) визначення потенційних учасників та з'ясування їх ролі у колективному впливі; 3) методологія оцінки та вимірювання повинна враховувати довготривалість колективного впливу; 4) вироблення індикаторів для вимірювання соціального впливу; 5) критерії вимірювання і оцінки впливу,

масштаб втручання можуть відобразитися в програмах та проектах.

Виявлено переваги колективного впливу у глобальному вимірі. Відзначено, що глобальні колективні ініціативи мають відмінності від місцевих ініціатив, що визначаються у фокусі, масштабі впливу, цільовій аудиторії. Колективний вплив у глобальному вимірі передбачає розвиток партнерства з урядами, бізнесом та громадянським суспільством для здійснення інноваційних системних змін. Глобальні колективні ініціативи створюють індивідуальні програми для вирішення нагальних проблем, які засновані на моделі колективного впливу. Партнерства засновані на принципах залучення, вироблення спільної мети, масштабування впливу та розширення меж втручання. Спільна діяльність встановлюється через офіційні угоди, офіційні операційні домовленості, контракти з НУО, академічними та науковими установами. Вказано на тенденції створення глобальної платформи для запровадження моделей соціальних інновацій; підготовки мережи лідерів, які співпрацюють з громадами; використання штучного інтелекту та цифрових технологій при виробленні соціальних інновацій та просування соціального впливу. Колективний вплив використовується як інтегрований підхід для підтримки трансформаційних рішень при досягненні Цілей сталого розвитку.

4.4. Тенденції розвитку ініціатив колективного впливу в Україні в умовах воєнного стану та повоєнний період

Розширення форм та методів побудови спільної взаємодії між громадськістю та органами місцевого самоврядування (далі – ОМС), створюють нові можливості для пошуку інноваційних підходів у розвитку громад, де люди виступають ініціаторами змін та продукують соціальні інновації. В Україні відмічається тенденція до розвитку партнерства та співпраці на місцевому рівні, а також розширення кола залучення, в тому числі із числа мешканців громади та місцевого бізнесу. Так, під час проведення форуму «Україна 2024. Незалежність» (серпні 2024 р.), було акцентовано увагу на зміні підходу до співпраці, який передбачає розширений формат її учасників, посилення співробітництва не лише на рівні

лідерів, а й на рівні громад, що є основою сталості в умовах війни та повоєнний період [164]. Виявлена тенденція вказує на пошуки більш ефективного підходу до побудови взаємодії та розвитку партнерства, де ініціативною групою для здійснення змін буде виступати сама спільнота. Таким інноваційним підходом може виступати підхід колективного впливу, який продемонстрував ряд переваг у зарубіжних країнах при вирішенні соціальних проблем. Колективний вплив в українській науці державного управління є недослідженим явищем, також відсутні підходи щодо його запровадження у практичному вимірі.

Все більше українських експертів вказують на необхідності пошуку нового підходу побудови взаємодії з громадами, оскільки саме люди повинні виступати ініціаторами вирішення першочергових потреб та об'єднувати зусилля у цьому напрямку. Так, за даними Міжнародного благодійного фонду «Альянс громадського здоров'я» (далі – Альянс), станом на липень 2023 р. в Україні 203 ініціативних групи у 20-ти областях України отримали кошти на забезпечення нагальних потреб. Об'єднання зусиль ініціатив груп, обумовлена гуманітарними та соціальними кризами, що спричинені повномасштабним вторгненням в Україну. Від початку вторгнення спостерігалось виникнення волонтерських та місцевих релігійних ініціатив, зусилля яких спрямовувалось на подолання криз, спричинених військовими діями. У липні 2022 р. розпочалось пілотне впровадження програми реагування на кризу України, яке здійснювалось за підтримки Альянсу та благодійної організації Christian Aid. Це підхід передбачав стимулювання та залучення ініціативних груп та окремих громадян до участі у конкурсі міні-грантів задля ефективної мобілізації зусиль у громаді задля задоволення основних потреб та підтримки спільних ініціатив. Сьогодні ця діяльність впроваджується в рамках реалізації Проєкту «Інтегрована гуманітарна відповідь в умовах війни та післявоєнного відновлення», результатом якого є надання гуманітарної, соціальної, медичної допомоги та психологічного консультування [639].

Ініціаторами змін на рівні громад виступають громадські осередки та самі мешканці. Так, громадська організація «Мелітопольська волонтерська група

«ПАТРІОТ», брала участь у конкурсі міні-грантів та отримала фінансування для облаштування семи «Пунктів Незламності». Громадська ініціатива запроваджувалась в межах соціального проекту «Рукавичка – тепла і безпечна ночівля на блокпості поліції для нужденних», де спільними зусиллями із місцевими жителями переобладнано 7 блокпостів поліції у пункти тимчасового перебування для людей, які виїхали із окупованих територій [639]. Є ініціативи, які висувалися з боку самих мешканців. Так, з липня 2022 р. по травень 2023 р. ініціативна група с. Застугна Київської області, завдяки участі у конкурсі міні-грантів облаштувала навчальні простори дітей та медичний кабінет, де кожен бажаючий мав можливість отримати безкоштовні послуги. Ця ініціатива, з боку організація АСТ Alliance, була визначена як найкраща українська практика, в межах якого мешканці та ініціативні групи впливали на підтримку планів з локалізації допомоги у громаді [639].

Криза в енергетичній структурі в наслідок руйнування енергетичної інфраструктури України, об'єднання мешканців м. Бучі. Головне питання, це підтримка роботи Бучацького комбінату комунальних підприємств. Завдяки об'єднанню зусиль, громадська організація «ПроЛайф Україна» закупила електрогенератори, що забезпечило водонапірні башти електроенергією задля безперебійної подачі води. Конотопська міська територіальна громада взяла участь у конкурсі міні-грантів та отримала гібридну сонячну електростанцію для забезпечення потреб Центру підтримки ВПО. Громадська ініціатива «енергетична безпека» та об'єднання зусиль навколо неї, допомогло посилити спроможність громади та подолати кризу електропостачання [639].

Яскравим прикладом забезпечення нагальних потреб населення є об'єднання зусиль жителів м. Вінниця. Спільної роботи полягала у створенні простору для дітей з особливими освітніми потребами, пошуку можливостей, забезпеченні доступності ресурсів, які б допомагали громадським групам, місцевим організаціям, діяти відповідно до своїх ідей. Психологічний Центр «FIDES» підтримав громадську ініціативу та допоміг придбати обладнання, дидактичний матеріал та на безкоштовній основі проводив заняття із дітьми [639].

Спільнота практиків (CoP - community of practitioners), яка діє в рамках

проєкту, що фінансується Церквою Швеції (CoS) за технічної підтримки Christian AID (Велика Британія), надає підтримку громадським ініціативам в Україні. Співпраця спільноти практиків здійснюється через робочі зустрічі, надання методичної підтримки, індивідуальні консультації, наставництво тощо [358].

Практику підтримки громадських ініціатив має незалежний аналітичний центр Cedos («Центр дослідження суспільства»), який систематично працює над питаннями соціальних змін з 2010 р. в Україні. Команда Cedos здійснює пошук системних причин соціальних проблем та шукає альтернативи їх вирішення. Цей підхід заснований на дослідженнях вивчення суспільних процесів, державної політики, поширенні критичних знань, просуванні соціальних змін та мотивації спільноти до здійснення соціальних перетворень [221]. На думку експертів Cedos, вплив мешканців громади та інших груп інтересів на процеси прийняття та реалізації рішень, слід здійснювати через їх безпосередню участь. Залучення може здійснюватися під час планування і реалізації проєкту, розробки стратегії або провадженні політики [184].

Питання активізації мешканців громад та залучення їх до вирішення питань місцевого значення все більше стають невід'ємними складовими розвитку територіальних громад під час повоєнного відновлення громад. Так, конкурс проєктів «Громадські ініціативи для відновлення та розвитку територіальних громад» (2024), реалізується у рамках програми DOBRE, орієнтований на активізацію жителів громад та залучення їх до вирішення питань місцевого значення. Перевага надається питанням соціальної згуртованості, удосконаленню форм участі, встановленню конструктивного діалогу для вирішення проблем [100].

Програма U-LEAD у 2023 р. запропонувала 11 актуальних грантових можливостей для громад у сфері відновлення і розвитку. Один із проєктів «Сприяння участі жителів громад у процесах відбудови України» передбачав підтримку залучення та підвищення активності жителів громад у процесах відбудови України на місцевому рівні, забезпечення їх залученості до формування та прийняття рішень щодо відновлення громад із дотриманням принципів прозорості та підзвітності цього процесу [40].

В умовах воєнного стану набуває подальшої актуальності взаємодія органів місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства (далі – ІГС). Асоціація міст України визначає ІГС як партнерів для ОМС, канал комунікації для збору інформації та відгуків від громадськості, а також як один із напрямів взаємодії при поданні та реалізація спільних проєктів для розвитку громади. ІГС розглядаються як партнери ОМС у побудові довіри з населенням. Експерти Асоціації міст України у 2023 р. акцентували увагу на інструментах взаємодії між ІГС та ОМС, які доцільним у використанні при організації співпраці для вирішення спільних проблем в умовах воєнного стану [255].

Команда Асоціації міст України відзначає, що довіра виступає основою для розбудови сталих та партнерських відносин [255]. Втім, результати опитування, які було проведено Центром Разумкова у січні 2024 р. в рамках Програми сприяння громадській активності «Долучайся!» виявило, що довіряють повністю місцевій владі склало 6,6 %, скоріше довіряють 36,6 %, скоріше не довіряють 30,5 %, рівень повної недовіри склав 14,4 %, а 11,9 % відповіли «важко визначитися» [171]. Це виявило потребу у зміні підходу до побудови взаємовідносин між владою, ІГС та громадськістю, оскільки існуючі форми мають невисокі показники ефективності.

В українських джерелах О.М. Руденко (2023) наголошує, що будь-яке партнерство повинно бути адаптованим до місцевим вимог та потреб, включаючи вибір партнерів. Співпраця органів публічної влади з громадськістю приносить синергетичний ефект, а державно-громадянське партнерство визначається як інноваційна форма побудови взаємовідносин, як на місцевому, так і регіональному рівні [248].

У зарубіжній практиці організація колективного впливу та висування ініціатив на місцевому рівні засновано на протилежному підході, хоча підґрунтям для його реалізації вступають форми партнерства. Так, зарубіжний фахівець-практик із запровадження колективного впливу на місцевому рівні М. Форд (2023) відзначає, що у світі зростає усвідомлення того, що проблеми суспільства не можуть бути вирішені лише урядом або ОМС. Крім того, нездатність вирішити соціальні проблеми, такі як бездомність, низький рівень освіти та бідність, вплив

пандемії COVID-19 має негативні соціально-економічні наслідки для громад. Ініціювання колективного впливу слід здійснювати за принципом «знизу-догори». Ключовою причиною, через яку ініціативи колективного впливу можуть зазнавати труднощів, є відсутність дієздатної (опорної) організації підтримки. Проблема особливо гостро виявляється у районах з обмеженою базою донорів (сільські райони). М. Форд (2023) стверджує, що потенційним виходом із проблеми обмеженого потенціалу неприбуткових організацій у сільській місцевості є те, що місцеві органи влади повинні взяти на себе функції опорної організації та виступити опорною підтримкою колективної ініціативи [391].

Інші дослідники К. Зарембо та Е. Мартін (2023) відзначають, що повномасштабне вторгнення в Україну згуртувало українське суспільство, вплинуло на масштабованість громадянської активності, заклало початок до розвитку колективних дій та підвищило рівень відповідальності за розвиток громад, до яких вони належать [635]. Науковці, посилаючись на данні опитування Фонду «Демократичні ініціативи» ім. І. Кучеріва за 2019 р. та Групи «Рейтинг» за 2022 р., відзначають тенденцію щодо згуртованості громадянського суспільства та його активності. Так, у 2019 р. лише 8% громадян повідомили про залучення до громадської діяльності, а станом на квітень 2022 р. 80% українців були залучені до громадянського спротиву агресора. Йдеться про те, що подальший розвиток громадянського суспільства, слід здійснювати не через розвиток громадських інституцій, а через вироблення нового підходу, заснованого на системі мотивації та стимулів до колективних дій серед громадян. Свою думку, вони обґрунтовують тим, що в Україні люди, як правило, не належать до офіційно зареєстрованих громадських організацій, а отже їх участь та вплив є мінімальним [635].

Громадянське суспільство в Україні має тенденцію до прояву активності в періоди «насичених» історичних подій (Помаранчева Революція, повномасштабне вторгнення в Україну). Це вказує на потребу у постійному стимулюванні громадянської свідомості, формуванні культури мислення та соціальної згуртованості, які виступають основою реалізації підходу колективного впливу на практиці. Йдеться про потребу у розширенні концептуалізації поняття

громадянського суспільства, з позицій його розгляду як добровільної, спільно налаштованої діяльності на основі індивідуальних та колективних дій [635].

Експерти Українського незалежного центру політичних досліджень (2024) зазначають, відзначають, що налагодження спільної діяльності потребує удосконалення правових основ щодо розширення можливостей впливової функції громадян при вирішенні проблем місцевого значення в умовах війни. Акцентовано увагу на проблемах, що пов'язані зі статутами громад, які в переважній більшості, переносять форми участі громадян із Закону України «Про місцеве самоврядування» та не визначають процедури їх реалізації. Так наприклад, в межах однієї громади можуть бути прийняті статuti міста і сіл громади, які мають суттєві розбіжності у положеннях [26].

Одну із кращих практик залучення громадян демонструє Гніванська міська територіальна громада. У Статуті (затверджений рішенням Гніванської міської ради у 2023 р.) визначено форми безпосередньої участі територіальної громади у вирішенні питань місцевого значення та окремими додатками до Статуту затверджені: Положення про загальні збори громадян за місцем проживання; Положення про місцеві ініціативи в Гніванській міській територіальній громаді; Положення про громадські слухання в Гніванській міській територіальній громаді; Положення про порядок подання та розгляду електронних петицій, адресованих Гніванській міській раді, її виконавчим органам; та Положення про консультації з громадськістю в Гніванській міській територіальній громаді [212].

Слід відзначити, що на національному рівні та на рівні місцевого самоврядування відмічається тенденція до встановлення нової форми взаємодії, в основу якої покладено партнерство та спільну діяльність. Це вказує на потребу у зміні поглядів щодо побудови суспільних відносин через вироблення нового концептуального погляду та розширенні видів впливів, з акцентом на перевагах колективного впливу. Розвиток громад в умовах воєнного стану та повоєнний період пов'язаний із свідомою діяльністю індивіда та спонукальним впливом задля динамічних змін у громаді. Це вказує на потребу врегулювання питань соціальних, психологічних комунікативних та колективних впливах з боку держави.

Доцільними є розширення впливів різних суб'єктів публічного управління та адміністрування, їх ролі та функцій держави. Так, у Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року та Плані заходів до неї йдеться про: розробку програмних рішень протистояння негативним впливам загроз, запровадження цілісної системи ідентифікації, оцінки та пріоритезації загроз і ризиків центральними та місцевими органами виконавчої влади (п. 4); розвиток у населення культури поведінки на випадок загрози або виникнення кризових ситуацій, вказує на необхідність посилення впливу комунікаційних кампаній для населення з формування культури поведінки у надзвичайних ситуаціях; формування критичного мислення у населення через розробку та поширення в соціальних мережах проєктів задля отримання навичок приймати обґрунтовані самостійні рішення в умовах агресивного інформаційного впливу (п. 7); формування та підтримки спроможності громад під час відновлення у післякризовий період (п. 15) [204].

У Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства на 2021-2026 року (далі – Стратегія) впливи, в переважній більшості, стосуються форм участі, дорадчої участі та залучення при побудові взаємовідносин із суспільством. У Стратегії акцентовано увагу на формуванні нового підходу розвитку громадянського суспільства та побудови взаємовідносин з державою. Відзначено, що форми та процедури громадської участі на рівні законодавства потребують суттєвих змін. При встановленні спільної діяльності, з боку держави, здебільшого, йдеться про правовий та регулюючий вплив (унормування стандартів та загального порядку проведення органами державної влади, ОМС публічних консультацій; законодавче врегулювання засад здійснення народного волевиявлення через місцевий референдум; врегулювання на законодавчому рівні правових гарантій та механізмів реалізації свободи мирних зібрань; законодавчого закріплення обов'язку щодо прийняття міськими, селищними і сільськими радами статутів (змін до статутів) територіальних громад [222].

Міжнародна підтримка розвитку ініціатив колективного впливу в Україні, здебільшого здійснюється через відповідні програми та проєкти, які спрямовані на

підтримку співпраці між органами влади всіх рівнях та громадськістю.

Підтримка місцевих ініціатив знаходить своє відображення в рамках Проєкту «Посилення багаторівневого врядування, демократії та прав людини на місцевому рівні в Україні», що реалізується Конгресом в рамках Плану дій Ради Європи для України «Стійкість, відновлення та відбудова» на 2023-2026 рр. Представники ОМС Білгород-Дністровського, Більшівців, Дунаєвців, Фастова, Кам'янця-Подільського, Києва, Полтави, Шполи, Тернополя та Звягеля зосереджувались на пошуку шляхів імплементації змін через інноваційні та інклюзивні процеси, прозорому прийнятті рішень, спільній творчості та діяльності, яка орієнтована на громадян [99]. Розробка і запровадження інновації у громадах здійснюється у різних напрямках, основними з яких є: підвищення рівня обізнаності громадськості та внутрішньо переміщених осіб щодо їхніх прав; залучення громадськості із використанням каналів комунікації та інструментів відкритого врядування; створення громадського простору; використання бібліотек як інноваційного простору для побудови комунікацій між громадянами та представниками влади; створення місцевого порталу для отримання муніципальних послуг онлайн; посилення інституційної спроможності механізмів запобігання корупції у громаді для повоєнного відновлення країни тощо [26].

У дослідженні «Потреби та пріоритети органів місцевого самоврядування України. Надання послуг у воєнний та післявоєнний період» (2023), яке представлено Конгресом місцевих і регіональних влад Ради Європи, акцентовано увагу на посиленні впливу залучення громадськості та побудові співпраці з різними групами населення для розв'язання проблем. Акцентовано увагу, що органи місцевої влади все більше починають розглядати громадськість як потужний ресурс, який допомагає вирішувати проблеми та спільно протистояти кризи. Результати дослідження визначають, що підвищення рівня довіри громади до ОМС, формування відповідальності, згуртованість у громаді, аспекти соціального благополуччя громад є тими питаннями, що вирішуються через партнерство [54].

Під час проведення круглого столу на тему «Стійкість, відбудова та реформи України», що відбувся в рамках Конференції асоціацій місцевих та регіональних

влад 12 вересня 2024 р. у Страсбурзі, обговорювались питання консолідації кращих практик повоєнної відбудови та формування основи для відновлення громад України. Вказувалось на основні проблеми, які пов'язані із повоєнним відновленням, що потребує формування нових стратегій, змін у законодавстві, відновлення інфраструктури. Цей процес пов'язаний із посиленням спроможності діалогу з громадськістю, узгодженістю інтересів, пошуком спільних позицій, формуванням соціальної згуртованості [266].

Міжнародна підтримка надається в частині посилення співпраці між Урядом та організаціями громадянського суспільства (далі – ОГС), зокрема у частині спільного планування, контролю та впровадженні ініціатив, що пов'язані із відновлення країни. На думку провідного експерта організації Chatham House О. Луцевич, Україні протягом останнього десятиліття вдалось досягти значних успіхів при реалізації структурних реформ, які можуть стати підґрунтям у побудові нового формату співпраці з міжнародними партнерами, Урядом, ОМС та ОГС. В аналітичному документі, який ґрунтується на висновках опитування організації Chatham House (кінець 2022 р.) серед українських ОГС, зроблено висновок, що ініціативні групи громадян, які були залучені до відбудови та надання допомоги з часів повномасштабного вторгнення в Україну відчули послаблення співпраці та стали менше залучатися до заходів планування та відновлення [460].

В межах аналітичного Звіту «Повоєнне відновлення України і роль громадянського суспільства» (організація Chatham House 2024 р.), представлено результати опитування, яке проводилось серед 218 ОГС України (листопад-грудень 2023 р.; травень 2024 р.). Звіт висвітлює роль ОГС у процесах повоєнного відновлення України та вказує основні перешкоди, які можна подолати через об'єднання зусиль зацікавлених сторін. Зазначено, що ОГС посилює впливову функцію контролю на національному, регіональному та місцевому рівні, зокрема в частини запобігання корупції, успішного виконання проєктів відновлення та забезпечення стійкості в умовах військових дій [460].

Експертами також відзначається, що повномасштабне вторгнення обумовило появу нових викликів, вирішення яких потребує співпраці та узгодженості зусиль

всіх залучених сторін. Опитування серед ОГС виявило ключові проблеми, які представлені у порядку важливості: реінтеграція ветеранів, зміцнення єдності всередині країни навколо стратегії перемоги; підтримка воєнного покоління дітей та молоді в отриманні якісної освіти; вирішення гострої демографічної кризи; запровадження функціонуючої економіки; реінтеграція внутрішньо переміщених осіб. Результати опитування свідчать, що, незважаючи на війну високої інтенсивності, громадянське суспільство залишається активним і бере участь у відновленні, на це вказало майже 80% респондентів. Порівняно з 2022 р. рівень залучення до відновлення в регіонах України значно збільшився (на 21%). Спостерігається тенденція до зростання мережі незалежної спільноти експертів і аналітичних центрів, які створюють платформи для співпраці між владою, ОГС та приватним сектором [460].

У Звіті йдеться про намагання з боку державних інституцій створити ефективні рамки для громадянського суспільства та залучати його до участі у відновленні. ОГС самостійно визначили, що основні напрямки залучення органам влади слід здійснювати у таких напрямках як: спільна участь у розробці проєктів; участь у робочих групах при міністерствах; проведення систематичного моніторингу з боку ОГС проєктів відновлення на місцевому рівні. Так, наприклад спільні зусилля Уряду у 2023-2024 рр. з ОГС у розробці державної екосистеми управління відновленням DREAM, яка орієнтована на створення єдиного цифрового шляху проєктів відбудови і забезпечує їх прозору та ефективну реалізацію на національному, регіональному та місцевому рівнях, довели незначну ефективність. Лише 8% ОГС надали відповіді, що вони вважали консультації під час розробки екосистеми управління відновленням ефективними, і лише 12% вважають, що нова система DREAM є ефективним інструментом залучення громадян. Основні проблеми полягають в тому, що DREAM не підключена до розподілу фінансування, і виглядає як набір окремих проєктів. ОГС вказало на ряд перешкод для кращої співпраці, головна з яких – це брак політичної волі влади високого рівня для залучення громадянського суспільства до процесів ревіталізації, що знижує рівень його впливу [460].

На місцевому рівні, ОГС відзначили, що рівень залучення ОГС є меншим ніж на національному. Консультації з місцевими жителями чи громадянським суспільством під час проектування планів відновлення громади носять рекомендаційний характер, а отже, є не обов'язковими для виконання. Як і в 2022 році, більшість регіональних груп (63%) повідомляють, що вони були залучені до проектування планів відновлення громади не в повній мірі або не залучені взагалі з боку влади. Результати опитування 2024 року не фіксують суттєвої зміни ситуації ніж у 2022 році, де до вищезазначених проблем додалась проблема низького рівня обізнаності щодо планів відновлення громад (лише 4% ОГС у Києві, Дніпрі, Миколаєві та Сумах володіють інформацією на належному рівні). Опитування Chatham House 2024 року продемонструвало, що регіональні ОГС оцінюють власну спроможність впоратися з відновленням більше, ніж у 2022 році [460].

За результатами проведення опитування експертами Chatham House надано ряд рекомендацій, які орієнтовані на підвищення рівня залучення та співпраці між органами влади, громадянським суспільством та створення відповідних умов для активізації кожного громадянина. Експертами вказано на доцільності створення мережі відновлення за типом Коаліції Реанімаційного Пакету Реформ, яка буде спроможною об'єднати провідні організації для консолідації колективного мислення, забезпечить зворотній зв'язок між цільовими групами впливу, вносити спільні знання та чинити тиск на термінові рішення, які не завжди є ефективними. Вказано, на тому, що в процесі відновлення України застосовним є підхід «пісочниці соціальних інновацій». Новаторами соціальних інновацій виступають громадянське суспільство та його інституції, які генерують ідеї та здійснюють пошуки щодо їх запровадження. Відмічається, що Україна вже має провідний досвід у просуванні цифрової демократії, що також може виступати підґрунтям для підтримки інновації в цифровому вимірі [460].

ULEAD with Europe у березні 2024 року створив платформу «Розбудова сталих громад», яка покликана здійснювати практичний обмін, стимулювати плідну дискусію та співпрацю між громадами, Урядом, громадськими діячами, лідерами думок, інститутами громадянського суспільства та європейськими

організаціями, прискорювати відновлення на основі підходу спільного управління та спільного проектування [331].

Світова спільнота на міжнародному рівні систематично обговорює питання, що пов'язані із повоєнним відновленням України, в основу якого покладено підхід, що заснований на об'єднанні зусиль та побудові спільної діяльності. На це вказують результати заходу Ukraine Recovery Conference (URC2024), який відбувся у черні 2024 року у Німеччині. Ключовою метою заходу URC2024 була мобілізація подальшої міжнародної підтримки для відновлення, реконструкції, реформування та модернізації України. Людський вимір та соціальні інновації є ключовими позиціями у процесах ревіталізації громад. Це включає мобілізацію людського капіталу для відбудови, а також питання соціальної згуртованості та інклюзивності. Інструментарій соціального впливу виступає базисом у формуванні громадянської активності, що може бути використана як ресурс для здійснення соціальних змін [592]. Вплив спільних зусиль, спрямований на такі виміри як: бізнес-партнерство, людський, місцевий та регіональний вимір [345].

В межах Проєкту Ради Європи «Зміцнення громадської участі у демократичному процесі прийняття рішень в Україні» (продовжено на 2023-2026 рр.) йдеться про посилення впливу для встановлення співпраці між організаціями громадянського суспільства, публічними службовцями та громадами [76]. Зроблено наголос, що зміцнення громадської участі, взаємної довіри, поваги виступає основою для побудови сталого інклюзивного діалогу в процесі прийняття рішень. Зосереджено увагу на розробці практичного інструментарію, який допоможе ОМС покращувати процедури та регулярні практики залучення громадськості до управління та розвитку громади [76].

В межах ініціативи Cities4Cities (2022) реалізується Програма United4Ukraine, співорганізаторами якої є Шведська асоціація місцевих та регіональних влад (SALAR International), м. Львів та Конгрес місцевих та регіональних влад Ради Європи, яка має майже 50 активних партнерських відносин. Муніципальне партнерство розпочиналось із гуманітарної допомоги Україні та трансформувалось у побудову довгострокових відносин, що знаходить своє

відображення в реалізації спільних проєктів ЄС, побудові зв'язків та відносин, обміні досвідом та навчання [342].

Підтримку ініціативам, які спрямовані на вирішення проблем у громадах, надають благодійні організації. Так, організація ADRA Ukraine, діє в Україні та реалізує гуманітарні проєкти, починаючи з 21 лютого 1993 р. Організація здійснює діяльність у більш ніж у 100 країнах світу та має консультативний статус при Економічній і соціальній раді ООН. Підхід, який застосовується на місцях дозволяє надавати допомогу у кризових ситуаціях та розвиває партнерство з громадами [220]. Програма «Підтримка ініціатив громад» (ADRA Ukraine, 20204) спрямована на посилення потенціалу та підтримку ініціатив, що вирішують суспільні проблеми, реалізацію власних проєктів для зменшення наслідків кризових ситуацій [177].

Підсумовуючи зазначимо, що в українській практиці існує потреба у розширенні форм та методів побудови взаємовідносин між ОМС та громадськістю з урахуванням інноваційних підходів. Відмічається тенденція до розширення співпраці, залучення населення до висування ініціатив, спільного пошуку вирішення проблем на рівні громад, що пов'язано із активним об'єднанням зусиль протистояння кризам спричинених повномасштабним вторгненням в Україну.

Стимулювання і залучення ініціативних груп, переважно здійснюється через міжнародні програми та проєкти реагування на кризу в умовах війни, де основний акцент зроблено на: мобілізації зусиль у громаді; задоволенні основних потреб; підтримці спільних ініціатив; наданні гуманітарної, соціальної, медичної допомоги; психологічній підтримці та консультуванні; покращенні соціального добробуту; соціальній згуртованості; забезпеченні тимчасовим житлом ВПО; створенні громадських просторів. Вплив мешканців громади здійснюється через традиційні форми участі: громадський моніторинг, громадський контроль, місцеві ініціативи, громадські слухання, партисипативний бюджет, участь у громадських організаціях; органи самоорганізації населення, спільне проведення заходів, громадські обговорення, участь консультативно-дорадчих органах.

Проведений аналіз міжнародних проєктів та програм, що реалізуються в

Україні, виявив потребу у розширенні форм співпраці та посиленні впливу громадськості в умовах воєнного стану та повоєнний період в частині: підвищення рівня обізнаності громадськості щодо спільної діяльності; формування культури партнерського мислення; обміну досвідом та кращими практиками партнерства між громадами; розвитку форм колективного представництва інтересів; посилення комунікаційної складової впливу при встановленні співпраці; пошуку спільних позицій при вирішенні складних питань; посилення спроможності діалогу; формування соціальної згуртованості у суспільстві; збереження ідентичності у громадах; створення відповідних умов для активізації кожного громадянина; розробки методичного підґрунтя інструментів впливів для залучення громадян; консолідації колективного мислення; комунікації між цільовими групами впливу; адаптації підходу спільної діяльності до кожного конкретного контексту проблеми; формування громадянської активності як основного ресурсу соціальних змін; спільного проєктування та планування політики відновлення громад.

Для української практики є доцільним запровадження підходу колективного впливу, який продемонстрував свою ефективність у зарубіжних країнах під час вирішення складних соціальних питань. Будуються партнерства, що орієнтовані на соціальний вплив та вироблення соціальних інновацій на рівні громад. Зазначено, що підхід колективного впливу розглядається з позицій найкращих можливостей для розширення співпраці між багатьма зацікавленими сторонами, в якому мешканці громади виступають ініціаторами змін та соціального впливу.

Акцентовано увагу на низькому рівні довіри з боку мешканців до місцевих органів влади, що може бути основою перешкодою до запровадження підходу колективного впливу. Формування мережі колективного впливу доцільно здійснювати через платформи спільного навчання за участю міжнародних експертів-практиків. Особливої уваги потребує підготовка мережевих лідерів з колективного впливу, до числа яких входять представники громади, громадських організацій та представників органів влади. Виокремлено заходи щодо поширення підходу колективного впливу на рівні громад та його сприйняття серед мешканців: проведення регулярних робочих зустрічей з мешканцями, представниками ОМС та

підвищення рівня обізнаності щодо структури колективного впливу та особливостей його запровадження у практичному вимірі; надання методичної підтримки; проведення індивідуальних консультацій з ініціативними групами; наставництво, менторство, коучинг-програми; навчання та формування компетентностей щодо колективного впливу при вирішенні проблем.

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення громад підхід колективного впливу є застосовним у напрямку: створення та підтримки партнерств; оцінці потреб та ресурсів; аналізу проблем та цілей; розробки моделі соціальних змін; розробці стратегічних планів з відновлення; розбудові мережі лідерів змін; підвищення громадських компетентностей; адвокації впливу на розробку політик; впровадження соціального маркетингу; удосконалення процесів прийняття спільних рішень; підтримки життєвого циклу колективних ініціатив; підвищення рівня довіри, відповідальності та громадянської активності.

Висновки до розділу 4

Проведений аналіз зарубіжних наукових джерел надав можливість виявити широкий спектр досліджень щодо колективного впливу у публічному управлінні. Теоретико-методологічні засади формування та розвитку колективного впливу автором дисертації були узагальнені, що надало можливість визначити основні етапи його розвитку, які пов'язані із процесами організації колективної діяльності в контексті психологічного впливу (1983 р.); колективним оцінюванням проблем та розвитку партнерства, де домінуючим є соціальний вплив (2000 р.); розробкою концепції колективного впливу, яка включає різні види впливів (2004-2006 рр.); налагодженням спільної співпраці на основі координаційного впливу (2007-2010 рр.); виникненням мережевого управління та впливом соціальних систем (2015-2018 рр.); формуванням новітньої концепції колективного впливу, впливом інновацій на соціальних змін задля системних перетворень (2019 р. по т.ч.).

В зарубіжних джерелах колективний вплив розглядаються в контексті: впливу спільної діяльності; впливу колективної дій; впливу лідерства; впливу на

досягнення соціального прогресу; впливу на подолання фрагментації у побудові спільних зусиль; впливу на планування та розвиток громад; оцінки та вимірювання впливу; впливу координації та навчання учасників колективних ініціатив; впливу соціальних інновацій на вирішення проблем; впливу міжсекторальної співпраці та партнерської взаємодії; об'єднання колективних інтересів; впливу на досягнення системних змін; впливової функції опорних організацій: керування стратегією колективного впливу; запровадження спільних методів вимірювання колективного впливу; формування громадського ставлення; врахування переваг та недоліків попередньої політики; сприяння мобілізації фінансів; впливу на зміни культури мислення та моделі поведінки; впливової функції лідерів; дотримання справедливості; визначення основних інструментів та ресурсів для системних змін; проєктування спільних зусиль; формування довіри; інтегрованого підходу до змін.

Аналіз наукових зарубіжних джерел продемонстрував наявність декількох понять щодо визначення форм побудови взаємовідносин в межах підходу колективного впливу, які використовуються в різних публікаціях як синоніми: колективний вплив, колективна діяльність, колективна дія, колективна ініціатива, спільна взаємодія, спільна діяльність, спільна побудова взаємовідносин, партнерство, спільне проєктування, організаційна форма співпраці, міжсекторальна взаємодія, міжсекторальні взаємовідносини.

За результатами проведених розвідок, автором дисертаційного дослідження систематизовано наукові теорії, концепції, погляди, які є основною теоретичною моделі і практики колективного впливу: теорії (теорія колективного впливу; теорія колективної поведінки; теорія колективних дій; соціальна теорія; теорія мереж; теорія рефлексивних дій; теорія соціальних інновацій; теорія неофункціоналізму; теорія змін; теорія дії; теорія програми колективного впливу; теорія дій громадської коаліції); концепції (колективної впливу; подій та відносин в організації; багаторівневого управління); моделі (взаємозалежного прийняття рішень у соціальних мережах; реалізації теорії змін); підходи (таксономічний; партисипативний; діяльнісний).

У зарубіжних науково-прикладних джерел колективний вплив розглядається

як складна структура співпраці, де основними формами побудови взаємодії виступають залучення та партнерство. У концептуальному вимірі представлено інтегрований цикл спільних змін, який включає рівні та етапи реалізації ініціатив колективного впливу. Показано, що серед науковців та практиків усталеним є погляди на ключові структурні елементи ініціативи колективного впливу: порядок денний; спільна система вимірювання; спільний план дій для взаємодоповнюючих заходів; постійна комунікація; опорна організація.

Узагальнення зарубіжних наукових та прикладних розробок, продемонструвало відмінність поглядів щодо розуміння інструментів, методів, процедур, способів, прийомів та технік колективного впливу. Здебільшого, інструменти колективного впливу тлумачаться у більш широкому сенсі та включають різноманітні методи, які засновані на прийомах, способах та техніках впливу та передбачають логічну послідовність спільної діяльності. Акцентована увага на потребі удосконалення методичного підґрунтя для реалізації колективного впливу, уточнення змісту методів та їх співвіднесення з рівнями та етапами інтегрованого циклу спільних змін.

Автором дисертації на основі аналізу наукових, статистичних та методичних джерел систематизовано методи колективного впливу, представлено їх співвіднесення з етапами інтегрованого циклу спільних змін, зокрема: на першому, підготовчому етапі; на другому етапі, який орієнтований на створення основ для змін; на третьому етапі спільних змін, який полягає у формуванні спільного бачення; та на п'ятому етапі, що пов'язаний із системними трансформаціями. На основі узагальнення зарубіжних поглядів виявлено тенденцію до розширення спектру методів та інструментів колективного впливу у практичному вимірі та вказано на доцільності їх використання на різних етапах реалізації колективної ініціативи, зокрема у частині: співпраці; діагностики громад для висування ініціативи; оцінці потреб та визначені ресурсів громади; організації спільної роботи; оцінки та вимірювання колективного впливу; поширення колективного впливу; формуванням навчальної екосистеми колективного впливу.

У зарубіжній практиці підхід колективного впливу є широко застосовний при

вирішенні соціальних проблем та об'єднує зусилля різних секторів. У змісті колективного впливу виокремлено поєднання соціального, комунікативного, інформаційного, організаційного, соціально-психологічного та публічноуправлінського впливів. Аналіз зарубіжного досвіду надав можливість виявити основні принципи колективного впливу у практичному вимірі, до яких віднесено: розробка та впровадження ініціативи з пріоритетом на наявні ресурси і інновації; залучення учасників спільноти до спільної діяльності; вивчення даних та навчання; формування культури взаємовідносин, що сприяє розвитку довіри та поваги між учасниками; налаштованість до місцевого контексту.

Узагальнення кращих практик колективного впливу таких країн як: Австралія, Африка, Канада, США, надало можливість виявити ряд його переваг, зокрема в частині: відходу від традиційних моделей побудови співпраці; вирішення складних соціальних проблем; структури колективного впливу; спільного підходу до вирішення проблеми та усунення її першопричин; здійснення соціальних змін; реалізації проєктів та програми колективного впливу. Встановлено відмінність підходу колективного впливу від інших форм партнерства та взаємодії: ініціатива висувається з боку спільноти або громадської коаліції; систематична співпраця з громадою; високий рівень сформованості мережі лідерів; спільне вирішення соціальних проблеми; створення простору для обміну думок.

Аналіз досвіду зарубіжних країн продемонстрував відсутність єдиного підходу до вимірювання та оцінки колективного впливу. Критерії до вимірювання та оцінки впливу визначаються індивідуально в межах окремої ініціативи колективного впливу з урахуванням рамок співпраці та меж втручання впливу. Вивчення зарубіжної практики надало можливість визначити спільні риси процесу вимірювання та управління колективним впливом, які є притаманними для більшості колективних ініціатив, зокрема: визначення спільних цілей; визначення потенційних учасників та з'ясування їх ролі; методологія оцінки та вимірювання; вироблення індикаторів для вимірювання соціального впливу; критерії вимірювання і оцінки впливу, масштаб втручання та системні зміни.

Виявлено переваги колективного впливу у глобальному вимірі. Відзначено,

що глобальні колективні ініціативи мають відмінності від місцевих ініціатив, що визначаються у фокусі, масштабі впливу, цільовій аудиторії. Колективний вплив у глобальному вимірі передбачає розвиток партнерства з урядами, бізнесом та громадянським суспільством для здійснення інноваційних системних змін. Глобальні колективні ініціативи створюють індивідуальні програми для вирішення нагальних проблем, які засновані на моделі колективного впливу. Ці партнерства засновані на принципах залучення, вироблення спільної мети, масштабування впливу та розширення меж втручання. Виявлено тенденції до створення глобальної платформи для запровадження моделей соціальних інновацій. Колективний вплив використовується як інтегрований підхід для підтримки трансформаційних рішень при досягненні Цілей сталого розвитку.

Відзначено, що в українській практиці існує потреба у розширенні форм та методів побудови взаємовідносин між органами місцевого самоврядування та суспільством з урахуванням інноваційних підходів. Наголошено, що стимулювання і залучення ініціативних груп, переважно здійснюється через міжнародні програми та проекти реагування на кризу в умовах воєнного стану.

Аналіз нормативно-правових актів, які визначають основи забезпечення національної системи стійкості України та основних засад розвитку громадянського суспільства, виявив потребу у зміні підходу при побудові взаємодії, це стосується: протистояння негативним впливам загроз з боку центральних та місцевих органів виконавчої влади; розвитку у населення культури поведінки на випадок загрози; формування та підтримки спроможності громад під час відновлення; розширення впливової функції з боку громадянського суспільства; налагодження спільної співпраці. Вказано, що побудова взаємовідносин відбувається на основі правового та регулюючого впливу, а також окремих методах впливу. Зазначено, що на національному рівні та на рівні місцевого самоврядування відмічається тенденція до встановлення нової форми взаємодії, в основу якої покладено партнерство та спільну діяльність. Це вказує на потребу у зміні поглядів щодо побудови суспільних відносин через вироблення нового концептуального погляду та розширенні видів впливів, з акцентом на

перевагах колективного впливу.

Для української практики є доцільним запровадження підходу колективного впливу, який продемонстрував свою ефективність у зарубіжних країнах під час вирішення складних соціальних питань. Будуються партнерства, що орієнтовані на соціальний вплив, системні зміни та вироблення соціальних інновацій на рівні громад. Зазначено, що підхід колективного впливу розглядається з позицій найкращих можливостей для розширення співпраці між багатьма зацікавленими сторонами. Акцентовано увагу на низькому рівні довіри з боку мешканців до місцевих органів влади, що є перешкодою до запровадження колективного впливу.

Формування мережі колективного впливу доцільно здійснювати через платформи спільного навчання за участю міжнародних експертів-практиків. В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення громад підхід колективного впливу є застосовним у напрямку: створення та підтримки коаліцій та партнерств; оцінці потреб та ресурсів громади; аналізу проблем та цілей; розробки моделі соціальних змін; розробці стратегічних планів та планів дій з відновлення громад; розбудові мережі лідерів змін; підвищення громадських компетентностей; адвокації; впливу на розробку політик; впровадження соціального маркетингу; формування навичок щодо подачі заявок на гранти; удосконалення процесі прийняття спільних рішень; підтримки життєвого циклу ініціатив; підвищення рівня довіри та відповідальності між учасниками колективного впливу, формування громадянської активності.

Матеріали цього розділу опубліковано та представлено у списку літератури [78; 118; 123; 126-128; 133; 134; 141; 146; 150-152; 132; 468].

РОЗДІЛ 5

ТЕОРЕТИЧНА ТА ПРИКЛАДНА МОДЕЛІ СИСТЕМИ ВПЛИВІВ В ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

5.1. Теоретична модель системи впливів в публічному управлінні

Результати проведених досліджень у попередніх розділах дисертації надали можливість побудувати теоретичну модель системи впливів в публічному управлінні. Теоретична модель складається з двох блоків впливів: перший блок – теорії впливів, другий блок – теорії публічного управління. Кожен із зазначених блоків представлений основними та похідними від них теоріями та видами впливів. Поєднання двох блоків (теорій впливів та теорій публічного управління) теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні є основою розвитку прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні.

Враховуючи проведене дослідження автор цієї дисертації виокремлює наступну теоретико-методологічну основу моделі системи впливів в публічному управлінні.

Перший блок теоретичної моделі впливів в публічному управлінні складають теорії впливів.

Теорія впливу (комунікативний вплив): модель комунікативного впливу (впливовий інструментарій побудови та підвищення ефективності системи комунікативної взаємовідносин між органами влади та суспільством); модель культурних змін, поляризації думок, зміни мислення та поведінки (теорія впливу включає аспекти теорії прийняття рішень та теорії ігор); діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо побудови взаємовідносин з суспільством влади (органи влади наділені владними повноваженнями, прямо чи опосередковано змінюють думки, почуття чи поведінку іншого суб'єкта, сила впливу призводить до змін.

Класичні та сучасні теорії соціального впливу виступають підґрунтям для широкого кола контекстів та вирішення проблем. Домінуючими видами впливів, в

контексті цих теорій, є соціальний вплив, психологічний вплив, соціально-психологічний вплив, інформаційний вплив, нормативний вплив, зокрема: індивідуальна та соціальна ідентифікація (вплив групових норм спрямований на об'єкт впливу, приналежність до спільноти, формування рівня соціальної згуртованості, як результат консолідація суспільства); вирішення складних проблем та попередження виникнення конфліктів; поширення соціального впливу з урахуванням інтересів більшості (переконання, формування нового мислення, уявлення, цінності, ставлення, намірів та поведінки індивіда, новий формат побудови взаємовідносин); соціальний вплив як контроль над інформаційними потоками; підвищення рівня довіри, сприйняття соціальних змін; вплив соціальних змін та прийняття обґрунтованих рішень; соціальний вплив як основа колективної динаміки формування думки; соціальний вплив як державний, регулюючий, цілеспрямований систематичний вплив на суспільні відносини і соціальні інститути, що залежить від соціально-економічні та соціально-психологічні чинників; вплив соціальних технологій для оптимальної самоорганізації та управління соціальними процесами.

Похідні теорії від класичної теорії соціального впливу:

теорія соціальної влади: соціальна структура представлена як безумовна мережа взаємодії; вплив груп населення на досягнення консенсусу; вплив як готовність до взаємодії (залежить від індивідуальних та соціальних норм у суспільстві);

теорія соціального впливу контексті соціальної психології (соціально-психологічний вплив): концепція соціального порівняння (розуміння того як відбувається соціальний вплив; положення в соціальній групі; вплив групового тиску на індивідуальне судження та поведінку); вплив лідерства (готовність підкорятися авторитетній особі або владі);

теорії соціального впливу у зарубіжних дослідженнях систематизовано у тривимірною поєднанні: теорія відповідності (Д. Мілль, Р. Чалдіні); теорія слухняності (Т. Адорно та С. Мілграм); теорія впливу меншості (С. Москові, Немет);

нова теорія соціального впливу: взаємозв'язки між проявами соціального впливу (взаємозалежність між соціальними зв'язками, соціальним дистанціюванням, соціальними нормами, соціальною ідентифікацією, соціальною взаємодією, соціальним включенням та соціальною ізоляцією); соціальний вплив як нова форма впорядкування взаємовідносин держави та суспільства (соціальні технології);

теорія соціально-психологічного впливу: вплив на зміну поведінки та системи мислення (когнітивна, емоційна та поведінкова складова);

теорія впливу соціальних мереж: готовності громадян до прийняття інформації із соціальних мереж та онлайн-мережі; відкритий доступ до соціальної інформації через комунікаційні технології, що полегшує прийняти рішення.

Теорія психологічного впливу (психологічний вплив, соціально-психологічний вплив, міжособистісний вплив, інформаційний вплив, груповий вплив, самовплив):

поведінкова теорія психологічного впливу: психологічний вплив за певних умов і відповідних психологічних технологій стає комунікативним або інформаційним впливом; застосування психологічних впливів з боку держави через правові дозвільні або заборонні методи (змінні, які безпосередньо стосуються уваги, мотивації, пам'яті, особистості, розвитку, емоцій; посилення на будь-який фактор, що впливає або виникає у свідомості та пов'язаний із психічним та емоційним станом людини; психологічний наслідок; психологічні зміни в індивідах або групах, пов'язані з конкретними причинами; вплив наслідки мас-медіа чи нових медіа комунікації); розширення видів психологічного впливу з боку держави: оперативний і стратегічний вплив; аналітичний і конструктивний впливи; комунікативні адресні впливи (звернення, вимога, залучення, розпорядження, наказ тощо); психологічний вплив з метою корекції поведінки; протидія деструктивному інформаційно-психологічному впливу; перевірка маніпуляції в поведінковому державному управлінні (попередження маніпулювання соціальними медіа для поширення дезінформації); структурно-функціональна модель стилю мислення суб'єкта державно-управлінської діяльності, заснована на

зворотному впливі від громадянського суспільства; вплив менталітету на процеси державотворення, зміна культури побудови взаємовідносин;

теорії самокатегоризації: нормативний вплив, переконання, впливу, ідентифікація індивіда, самовплив, соціальна згуртованість; міжособистісний та інформаційний вплив як противага впливу групи.

Сучасна теорія інформаційного впливу є похідною теорій соціального і психологічного впливів: забезпечення протидії дезінформації, пропаганді, маніпуляції, дотримання прав людини (залучення зацікавлених сторін: громадянське суспільство, держава, міжнародні організації та ін); формування комунікаційної стратегії держави заснованої на теорії впливу та психологічних когнітивних теоріях, перетворення демократичних вразливостей на сильні сторони, прийняття підходів системного мислення, посилення критичного мислення, використання наявного потенціалу та ресурсів; інформаційна діяльність як вплив на свідомість індивіда; комунікативна діяльність в державному управлінні з позицій формуючого впливу; комплексна система державного управління інформаційно-психологічною безпекою України; вироблення правового регулювання впливами в соціальних мережах; правове регулювання щодо участі в розповсюдженні соціальної інформації з боку приватних компаній; протидія загрозам інформаційній безпеці, підтримка інформаційними засобами та заходами соціальної та політичної стабільності, оборони держави, дотримання прав людини; протидія дезінформації.

Теорія комунікативного впливу ґрунтується на наукових і методологічних досягненнях теорій соціальних і психологічних впливів: досягнення балансу між побудовою стосунків для отримання результатів (створення простору та спеціальних умов для сприйняття; суспільна комунікація передбачає впливову функцію з боку публічного управління для підвищення рівня залучення громадян; комунікації як дієвий інструмент уряду для організації державного сектору з врахуванням соціальних контекстів задля формування повідомлень задля підтримки стійких відносин з різними групами громадян); стратегічні комунікації для впливу на суспільство відповідно до з урахуванням цінних орієнтирів держави;

ієрархія впливів у структурі державного управління; проактивні, регулюючі та інклюзивні комунікації (адаптація інформації до різних контекстів впливу); ефективна комунікація як розвиток демократичних засад з боку уряду (підтримка стійких відносини з громадянами; довгостроковість партнерства; участь громадян при виробленні державної політики та вплив на державну політику); налагодження комунікацій у громаді в умовах воєнного стану та своєчасного інформування.

Теорія політичних впливів як похідна теорії соціального та психологічного впливу (соціальний вплив, психологічний, комунікативний вплив, соціальний вплив): політичний вплив на думки, поведінку та дії інших; взаємовпливів між політичними партіями та органами публічного управління, громадськістю та установами; вплив онлайн-технологій на політичну поведінку та прийняття рішень; політичний вплив на суспільство (розробка політичних параметрів сталого розвитку); встановлення адміністративного порядку денного, формування способу роботи адміністративних установ, визначення адміністративних рішень і результатів на основі політичного впливу; політична комунікація (мобільність і оперативність подачі інформації та має декілька способів передачі політичної інформації через ЗМІ, ЗМК, громадські організації, рухи, населенням).

Теорія вибіркового впливу (маніпулятивний вплив; вплив на прийняття рішень): ефект масової комунікації (реакція залежить від субкультурної ідентичності та соціальних відносин у спільноті).

Теорія рольового моделювання впливів: рольові моделі як спосіб мотивації людей ставити та досягати цілі у колективному впливу.

Модель ієрархії впливів: індивіди колективно впливають на формування цінностей та норми на рівні соціальних систем.

Теорія колективного впливу (колективний вплив, соціальний вплив): соціальні зміни на рівні громади, вирішенні складних соціальних проблем на основі колективного впливу (формування порядку денного, вимірювальна система впливу, налагодження комунікації, запровадження взаємопідсилюючих заходів; вплив лідерства; спільна діяльність).

Теорія соціального впливу як теоретичне підґрунтя колективного впливу

(колективний вплив; соціальний вплив; психологічний вплив; соціально-психологічний вплив; комунікативний вплив): формування моделі поведінки та культури мислення у учасників колективного впливу; розвиток партнерства (соціальний вплив, системні зміни, вироблення соціальних інновацій на рівні громад, в т.ч. в умовах воєнного стану та повоєнний період).

Теорія змін: побудова системи зв'язків між програмною діяльністю та результатами в контексті колективного впливу та визначення межі втручання; скерованість розробки обґрунтованих програмних стратегій, що включають об'єктивні дані, аналіз, викладенням припущень, переконання, врахування потенційних ризиків.

Теорія колективної дії, як похідна соціальної теорії (колективний вплив на прийняття рішень): вплив на суспільні рішення та процес прийняття рішень в процесі спільної (колективної) діяльності.

Теорія колективної поведінки (колективний вплив; вплив на формування колективної поведінки): ініціювання проблеми (спільний інтерес до проблеми, ідентичність та приналежності до спільноти, врахування усталених правил, норм та традиції; соціальні зміни).

Теорія мереж (мережевий колективний вплив; вплив мережевого управління): мережеве управління посилює масштаб соціальних змін та розширює мережу учасників колективного впливу та призводить до системних змін.

Теорія соціальних інновацій (вплив інновацій; взаємообумовленість колективного впливу та інновацій; вплив колективних зусиль): процес здійснення соціальних змін (вироблення нового продукту або послуги); нових підхід до вирішення соціальних проблем; зміни у поведінці та мисленні людей, їх ставлення до процесів колективного впливу на зміни.

Теорія міждержавного підходу: застосовність процесів колективного впливу з урахуванням євроінтеграційних тенденцій (поширення колективного впливу у глобальному вимірі).

Теорія неофункціоналізму: ефективна реалізація колективного впливу можлива на рівні громади або спільноти, тенденції глобального впливу можуть

нівелювати соціальні проблеми на місцях.

Теорія дій громадської коаліції (колективний вплив; вплив спільної діяльності; вплив на залучення громадськості; вплив громадської коаліції): структурована співпраця учасників колективного впливу для вирішення проблем.

Теорія рефлексивних дій: поєднання дій та рефлексії в процесі спільної діяльності (психологічний вплив; колективний вплив).

Другий блок теоретичної моделі впливів системи впливів в публічному управлінні складають теорії публічного управлінні.

Теорія публічноуправлінського впливу: публічноуправлінський вплив є основою розвитку всіх інших видів впливів в публічному управлінні та адмініструванні; проявляється в економічному та адміністративному вимірах; формування стимулів до побудови взаємовідносин.

Теорія державного управління (публічноуправлінський вплив на економіку; вплив державного управління; державноуправлінський вплив; цілеспрямований вплив): закономірності розвитку суспільних явищ, пояснення їх функціонування в контексті теоретичної системи державного управління; вплив державного управління на економіку у правовому вимірі на основі інноваційних складових в процесі розробки та прийняття управлінських рішень; державний вплив на суспільний розвиток, підтримка громадянського суспільства та його інституцій; системоутворюючий державний вплив на суспільний розвиток.

Теорія адміністративного впливу: колективна дія, проявом якої є досягнення результату та реалізація поставлених цілей з високим ступенем раціональності управлінської діяльності; універсальність адміністративного впливу (спонукання до організаційної діяльності на основі участі або співучасті; спільної діяльності різних груп; людських і фінансових ресурсів для досягнення цілей певної групи; керівництва, координації та контролю; діяльності виконавчої влади; використання людських та матеріальних ресурсів для досягнення визначених цілей; колективної діяльності для формування бажаної моделі поведінки об'єкта управління); цілеспрямований вплив на суб'єктів правовідносин (досягненням суспільних цілей шляхом застосування адміністративних методів впливів державного управління на

суспільні процеси (владний та адміністративний впливи).

Теорія держави і права (правовий вплив; вплив на суспільне життя; вплив правових заходів на свідомість і поведінку; ціннісно-орієнтаційний вплив): узагальнення державно-правової практики (закономірність розвитку держави і права, сукупність положень узагальнюючого характеру).

Теорія систем: цілеспрямований вплив між двома системами (динамічна взаємодія різних впливів; вплив підсистем; вплив внутрішнього та зовнішнього середовища; вплив стратегій втручання; вплив системи; вплив інформаційних потоків; вплив на керовану систему; системний аналіз).

Системний підхід ґрунтується на розумінні публічного управління як набору взаємопов'язаних частин, які отримують вхідні дані організовано впливають на них та виробляють певні результати.

Теорія соціальних систем: встановлення комунікацій між різними групами прийняття рішень (партнерська форма взаємодії, прийняття спільних (колективних рішень); соціальна згуртованість, консолідація суспільства).

До другого блоку теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні віднесено: теорію динамічних систем; теорію систем розвитку; теорію світових систем (WST); теорію системної факторіальної технології (SFT); теорію систем розвитку кар'єри (система кар'єрного впливу); теорію зацікавлених сторін Фрімена (1984 р.) як допоміжна теорія для пояснення відносин організації з її оточенням (вплив зацікавлених сторін і ефективність місцевого самоврядування); теорію Вольфганга Бальцера (1982 р.) (потенційна модель; структурні моделі; теоретичні; часткові; реальні; математичні; нематематичні; вимірювальні моделі; просторово-часові моделі); теоретичну модель передачі знань.

Теоретична модель системи впливів в публічному управлінні включає окремий блок економічних впливів, які визначаються в межах економічної теорії, яка виступає підґрунтям для висування різноманітних підходів до державного регулювання економікою та визначення меж державного втручання в економічні відносини. Проявом економічного впливу в публічному управлінні є широка участь держави в економічному розвитку та вплив на виробничі процеси.

Вплив якості публічного управління на економіку співвідносять з такими теоріями як: теорія публічного управління (посилення ролі держави при досягненні соціально-економічної справедливості; зростання економічної функції публічного управління та розширення сфери її впливу); теорія суспільного вибору та політичної економії (визначення впливу якості державного управління через співвідношення між державними витратами та економічним зростанням; складність структури державного управління може мінімізувати досягнення соціального блага); теорія державних витрат (взаємозв'язок між державними витратами та економічним зростанням); нова інституціональна економічна теорія (включає теорій про визначальні фактори економічного зростання та розвитку; характеризується сталістю структури економічного інституту для визначення меж втручання економічного впливу; підвищення підзвітності та прозорість на всіх рівнях управління); теорія зростання (роль публічного управління визначається складовими економічного впливу, який змінює фактори економічного зростання та розвитку); неокласична теорія зростання (поєднання багатьох факторів, що визначають економічне зростання у довгостроковій перспективі; зростання продуктивності; ефективне використання державних ресурсів залежить від стимулюючих програм громадських організацій, які зосереджуються на забезпеченні зобов'язань та реалізації політики для соціального добробуту).

В межах економічної теорії виокремлюються наступні види впливів: вплив державного регулювання; вплив державного втручання; регуляторний вплив; інвестиційний вплив; економічний вплив як елемент структури механізму державного управління; державний вплив на економічні процеси; регулюючий вплив держави на економіку; адміністративно-регулюючий вплив; адміністративно-правовий вплив; опосередкований вплив на економічні процеси; вплив публічного управління з позицій соціально-економічної дієвості; реагуючий вплив; стимулюючий вплив на розвиток економіки; економічна модель розвитку як вид організаційно-правового впливу; державно-правовий вплив на економічні відносини; державний вплив; вплив ефективної економічної моделі розвитку (рис. 5.1).

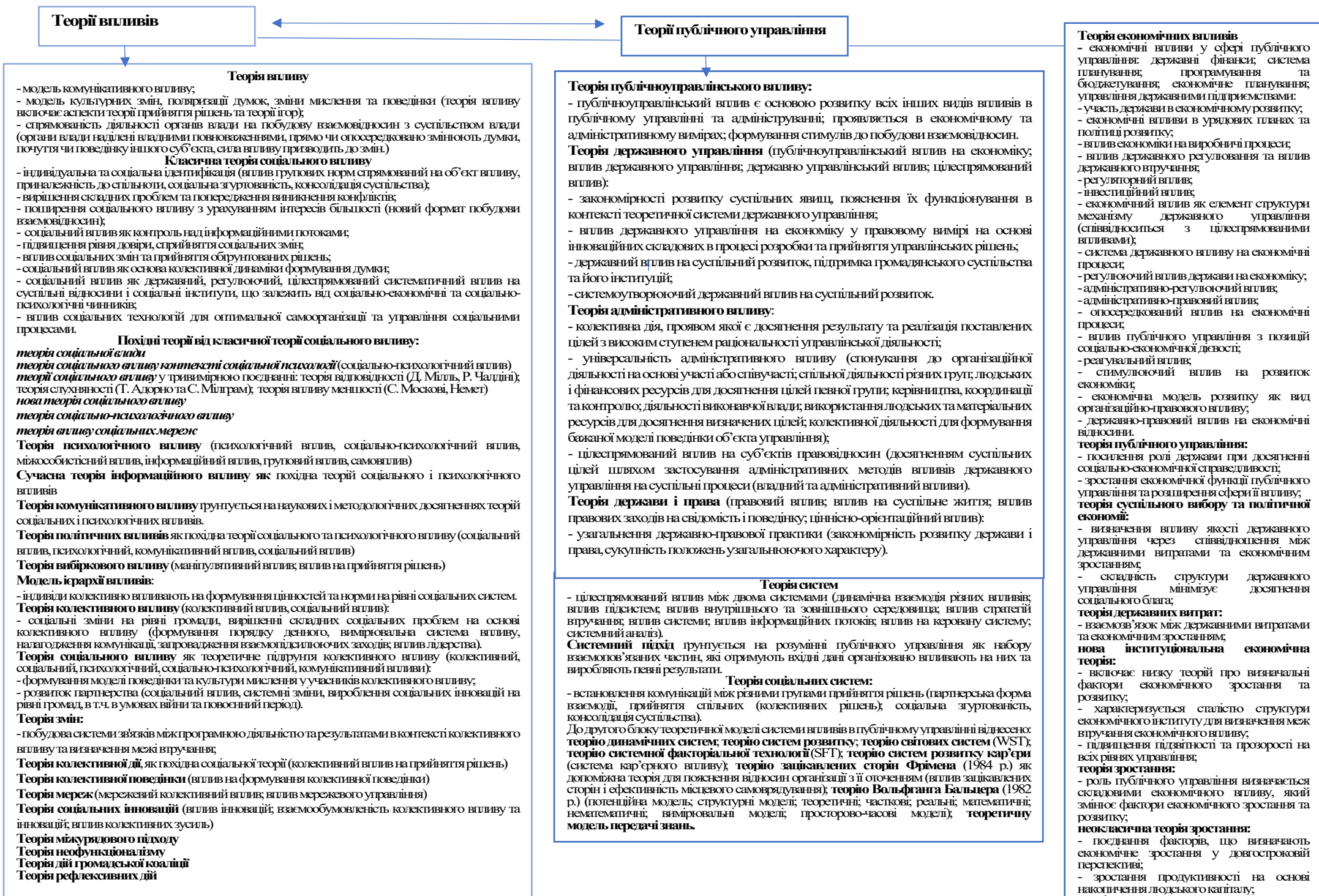

Рис. 5.1. Теоретична модель системи впливів в публічному управлінні (авторська розробка)

Представлені теоретичні блоки моделі системи впливів в публічному управлінні та їх види впливів можуть бути визначені як теоретичне підґрунтя для виробленні нормативно-правових актів та програм розвитку на всіх рівнях управління у практичній площині щодо побудови взаємовідносин між органами влади та суспільством. Це стосується розширення видів впливів, як з боку суспільства, так і з боку органів влади.

Підсумовуючи зазначимо, що результати проведених досліджень у попередніх розділах дисертації надали можливість побудувати теоретичну модель системи впливів в публічному управлінні, яка складається з двох блоків впливів: перший блок – теорії впливів, другий блок – теорії публічного управління. Кожен із зазначених блоків представлений основними та похідними від них теоріями та видами впливів. Поєднання двох блоків теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні є основою розвитку прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні.

Окремий блок в теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні складає блок економічних впливів, які визначаються в межах економічної теорії, що виступає підґрунтям для висування різноманітних підходів до державного регулювання економікою та визначення меж державного втручання в економічні відносини. Вплив якості публічного управління на економіку співвідносять з такими теоріями як: теорія публічного управління; теорія суспільного вибору та політичної економії; теорія державних витрат; нова інституціональна економічна теорія; теорія зростання; неокласична теорія зростання.

Представлені два теоретичні блоки (теорії впливів та теорії публічного управління) моделі системи впливів в публічному управлінні та їх види впливів можуть бути визначені як теоретичне підґрунтя для виробленні нормативно-правових актів та програм розвитку на всіх рівнях управління у практичній площині щодо побудови взаємовідносин між органами влади та суспільством. Це стосується розширення видів впливів, як з боку суспільства, так і з боку органів влади.

5.2. Вплив воєнного стану на суспільство і систему публічного управління

Окремі види впливів стосуються впливу війни на людину та всю систему публічного управління та адміністрування. В низці публікацій йдеться про декілька видів впливів, які найбільш чітко проявляються під час війни. Так, М.М. Орос (2023) акцентує увагу на психологічних конфліктах, які проявляються під час сучасних війн. Ці впливи більше проявляються на рівні психіки та свідомості населення, оскільки люди переоцінюють цінності, свої досягнення, здобутки. Аналізуючи вплив війни на суспільство, М.М. Орос зосереджується на посттравматичному стресовому розладі, який проявляється у людей внаслідок станів безнадійності, безпорадності і депресії. Визначаються небезпечність таких станів, оскільки людина проходить декілька стадій: 1 – шок (до однієї доби) – людина не вірить в те, що сталося, фактично заперечуючи ситуацію; 2 – адреналіновий період (триває тиждень) – піднімається активність людини. Вона вважає що може все. Цей період характеризується активною взаємодопомогою, але з відчуттям спустошення і виснаження; 3 – спустошення, за яким слідує відчай, паніка і триває довгий період; 4 – плато, людина починає адаптуватись до ситуації, розуміючи, що зміни швидко не відбудуться, треба працювати і бути ефективною; 5 – ненависть до тих, хто живе в небезпечному місці, мирним життям [168].

Інші автори (Х. Шевченко, 2022) також наголошують на психоемоційному стані людей під час війни, оскільки такі стани стосуються неконтрольованої агресії, депресивних станів, тривожності, що формуються на фоні переживання втрати близьких, дому, ідентичності [290].

Н. Меркулова (2023) наводить офіційні дані, за якими внаслідок воєнних дій на Україні травмовані психологічно діти, особливо ті, які постраждали від обстрілів. У 75% дітей виявляють симптоми травми психіки (за результатами дослідження Gradus Research), що викликано втратою батьків та рідних, руйнуванням домівки, складності адаптації в інших країнах тощо [160].

Відповідно до даних з публікації Recovery Center щодо зміни оцінки проблем

психологічного здоров'я кожна п'ята людина матиме наслідки для психічного здоров'я, а у кожній десятій людині будуть хвороби середньої та важкої тяжкості [36]. За результатами інших досліджень за 2023 рік [31] основна роль жінок під час воєнних дій стала піклування про рідних.

У статті Н. Сохор, О. Ясній, О. Смашна, Н. Гашімова (2024), з посиланням на експертів, наведено, що психологічної допомоги під час війни потребуватимуть 40–50 % населення, зокрема по окремих групах – це: 1,8 млн військових і ветеранів; 7 млн – літні люди; 4 млн. – діти та підлітки. Є прогнозні дані, за якими на первинній ланці надання медичної допомоги з питань психічного здоров'я буде 27 млн звернень. Найбільш вразливою групою є молодь, оскільки під час воєнних дій психічних травм зазнали 75 % населення, яким до 18 років. Такий стан вважається негативним для економічної безпеки країни [260].

У 2022 р. за даними досліджень психологічного стану населення під час війни було виявлено, що незалежно від війни суб'єктивна оцінка благополуччя була високою 6,7 бала з 9 максимальних шкали оцінювання. За даними ООН у грудні 2022 р. більше 22% постраждалих від війни людей мали розлади психічного здоров'я (депресії, тривога, посттравматичні стресові розлади та інші розлади). 9 % людей перебувають у важкому або середньому стані важкості психічного здоров'я, це кожна десята людина. У 2023 р., відповідно до даних ВООЗ 12% опитаних зазначили про проблеми з психічним здоров'ям у їхніх рідних. Особливо це помітно в регіонах, де відбуваються активні воєнні дії. У 2024 році, за даними «WHO 2024 Emergency Appeal: Ukraine» 9,6 мільйонів мають ризик психічного розладу, а 3,9 мільйони мають середні та важкі симптоми. Втім, результати соціологічного опитування соціологічної служби Центру Разумкова (19-25 січня 2024 р.) показали більш оптимістичні результати щодо покращення психологічного стану у порівнянні із датою повномасштабного вторгнення. За іншими даними 52,7% осіб потребують психологічної допомоги, оскільки мають симптоми тривоги - 54,1%, депресію 46,8%, безсоння - 12,1% [36].

З боку держави для подолання цих проблем було запроваджено Комунікаційну кампанію Всеукраїнської програми ментального здоров'я [278].

Основне гасло програми – «Відновимо людину – людина відновить все». Ця Всеукраїнська програма ментального здоров'я «Ти як?» має на меті сформувати новий якісний підхід до надання послуг у сфері психосоціальної підтримки, а також виробити культуру піклування про ментальне здоров'я. Загалом йдеться про якісну систему надання послуг. Така позиція ґрунтується на даних, що 80% населення мають стрес і знервованість, що стало буденністю. В основі Програми ідея, що людина може самотійно впоратись з психологічними проблемами, але для цього слід сформувати щоденну звичку турбуватись про ментальне здоров'я [278].

Комунікаційна кампанія в цьому контексті спрямована на формування умінь щодо самодопомоги в реаліях війни. Така самодопомога потрібна як дорослим, так і дітям. Вважається, що більшість людей можуть піклуватись про себе і про близьких самотійно [278].

Інший блок стосується різних форм надання психологічної допомоги. Так звана «перша лінія контакту» - це сімейні лікарі, які мають замінити і психолога і психотерапевта. Тут задіяне Міністерство охорони здоров'я, Міністерство соціальної політики, а також громади сприяють формуванню Центрів Життєстійкості для діалогу, відновлення, бесід тощо. Міністерство освіти і науки інтегрує в освітній процес формування навичок управління власними емоціями, а також змінюється підхід до підготовки фахівців. Міністерство внутрішніх справ спрямовані на надання допомоги постраждалим через роботу психологів Державної служби з надзвичайних ситуацій і Національної поліції. Міністерство економіки зосереджене на формування нової бізнес-культури щодо підтримки ментального здоров'я на робочому місці [278].

Ця програма запроваджується як партнерство між урядом, громадськими організаціями: BOOЗ, USAID, UNICEF, Міжнародна організація з міграції, Міжнародний медичний корпус, Світовий банк, Лікарі без кордонів, ПРООН [278].

Окремою сферою впливів війни є право на приватність. Дослідження Української Гельсінської спілки з прав людини показало, що за перший квартал 2024 року було зареєстровано 202 провадження за порушення недоторканності приватного життя, які відкрили органи досудового розслідування. У 2023 році –

422 провадження, а у 2022 році – 164 провадження. Такий стан пов'язаний зі зростанням усвідомлення громадянами механізмів захисту власних прав. Втім, у 2023 році до суду надійшло 24 провадження, а тільки в 6-ти з них суд виніс обвинувальний вирок [34].

В.В. Бігун, Т.К. Дацюк, І.І. Присяжнюк (2023) наголошують на актуальності проблем розвитку правової системи під час воєнних дій та громадянських заворушень. Зауважується, що правова система з початку воєнних дій трансформується, зокрема в таких питаннях як: державний суверенітет; верховенство права; дотримання прав і свобод людини; інтеграційні заходи у сфері права; вплив змін і правових основ на суспільний розвиток. Пріоритетом з цього переліку вважається верховенства права та прав людини [15].

Дотримання прав людей з інвалідністю під час війни досліджували громадська спілка «Ліга Сильних» та Харківська обласна фундація «Громадська Альтернатива», які підготували моніторинговий звіт щодо дотримання прав людей з інвалідністю під час війни, де зазначено основні проблеми, зокрема: непристосованість укриттів; недоступність модульного житла; складнощі доступу до інформації; поганий доступ до медичної допомоги (кожен 5-ий житель не може отримати медичну послугу за даними ВООЗ), але, як зауважується, і деокупація не змінила умови надання стаціонарного лікування для людей з інвалідністю; обмежений доступ до отримання освіти; труднощі в отриманні реабілітаційних послуг тим, хто виїхав; евакуація людей з інвалідністю [33].

Також розглядається вплив війни на довкілля. Відповідно до інформації деяких джерел більше 20% природоохоронних територій постраждали від війни, що вплине на майбутнє покоління. Це стосується погіршення екосистеми, природних ресурсів, добробуту держави і суспільства. Підставою для таких висновків в публікаціях є дані Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, зокрема: постраждало 812 об'єктів природно-заповідного фонду площею 0,9 млн га; є загроза знищення Смарагдової мережі України - 2,9 млн га територій; 17 водно-болотних угідь міжнародного значення вважаються в зоні ризику; багатьох руйнувань зазнали водно-болотні угіддя «Архіпелаг Великі та Малі

Кучугури» та «Заплава Сім Маяків»; степова ділянка Джарилгацького національного природного парку на 1588 га знищена повністю; також пошкоджено флору і фауну, занесену до Червоної книги України [35].

Особливої уваги потребують впливи війни на молодь. За результатами досліджень аналітичного центру Cedos за участю дослідницької агенції Info Sapiens за підтримки Представництва Фонду ООН в Україні, Програми розвитку ООН в Україні, Міністерства молоді та спорту України, Міністерства закордонних справ Данії 82% молоді зазнали різних втрат, зокрема щодо: доходу - 36%; психічного здоров'я – 28%; розриву стосунків та розлуки з родиною - 18%; переселення в інші населені пункти - 16%; смерті рідних, близьких - 14%; втрати житла - 6% [32].

Окремі дослідження (А. Дарковіч, М. Савісько, 2023) стосуються дослідження стійкості громад під час війни з врахуванням економічних впливів. В цьому контексті стійкість громад визначається за рівнем економічних показників: чим вище показники, тим вища стійкість громад. Констатується, що є кореляція між часткою власних надходжень громади в загальному обсязі доходів з показниками до війни. Мається на увазі залежність громади від дотацій і субвенцій з державного бюджету. Це, у свою чергу, сприяє готовності громади до кризових ситуацій, оскільки дає можливість громаді мобілізувати фінансові ресурси з податків, зборів та інших джерел. Це також свідчить про автономію громади. Втім, спроможність сільських громад генерувати власні доходи набагато нижча, ніж у міських громадах, які мають на 7% вище доходи [48].

Публічноуправлінські та публічноадміністративні впливи відобразились в ситуації наданні послуг населенню під час воєнних дій. Таку оцінку провели ООН, ПРООН та ще 11 агентств ООН. Авторами є ІМРАСТ Initiatives, Центр сталого миру та демократичного розвитку. За результатами дослідження виявлено наступне: відбулась стабілізація життя населення; відновився доступ до базових послуг на національному рівні; зниження рівня життя спостерігалось взимку 2022/2023; продовжила функціонування система освіти України, для якої навчання в онлайн форматі стало нормою; швидко відновлена доступність медичних послуг; складно адаптуються до ситуації домогосподарств, які вимушені знизити витрати

на лікування та інші потреби; найбільше погіршилися умови домогосподарств у південно-східних та північних регіонах; найбільше зазнали втрат вразливі верстви населення (люди похилого віку, діти, особи з інвалідністю та ін.) [170].

Дані Команди UC.Market (2024) показують основні прогнози розвитку після війни та визначення перспективних галузей економіки. Основною вони вважають сферу підприємництва та великих корпорацій, яких найбільше торкнулись виклики воєнних дій, зокрема – це: зниження попиту населення на товари та послуги; відсутність або суттєве простроченнями оплати; проблеми з фінансуванням, оскільки 40% підприємств потребують додаткового оборотного капіталу, яке не можуть отримати, оскільки обмежено банківське кредитування; логістика, оскільки погано працюють або заблоковані звичні транспортні шляхи; нестача пального; руйнування складських приміщень в наслідок ракетних ударів; відтік робочої сили; корупція; податки. У повоєнний період, вважається, що найбільшій увазі і вкладень буде потребувати інфраструктура [174].

Публікації стосовно адміністративних послуг під час війни [279] показують стійкість процедур. Зазначається, що потребують удосконалення деякі послуги, які мають бути розвинені для реалізації при безпекових викликах, зокрема: встановлення особи за умов втрати всіх документів, а також закритті низки реєстрів (демографічні та ін.); зупинення послуг, які надавались з використанням державних реєстрів (реєстрація бізнесу, нерухомості тощо, реєстрація/декларування місця проживання; закриття більшості послуг центрів надання адміністративних послуг; нестабільна робота застосунку «Дія» [279].

Центр демократії та верховенства права висвітлює потреби змін соціальних платформ і користувачів під час війни. З посиланням на дані мережі ОПОРА за 2023 рік соціальні мережі стали основним джерелом новин для 77,9% населення. Також – це основний канал і для медіа., оскільки у «Суспільного» 524 тис. читачів, Facebook – 313 тис. [261].

Зарубіжні фахівці (США) досліджують проблеми війни і яким чином вона впливає на населення. Стверджується, що війна завжди була силою змін між країнами та всередині суспільства. Відносини між суспільством і війною є

циклічними, оскільки війна впливає на мову, якою користуються люди, на те, як називаються місця, і заохочує соціальні зміни. Незважаючи на те, що війна є переважно руйнівною силою, вона змушує всіх людей робити внесок у суспільство, іноді нетрадиційними способами. Основне, що формує війна – це групова згуртованість і культура, які є ключовим фактором, що викликає у населення бажання боротися. Найбільш важливою постає інформаційна війна через взаємозв'язок між суспільним сприйняттям війни та здатністю країни вести війну. Інформаційна війна важлива для деморалізації ворогів [461].

Ch. Fiedler (2023) наголошує, що переживання конфлікту часто позитивно впливає лише на політичну участь, а соціальна і політична довіра та ідентифікація і співпраця між групами знижуються. Воєнний конфлікт впливає на соціальну згуртованість і соціальну структуру суспільства. Соціальна згуртованість на теперішній час є концепцією, яка привертає широку увагу науковців, а також політики через ключове значення, яке приписується їй щодо великої різноманітності результатів, включаючи розвиток і мир. Соціальна згуртованість визначається як вертикальні та горизонтальні відносини між членами суспільства та державою, які утримують суспільство разом [388].

Концепція соціального капіталу, і сам соціальний капітал, асоціюється із соціальною довірою, і охоплює кілька елементів соціальної єдності (соціальна та політична довіра, громадянська та політична участь), а також додаткові характеристики (альтруїзм, неформальні соціальні взаємодії, соціальні контакти, норми). Спільним для більшості концептуалізацій є зосередженість на довірі, соціальних контактах і членстві в соціальних організаціях, тому можна стверджувати, що значна частина соціального капіталу зосереджена на підмножині соціальної згуртованості, а саме на аспектах довіри та співпраці [388].

J. Barceló (2021) робить опис довгострокового впливу війни на громадянську активність. Стверджується, що: війна може збільшити післявоєнну участь у громадських організаціях; збройні конфлікти негативно впливають на відчутні фактори, такі як інвестиції, доходи та споживання окремих осіб; менш відчутні елементи, такі як психологічне благополуччя та соціальна довіра; конфлікт може

стимулювати інституційні зміни та іншим чином змінити соціальні переваги; вплив насильства під час війни посилює просоціальну поведінку; формування громадянської активності через наполегливість всередині окремих осіб, яка формується через травматичний досвід і трансформації в масштабах спільноти, такі як колективна пам'ять та інститути; вплив війни на психологію людей свідчить про те, що ті, хто пережив травму, навіть через багато років після подій, часто страждають від широкого спектру проблем фізичного та психічного здоров'я, таких як зниження фізичного благополуччя та ознаки посттравматичного стресового розладу, включаючи тривогу та депресію [317]. Це, у свою чергу, пов'язано з безнадійністю щодо майбутнього, почуттям загрози та соціальною замкнутістю, що призведе до зниження рівня громадянської активності [317].

С. O'Reilly, Benjamin Powell (2015) зосереджують увагу на зростанні уряду під час війни. Вони зазначають, що війни знищують життя та капітал, поки вони ведуться, але їхній вплив на людей може тривати в довгостроковій перспективі, якщо вони змінять інституційне середовище країни. Інституції є важливою фундаментальною причиною економічного розвитку, оскільки забезпечують: права приватної власності; верховенства права; середовища економічної свободи для сприяння довгостроковій перспективі; зростання [490].

С. O'Reilly, Benjamin Powell (2015) стверджують, що кризи впливають як на інтереси, так і на ідеї. Кризи можуть призвести до змін у політиці, оскільки певні групи можуть втратити частину своєї легітимності, а керівні особи можуть бути готові спробувати нові засоби захисту. Відповідно, кризи можуть порушити політичну рівновагу, змінивши владу зацікавлених інтересів або змінивши уявлення людей про те, як влаштований світ і яку політику має приймати уряд [490]. Війна розглядається як одна з основних форм кризи, яка може вплинути на силу груп інтересів та уявлень людей про належну роль уряду. Війни можуть впливати на ідеї інтелектуалів, щоб сприяти створенню соціальних змін зверху вниз, та війна може впливати знизу на уявлення людей про належну роль уряду в інших невійськових сферах суспільства [490].

Це ґрунтується на теоретичних підставах вважати, що війна може або

збільшити, або зменшити розмір і сферу діяльності уряду. Війна може назавжди збільшити розмір уряду. Коли країні несподівано нав'язують війну, ця країна може вважати за необхідне збільшити меню пільг, доступних для ветеранів, щоб сприяти більшому призову, не несучи прямих витрат на ці пільги під час війни. Після війни попит на ці пільги для ветеранів природним чином збільшить державні витрати та податки, хоча тут, на думку авторів публікації, немає жодного зв'язку зі сферою державного регулювання [490].

К.М. Bakke, А.М. Linke, J. O'Loughlin, G. Toal (2018) характеризують динаміку державотворення після війни, яка ґрунтується на оцінці громадянами забезпечення суспільного блага та фізичної безпеки і є показником того, як державотворення сприймається всередині країни. Автори зауважують, що у внутрішньодержавних конфліктах перемога у війні проти держави – це лише початок. Основним завданням для колишніх «учасників війни» є продемонструвати власним громадянам, що тепер вони можуть виконати своє (явне чи неявне) зобов'язання бути «творцями держави». Вони мають переконати своїх громадян, що вони є правителями, які заслуговують на довіру, не лише здатні руйнувати, але й будувати та інвестувати. Якщо цього не зробити, післявоєнна ера буде вражена недовірою та циклами насильства. Основним постає питання щодо пояснення громадянам стосовно потреби довіряти владі післявоєнної держави та встановленого панівного порядку [315].

А. Blick (2020) робить деякі висновки щодо конституційних впливів, зокрема це стосується: формування коаліційних урядів, щоб максимізувати політичний і, відповідно, суспільний консенсус щодо крайніх заходів; перенесення виборів; значне розширення сфери діяльності уряду, включаючи економічне втручання, обмеження особистих свобод; централізація влади; суттєва реструктуризація апарату управління та створення нових міністерств [322].

Підсумовуючи зазначимо, що в українських дослідженнях здебільшого йдеться про психологічні впливи і потребу у наданні допомоги. Ці проблеми лягають на органи місцевого самоврядування, зокрема на посадових осіб, які опікуються питаннями забезпечення життєдіяльності громади і переселених осіб.

Для того, щоб активно управляти цими питаннями мають бути сформовані певні вміння і навички, які ґрунтуються на фундаментальних знаннях.

З боку держави для подолання зазначених проблем було запроваджено всеукраїнську комунікативну кампанію. Отже, застосовані комунікативні впливи для подолання негативних психологічних впливів. Міністерства і громади долучені до створення умов задля психологічних і комунікативних впливів як надання допомоги і послуг населенню. Також виокремлюються правові впливи, які стосуються захисту прав і свобод населення, діяльність судової системи під час воєнних дій, розвитку правової сфери з врахуванням воєнних дій і сучасних реалій, забезпечення прав людей з особливими потребами та інвалідністю. Окремими є екологічні впливи, які стосуються знищення заповідних місць розташування флори і фауни, що є фактично впливом на певну сферу професійної діяльності. Особливої уваги потребують впливи війни на молодь, що призвело до психологічних, соціальних, економічних втрат.

Економічні впливи стосуються умов проживання населення, забезпечення життєдіяльності, роботи підприємств, втрати роботи населенням, відтік робочої сили, зміни умов освіти, руйнування інфраструктури, втрат виробничих площ підприємствами, зменшення купівельної здатності населення.

Отже, в українських наукових джерелах виокремлюються наступні види впливів в умовах воєнного стану: психологічний; правовий (права людини); соціальний; економічний; інформаційний; комунікативний. В українських дослідженнях найбільший акцент робиться на психологічні, соціальні та економічні впливи під час війни. Аналіз зарубіжних джерел дозволив виокремити такі види впливів під час війни: інформаційно-комунікативний (інформаційні війни); політичний; соціальний, що впливає на соціальну згуртованість і соціальну структуру суспільства.

В контексті впливів війни на суспільство в зарубіжній науці домінуючою є концепція соціальної згуртованості. Інша концепція соціального капіталу асоціюється з соціальною довірою, що потребує соціальних контактів, членства в соціальних організаціях тощо. В зарубіжних дослідженнях найбільший акцент

робиться на інформаційних, політичних, економічних впливах, а психологічні та соціальні впливи відводяться на другий план. Публічноуправлінські впливи характеризуються в контексті: інституційних змін; формування громадянської активності; зміни структури уряду (збільшення, зменшення тощо); зміни системи пільг; зміни в державотворенні після війни.

5.3. Визначення, види і форми впливів в правових актах України

Аналіз правових актів України показав, що визначення впливу надається тільки в деяких документах, хоча категорія «вплив» широко використовується в різних документах, але не зрозуміло з яким змістом, і в якому сенсі.

Так, в Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (документ чинний, редакція від 04.06.2004) в пп. vii) вплив розуміється як будь-які наслідки запланованої діяльності для навколишнього середовища, включаючи здоров'я і безпеку людей, флору, фауну, ґрунт, повітря, воду, клімат, ландшафт, історичні пам'ятки та інші матеріальні об'єкти, чи взаємозв'язок між цими факторами; він охоплює також наслідки для культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів [98]. В пп. viii) використовується поняття «транскордонний вплив» як будь-який вплив, не тільки глобального характеру, у районі, який знаходиться під юрисдикцією тієї чи іншої Сторони, викликаний запланованою діяльністю, фізичне джерело якої розташоване повністю чи частково у межах району, який підпадає під юрисдикцію іншої Сторони [98]. Важливим є те, що в пп. ix) вважиться поняття «компетентний орган», який є відповідальним за виконання визначених функцій, у тому числі тих, які стосуються впливів. Компетентний орган – це національний орган або окремо призначений для виконання певних функцій з визначеними повноваженнями. До цього залучена також громадськість як фізичні, так і юридичні особи. Фактично мова йде про національний рівень застосування певних типів впливів на рівні органів державної влади.

Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 15.04.2008 № 199 «Про

затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу» [209] затверджено «Порядок застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу», де надано два визначення: психологічний вплив; психотерапевтичний вплив [209]. При цьому психологічний вплив розуміється як вплив, який є вживанням спрямованих дій на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру за допомогою переконання, психологічного переформування або сугестії для формування певної системи уявлень, дій та відношень, які суб'єктивно сприймаються особою як особисто приналежні. Психотерапевтичний вплив тлумачиться як застосування методів, спрямованих на психіку людини, усвідомленого або неусвідомленого характеру за допомогою переконання, психологічного переформування або сугестії для лікування, реабілітації і профілактики розладів здоров'я особи [209].

В Законі України «Про оцінку впливу на довкілля» (документ чинний, редакція від 07.09.2023) в статті 1 «Визначення термінів», в п. 1) вплив на довкілля розуміється як будь-які наслідки планованої діяльності для довкілля, в тому числі наслідки для безпечності життєдіяльності людей та їхнього здоров'я, флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, повітря, води, клімату, ландшафту, природних територій та об'єктів, історичних пам'яток та інших матеріальних об'єктів чи для сукупності цих факторів, а також наслідки для об'єктів культурної спадщини чи соціально-економічних умов, які є результатом зміни цих факторів [223].

Законом України «Про приєднання України до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій» (документ чинний, прийняття від 03.05.2022) [226] ратифікована Конвенція «Про транскордонний вплив промислових аварій», вчинено в Хельсінкі, 17 березня 1992 року з поправками від 19 грудня 2015 року (документ чинний, приєднання від 03.05.2022) [233], де чітко надається визначення впливів як будь-яких прямих або непрямих, негайних або таких, що виникли через проміжок часу, шкідливі наслідки промислової аварії, зокрема для: i) людей, флори і фауни; ii) ґрунту, води, повітря і ландшафту; iii) взаємозв'язку між факторами, зазначеними в підпунктах i) та ii); iv) матеріальних цінностей і культурної спадщини, включаючи історичні пам'ятники. При цьому,

трансграничний вплив тлумачиться як серйозний вплив у межах дії юрисдикції тієї чи іншої Сторони в результаті промислової аварії, що сталася в межах дії юрисдикції іншої Сторони [233].

В Законі України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України» (документ чинний, прийняття від 09.08.2023) вводиться термін «вирішальний вплив» [191], який стосується можливостей юридичних осіб чини вплив на господарську діяльність. Такий вплив визначається як спосіб відносин між суб'єктами господарювання, що характеризується відсутністю в особи, стосовно якої здійснюється вплив, здатності завжди незалежно визначати свою господарську поведінку на ринку [191].

Постанова Кабінету Міністрів України від 4 серпня 2023 р. № 816 «Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» (документ чинний, прийняття від 04.08.2023) [53] затверджено «Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів» [183], де в п. 8 йдеться про оцінку гендерного впливу з урахуванням розвитку територіальних громад, функціональних типів територій, стратегій розвитку територіальних громад відповідного регіону (у разі їх затвердження) в аспекті розроблення проектів регіональних стратегій, які здійснюється на основі оцінки потреб заінтересованих сторін та вигодонабувачів (бенефіціарів) у регіоні. Втім, визначення самого поняття «гендерний вплив» не надається. У п. 9 констатується, що у проекті регіональної стратегії мають визначатись тенденції та основні проблеми соціально-економічного розвитку регіонів, на основі аналізу зовнішніх та внутрішніх викликів, що впливають на регіональний розвиток [183].

В Термінології законодавства станом на 14.09.2023 рік, перелічені вище документи посилання відсутні [277]. Втім, є декілька визначень впливів [275], які було надано в правових актах. Так, в Інструкції, затвердженій Наказом МВС України від 11.12.2017 р. № 1007 «Про затвердження Інструкції з проведення

аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України» (чинний, прийняття від 11.12.2017 р.) вплив визначається як ймовірні (прогнозовані) наслідки реалізації загрози або виникнення інших явищ і чинників, які не становлять загрозу, але можуть вплинути на сферу безпеки державного кордону [201].

Вплив як ймовірні (прогнозовані) наслідки реалізації загрози або фактичного виникнення інших явищ і чинників, які не становлять загрози, але можуть мати негативні наслідки визначається в Постанові Кабінету Міністрів України від 26.01.2022 р. № 59 «Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна» (документ чинний, прийняття від 26.01.2022 р.) [50].

Окремо виділяється термін «вплив на навколишнє природне середовище [274], який визначається як:

- будь-яка несприятлива чи сприятлива зміна в навколишньому природному середовищі, що повністю або частково спричинена виробничими процесами, товарами чи послугами (у Постанові Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 р. № 529 «Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування» (перша редакція документу, прийняття від 18.05.2011 р.) [213];

- будь-яка зміна в навколишньому природному середовищі, яка повністю або частково спричинена продуктом протягом його життєвого циклу (Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 804 «Про затвердження Технічного регламенту щодо встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчої продукції» (перша редакція, прийняття від 03.10.2018 р.) [214].

Окрім того застосовується термін «впливова особа» [276], яка визначається як «керівник підрозділу внутрішнього аудиту, головний ризик-менеджер, головний комплаєнс-менеджер, керівник окремого підрозділу із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, якщо керівник/менеджер не є членом правління, інша особа, професійна діяльність якої має значний вплив на профіль ризику банку (крім члена органу управління, впливової особи)» (Постанова Національного банку України від 30.11.2020 р.

№ 153 «Про затвердження Положення про політику винагороди в банку», документ чинний, редакція від 17.12.2021 р.) [208].

В Постанові Кабінету Міністрів України від 11.03.2004 р. № 308 «Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта» (документ 308-2004-п, чинний, поточна редакція) використовується термін «негативний вплив» в аспекті розв'язання проблеми шляхом державного регулювання. Констатується, що на виконання вимог регуляторного акту впливають позитивні і негативні обставини [202].

Впливи на інтереси держави та їх оцінка стосується низки окремих впливів на: міжнародну торгівлю; злочинність, зокрема економічні злочини; корупційні можливості; зміни надходжень до бюджетів усіх рівнів; тіньову економіку; обсяги інвестицій, у тому числі міжнародні; кількість суб'єктів господарювання, що провадять діяльність у певній сфері; позиції України у міжнародних рейтингах та виконання міжнародних зобов'язань [202].

Вплив на сферу інтересів громадян стосується низки впливів на: зміни споживчого вибору; зміни споживчих цін; отримання інформації споживачами та їх захист; зайнятість, робочі місця; здоров'я, безпеку, права та гідність громадян; екологію; гендерний баланс [202].

Впливи на сферу інтересів суб'єктів господарювання це впливи на: продуктивність та конкурентоспроможність суб'єктів господарювання; інновації та розвиток; доступ до фінансів [202].

В правових державних документах йдеться про різні впливи, але відсутні їх визначення, зокрема є, зокрема, у Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 р. № 1582-р «Про затвердження плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами)» із змінами згідно з Розпорядженнями КМ України № 177-р від 24.02.2023 р. № 827-р від 19.09.2023 р. (документ 1582-2021-р, чинний, поточна редакція – редакція від 19.09.2023, підстава - 827-2023-р) йдеться про внесення змін до правових актів і визначення відповідальні інституції, а саме: РНБО України (за згодою); Мін'юст; Мінцифри;

Міненерго; Мінекономіки; Антимонопольний комітет; Національне агентство з питань запобігання корупції; Верховний Суд (за згодою); Вища рада правосуддя (за згодою); Вища кваліфікаційна комісія суддів України (за згодою); Державна судова адміністрація (за згодою); Конституційний Суд України (за згодою); Національна рада з питань телебачення і радіомовлення (за згодою); Національний банк (за згодою); Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку (за згодою); Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку (за згодою); Держфінмоніторинг; Центральна виборча комісія (за згодою). Також йдеться про посилення спроможності таких інституцій як Антимонопольний комітет, Національне агентство з питань запобігання корупції, Верховний Суд України, Міненерго, Держенергонагляду [206].

Очікувані результати реагування на політичні та економічні впливи «олігархів» стосуються: перевірок суб'єктів господарювання; визначення рівня адміністративної відповідальності в умовах економічної конкуренції; інформації, які відносяться до таємної, отримання її від банків, податкової системи тощо; доступу до автоматизованих реєстрів та інших систем і баз даних; системи оплати праці співробітників та ін.; забезпечення прозорості при розробці правових актів і управлінських рішень та впливу на їх зміст з позицій лобістської діяльності, що передбачає реєстрацію лобістської діяльності та контроль за отриманням лобістами бюджетних коштів; зменшення корупційних ризиків; забезпечення доступу до правосуддя, його цифровізація; безперебійного постачання електроенергії, природного газу та нагляду (контролю) за дотриманням вимог нормативно-правових актів у цих сферах; забезпечення протидії впливу на сферу телебачення і радіомовлення; контролю за фінансовими операціями; протидії корупції з залученням органів державного управління та місцевого самоврядування та їх злагодженої роботи; мінімізація впливу «олігархів» на політичні партії; обмеження у сфері фінансування політичних партій; незалежного інформування про виборчий процес; прозорості публічних закупівель [206].

Закон України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним

із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» (Документ 1780-ІХ, чинний, поточна редакція – редакція від 31.03.2023, підстава - 2849-ІХ) визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання надмірному впливу тих осіб, які мають цей надмірний економічний і політичний вплив на суспільство, з одного боку, а з іншого боку, Закон визначає порядок заходів впливу з боку суб'єктів державного управління до цих осіб для запобігання впливу останніх. Фактично йдеться про два види впливу: з боку олігархів для вирішення власних інтересів; і з боку органів влади для контролю та зменшення подібного впливу [199].

В цьому Законі вплив з боку органів влади стосується наступного: подолання конфлікту інтересів в аспекті злиття політиків, бізнесу, медіа; створення умов для відсутності можливості використовувати політичну владу для збільшення капіталу олігархів; забезпечення національної безпеки України в сферах економіки, політики, інформації; захисту прав і свобод громадян, а також демократії; забезпечення державного суверенітету; унеможливлення маніпулювання свідомістю громадян в аспекті надання недостовірної інформації задля отримання певних ресурсів [199].

У статті 1 «Визначення термінів» надається визначення поняттю «бенефіціар», який здійснює низку впливів: на керівництво або діяльність юридичної особи; на склад органів управління; на процес господарської діяльності. Визначено також форми впливу: реалізація прав контролю, володіння тощо активами або їх часткою; права отримання доходів від діяльності юридичної особи; права впливати на всі складові діяльність юридичної особи [199].

Стаття 2 характеризує особу, що володіє економічним та політичним впливом на суспільство, зокрема така, що: бере активну участь в політичному житті; впливає на засоби масової інформації; є кінцевим бенефіціарним власником суб'єкта господарювання або має монопольне становище; вартість активів особи перевищує 1 млн. прожиткових мінімумів, враховуючи активи в ЗМІ [199].

Стаття 4 Закону визначає ознаки відповідності особи такій, що чинить значний вплив на ЗМІ, зокрема: власник чи засновник ЗМІ; контролер власника;

був власником на день набрання чинності Закону; контролер ЗМІ [199].

Стаття 6 характеризує значення терміну «реєстр осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» як інформаційно-комунікаційну систему, яка використовується задля доступу до інформації про таких осіб та застосування до них заходів впливу [199].

Стаття 9 визначає умови прийняття рішення щодо виключення з реєстру особи як маючої значний економічний та політичний впливу в суспільному житті (олігарх) і визнання її такої, що не має значного впливу на ЗМІ (це стосується переходу ЗМІ від особи, що значиться у Реєстрі, до пов'язаної особи) [199].

Характеристика впливів в аспекті інформаційної діяльності надана в Законі України «Про медіа» (документ 2849-ІХ, чинний, поточна редакція; редакція від 11.02.2024 р., підстава - 3269-ІХ). В загальних положеннях, які висвітлено в розділі 1, в статті 1 щодо визначення термінів йдеться про такі терміни як: «вирішальний вплив на управління або діяльність юридичної особи», який зумовлений прямим чи опосередкованим володінням в різній формі капіталом юридичної особи; «значний вплив на управління або діяльність юридичної особи», визначається як володіння часткою статутного капіталу з можливістю впливати на управління і на всю діяльність юридичної особи; «істотна участь» стосується володіння 10% статутного капіталу і має певний контроль над юридичною особою; «кінцевий бенефіціарний власник» - це фізична особа з вирішальним впливом на діяльність суб'єкта медіасфери (з врахуванням ланцюгів володіння корпоративними правами), засновники трастів та ін., особа з еквівалентним або аналогічним статусом як для осіб трастів [217].

Виокремлюються ознаки прямого вирішального впливу і непрямого вирішального впливу: до першого відносять осіб, які володіють часткою не менше 50% статутного капіталу або прав голосу; до других – те, що й для перших але з врахуванням, що управління здійснюється через пов'язаних осіб, трасти та ін. і мають вирішальний вплив на формування складу органів управління та голосування або можуть мати вплив незалежно від формальних ознак, зокрема – володіння [217].

Контроль розуміється як можливість здійснювати сам вирішальний вплив на діяльністю юридичної особи і її управління. Редакційний контроль як редакційна відповідальність є вирішальним впливом на створення, поширення та ін. програм, у тому числі в онлайн-медіа, або на інші види масової інформації [217].

Стаття 2 визначає сферу дії Закону, яка поширюється у тому числі на провайдерів платформ спільного доступу до відео, які не зареєстровані у державах - членах ЄС. Стаття 5 формулює основні завдання державної політики у сфері медіа, де одним з завдань є захист користувачів інформації від її шкідливого впливу, у тому числі на дітей. Стаття 7 щодо захисту економічної конкуренції у сфері медіа означає відсутність права на контроль через вплив на формування управлінських або наглядових органів у сфері аудіовізуальних та друкованих медіа, у тому числі національних і регіональних [217].

Стаття 8 окреслює особливості стратегії діяльності Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення (далі – Національна рада) і стосується її повноважень у контролі та взаємовідносинах з суб'єктами, які мають вплив на сферу медіа. Стаття 9 стосується плану реалізації Стратегії і завдань у контрольній-дозвільній роботі з суб'єктами, які мають вплив на сферу медіа [217].

Стаття 25 в контексті вимог до структури власності констатує прозорість суб'єкта у сфері медіа, яка набувається шляхом відкритості відомостей про структуру власності у сфері медіа і дає можливість встановити рівень вирішальності впливу на діяльність і управління суб'єкта у сфері медіа [217].

Є статті, які визначають вплив Національної ради, зокрема: дозвіл або відмова ліцензіату (стаття 59 Закону); призначення перевірки (стаття 103); відповідальність у сфері аудіовізуальних медіа (стаття 110); штрафи (стаття 110); відповідальність та штрафи у сфері друкованих медіа (стаття 111); відповідальність та штрафи у сфері онлайн медіа (стаття 112); відповідальність та штрафи провайдерів аудіовізуальних сервісів (стаття 113); відповідальність та штрафи провайдерів платформ спільного доступу до відео (стаття 114) [217].

В Законі України «Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту населення та інформаційного простору від негативного впливу»

(документ 4316-VI, чинний, поточна редакція, редакція від 31.03.2023 р., підстава - 2849-IX) йдеться про зміни до Закону України «Про рекламу» щодо розповсюдження рекламних послуг з гадання і ворожіння, а в прикінцевих положеннях зазначено про необхідність прибрати подібну та інші спеціальності з Класифікатора професій ДК 003:2010 (5151 - Астрологи та ворожки; 5152 - Ворожки та хіроманти). Відповідно всім центральним і місцевими органами виконавчої влади потрібно привести відповідно до Закону нормативно-правові акти [190].

Закон України «Про рекламу» (документ 270/96-ВР, чинний, поточна редакція, редакція від 27.04.2024 р., підстава - 3585-IX) статтею 3⁻¹ (спільне регулювання та саморегулювання у сфері реклами), п. 2) констатується доцільність зменшення впливу реклами алкогольних напоїв на дітей. У статті 5, п. 5 визначається відсутність права спонсора впливати на зміст та час виходу в ефір програми тощо. У статті 5⁻², п. 2-1) забороняється рекламодавцю впливати на зміст та час виходу в ефір програми й ін. Статтею 8 п. 1-4) забороняється «використовувати засоби і технології, які справляють вплив на підсвідомість споживачів реклами». Вплив держави, шляхом штрафів та інших заходів за порушення цього Закону, визначено статтею 24 [228].

Стосовно дезінформації, то вагомим є Указ Президента України «Питання Центру протидії дезінформації» (документ 187/2021, чинний, поточна редакція, прийняття від 07.05.2021) в якому затверджується Положення про Центр протидії дезінформації (далі – Центр) і визначається, що Кабінет Міністрів України має забезпечити: взаємодію центральних органів виконавчої влади з Центром, у тому числі при розробці проєктів нормативно-правових актів з питань дезінформації; участь у відповідних нарадах; надання Центру необхідної для виконання обов'язків інформації [176].

Центр, відповідно до Положення (Положення про Центр протидії дезінформації. Затверджено Указом Президента України від 07.05.2021 р. № 187/2021) здійснює заходи щодо: протидії загрозам національної безпеки України в інформаційній сфері; виявлення і протидії дезінформації; протидії пропаганді;

протидії деструктивним інформаційним впливам і кампаніям; запобігання маніпулювання громадською думкою; проведення аналізу подій в інформаційному просторі; виявлення потенційних загроз інформаційній безпеці; забезпечення Ради національної безпеки і оборони України інформаційно-аналітичними матеріалами щодо інформаційної безпеки України та ін.; виокремлення концептуальних основ протидії дезінформації та деструктивним інформаційним впливам і кампаніям; координації діяльності і взаємодії з органами державної влади в аспекті протидії дезінформації, пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, маніпулювання громадською думкою; забезпечення інформаційної безпеки; правового і наукового забезпечення інформаційної безпеки; розвитку системи стратегічних комунікацій; вироблення і реалізації Стратегії інформаційної безпеки; створення інтегрованої системи оцінки інформаційних загроз та оперативного реагування на них; вироблення методології стосовно маніпулятивних та дезінформаційних матеріалів; взаємодії з інститутами громадянського суспільства; пріоритетів залучення міжнародної технічної допомоги в інформаційній сфері [181].

Центр установа бюджетна (п. 14 Положення) і є державною установою (п. 15 Положення) [181]. Центр є робочим органом Ради національної безпеки і оборони України [230].

Наказом Адміністрації Держспецзв'язку від 30.04.2024 р. № 228 «Про затвердження Вимог до аудиторів інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури та порядку їх атестації (переатестації)» визначаються вимоги до аудиторів з інформаційної безпеки. Суб'єктами відносин тут є: Адміністрація Держспецзв'язку; заявники; Кваліфікаційні центри; Органи із сертифікації персоналу; Служба безпеки України [200].

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 № 272-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року» визначаються шляхи: протидії інформаційним загрозам; формування інформаційної стійкості суспільства; становлення інформаційної стійкості держави; побудови між органами державної влади і місцевого самоврядування з

суспільством тощо [205].

Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. «Про Стратегію інформаційної безпеки» затверджено Стратегію інформаційної безпеки. У визначенні інформаційної безпеки, наданому в даній Стратегії, використовується термін «інформаційні впливи», які можуть нанести шкоду і є негативними, зокрема: надання недостовірної інформації; деструктивна пропаганда; інформаційні операції; несанкціоноване розповсюдження тощо. Інформаційна загроза тлумачиться в контексті негативних чинників інформаційних впливів на суспільство, державу, окрему людину. Глобальні дезінформаційні кампанії розглядаються як маніпулювання свідомістю суспільства та окремих осіб, що складає загрозу для держави. Соціальні мережі розглядаються як суб'єкти впливу в інформаційному просторі. Причиною маніпулятивних і інформаційних впливів зазначається відсутність відповідного рівня інформаційної культури [231].

Указом Президента України від 01.05.2014 р. № 449/2014 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2014 р. «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» (документ 449/2014, чинний, поточна редакція) [229] уведено в дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2014 р. «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України» (документ n0004525-14, чинний, поточна редакція) [215], де використовується термін «інформаційно-психологічний вплив», який чиниться через засоби масової інформації та засоби масової комунікації. Головне завдання – протидія такому виду впливів.

Термін «ринковий вплив» застосовується в Постанові Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектру та надання послуг поштового зв'язку (НКЕК) від 01.02.2023 р. № 37 «Про затвердження Порядку накладення на постачальників електронних комунікаційних мереж або постачальників електронних комунікаційних послуг із значним ринковим впливом на оптових та/або роздрібних

ринках регуляторних зобов'язань, їх зміну та зняття» (із змінами, внесеними згідно з Постановою Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектра та надання послуг поштового зв'язку № 322 від 12.06.2024 р.). Йдеться про значний ринковий вплив для підготовки до початку виконання регуляторних зобов'язань. В розділі 3 Постанови, п. 2 виокремлюється «позитивний вплив» щодо: зобов'язання на кінцевих користувачів; та створення (покращення) умов конкуренції між постачальниками послуг в межах визначеного ринку. В розділі 4, п. 2 використовується термін «аналіз впливу» щодо застосування регуляторних зобов'язань. В розділі 5, п. 1 застосовується термін «аналізу результатів регуляторного впливу» за показниками, які встановлені НКЕК. Є також термін «можливий вплив» на виконання регуляторних зобов'язань, що зазначено у розділі 6, п. 7 [210].

Окрім того, використовуються терміни «надмірний вплив» та «зловживання надмірним впливом» в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 19.09.2023 р. № 827-р «Про внесення змін до плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами)». Використовується термін «потенційний олігархічний вплив», який стосується діяльності політичних партій, державного фінансування і контролю за діяльністю політичних партій [192]. Термін «надмірний вплив» також використовується в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 24.02.2023 р. № 177-р «Про внесення змін до плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами)» (документ 177-2023-р, чинний, поточна редакція) [192].

Інший вид впливів розглядається в Постанові Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 р. № 810 «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів, спрямованих на зменшення соціального, економічного та екологічного впливу вибухонебезпечних предметів на життя і діяльність населення (протимінна діяльність) та інформування населення про небезпеки вибухонебезпечних предметів» (документ 810-2023-

п, чинний, поточна редакція). Використовується термін «вплив вибухонебезпечних предметів на життя і діяльність населення». Для попередження про небезпеку застосовується інформування, що здійснює «Інформаційне агентство «Ре-інформ» [193].

В Рішенні Національного банку України: Рекомендації від 30.06.2020 р. № 16-рд «Про діяльність Правління Національного банку України щодо окремих заходів монетарного і регулятивного характеру та їх впливу на економічний і соціальний розвиток України» використовуються терміни «збалансування ефектів впливу» (щодо величини облікової ставки Національного банку України на зростання ВВП та інфляцію), «дослідження впливу кризи», «вплив монетарної політики на економічне зростання» [197].

Про «стимулюючий вплив на соціально-економічний розвиток» йдеться в Рішенні Національного банку України – рекомендації від 17.12.2019 р. № 50-рд «Про аналіз впливу грошово-кредитної політики на стан соціально-економічного розвитку України» (документ vt050500-19, чинний, поточна редакція) [189].

Термін «вплив на навколишнє середовище у транскордонному контексті» використовується в Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 10.02.2014 р. № 49-р «Про підписання Угоди між Урядом України та Європейською економічною комісією ООН про організацію та проведення 1-5 червня 2014 р. шостої наради Сторін Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, другої сесії Сторін Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті та підготовчих нарад» (документ 49-2014-р, чинний, поточна редакція) [224].

«Вплив світової економічної кризи» як термін застосовується в Законі України «Про внесення змін до статті 31 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» щодо зменшення впливу світової економічної кризи на діяльність електронних засобів масової інформації в Україні. Закон України від 25.06.2009 р. № 1573-VI» (документ 1573-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 31.03.2023 р., підстава - 2849-IX) [194].

В Постанові Кабінету Міністрів України від 16.06.2023 р. № 608 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проектування, відновлення, будівництво, модернізацію, облаштування, ремонт об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення» (документ 608-2023-п, чинний, поточна редакція. Редакція від 27.12.2023 р., підстава - 1371-2023-п) йдеться фактично про соціальний вплив, оскільки йдеться про об'єкти соціальної сфери, громадського призначення, житлово-комунального господарства та ін. [211].

Вплив на соціальний і економічний розвиток в контексті регуляторних впливів зазначений у Рішенні Національного банку України: Рекомендації від 30.06.2020 р. № 16-рд «Про діяльність Правління Національного банку України щодо окремих заходів монетарного і регулятивного характеру та їх впливу на економічний і соціальний розвиток України» (документ vr016500-20, чинний, поточна редакція) [197].

Суб'єктами застосування психологічного і психотерапевтичного впливу, відповідно до Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу, затвердженого Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 15.04.2008 р. № 199 (документ z0577-08, чинний, поточна редакція), є заклади: Міністерства соціальної політики України, які визначаються відповідно до Закону України «Про соціальні послуги»; Міністерства освіти і науки, які визначаються відповідно до Закону України «Про освіту» [209].

В Постанові Кабінету Міністрів України від 06.08.2024 р. № 888 «Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом «гроші ходять за людиною» (документ 888-2024-п, чинний, поточна редакція) використовується термін «вплив негативних наслідків внутрішнього переміщення» і зменшення його негативного впливу через соціальні послуги, які надаються в період «соціальної адаптації та інтеграції осіб похилого віку, осіб з інвалідністю у територіальній

громаді, що приймає». Інший термін «впливи на організацію надання соціальних послуг», використовується для позначення змін у надавачів соціальних послуг [52].

В наказі Міністерства оборони України від 29.06.2024 р. № 436 «Про затвердження Обсягів надання домедичної допомоги, які надаються під час ведення бойових дій та підготовки сил безпеки і сил оборони за призначенням у тактичних умовах» (документ z0984-24, чинний, поточна редакція) впливи розглядаються в контексті надання допомоги шляхом виконання медичних маніпуляцій. Саме вплив медичних маніпуляцій є основним, а маніпуляція визначається як вплив на організм людини [203].

У Розпорядженні Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 р. № 616-р «Про схвалення Національної стратегії протимінної діяльності на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024 - 2026 роках» (документ 616-2024-р, чинний, поточна редакція) застосовується термін «негативний вплив на безпеку населення, життя і здоров'я населення», який зумовлений певними ситуаціями протимінної безпеки, що впливає на життєдіяльність населення, соціально-економічний розвиток регіонів та держави. Також використовується термін «безпосередній вплив збройної агресії». З іншого боку термін «вплив» стосується саме вибухонебезпечних предметів в контексті безпеки територій. «Позитивний вплив» застосовується в аспекті спроможності оператора протимінної діяльності, що вплине, у свою чергу, на: «конкурентоспроможність ринку протимінної діяльності та відповідне ціноутворення»; «економічний розвиток країни та сприятиме зайнятості населення». «Комплексний вплив на навколишнє природне середовище» визначається крізь призму забруднення вибухонебезпечними предметами. Окрім того є термін «управління ризиками впливу забруднення на навколишнє природне середовище» задля чого має бути забезпечено впровадження певних рішень [232].

У Постанові Кабінету Міністрів України від 22.03.2024 р. № 331 «Деякі питання провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, соціального захисту дітей, залишених без батьківського піклування» (документ 331-2024-п, чинний, поточна редакція)

характеризуються впливи на встановлення права на тимчасову допомогу на підставі рекомендацій Мінфіну, що вимагає певного інформаційного обміну відповідно до порядку, який встановлюють Мінфін та Мінсоцполітики [51].

Узагальнюючи зазначимо, що аналіз правових актів України показав відсутність єдиного підходу до визначення впливів та їх широкого застосування у різних сферах життєдіяльності суспільства. Наявна обмежена кількість визначень впливів в нормативно-правових актах України, зокрема в контексті: впливу на навколишнє середовище; застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу; впливу на довкілля; транскордонного впливу промислових аварій; захисту економічної конкуренції; розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації; проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України; запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна; впливової особи. При цьому, в багатьох правових актах термін «вплив» є популярним. Втім, відсутнє визначення щодо змісту і сенсу його визначення як поняття для певного правового акту.

В результаті аналізу правових актів всі впливи, які використовуються, розділено на групи: регуляторні правові впливи; політичні впливи; інформаційні впливи; економічні впливи; соціальні впливи; психологічні впливи.

Регуляторні правові впливи характеризуються термінами: впливи на інтереси держави; впливи на сферу інтересів громадян; впливи на сферу інтересів суб'єктів господарювання.

Політичні впливи визначаються в межах термінів: впливи осіб, які мають економічну і політичну вагу; надмірний вплив; політичний вплив на суспільство; вплив для вирішення власних інтересів; вплив з боку держави в формі контролю; вплив на ЗМІ.

Для інформаційних впливів характерна наступна термінологія: вирішальний вплив на управління або діяльність юридичної особи; значний вплив на управління або діяльність юридичної особи; непрямий вирішальний вплив; негативний вплив; вплив на зміст інформації; вплив на підсвідомість споживачів реклами;

дезінформація; деструктивні інформаційні впливи і кампанії; маніпулювання громадською думкою; інформаційні операції; надання недостовірної інформації; деструктивна пропаганда; маніпулювання свідомістю; інформаційно-психологічний вплив.

Економічні впливи характеризуються наступним переліком окремих впливів: ринковий вплив; позитивний вплив; можливий вплив; надмірний вплив; вплив вибухонебезпечних предметів на життя і діяльність населення; монетарний вплив; регулятивний вплив; вплив кризи; стимулюючий вплив на соціально-економічний розвиток; вплив на навколишнє середовище у транскордонному контексті; вплив світової економічної кризи.

Соціальний вплив визначається обмеженою кількістю впливів на: життєдіяльність населення; соціальний і економічний розвиток; впливи на організацію надання соціальних послуг; впливи на встановлення прав.

Психологічний вплив визначається в межах термінів: психологічний вплив; психотерапевтичний вплив; вплив негативних наслідків внутрішнього переміщення; негативний вплив на безпеку населення, життя і здоров'я населення; позитивний вплив; безпосередній вплив; комплексний вплив; вплив ризиків.

Суб'єкти впливу в правових актах – органи влади всіх рівнів, установи, організації, громадяни та їх інститути, суспільство. При цьому в деяких правових актах термін «вплив» використовується в декількох значеннях: як якість будь-чого; і як процес, який призводить до певних результатів.

Шляхи розповсюдження впливу: засоби масової інформації; засоби масової комунікації; соціальні мережі.

Отже, враховуючи результати аналізу правових актів і теоретико-методологічні засади впливів, висвітлені в попередніх розділах, можемо зазначити, що в термінології законодавства відсутнє струнке визначення впливів, а в правових актах відсутня система впливів. Наявні тільки окремі описи і характеристики впливів в певній галузі або сфері.

Враховуючи все це автором дисертації пропонується:

1) основні складові Доктрини впливів в публічному управлінні та

адмініструванні як системи офіційних поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного і громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу;

2) методика аналізу впливів при вироблені правових актів України, програм розвитку тощо на всіх рівнях публічного управління та адміністрування.

Зміст пропозицій висвітлено у наступному підрозділі дисертації.

5.4. Прикладна модель системи впливів в публічному управлінні

Модель системи впливів в публічному управлінні була розроблена з врахуванням задіяної в різних впливах всіх суб'єктів публічного управління та адміністрування, їх ролі і функцій в державі. Впливи розподілено на дві групи: внутрішні впливи; та зовнішні впливи. Ці дві групи тісно пов'язані між собою. Зовнішні впливи є відображенням внутрішніх. Втім, зовнішні впливи корегують внутрішнє середовище і сприяють змінам, інноваціям, модернізаціям, реформуванню тощо.

Впливи було розподілено методом співвіднесення, враховуючи функції, значення і мету діяльності суб'єктів публічного управління та адміністрування. Впливи Верховної Ради визначено, враховуючи декілька нормативно-правових актів. Так, в Законі України «Про Регламент Верховної Ради України» (документ 1861-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 31.12.2023 р., підстава - 2801-IX) виокремлено статті, які передбачають внутрішні впливи, зокрема:

- стаття 1 – п. 1 щодо порядку роботи Верховної Ради України та її органів і посадових осіб, п. 2 – стосовно порядку і процедури проведення сесій Верховної Ради, розгляду питань, контрольних функцій;

- стаття 5 – щодо розміщення народних депутатів у залі засідань та присутності сторонніх осіб та запрошених на засідання;

- стаття 6 – стосовно забезпечення діяльності Верховної Ради, зокрема організаційного, юридично-експертного, науково-експертного, документального та інформаційного;

- стаття 7, п. 6 – щодо професійного навчання або підвищення кваліфікації народних депутатів, працівників Апарату Верховної Ради, помічників-консультантів;
- стаття 7¹ – стосовно організації документообігу в Верховній Раді (електронний та паперовий);
- стаття 9 – щодо форм роботи Верховної Ради, проведення відкритих сесій тощо та видів засідань: пленарні; урочисті; парламентські слухання;
- стаття 12 – стосовно інформаційного забезпечення новообраних народних депутатів;
- стаття 13 – щодо підготовки пропозицій для організації і проведення пленарних засідань, депутатських груп, виборів їх керівників;
- глава 3 – відносно організації розгляду питань на сесіях і їх підготовка;
- глава 4 – стосовно ведення пленарних засідань та їх організації;
- глава 5 – щодо обговорення питань на пленарних засіданнях, зокрема: процедура обговорення (ст. 30, 31); обмеження щодо участі в обговоренні;
- глава 6 – щодо порядку виступів і надання слова на пленарних засіданнях: тривалість часу виступів (ст. 32); порядок запису на виступ (ст. 33); черговість надання слова на засіданні (ст. 35); вимоги до виступів (ст. 36);
- глава 7 – стосовно прийняття рішень Верховної Ради: процедура прийняття рішення (ст. 47); скасування рішень (ст. 48); рішення з процедурних питань (ст. 49);
- глава 9 – щодо дотримання норм етики та дисципліни: заборони і дозволи (ст. 51); дотримання норм етики і дисципліни промовцями на засіданнях (ст. 52);
- глава 11 – щодо формування депутатських фракцій: процедура формування (ст. 57); принципи формування (ст. 58); умови формування (ст. 59); порядок реєстрації (ст. 60);
- стаття 73 – стосовно погоджувальної ради як консультативно-дорадчого органу;
- глава 16 – щодо створення комітетів Верховної Ради: здійснення процедури створення комітетів (ст. 81); обрання керівництва комітетів (ст. 82); відкликання керівника комітету (ст. 83); формування персонального складу комітетів;

- глава 18 – щодо внесення та відкликання законопроектів: законодавчі ініціатива (ст. 89); оформлення проектів актів (ст. 90); супровідні документи (ст. 91); попередній розгляд (ст. 93); надання проектів народним депутатам (ст. 98); альтернативні законопроекти (ст. 100); розгляд законопроектів (ст. 102, 106);

- глава 19 – щодо розгляду у першому читанні законопроектів: розгляд головним комітетом (ст. 108); особливості розгляду альтернативних законопроектів (ст. 110); порядок розгляду у першому читанні (ст. 113);

- глава 18 – щодо розгляду у другому читанні законопроектів: процедура розгляду (ст. 119, 119¹); порядок обговорення (ст. 120); особливості голосування (ст. 121); розгляд у повторному другому читанні (ст. 124);

- глава 21 – стосовно розгляду законопроектів у третьому читанні: розгляд законопроектів (ст. 128);

- глава 23 – щодо повторного розгляду законів, повернених Президентом України: порядок розгляду (ст. 134); голосування пропозицій Президента (ст. 135);

- стаття 159 – щодо розгляду бюджету;

- глава 31 – стосовно розгляду питань про затвердження Указів Президента України про введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні та ін.;

- глава 33 – щодо призначення на посади, звільнення, припинення повноважень посадових осіб та ін. [227].

Також виокремлено те, що стосується зовнішніх впливів:

- стаття 3 – відносно відкритості і гласності роботи Верховної Ради, участі медіа, процедури їх акредитації, трансляції засідань, надання інформації за запитом;

- стаття 7 – щодо ведення бази даних нормативно-правової інформації «Законодавство України» (п. 5);

- глава 25 – стосовно опублікування, зберігання актів, прийнятих Верховною Радою: опублікування та зберігання (ст. 139);

- глава 29 – щодо заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України;

- глава 36¹ – щодо розгляду електронної петиції;

- глава 37 – щодо розгляду питань стосовно депутатських запитів;
- глава 38 – стосовно парламентського контролю за діяльністю КМУ;
- глава 39 – щодо проведення парламентських слухань [227].

Організація внутрішніх впливів залежить від діяльності Апарату Верховної Ради України, що зазначено в Розпорядженні Голови Верховної Ради України від 25.08.2011 р. із змінами і доповненнями № 872-к від 07.10.2021 р. «Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України», зокрема щодо: правового, наукового, організаційного, документального, інформаційного, експертно-аналітичного та ін. забезпечення діяльності Верховної Ради [207]. Фактично йдеться про внутрішні впливи.

Дослідницька Служба Верховної Ради України також забезпечує систему внутрішніх впливів, зокрема відповідно до Розпорядження Голови Верховної Ради України № 438 від 11.0.2022 р. зі змінами, згідно з Розпорядженням Голови ВР № 420 від 03.05.2024 р. «Про Дослідницьку службу Верховної Ради України», і вона сприяє підвищенню інституційної спроможності Верховної Ради України, у тому числі шляхом професійного навчання (підвищення кваліфікації) народних депутатів, працівників Апарату Верховної Ради, помічників-консультантів народних депутатів. Основне завдання, відповідно до п. 9 Положення про Дослідницьку Службу Верховної Ради: науково-дослідне; інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності ВР, а також професійне навчання. Дослідницька Служба: проводить наукові дослідження та експериментальні дослідження у сфері суспільних та гуманітарних наук; надає інформаційну допомогу посадовим особам ВР, народним депутатам стосовно підготовки до брифінгів, виступів та ін. [198].

Аспекти інформаційних впливів зазначені в Постанові Верховної Ради України «Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання в умовах дії воєнного стану» із змінами, внесеними згідно з Постановою ВР № 3279-IX від 27.07.2023 р., а саме в п. 9 щодо нерозповсюдження інформації до початку засідання, а про прийняті рішення – не раніше ніж через годину після оголошення перерви у пленарному засіданні [195].

Також в контексті зовнішніх інформаційних впливів важливим є Розпорядження Голови Верховної Ради України № 21 від 31.01.2022 р. із змінами, внесеними згідно з Розпорядженнями Голови Верховної Ради № 805 від 29.12.2022 р. № 1353 від 20.12.2023 р. «Про деякі питання функціонування офіційного веб-сайту та інших веб-ресурсів Верховної Ради України», де йдеться про: структуру сайту; наповнення сайту; оновлення інформації тощо [196].

Отже, до внутрішніх впливів Верховної Ради віднесено: політичні; організаційні; міжособистісні; функціональні; психологічні; соціальні; комунікативні. До зовнішніх впливів віднесено: політичні; правові; економічні; комунікативні; інформаційні. При цьому, ці два види впливів тісно між собою пов'язані і взаємозалежні. Зміни в одному з них викликають зміни в іншому.

Внутрішні впливи Кабінету Міністрів України є подібними, що підтверджується змістом певних нормативно-правових актів. Так, в Законі України «Про Кабінет Міністрів України» (документ 794-VII, чинний, поточна редакція, редакція від 08.03.2024 р.):

- стаття 1 визначає роль і місце Кабінету Міністрів (КМУ) в системі органів державної влади;
- стаття 2 визначає як зовнішню, так і внутрішню діяльність КМУ як характеристику основних завдань;
- стаття 7 окреслює вимоги до членів КМУ;
- стаття 8 характеризує процедуру призначення на посаду Прем'єр Міністра, враховуючи роль і значення в цьому процесі Верховної Ради;
- розділ 5 – стосовно повноважень КМУ у відносинах з органами виконавчої влади: спрямування і координація роботи міністерств, скасування актів всіх центральних органів виконавчої влади (ст. 21); координація діяльності місцевих державних адміністрацій (ст. 23); утворення господарських об'єктів (ст. 24);
- стаття 27 – щодо права законодавчої ініціативи КМУ в Верховній Раді;
- стаття 29 – щодо повноважень з забезпечення виконання бюджету;
- стаття 30 – стосовно розроблення і забезпечення виконання загальнодержавних програм;

- стаття 33 визначає процедури розгляду звернень і запитів народних депутатів України;
- стаття 34 – щодо розгляду звернень комітетів;
- стаття 35 стосується інформування від КМУ Верховної Ради;
- розділ 8 – в частині відносин КМУ з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування: спрямовує діяльність органів виконавчої влади (ст. 39);
- розділ 9 – організація діяльності КМУ [216].

До статей, які забезпечують зовнішні впливи можна віднести наступні:

- стаття 20 стосовно повноважень КМУ у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави;
- розділ 8 – в частині відносин КМУ з громадськими об'єднаннями: забезпечує реалізацію передбачених законом прав громадських об'єднань (ст. 40) [216].

В контексті зовнішніх впливів розглянуто Закон України «Про правотворчу діяльність» (документ 3354-IX, чинний, поточна редакція, прийняття від 24.08.2023 р.), оскільки унормовує взаємодію суб'єктів правотворчої діяльності і сприяє залученню до неї громадськості. Це стосується не тільки Верховної Ради України, а всіх органів влади та ін., що зазначено у статті 4 «Учасники правотворчого процесу» [225].

Отже, до зовнішніх впливів Кабінету Міністрів України віднесено: публічноуправлінські; управлінські; адміністративні; економічні; комунікативні; інформаційні. Ці зовнішні впливи притаманні також і центральним органам виконавчої влади. Декілька відмінними будуть внутрішні впливи, які зумовлені особливостями їх діяльності. За основу було взято Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» (документ 3166-VI, чинний, поточна редакція, редакція від 22.06.2023 р.), де:

- статтею 1 визначено, що центральні органи виконавчої влади мають повноваження по всій території держави і стосуються формування і реалізації державної політики;

- розділ 2 визначає організаційні, комунікаційні, інформаційні особливості функціонування міністерства та його територіальних органів;

- розділ 3 визначає організаційні, комунікаційні, інформаційні особливості функціонування інших органів центральної виконавчої влади [234].

Відповідно до внутрішніх впливів віднесено: організаційні; міжособистісні; функціональні; психологічні; соціальні; комунікативні; інформаційні.

Впливи місцевих органів виконавчої влади розподілено відповідно до Закону України «Про місцеві державні адміністрації» (документ 586-XIV, чинний, поточна редакція, редакція від 27.06.2024 р.), зокрема з позицій:

- статті 2 щодо основних завдань місцевих державних адміністрацій;

- глави 1 щодо повноважень місцевих державних адміністрацій: в усіх сферах життєдіяльності на певній території (ст. 13); здійснення повноважень інших органів (ст. 14); здійснення державного контролю (ст. 16) [219].

Види зовнішніх впливів корелюють з певними положеннями Закону:

- глава 2 щодо основних повноважень в різних галузях: соціально-економічний розвиток (ст. 17); бюджет та фінанси (ст. 18); управління майном (ст. 19); містобудування (ст. 20); використання і охорони земель, природних ресурсів тощо (ст. 21); наука, освіта, культура тощо (ст. 22); забезпечення законності, прав і свобод (ст. 25); міжнародні і зовнішні відносини (ст. 26); оборона (ст. 27);

- IV. – стосовно відносин з Президентом України, органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами та організаціями [219].

На даному рівні визначено наступні внутрішні впливи: організаційні; міжособистісні; функціональні; психологічні; соціальні; комунікативні; інформаційні. Зовнішні впливи – управлінські; адміністративні; економічні; комунікативні; інформаційні; соціальні.

Найбільш широкий перелік впливів є на рівні органів місцевого самоврядування, оскільки саме на цьому рівні більш близько органи влади взаємодіють з населенням. Також враховувались положення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (документ 280/97-ВР, чинний, поточна

редакція, редакція від 10.08.2024 р.) щодо: права громадян на участь у місцевому самоврядуванні (ст. 3); основних принципів місцевого самоврядування (ст. 4); системи місцевого самоврядування (ст. 5); територіальної громади як суб'єкта (ст. 6); місцевих референдумів (ст. 7); загальних зборів громадян (ст. 8); місцевих ініціатив (ст. 9); представницьких органів місцевого самоврядування (ст. 10); виконавчих органів рад (ст. 11); прав і повноважень сільських, селищних, міських голів (ст. 12); громадських слухань (ст. 13); органів самоорганізації населення (ст. 14); добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування (ст. 15); відносин з підприємствами, установами, організаціями (ст. 17, 18); обмеження прав на місцеве самоврядування (ст. 21); повноважень сільських, селищних, міських рад (глава 1); повноважень виконавчих органів (глава 2); відповідальності органів та посадових осіб (розділ 4) [218].

Стосовно зовнішніх впливів органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інших посадових осіб, які уповноважені здійснювати функції публічної адміністрації проаналізовано Закон України «Про адміністративну процедуру» в редакції від 01.01.2024 р., підстава - 3295-IX, зокрема щодо: звернень з пропозиціями і рекомендаціями стосовно державної політики; вирішення питань місцевого значення; урегулювання суспільних відносин тощо [188].

Фактично, основні впливи відбуваються саме на рівні громади і ОМС, що зумовлює використання широкого спектру впливів, у тому числі психологічних, соціальних зі змістовним навантаженням, висвітленим у попередніх розділах (рис. 5.2).

До внутрішніх впливів віднесено: політичні; організаційні; міжособистісні; функціональні; психологічні; соціальні; комунікативні; інформаційні; колективні.

До зовнішніх – публічноуправлінські; управлінські; адміністративні; економічні; комунікативні; інформаційні; соціальні; психологічні; політичні; колективні, - де основний акцент робиться саме на колективні впливи.

З боку суспільства впливи обмежені, оскільки внутрішні впливи стосуються питань життєдіяльності, а не управлінських аспектів і існують самовпливи, особливо щодо інформування, комунікацій, психологічних і соціальних впливів.

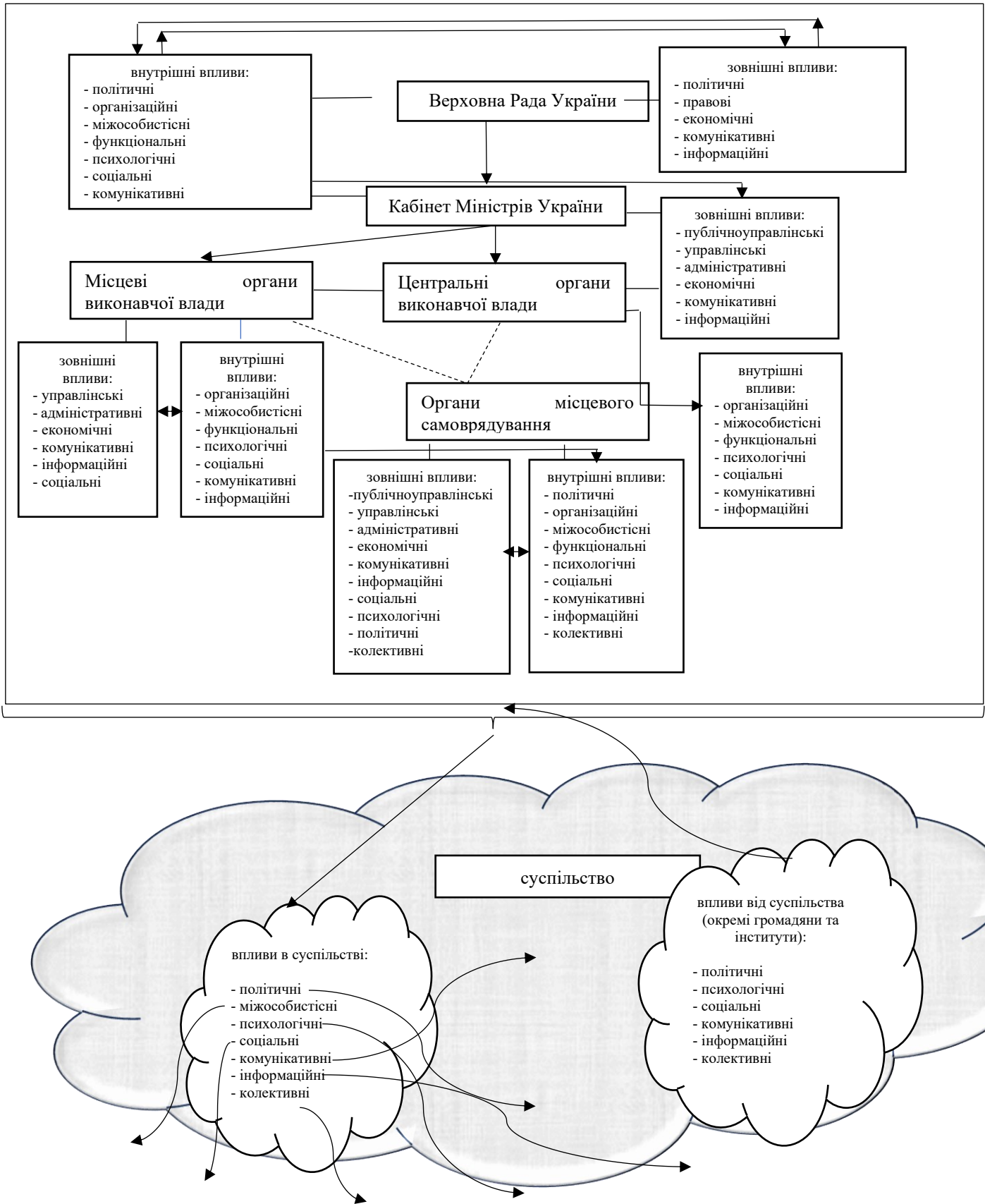

Рис. 5.2. Прикладна модель системи впливів в публічному управлінні (авторська розробка)

Ці процеси мало контрольовані з боку держави. Вони можуть бути регульовані з позицій певних правових актів і контролю держави за дотриманням положень цих актів. Впливи на органи влади з боку суспільства також обмежені певними впливами, які мають суто суспільний та особистісний аспект. Найбільш складними для органів влади є соціальні, психологічні, інформаційні і комунікативні впливи, оскільки при процесах самовпливів велику вагу мають маніпулятивні впливи, дезінформація, деструктивні впливи. Варто враховувати і вплив соціальних мереж на формування суспільної думки і суспільної стабільності. Аналіз правових актів показав, що акценти зроблено на публічноуправлінському, політичному, управлінському, адміністративному, інформаційному, економічному впливах. Практично не врегульованими залишаються питання соціальних, психологічних, комунікативних, колективних впливів. Контроль за деструктивністю таких впливів в суспільстві покладено на окремі інституції, які мало пов'язані з системою органів публічного управління та адміністрування.

Така ситуація може стати руйнівною для держави. Все це, на нашу думку, вимагає вироблення:

- 1) доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні;
- 2) методики аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування;
- 3) освітньої програми з підготовки фахівців з розвитку публічної сфери, де основним акцентом мають стати питання системи впливів в публічному управлінні.

Метою доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні є вироблення системи офіційних поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного і громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу.

Доктрина не передбачає цензури, а передбачає обізнаність і формування культури впливів у суспільстві, а також протидії деструктивним впливам.

Правовою основою доктрини є Конституція України [103], з акцентами на:

- статті 3 «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» щодо гарантій прав

і свобод людини, спрямованості діяльності держави;

- статті 8 щодо визнання верховенства права;
- статті 11 стосовно сприяння державою консолідації, розвитку української нації та етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України;
- статті 15 щодо гарантій суспільного життя в Україні на засадах багатоманітності: політичної, економічної та ідеологічної, де жодна ідеологія не визнається обов'язковою, заборонена цензура, і гарантується свобода політичної діяльності;
- статті 17 відносно захисту суверенітету і територіальної цілісності України, економічної й інформаційної безпеки;
- статті 21 стосовно невідчужуваності і непорушності прав, оскільки усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах;
- статті 22 щодо невичерпності прав і свободи людини і громадянина;
- статті 23 стосовно вільного розвитку особистості, яка має обов'язки перед суспільством щодо непорушення прав інших людей;
- статті 24 щодо рівності перед законом;
- статті 27 відносно невід'ємного права людини на життя;
- статті 28 стосовно права людини на повагу до її гідності;
- статті 29 щодо права людини на свободу та особисту недоторканність;
- статті 31, де гарантується таємниця листування, телефонних розмов та ін.;
- статті 32 з гарантіями невтручання в особисте і сімейне життя людини;
- статті 34 щодо права на свободу думки і слова, а також на вільне вираження своїх поглядів і переконань;
- стаття 35 стосовно права кожного на свободу світогляду і віросповідання;
- статті 38 щодо права громадяни брати участь в управлінні державними справами [103].

Це основні сфери, на які може бути спрямований вплив як з боку громадян, так і з боку держави. Негативний, деструктивний, маніпулятивний тощо впливи мають руйнівну силу і є небезпечними для держави і для населення.

Також правовою основою доктрини є законодавчі та інші нормативно-правові акти України, в яких започатковані визначення впливів і констатована наявність певних видів і форм впливів в різних сферах і галузях публічного управління та адміністрування. З боку останнього – це вплив управлінських цінностей на розвиток держави і суспільства, на громадянську активність і відповідальність.

Мета доктрини:

- формування спільної структури співпраці, яка передбачає залучення різних секторів суспільства для вирішення складних соціальних проблем, що є колективним впливом, який передбачає відкрите спілкування і взаємодію, котрі сприяють ефективному співробітництву;

- виокремлення основних напрямів і потенціалу для проектування та впровадження системних змін і міжгалузевої співпраці, спрямованих на покращення всіх аспектів життєдіяльності населення;

- окреслення напрямів залучення громад до вирішення тих питань, які їх стосуються: формування проактивної позиції; прийняття відповідальності на себе за результати розвитку громади; побудова дієвої взаємодії, а не конкуренції між членами громади;

- вироблення системи правомірних заходів, які передбачають різні види впливів для побудови взаємодії, партнерства, співпраці, спільного прийняття рішень, реалізації прийнятих рішень, участі в процесі державотворення і т.п.;

- виокремлення шляхів і методів проектування і планування громад та спільного управління цими проектами та програмами в контексті колективного впливу, враховуючи інноваційність і процеси протидії інноваціям;

- визначення основних засад маніпулювання свідомістю громади, розповсюдження дезінформації, неправдивої інформації тощо;

- уточнення неправомірних впливів, які є руйнівними як для громади, так і для держави.

В доктрині мають бути надані визначення таким термінам: вплив як загальне поняття; публічноуправлінські впливи як загальне поняття; управлінські та

адміністративні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; політичні впливи на публічне управління та адміністрування; економічні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; соціальні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; психологічні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; соціально-психологічні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; комунікативні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; інформаційні впливи в публічному управлінні та адмініструванні; публічноуправлінські впливи під час воєнних дій; вплив громадянського суспільства в публічному управлінні та адмініструванні; колективний вплив в публічному управлінні та адмініструванні; негативні, деструктивні, маніпулятивні впливи в суспільстві та в публічному управлінні та адмініструванні; державні впливи (з поясненням підвидів впливів).

В доктрині мають бути уточнені наступні поняття, визначення яких відсутнє в правових актах, але є в наукових розробках з державного управління: система впливів на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; вплив суб'єкта публічного управління та адміністрування; внутрішній та зовнішній вплив суб'єкта публічного управління та адміністрування; процес побудови взаємозв'язків у системі публічного управління та адміністрування на основі партнерства; участь громади у колективному впливі; органи громади; методи і форми впливів для розвитку суспільства і громади; критерій оцінювання колективного впливу; стратегія відновлення на випадок збоїв (з визначенням видів впливів); стратегія колективної стійкості; синергія впливів в системі публічного управління та адміністрування.

Один з напрямів доктрини – є проектування та планування громад. Це стосується діяльності місцевих органів влади, які мають співпрацювати з жителями та зацікавленими сторонами, щоб сформулювати основну ідею існування громади, якою вона має бути і як має функціонувати. Проектування та планування громад, фактично, охоплює всю інфраструктуру громади, а також вирішення низки соціальних питань і збереження спільноти в межах громади. Саме рівень можливостей щодо проектування та планування громади має бути визнаний в

доктрині, оскільки процеси планування і проєктування також передбачають як систему впливів, так і управління ними.

В доктрині також варто уточнити процес планування, який, в першу чергу, передбачає певний підхід до визначення потреб громади, встановлення цілей і пріоритетів, вироблення системи керівних принципів для прийняття рішень на місцевому рівні. Треба також враховувати, що подібне проєктування та планування зосереджене на унікальності або особливості громади та території, на якій розташована ця громада. Це вимагає уточнення понять щодо майбутнього соціального, економічного, культурного, фізичного розвитку громади.

Також, в процесі подібного громадського планування, варто уточнити місце і роль такого плану та обов'язковість його виконання місцевими посадовцями. Результатом будь-якого проєктування або планування є конкретний документ, який побудований на аналізі минулого та дійсного громади і плановом прогнозі на майбутнє. Доцільно також уточнити правову силу такого документу для приватних структур та конкретних громадян, особливо, коли питання стосуються землекористування, інфраструктури, надання послуг, економічного розвитку, відродження громади та ін. У цьому розділі важливими постають питання деструктивного впливу з боку опонентів або незадоволених груп або індивідів, підтримка або ні місцевих осередків партій, спроби «лобіювання» власних інтересів місцевим бізнесом і т.п. Саме ці проблемні питання мають бути уточнені, оскільки передбачають різні види впливів, у тому числі психологічні, маніпулятивні тощо. Потребують уточнення питання правомірності протидії впливовому тиску, оскільки на рівні правових актів ці питання не врегульовані.

Потребує уточнення (як понятійне, так і правове) процесу побудови взаємозв'язків між усіма рівнями системи публічного управління та адміністрування з широкими верствами суспільства через партнерство, оскільки плани громад є перспективними і стосуються добробуту їх мешканців. Для спільної роботи і планування варто уточнити роль громадян в роботі комісій рад як відображення громадської відповідальності. Варто прописати умови партнерства між громадянами і місцевими органами влади, особливо щодо повноважень

кожного при розробці і реалізації спільного плану. Більш ефективній реалізації проекту або плану спряло б створення окремої комісії для місцевих органів самоврядування та окремих структурних підрозділів для органів державної влади з проектування та планування громад, що сприятиме покращенню єдності громад і розподілення повноважень між органами влади та громадою.

В колективному впливі участь саме громади є основною планування громади. Залучення та консультації є недостатніми для колективного впливу. Важлива сама участь громади при розробці, і головне, при реалізації проектів або планів, їх перегляду та звітності щодо їх виконання. У цьому аспекті важливо чітко розуміння щодо розподілення повноважень між органами державної влади і громадськістю, а також розподілення відповідальності.

В цьому контексті цікавим є досвід Шотландії, в якій у 2015 році було прийнято правовий акт «Розширення можливостей громади» [356], де у частині 2 «Громадське планування» чітко визначається роль громадськості і роль органів влади. В кожній громаді створено так звані «Партнерства з планування громад», до яких введено представників органів влади і представників громади, а також волонтерський сектор, що чітко зазначено у визначенні в правовому акті «Розширення можливостей громади» [356].

В цьому акті в п. 4 «Планування громади» визначено, що кожна місцева влада, та особи, які увійшли до Партнерства з планування повинні здійснювати планування територій, соціальних аспектів та ін. розвитку громад. Метою такого підходу є покращення надання послуг на місцевому рівні. В п. 4 визначено обов'язки місцевої влади, яка зобов'язана разом з іншими органами спільно брати участь в плануванні громади. Кожне партнерство з планування громади повинно: розглянути, які органи громади, ймовірно, зможуть зробити свій внесок у планування громади, враховуючи, зокрема, які з цих органів представляють інтереси осіб, які відчують нерівність у результатах, що є результатом соціально-економічної невідповідності, докладати всіх розумних зусиль, щоб забезпечити участь цих органів громади в плануванні громади, і вживати таких заходів, щоб дозволити органам громади брати участь у плануванні громади [356].

Цікавим є визначення терміну «органи громади», які не є офіційно створеними, але існує для участі в партнерстві з планування громади задля сприяння або покращення інтересів будь-яких громад. Отже, мова йде про неформальну участь груп громадян в плануванні громади. Окремо виділяється «План покращення місцевих результатів», де зазначено, що: кожне партнерство з громадського планування має підготувати та опублікувати місцевий план покращення результатів, де визначено його зміст, пріоритети, терміни, відповідальність кожного органу і громади. Обов'язковими є консультації з громадою та іншими зацікавленими особами. При цьому при публікації плану Партнерство з планування громади має врахувати будь-які отримані нею заяви інших структур і органів, а також потреби громади і окремих осіб. Кожне Партнерство має переглядати план, звітувати про його досягнення, і, якщо вносяться зміни, то публікувати їх у відкритому доступі [356].

У цьому правовому акті визначаються вимоги щодо звітування про хід реалізації плану розвитку громади: оцінка партнерства з планування громад щодо того, чи відбулося будь-яке покращення в досягненні кожного місцевого результату; ступінь виконання відповідно до розподілення повноважень і функцій; ефективність кожного підрозділу Партнерства для надання можливості органам громади сприяти плануванню громади тощо [356]. Все це має бути опубліковано у відкритому доступі.

При плануванні громад, як зазначено в правовому акті, планування проводиться не взагалі, а відповідно до кожного більш меншого територіального проживання людей і визначаються найбільш слабкі поселення, які мають не вигідні соціально-економічні умови. Також визначаються всі проблеми місця, які стосуються окремих осіб, що проживають на певній території в зоні юрисдикції місцевої влади. По кожному окремому населеному пункту юрисдикції певної місцевої влади має бути розроблений і опублікований окремий план. Вимоги щодо змісту плану та процедури звітування такі самі. Окрім того, всі плани мають корелювати з іншими законами. Важливим є опис повноважень і обов'язків кожного з партнерів, де основним є обов'язок кожного партнера з планування громад

співпрацювати і іншим.

Отже, деякі положення можуть бути імплементовані в практику органів державної влади.

Щодо протидії дезінформації, то доцільно визначити, що саме є дезінформацією, яка є деструктивним впливом на населення певної громади і може нанести шкоду життєдіяльності. Також важливо визначити шляхи протидії дезінформації, зокрема щодо: застосування стратегій виправлення дезінформації; використання надійних джерел інформації для надання антидезінформаційних даних; розвінчування дезінформації за допомогою фактів; проведення навчання щодо медіаграмотності; сприяння прозорості діяльності; відповідальності, у тому числі і громадянської. Те саме стосується маніпуляції та інших деструктивних впливів. Варто також визначити правомірність маніпулятивних та інших деструктивних впливів.

Методика аналізу впливів при вироблені нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування передбачає наступні блоки.

1. Визначення цілей впливу, що мають відповідати проблемі та сприяти її розв'язанню:

- визначення декількох варіантів розв'язання проблеми впливів:

- відсутність порушення прав і свобод людини;

- відповідність правовим актам і Конституції України;

- варіанти протидії впливам, маніпулювання ними та ін.;

- визначення декількох способів досягнення результату та використання різних видів впливів на різних рівнях публічного управління та адміністрування.

2. Визначення виду впливу, доцільного для певного правового акту, програми тощо, зокрема:

- за видами впливу: публічноуправлінський; економічний; політичний; управлінський; адміністративний; соціальний; психологічний; комунікативний; інформаційний;

- за суб'єктами впливу: колективний вплив; міжособистісний вплив; вплив

зацікавлених сторін; вплив без повноважень (лідерство); вплив влади у прийнятті державноуправлінських рішень тощо;

- за соціальним значенням: соціальний вплив; вплив окремих соціальних груп; вплив груп з різних суспільних секторів тощо;

- за значенням для економічного розвитку: вплив на розвиток; вплив для регулювання чи державного або громадського контролю; вплив для активізації діяльності окремих учасників ринкових відносин тощо;

- за тривалістю: довгострокові та короткострокові впливи; ситуаційний вплив; тимчасовий вплив; тривалий вплив;

- за середовищем: вплив на навколишнє середовище; суспільний вплив; вплив на громадськість; вплив на органи влади; вплив на екологію (фізичний, шум, різноманітність, інфраструктура).

3. Визначення переваг та недоліків кожного з виду впливів – це пошук оптимального виду впливу, який орієнтований на вирішення конкретної проблеми у відповідній сфері задля досягнення бажаного результату, це може бути здійснено на основі: аналітичного методу SWOT-аналізу (визначення сильних та слабких сторін, можливостей та загроз кожного виду впливу); використання методу матричного картування впливу для уточнення його фокусу, змісту, методів, прийомів та засобів впливу; попередньої оцінки впливу для держави/органів влади, інституцій, громади, громадян та інших груп, які підпадають у сферу втручання.

4. Визначення взаємодії різних впливів та їх кореляції, відсутності протиріччя:

- за рівнями: первинні та вторинні впливи; висхідний вплив; низхідний вплив;

- за способом: прямі чи опосередковані впливи; навмисні чи ненавмисні; прихований вплив; відвертий вплив; спрямований вплив; вплив зовнішнього і внутрішнього середовища тощо;

- за політичним значенням: вплив на політику; політичних вплив; вплив державної політики; вплив технологічного процесу на державну політику; вплив бізнесу на державну політику; впливи при виробленні політики – правомірні і неправомірні впливи;

- за значенням для здоров'я населення: вплив на здоров'я;

- за перевагами: культурний вплив (впливи в організаціях, соціальних групах або суспільстві, які приносять переваги членам цих груп);

- за стилем впливу: перемикання; раціоналізація; відстоювання; надихання; ведення переговорів; сила прикладу;

- за впливом управлінських систем: вплив нових систем управління – зміни цінностей, потреб, відокремлення довіри від правди, автоматизоване прийняття рішень, колективний розум, нововведення в державному управлінні, тиск на ЗМІ; вплив процесу демократизації; спільне управління; вплив на досягнення цілей організації; вплив органів місцевого самоврядування (ресурси, лідерство, менеджмент, регулювання та контроль); вплив послуг, які надають органи місцевого самоврядування на зацікавлених сторін; впливи аналітичних центрів.

5. Визначення суб'єктів, на які буде спрямовано вплив: громадяни; органи влади; інститути громадянського суспільства; окремі громади; окремі інституції.

Визначення рівня впливу та його коректності, з врахуванням аналізу впливів за:

- залученням громадськості: вплив на розуміння та усвідомлення; зміна ставлення; зміна поведінки; вплив громадської думки на органи влади тощо;

- керуванням групами людей: психологічний вплив; маніпулятивний вплив; культивування (ЗМІ); порядок денний (ЗМІ); соціальне навчання (ЗМІ як зразок для поведінки); постійні повторювання (вплив до тих пір, поки тих, хто вірить в повідомлення не стане більше за тих, хто не вірить); вибіркового впливу як вид маніпулятивного впливу; політична маніпуляція; управлінські / інституційні маніпуляції; медіаманіпуляції; маніпуляції у соціальних мережах; інформаційні маніпуляції; правові маніпуляції; психологічні маніпуляції; економічні маніпуляції; маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи;

- міжнародним рівнем: вплив на рівні міжнародних організацій; розширення співпраці стосовно протидії маніпулювання інформацією.

6. Визначення прогнозних результатів впливу за:

- наслідками: позитивні та негативні впливи; вплив спроможності та підготовленості; публічне прогнозування; вплив на результати; деструктивний,

маніпулятивний впливи тощо;

- очікуваннями: бажаний; небажаний;

- домінуванням: панівний вплив; вплив авторитету; маніпулятивний вплив; тиск як вплив громадських організацій на процеси прийняття рішень; конформізм (здатність людей піддаватись впливу інших); авторитаризм (схильність людей піддаватись владі); вплив авторитетних осіб (психологічний, когнітивні упередження (ефект ореолу), сприйняття легітимності, соціалізація та конформність, влада та контроль, слухняність, ідентифікація, інтерналізація, соціальний порядок і стабільність, соціальні зміни та інновації).

7. Вибір найкращих і найважливіших для розв'язання проблем видів впливу, зокрема:

- вихідні впливи: за впливом управлінських систем; за міжнародним рівнем; за суб'єктами;

- базові впливи: за наслідками; за рівнями; за тривалістю; за способом; за очікуваннями; за домінуванням; за стилем впливу; за керуванням групами людей;

- спрямовані впливи: за соціальним значенням; за значенням для економічного розвитку; за залученням громадськості; за середовищем; за політичним значенням; за значенням для здоров'я населення; за перевагами.

Визначення ступеня досягнення поставленої мети за:

- показниками: оцінка та вимірювання впливу; масштаб впливу та розміри втручання: рівень впливу на проблему; рівень системних змін;

- тривалістю у часі: (довгостроковий, середньостроковий, короткостроковий результат);

- рівнем зміни середовища: зменшення/збільшення умов невизначеності; сприйняття/несприйняття інновацій; протидія внутрішнім/зовнішнім деструктивним впливам.

8. Визначення заходів і методів, які сприятимуть досягненню визначеної мети:

- розробка рамки або моделі змін з урахуванням рівнів впливу та типів їх підтримки;

- визначення основних компонентів втручання та адаптивну спроможність суб'єктів, на яких спрямований вплив);
- використання різних тактик для підтримки організації та реалізації впливу (з урахуванням конкретного виду впливу та його контексту);
- комплексний метод прототипу впливу (визначення проблеми; виявлення бар'єрів впливу; вироблення стратегічного бачення для досягнення системних змін).

9. Визначення заходів і методів відстеження результативності впливів при досягненні зазначеної мети на основі комплексного інструментарію для перевірки припущень та відстеження результатів впливу, який був обраний на попередніх блоках даної методики: визначення альтернативних способів досягнення цілей впливу; встановлення переваг та недоліків серед визначених альтернатив; застосовними є методи аналізу позитивних та можливих негативних наслідків впливу; методи прогнозування, моделювання, моніторингу впливів; методи оцінки впливу (масштаби змін, рівень втручань, інтенсивність та динаміка впливу); методи оцінки та вимірювання колективного впливу (інструменти відстеження показників колективного впливу; методи оцінки системних змін; методи підтримки активності учасників; методи підтримки життєвого циклу колективної ініціативи).

10. Оцінка впливу – це пошук тих проблемних зон, виявлення та усунення яких змінять характеристики колективної діяльності в публічному управлінні, перш, аніж вони негативно вплинуть на людей, навколишнє середовище, органи влади або сферу бізнесу та підприємництва.

Оцінка має відбуватись за наступними показниками: визначення суттєвих змін від впливів та втручань; вплив втручань на населення, органи влади, життєдіяльність тощо; визначення довгострокових та короткострокових наслідків цих подій; оцінка зовнішнього впливу: інші органи влади; громадянське суспільство; громади; глобальні виклики; збройні конфлікти ін.

11. Вибір методів і форм впливів для широкої залученості спільноти для розвитку суспільства і громади, зокрема:

- співпраці: методи комунікації (збір інформації, інтерв'ю, опитування,

фокус-групи, якісні методи оцінки проблеми, визначення активів та ресурсів громади, нетворкінги для обміну інформацією тощо); багатосекторальної співпраці; планування (вироблення моделі змін, вироблення політики, стратегічні рамки планів і програм ініціативи); метод розбудови мережі колективного впливу; цифрові технології; комплексний інструментарій для перевірки припущень (інструменти дизайнерських досліджень, методи сервіс-дизайну, методів прогнозування та моделювання; вироблення дорожньої карти);

- діагностики громад для висування ініціативи: інструменти індексу раннього розвитку (методи опитування спільноти, методи збору даних); цифрові технології,

- оцінки потреб та визначені ресурсів громади: інструменти інвентаризації активів у громаді; проведення публічних форумів; методи дослідження думок та відгуків, інтерв'ю; опитування; метод SWOT-аналізу; цифровий інструментарій та цифрові методи;

- організація спільної діяльності: методи втручань у громаду; методи організації та управління; методи інновацій («громада це жива лабораторія»); методи соціального впливу; метод розробки прототипу впливу; метод дизайн-мислення; інструменти та методи, які спрямовані на сталість мережі колективного впливу (метод мережевих підходів колективного впливу; планування колективної діяльності); інструмент CareLinQ (взаємодія між спільнотою та партнерами впливу) інструмент Fellowship (побудова мережі впливу).

12. Визначити шляхи налаштованості політики для максимального позитивного впливу, що стає можливим через:

- офіційне партнерство, що засноване на підході колективного впливу передбачає об'єднання зусиль партнерів заради досягнення спільної мети;

- офіційні угоди про співпрацю з основними партнерами колективного впливу (в т.ч. з міжнародними організаціями), які очолюють політику та встановлюють норми в різних сферах;

- підхід колективного впливу, де мережа лідерів взаємодіє з громадами, спільно визначають та вирішують проблеми у сфері сталого розвитку, освіти, охороні здоров'я, розвитку сільських територій, навчання молоді, подоланні

проблем расизму, вирішенні екологічних проблем тощо;

- розвиток партнерства з громадами, побудову довіри між секторами для досягнення спільних та справедливих перетворень;

- створення мережевого впливу та формування сталості його екосистеми задля соціальних змін;

- посилення політичної та громадянської активності, стимулюючий вплив з боку уряду для підтримки соціального підприємництва та залученість до процесів вироблення політики та прийняття рішень;

- зміни в системах, передбачають усунення корінних причин проблем шляхом трансформації структур, звичаїв, менталітету, динаміки влади, політики та правил, шляхом зміцнення колективного впливу всіх його учасників.

13. Провести аналіз залежностей впливу – яким чином кожен з елементів вплине на всю систему.

Аналіз залежностей впливу у системі та визначення впливу кожного елементу на систему, можуть бути проведені на основі критеріїв оцінки, що є застосовними у зарубіжній практиці для вимірювання колективного впливу.

Критерії оцінки колективного впливу здійснюються на двох рівнях:

1. рівень, що пов'язаний зі зміною моделі поведінки учасників колективного впливу, що включає:

- зміни в індивідуальній поведінці (ідентифікація із спільною, активна громадська позиція, налаштованості до вирішення місцевих проблем тощо);

- зміни в поведінці серед членів спільноти/громади (здоровий спосіб життя, відмова від шкідливих звичок, робочі звички, врегулювання проблем неблагополуччя сімей, освіта дітей як майбутній ресурс розвитку громади);

- зміни в професійній практиці (наприклад, підвищення якості та доступності медичних послуг для населення; підвищення якості роботи соціальних працівників, які надають допомогу вразливим групам населення);

- зміна у побудові взаємовідносин (міжсекторальна співпраця з місцевим бізнесом для створення робочих місць; партнерства на рівні громади, які формують домашнє, шкільне, розважальне та медичне середовище дитини);

2. рівень, що пов'язаний зі змінами у системах:

- зміни у фінансуванні: зміни в потоках коштів; покращене вирівнювання існуючих ресурсів; будівництво нового житла для вирішення проблеми безпритульності;);

- зміни в культурних нормах (зміни в соціальних моделях);

- зміни в державній політиці (зміни в законах, нормативних актах, розпорядженнях, що стосуються цілей колективного впливу та колективних ініціатив) [520].

Для української практики критеріями оцінювання колективного впливу може бути визначено наступне:

- рівень узгодженості інтересів при побудові взаємовідносин між органами влади та суспільством;

- створення відповідного простору, який виступає своєрідним каталізатором впливу, об'єднує людей за спільними інтересами;

- проведення систематичних звітувань про програмні дії та результати впливу, що відображає повноту системних змін.

14. Розробити стратегії відновлення на випадок збоїв при застосуванні певних впливів, у таких напрямках як:

- 1) Доцільним для врахування є зарубіжний досвід щодо формування колективної стійкості як фактору протистояння кризам та деструктивним впливам (до кризи, під час кризи, посткризовий період). Їх вироблення здійснюється на основі нових інтерсуб'єктивних взаємовідносин (колективний вплив, спільне представництво, колективна свідомість, співпраця, солідарність, взаємодопомога, ініціативу та активність) та загальні взаємодії (розвиток партнерства, заснований на довірі, підзвітності тощо) [479].

Основними видами впливу, в українській практиці при розробці стратегій колективної стійкості є інформаційний та психологічний впливи, які спрямованні на розширення співпраці стосовно протидії маніпулювання інформацією; протидії інформаційній, правовій, психологічній, економічній маніпуляціям; протидії маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи та поширенню

деструктивних впливів в умовах війни.

2) Розробка стратегії відновлення на випадок збоїв при застосуванні певних впливів на основі підходу колективного впливу. Стратегії колективного впливу враховують структуру довгостроковості ініціатив у часі, тому визначають потенційні загрози та ризики. Як правило, ці стратегії мають науковий супровід, що допомагає сформулювати уявлення про можливі бар'єри, зміну динаміки реалізації ініціативи колективного впливу для вироблення фундаментального розуміння спільного управління кризами та вчасного реагування на них. Стратегії можуть коригуватися в залежності від імпульсів змін (наприклад, виникнення демографічної кризи, пандемії, стихійні лиха тощо).

На відміну від масштабування впливу в комерційному секторі, масштабування соціальних інновацій, частіше стосується ідей та вдосконалення процесу соціального впливу. З цією метою, більшість ініціатив поєднує різні стратегії протистояння кризам, задля посилення соціального впливу з урахуванням настрої у суспільстві та спроможністю руйнівних впливів [508]. У зарубіжній практиці набувають популярності стратегічні комунікації та активно проводиться навчання щодо їх розробки серед учасників колективного впливу.

3) Зарубіжні експерти акцентують увагу, що розробка та реалізації стратегій протистояння кризам потребує зміну у підході підготовці лідерів. Йдеться про формування потенціалу колективного антикризового лідерства. Це потребує відбору та навчання лідерів, які об'єднують зусилля для вироблення системного підходу для попередження криз, подолання та зменшення рівня втручання негативних впливів [485].

4) Розробка стратегії відновлення на випадок збоїв при застосуванні певних впливів є доцільною в умовах війни та повоєнний період. При розробці стратегій доцільним є врахування заходів, що ґрунтуються на стандартах Ради Європи, спрямовані на підтримку процесу відбудови та економічного відновлення в Україні, що представлено у Плані Європи для України «Стійкість, відновлення, відбудова 2023-2026», в частині захисту прав людини, верховенства права та зміцнення демократії [178].

Зарубіжні фахівці наголошують, що органи місцевого самоврядування зобов'язані сприяти детальному плануванню проєктів на основі вимог місцевих громад, а Уряд повинен керувати та координувати загальне відновлення на основі стратегій [531].

Отже, види впливів та спрямованість їх втручань на місцевому та національному рівні мають відмінності, що слід враховувати при розробці стратегій:

місцевий рівень: диференційований вплив: при оцінці місцевих умов і порівняльних переваг; колективний вплив: встановлення партнерства та для розширення можливостей місцевих громад у плануванні та реалізації післявоєнного відновлення; обмеження впливу місцевих корисних інтересів, підвищення рівня підзвітності та прозорості: удосконалення антикорупційного законодавства та реформи для стримування особливого інтересу; стратегія повинна враховувати різні види впливів: розробка багатовимірних, локально адаптованих відновлень відповідно до особливостей конкретного місця; вимірювання та оцінка впливу: розробити ефективних, адаптованих до місцевих потреб інклюзивні систем вимірювання та оцінки впливу втручань; вплив на мобілізацію ресурсів, розбудову потенціалу, вплив інновацій;

національний рівень: колективний вплив: координація та обмін знаннями між рівнями влади; посилення впливової функції агенцій регіонального розвитку: координаційний вплив для забезпечення горизонтальної та вертикальної взаємодії з органами виконавчої влади, їх консультативно-дорадчими органами, органами місцевого самоврядування, закладами вищої освіти, науковими установами, підприємствами, установами і організаціями; синергія впливів як властивість отримувати ефект у взаємовідносинах [531].

Аналіз досвіду зарубіжних освітніх програм в сфері впливу на всі сфери суспільства з акцентами на публічний сектор показав, що з 2021 по 2024 рік отримали розвиток програми, які стосуються соціальних впливів, впливу сталого розвитку та поєднання цих двох основних компонентів. Так, освітня магістерська програма «Вплив сталого розвитку» Університету Стірлінга, Шотландія

спрямована на підготовку проактивних агентів позитивних змін, у тому числі і у сфері бізнесу. Ця програма вважається відповіддю на виклики 21 століття [557].

Інша програма «Соціальний вплив» (магістр соціального впливу (MA-SI) з акцентами на менеджменті проєктів Технологічного університету Суінберна, Мельбурн, Австралія призначена для високоефективних професіоналів, які хочуть підвищити кваліфікацію та просунути свою кар'єру в галузі соціального впливу. Ця програма спрямована на соціальних підприємців, які працюють у філантропічному, некомерційному, приватному та корпоративному секторах. Ця кваліфікація дає навички, необхідні для ефективного керівництва людьми в соціально-економічному та бізнес-середовищі, яке швидко змінюється. Основні напрями навчання стосуються проблем: корпоративної відповідальності та звітності; соціального впливу; підприємництва та соціальних інновацій; соціальних інвестицій та філантропії; лідерства для соціального впливу; оцінки та вимірювання впливу; стратегічної філантропії та розвитку соціального підприємства. Для отримання практичного досвіду застосовується експериментальне навчання, яке включає можливі стажування, пов'язані з наданням грантів, збором коштів, розробкою програм та корпоративними соціальними інвестиціями [467].

Інша програма цього є університету (Технологічний університет Суінберна в Мельбурні, штат Вікторія, Австралія) також пропонує магістерську програму «Передовий соціальний вплив». Ця програма призначена для осіб, які мають ступінь бакалавра в будь-якій галузі плюс щонайменше три роки відповідного професійного досвіду [541].

Програма «Соціальний вплив» у Flinders Center for Social Impact (CSI), Австралія, спрямована на формування практики соціального впливу. Йдеться про формування спеціального мислення про соціальний вплив для того, щоб: розробити інноваційні рішення соціального впливу в реальних умовах і визначити можливості для створення соціального впливу поза «звичайним бізнесом»; керувати трансформаційними змінами в цільовому, комерційному та державному секторах. Йдеться про професіоналів, лідерів, які спрямовані на досягнення соціального

впливу та можуть впливати на нього [543].

Програма «Бізнес і соціальний вплив» провадиться в Школі економіки Утрехтського університету (USE) в Нідерландах і стосується сталого способу ведення бізнесу. В основу запровадження програми покладено ідею щодо потреби переосмислення діяльності підприємств для того, щоб відповідати вимогам світу, який характеризується суспільними викликами, такими як: зміна клімату; зростання населення; міграція; глобалізація; тиск з боку споживачів, регуляторів та інших зацікавлених сторін тощо. Це вимагає поєднання фінансових і соціальних цілей, а не зосереджуватись виключно на акціонерній вартості. Ця програма визначається як інноваційна магістерська програма з бізнесу та соціального впливу, яка надає компетентності в галузі економіки та менеджменту і у сфері корпоративної відповідальності. На даній програмі викладаються дисципліни, які надають можливість вирішувати проблеми та визначати можливості з точки зору бізнесу та уряду. Основна ідея – це взаємодія бізнесу, уряду та НУО [332].

В цьому ж університеті (Утрехтський університет (USE), Нідерланди) запроваджена магістерська програма «Організація соціального впливу» спрямована на організацію більш сталого, інклюзивного та справедливого суспільства. Програма ґрунтується на твердженні, що організації, асоціації, сусідські групи, кооперативи та соціальні підприємства відіграють важливу роль у підтримці суспільств. Вони мобілізують окремих людей і громади для вирішення нагальних проблем, таких як бідність, зміна клімату, насильство або нетерпимість. На місцевому, національному та міжнародному рівнях вони сприяють більш стійким, інклюзивним та справедливим суспільствам [491].

Програма пропонує унікальне поєднання міждисциплінарних теоретичних знань, дослідницьких методологій, професійних навичок і досвіду в цій галузі. Магістерська програма сприяє: отриманню міждисциплінарних знань для аналізу поточних соціальних викликів і того, як масові організації вирішують їх за допомогою навчальної програми, яка поєднує в собі вивчення організацій, управління та державного управління; застосуванню навичок інноваційної та орієнтованої на дії методології дослідження; досвіду і внеску у мобілізацію

низових та інших державних чи приватних організацій, які займаються соціальною трансформацією, щоб сприяти інтеграції академічних знань із практикою; вивченню та практиці професійних навичок для організації соціальних змін [491].

Магістерська програма «AGSM магістр ділового адміністрування (соціальний вплив)» (UNSW, Сідней, Австралія) спрямована на отримання базових знань та навичок, які необхідні для керівних посад, де поєднуються бізнес і технології. Програма допомагає більш чітко зрозуміти особливості соціальної економіки [308].

У L-Università на Мальті є магістерська програма «Магістр мистецтв з оцінки соціального впливу». Вважається, що такий фахівець може мати необхідні академічні навички для замовлення, розробки, впровадження та/або інтерпретації оцінки соціального впливу. Результати навчання за даною програмою наступні: визначення правового і політичного контекстів, в яких проводяться оцінки соціального впливу в мистецтві; проведення складання та реалізації оцінки соціального впливу в мистецтві; встановлення змісту і методології оцінки соціального впливу в мистецтві; огляд та оцінка соціального впливу в мистецтві; аналіз процесу політики оцінки соціального впливу в мистецтві; надання послуг у відповідних сферах з врахуванням оцінки соціального впливу в мистецтві [465].

Популярними на 2024 рік є наступні магістерські програми. Програма «Магістр публічного адміністрування у державному та некомерційному управлінні і політиці» NYU Wagner, Нью Йорк, США, спрямована на фахівців державної служби та на формування їх лідерства. Програма надає лідерам державної служби можливість створювати та впроваджувати інноваційну політику зі стійким впливом на суспільне благо, трансформувати підходи до вирішення складних проблем суспільного інтересу, які не піддаються легким рішенням. В межах програми розвиваються міждисциплінарні аналітичні та управлінські знання та навички, культивується глибоке сприйняття різноманітних контекстів, у яких виникають і повинні бути задоволені суспільні потреби. Випускники Wagner виходять із здатністю та мотивацією працювати в державному, некомерційному та приватному секторах, коли вони розробляють, впроваджують та оцінюють політику та процеси,

які відповідають суспільним потребам у країнах, містах та спільнотах по всьому світу [466].

Спеціалізація «Соціальний вплив, інновації та інвестиції» (SI3) надає студентам підготовку до практики в різних секторах (приватному, некомерційному та державному) як агентів соціальних змін. Вивчаються інструменти як бізнесу, так і політики, що дає можливість впроваджувати інноваційні продукти, послуги, системи доставки, підприємства та інвестиційні підходи, необхідні для покращення життя та вирішення основних внутрішніх і глобальних проблем. Програма надає унікальну кваліфікацію для оцінки та вимірювання соціального впливу, який виникає завдяки цим інноваційним підходам. Випускники цієї програми можуть працювати в секторі соціальних інновацій, а саме: соціальні підприємці; інвестори впливу; спеціалісти з вимірювання впливу; менеджери з корпоративної соціальної відповідальності; різноманітні посади консультантів; управлінські посади в комерційних і некомерційних організаціях, де комбіновані інструменти пошуку як фінансової прибутковості, так і соціальний вплив стає все більш важливим [466].

Програма об'єднує наступні дисципліни: статистичні методи; мікроекономіка; управління та лідерство; фінансовий менеджмент; вступ до державної політики; соціальне підприємництво та інновації; дизайн-мислення; творчий підхід до вирішення проблем і створення впливу; впливове інвестування [466].

Програма Міського університету (Англія, Лондон) «Гранти, філантропія та соціальні інвестиції» передбачає низку навчальних дисциплін: вивчення та розуміння добровільного сектору; стратегія, різноманітність та управління; маркетинг і фандрейзинг; управління персоналом у волонтерському секторі; облік і фінанси благодійності; принципи надання грантів, філантропії та соціальних інвестицій; та управління наданням грантів, філантропією та соціальними інвестиціями. При цьому запроваджується практична складова підготовки фахівців, що дає можливість отримати досвід роботи з соціальних інвестицій, таких як надання грантів, позик, пожертвувань, контрактів, соціальних облигацій та інвестування впливу [404].

Магістерську програму «Ділове адміністрування в галузі соціального впливу» (МВА) пропонує Східний університет у Філадельфії, штат Пенсільванія, США. Програма спрямована на осіб, які вже працюють на державній службі, у філантропії чи некомерційному управлінні, а також для тих, хто нещодавно отримав ступінь бакалавра. Обов'язковими навчальними дисциплінами є: глобальний фінансовий менеджмент; соціальне підприємництво; управління для оптимальної продуктивності. Додаткові факультативні курси пов'язані з індивідуальними інтересами студентів [470].

Програма «Стійкість та соціальні інновації» (Паризька школа менеджменту НЕС у Жуї-ан-Жоза, Франція) для фахівців різних галузей. Магістерська програма має такі курси: цілі сталого розвитку та права людини; глобальні впливи; впливи; стратегія та стійкість; дані для сталого розвитку; геополітика, природні ресурси та глобальне управління; основи фінансів для сталого розвитку; основні концепції корпоративних фінансів; відповідальне інвестування [556].

Лондонська школа економіки та публічної політики пропонує програму «Соціальні впливи», яка спрямована на вирішення проблем приватних дій для соціальних цілей, враховуючи неспроможність як держави, так і ринків вирішити постійні соціальні проблеми. Програма розвиває здатність створювати соціальний вплив і максимізувати ефективність таких приватних дій для суспільного блага, будь то соціальний підприємець, впливовий інвестор чи політик. Програма передбачає навчання критичній оцінці дизайну втручання, оцінці інституцій, організацій та співпраці, що виникають у певній галузі. Програма включає наступні курси: застосування поведінкової економіки для соціального впливу: проектування, реалізація, оцінка та політика (надає знання з передових досліджень у психології та економіці і використання цих знань для розробки рішень для важливих соціальних проблем; надає навички з діагностування, проектування продуктів та послуг); нові інститути державної політики: стратегічна філантропія, імпактні інвестиції та соціальні підприємства (політично-орієнтований підхід до нової динаміки приватних соціальних дій). Потенційна кар'єра випускників – це міжнародні і неурядові організації, Фонд Білла та Мелінди Гейтс та AmFam [544].

Паризький коледж мистецтв, Франція, пропонує магістерську програму «Дизайн для соціального впливу» передбачає формування критичного мислення (етика, методи дослідження), практичні навички (дизайнерське мислення, підприємництво, створення прототипів) і м'які навички (врядування, лідерство, мережа) для успішної розробки та керівництва дизайн-проектами, які принесуть позитивні суспільні зміни. Програма передбачає такі навички як: інтеграція біженців; сприяння етичному споживанню тощо [370].

Бостонський університет, США, пропонує програму MBA «Соціальні впливи», яка спрямована на вирішення проблем, які створюють певні кризи, де задіяні як уряд, так і приватний сектор. Програма пропонує спеціальні знання та навички для простору соціального впливу, а також знання щодо підтримки інвесторами некомерційних та комерційних організацій, оскільки ці організації відіграють важливу роль у вирішенні основних суспільних проблем, таких як зміна клімату, бідність, нерівність і глобальне здоров'я. Основні навчальні дисципліни наступні: звітність про сталий розвиток; інвестиції в акції; проблеми та можливості сфери охорони здоров'я; польовий семінар соціального впливу; практикум зі зміни поведінки; цілеспрямований маркетинг; провідні організації, орієнтовані на місію; стратегія та практика керівників; лідерство; блокчейн і соціальний вплив; екологічно стійкі ланцюги поставок; декарбонізація глобальної економіки; корпоративна стратегія сталого розвитку; початок нових підприємств; основи управління неприбутковими організаціями; динаміка ринку енергетики; глобальне підприємництво [542].

Фактично, всі програми є універсальними і дають можливість працювати як в системі державного управління, так і в неприбутковому секторі, комунальному, бізнес-секторі та в соціальній економіці. Всі програми передбачають взаємодію уряду і інших секторів. Будь-яка взаємодія вже передбачає різні впливи та їх моделі. Всі програми спрямовані на зміни в суспільстві шляхом проектування впливів, запровадження інноваційних програм і т.п.

Досвід зарубіжних держав є корисним і цікавим для української практики підготовки фахівців сфери публічного управління та адміністрування. Втім, варто

враховувати особливості системи публічного управління та адміністрування в Україні, особливості партисипативного управління, а також руйнування внаслідок воєнних дій і потреби в повоєнному відновленні з залученням громадськості та можливостей бізнес-сфери. Сучасні напрями діяльності органів державної влади передбачають запровадження проєктів, програм і інноваційних дій в публічному секторі. На рівні громади вирішується більша частина проблемних питань щодо життєдіяльності. Новим невідомими діями для органів державної влади були ситуації з тимчасово переміщеними особами, які потребували вирішення нагальних соціальних питань, адаптації та інтеграції в громаду. Все це передбачало низку впливів, які охарактеризовані в попередніх розділах. Окрім того, сучасна діяльність державного службовця вимагає широкого спектру знань з управління публічною сферою з застосуванням ефективних технологій, таких як проєктування, планування, запровадження інновацій та ін.

Враховуючи все це, автором дисертації пропонується освітньо-професійна програма «Управління проєктами, програмами та інноваціями розвитку публічної сфери», яка стосується всієї системи впливів на різні галузі публічної сфери за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування».

Запропонована освітня програма відповідає Стандарту вищої освіти за спеціальністю за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 № 1001 [262], зокрема в частині результатів навчання щодо ефективного управління інноваціями, проєктами при проєктування управлінських організаційних структур та ін. Також зміст результатів навчання відображається в навчальних дисциплінах, які пропонуються для освітньої програми. Наприклад, за своїм змістом освітня програма передбачає фундаментальні знання з публічного управління та адміністрування, а саме щодо: публічної політики, оскільки всі дії спрямовані на публічний сектор є результатом вироблення саме публічної політики; прийняття управлінських рішень, оскільки це передбачають процеси проєктування, планування громад, їх соціально-

економічного розвитку, запровадження інноваційних програм тощо.

Також запропонована освітня програма відповідає Стандарту вищої освіти за спеціальністю за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 № 1172 [263], зокрема в розрізі результатів навчання щодо активної громадянської позиції, прийняття та реалізації управлінських рішень, оцінювати програми сталого розвитку, уміти організовувати та брати участь у різнопланових проєктах та ін.

Програма відповідає теоретичному змісту предметної області Стандарту магістерського рівня щодо наукових концепцій публічного управління та адміністрування на всіх рівнях управління, а також теоретичному змісту предметної області Стандарту бакалаврського рівня щодо наукових концепцій (теорій) публічного управління та адміністрування на всіх рівнях управління та адміністрування у всіх сферах діяльності.

Також освітня програма відповідає: об'єкту вивчення та/або діяльності Стандарту бакалаврського рівня - вся сфера публічного управління та адміністрування; та об'єктам вивчення Стандарту магістерського рівня – принципи і закономірності функціонування системи публічного управління та адміністрування, до якого відноситься і громадянське суспільство.

Запропонована освітня програма відсутня на даний момент у будь-якому закладі вищої освіти України і відсутня в зарубіжних навчальних закладах з подібним формулюванням. Програма є практично-спрямованою і універсальною. Універсальність програми полягає в тому, що вона дає можливість практичної реалізації випускників в будь-якій галузі публічної сфери і надає прикладні навички з публічного управління та адміністрування, громадської діяльності, управління сферою підприємництва та бізнесу, роботи з міжнародними та іншими проєктами і грантами тощо, а також надає навички самостійної розробки проєктів, програм, інновацій та їх реалізації в публічній сфері.

Загальною метою запропонованої освітньої програми є формування фахівця, здатного: запроваджувати інновації в публічній сфері через розробку проєктів і

програм розвитку громад, організацій, підприємств тощо публічної сфери; управляти окремими проєктами, програмами органів державної влади; виконувати обов'язки державного службовця і посадової особи органів державної влади; управляти організаціями, установами тощо різних сфер і форм власності; проєктувати і планувати громади; формувати активне громадянське суспільство шляхом застосування правомірних впливів; сприяти сталому розвитку публічного сектору та ін.

Освітня програма передбачає наступні освітні напрями (як основа для формулювання назви і змісту навчальних дисциплін):

1 блок – загальні знання щодо публічного управління та адміністрування: теоретичні основи та історія публічного управління та адміністрування; система публічного управління та адміністрування (світова та українська практика); організаційно-функціональна діяльність органів державної влади всіх рівнів (теоретичні основи та прикладні навички: хто, що і як робить); система впливів в публічному управлінні та адмініструванні (правомірні, неправомірні, під час війни, у повоєнному відновленні тощо); колективні впливи; управління колективними впливами; оцінки та вимірювання впливу; вирішення складних проблем суспільного інтересу; надання послуг у відповідних сферах з врахуванням оцінки впливу; впливове інвестування; правове забезпечення публічного сектору та його складових (стосується всіх блоків напрямів знань та може складатись з багатьох модулів по кожному блоку);

2 блок – загальні знання щодо процесу публічного управління та адміністрування і прийняття управлінських рішень: управління державним сектором; управління розвитком державного сектору; управління публічним сектором; управління розвитком публічного сектору; управління приватним сектором; управління розвитком приватного сектору; управління некомерційними, комунальними, комерційними, неприбутковими та ін. суб'єктами;

3 блок – управління інноваціями в публічному управлінні та адмініструванні: інновації в публічному управлінні та адмініструванні, в публічному секторі, в приватному секторі; управління інноваціями у всіх секторах; державна політика

інновацій, міжнародні програми, проекти тощо; сфера громадських справ;

4 блок – сталий розвиток публічної сфери: соціальні зміни і розвиток; планування розвитку; моделювання середовища; сталий розвиток і стале управління публічним сектором; стале управління ресурсами; комунікація для розвитку; міський та регіональний розвиток; управління закупівлями;

5 блок – проектування та планування розвитком публічного сектору і управління ними: загальні знання про проектування та планування; проектування та планування в публічному управлінні та адмініструванні і в інших секторах; проектування громад; громадське планування; розроблення проектів і програм в публічному секторі і для публічного сектору; управління проектами і програмами в публічному секторі та інших секторах; управління грантовими програмами, використання грантів для розвитку публічного сектору; аналіз поточних соціальних викликів для розробки проектів, програм та управління ними; трансформаційні зміни в публічному та інших секторах; розроблення інноваційних рішень щодо впливу та управління ними; проекти та програми розвитку; міжнародні програми, проекти, гранти; залучення громадськості до проектування, планування та інновацій в публічному секторі; проектування та планування правомірних впливів в публічному секторі; створення структурних підрозділів в органах державної влади з проектування, планування та інновацій; управління цими підрозділами; проектування і планування колективних впливів.

На підставі проведених досліджень дисертаційного дослідження запропонована авторська система впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на теоретичній і прикладній моделі системи впливів в публічному управлінні та враховує запропоновані шляхи практичної реалізації цих двох моделей системи впливів в публічному управлінні, зокрема, Доктрину впливів в публічному управлінні та адмініструванні, методику аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування та спеціальну освітню програму підготовки фахівців з розвитку публічної сфери (рис. 5.3.).

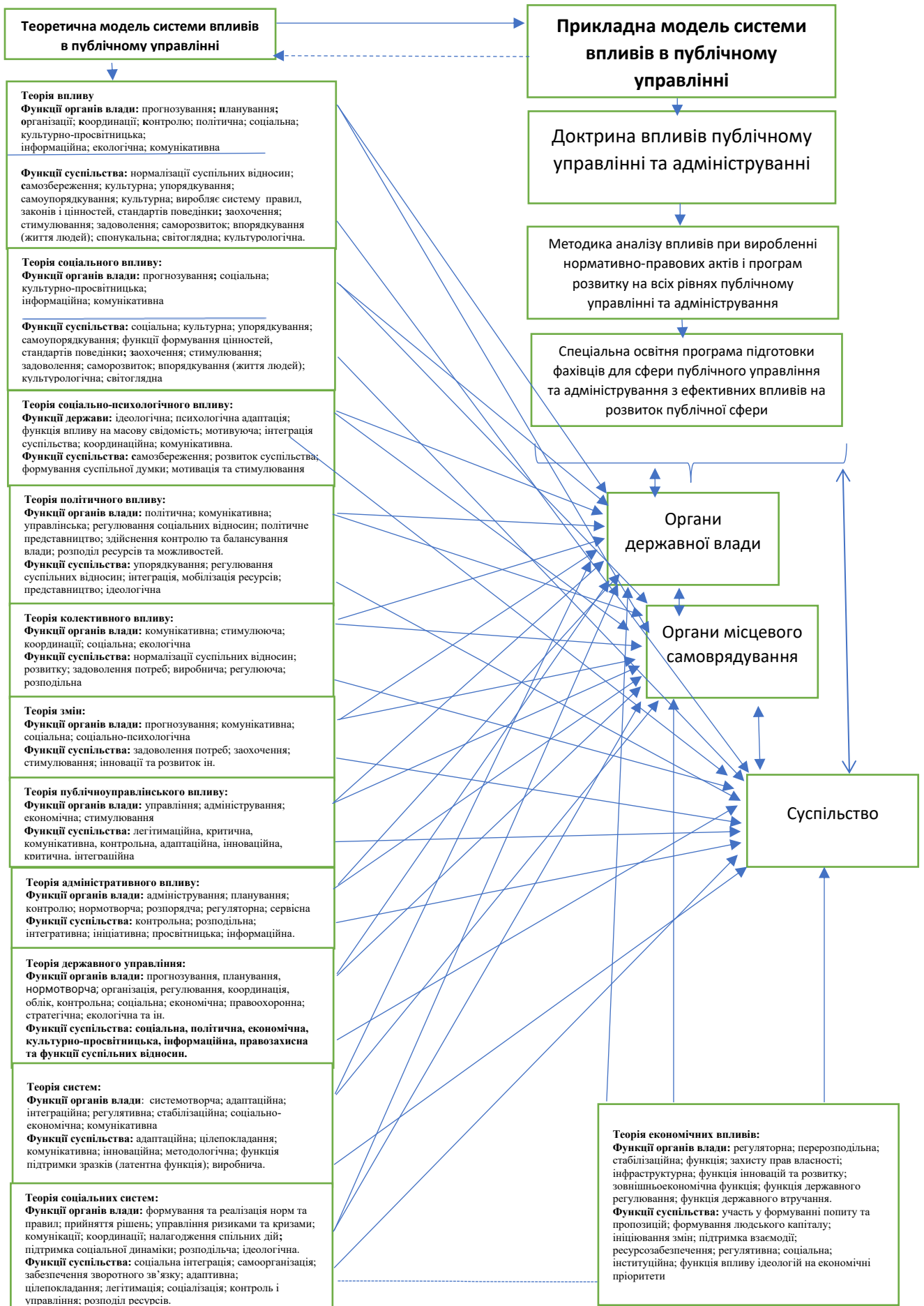

Рис. 5.3. Система впливів в публічному управлінні (авторська розробка)

У межах теорій, що стосуються побудови взаємовідносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суспільства, визначаються функції, які забезпечують ефективне функціонування держави та розвиток суспільства. Ці функції розподілено на дві основні групи: функції органів влади та функції суспільства.

Теорія впливу розглядає діяльність органів влади крізь призму їхньої здатності впливати на суспільні процеси, забезпечуючи реалізацію державних функцій. У межах цієї теорії функції органів влади можна деталізувати таким чином: прогнозування, планування, організації, координації, контролю, політична, соціальна, культурно-просвітницька, інформаційна, екологічна, комунікативна функції. Функції суспільства в межах теорії впливів відображають його здатність забезпечувати гармонійне співіснування людей, підтримувати їхній розвиток, формувати цінності та норми, до яких слід віднести наступні: нормалізація суспільних відносин, самозбереження, упорядкування, самоупорядкування заохочення та стимулювання, задоволення, впорядкування, спонукання, функція вироблення системи правил, законів, цінностей та стандартів, культурологічна та світоглядна функції.

Теорія соціального впливу розглядає інструменти, через які суспільство, соціальні групи та інституції здійснюють вплив на поведінку, переконання та установки індивідів. У межах цієї теорії органи влади виконують важливі функції, спрямовані на регулювання, координацію та формування соціальної взаємодії. До основних функцій органів влади належать: прогнозування, соціальна, культурно-просвітницька, інформаційна та комунікативна функції. У межах теорії соціального впливу функції суспільства можна розглядати як ключові аспекти його діяльності, які сприяють впорядкуванню взаємодії людей, збереженню та розвитку соціальних систем, а також формуванню культури й цінностей.

Теорія соціально-психологічного впливу розглядає державу як інструмент впливу на суспільство для формування певних соціальних, культурних, економічних, політичних і моральних норм.

В межах цієї теорії можна виокремити такі функції держави: ідеологічна, психологічна адаптація, функція впливу на масову свідомість, мотивуюча, інтеграція суспільства, координаційна, комунікативна. У межах теорії соціально-психологічного впливу, суспільство виконує ряд важливих функцій, що сприяють формуванню, підтримці та регулюванню поведінки індивідів. Основні функції: самозбереження, розвиток суспільства, формування суспільної думки, мотивація та стимулювання.

Функції органів влади в межах теорії політичного впливу стосуються ролі державних інститутів у формуванні, реалізації та регулюванні політичної влади, а також у забезпеченні ефективного управління суспільними процесами. У контексті теорії політичного впливу основні функції органів влади можуть бути представлені наступним чином: політична; комунікативна; управлінська; регулювання соціальних відносин; політичне представництво; здійснення контролю та балансування влади; розподіл ресурсів та можливостей. У теорії політичного впливу функції суспільства розглядаються як взаємодія між індивідами, групами та політичними інститутами, які мають на меті визначати, стабілізувати або змінити політичний устрій та соціальні структури. Основними функціями суспільства в контексті цієї теорії є: упорядкування, регулювання суспільних відносин, інтеграція, мобілізація ресурсів, представництво, ідеологічна функція.

У межах теорії колективного впливу функції органів влади можуть бути розглянуті з урахуванням різних аспектів побудови спільної управлінської діяльності, яка має на меті забезпечення стабільності та розвитку суспільства з орієнтацією на вирішення першочергових потреб суспільства. В контексті визначеної теорії це співвідноситься з комунікативною, стимулюючою, координаційною, соціальною, екологічною функціями. Теорія колективного впливу зосереджена на тому, що суспільство створює умови для спільного управління, сприяючи інноваціям, соціальному, культурному та економічному розвитку. До основних функцій суспільства в межах цієї теорії віднесено: нормалізацію суспільних відносин, розвитку, задоволення потреб, виробничу, регулюючу та розподільну функції.

В межах теорії змін функції органів влади можуть бути поділені на різні аспекти, що забезпечують ефективне управління процесами трансформацій у суспільстві, де основними функціями є: прогнозування, комунікація, адаптація, інтеграція, координація, планування та соціальна функції. Теорія змін вивчає, як суспільства змінюються, а також визначає форми та методи впливів, які спричиняють ці зміни. Ключовими функціями суспільства в межах теорії змін є: задоволення потреб, заохочення, стимулювання, адаптація, інтеграція, інновації та розвиток, соціальний/громадський контроль, координація та регулювання спільної діяльності.

Теорія публічноуправлінських впливів розглядає функції органів влади як систему цілеспрямованих дій, спрямованих на забезпечення ефективного управління суспільством, реалізацію державної політики та досягнення суспільно значущих цілей. У цьому контексті функції органів влади розділяються на декілька основних категорій: управління; адміністрування; економічна; стимулювання. Функції суспільства в межах публічноуправлінських впливів розглядаються як механізми/інструменти, що забезпечують задоволення різних потреб громадян та соціальних груп. Виокремлено такі функції: легітимаційна, комунікативна, контрольна, адаптаційна, інноваційна, критична, інтеграційна.

Теорія адміністративного впливу розглядає діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування крізь призму їх функцій, спрямованих на досягнення суспільно важливих цілей шляхом управлінських дій. Функції органів влади у цій теорії можуть бути класифіковані наступним чином: адміністративна, нормотворча, контрольна, розпорядча, регуляторна, забезпечувальна, посередницька, координаційна, правозахисна, інноваційна. Теорія адміністративного впливу розглядає взаємодію між суспільством та державою через адміністративні важелі впливу, спрямованих на організацію, регулювання та управління суспільними процесами. У цьому контексті функції суспільства спрямовані на побудову взаємодії з органами влади для досягнення балансу між державним впливом і свободою громадян. Основні функції

суспільства в межах цієї теорії включають: контрольну, розподільну, інтегративну, ініціативну, просвітницьку та інформаційну функції.

У межах теорії державного управління функції органів влади є основними напрямками діяльності, спрямованими на реалізацію завдань держави, забезпечення суспільного розвитку, захист прав і свобод громадян, а також ефективного використання ресурсів. Ці функції поділяються на різні групи залежно від їхньої мети, рівня, а також сфери впливу, зокрема: прогнозування, планування, нормотворча, організаційна, регулювання, координація, облік, контролююча, соціальна, економічна, правоохоронна, стратегічна, міжнародна, екологічна функції. Функції суспільства в межах теорії державного управління є різнобічними та відображають складний взаємозв'язок між суспільством, державою та владою. Ці функції можна класифікувати за різними критеріями. Основні з них такі: соціальна, політична, економічна, культурно-просвітницька, інформаційна, правозахисна та функції суспільних відносин.

У межах теорії систем органи влади розглядаються як складні системи, а їх функції можна описати через системний підхід. Основні функції органів влади з точки зору теорії систем включають такі функції як: системотворча, адаптаційна, інтеграційна, регулятивна, стабілізаційна, соціально-економічна, комунікативна. У межах теорії систем, суспільство розглядається як складна, динамічна система, яка взаємодіє з іншими системами та підсистемами. Функції суспільства в цьому контексті визначаються його здатністю виконувати певні ролі для забезпечення свого існування, розвитку та адаптації до зовнішнього середовища. Основними функціями суспільства в рамках теорії систем визначено наступні: адаптаційна, цілепокладання, комунікативна, інноваційна, методологічна, виробнича, функція підтримки зразків (латентна функція),

В межах теорії соціальних систем функції органів влади можна розглядати як елементи більш широких соціальних структур, що сприяють організації та стабільності суспільства. Теорія соціальних систем, заснована на ідеї, що суспільство складається з взаємопов'язаних частин, розглядає органи влади як важливі підсистеми, які виконують конкретні функції для забезпечення порядку,

розвитку та інтеграції суспільства. Ця теорія акцентує увагу на системній взаємодії, саморегуляції та адаптивності. До основних функцій органів влади в контексті соціальних систем віднесено: формування та реалізація норм та правил, прийняття рішень, управління ризиками та кризами, комунікації, координації, налагодження спільних дій, підтримка соціальної динаміки, розподільча, ідеологічна, комунікаційна. Теорія соціальних систем досліджує соціальні структури та їхні функції в рамках більш широких систем, що включають людей, організації та інші елементи. У контексті цієї теорії функції суспільства можна розглядати через кілька основних аспектів: соціальної інтеграції, самоорганізації, забезпечення зворотного зв'язку, адаптації, цілепокладання, легітимації, соціалізації, контролю і управління, розподілу ресурсів.

У межах економічної теорії органи влади виконують кілька ключових функцій, що сприяють розвитку економіки, підтриманню соціальної стабільності та забезпеченню економічної ефективності. Основні функції можна розділити на кілька ключових напрямків: регуляторний, перерозподільний, стабілізаційний, захисту прав власності, інфраструктурний; функція інновацій та розвитку; зовнішньоекономічна функція; функція державного регулювання; функція державного втручання. У межах економічної теорії суспільство виконує низку функцій, які забезпечують його існування, розвиток і задоволення основних потреб. Основними функціями суспільства визначено: участь у формуванні попиту та пропозицій, формування людського капіталу, ініціювання змін, підтримка взаємодії, ресурсозабезпечення, регулятивна, соціальна, інституційна, функція впливу ідеологій на економічні пріоритети.

Проведений аналіз щодо функцій органів влади та суспільства в межах зазначених теорій впливів продемонстрував їх відмінність. Це вказує на розмежуванні ролей, форм та інструментів впливу, а також розрізнення їхньої спрямованості. Органи державної влади та місцевого самоврядування виконують управлінську, регуляторну, адміністративну функції, що здебільшого співвідноситься з цілеспрямованими впливами. Суспільство формує запити, виконує функції нормалізації суспільних відносин, самозбереження,

упорядкування/самоупорядкування; заохочення, стимулювання, задоволення, спонукання, світоглядну та культурологічну функції, виробляє систему правил, законів і цінностей, стандартів поведінки та бере участь в управлінських процесах через самоорганізацію та громадську активність. Ефективність управління залежить від балансу між цими ролями та узгодженості впливів/взаємовпливів.

Методологічною основою для гармонізації взаємовідносин між органами влади та суспільством з урахуванням їх впливових функцій є запровадження практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, зокрема розробка державної доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні, методика аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; спеціальна освітня програм підготовки фахівців.

Підсумовуючи зазначимо, що запропонована прикладна модель системи впливів на всіх рівнях публічного управління та адміністрування розроблена з урахуванням задіяної в різних впливах суб'єктів публічного управління та адміністрування та визначення їх впливової функції в державі. Виокремлено дві групи впливів: зовнішні та внутрішні, де зовнішні є відображенням внутрішніх впливів. Відзначено, що зовнішні впливи корегують внутрішнє середовище і сприяють змінам, інноваціям, модернізації та реформуванню. Впливи розподілено методом співвіднесення, враховуючи функції, значення і мету діяльності суб'єктів публічного управління та адміністрування.

Найбільш широкий перелік впливів є на рівні місцевого самоврядування, що пов'язано із близькою взаємодією з населенням. З боку суспільства впливи обмежені, оскільки внутрішні впливи стосуються питань життєдіяльності, а не управлінських аспектів. Зроблено наголос на самовпливи, особливо щодо інформування, комунікацій, психологічних і соціальних впливів. Ці процеси мало контрольовані з боку держави. Вони можуть бути регульовані з позицій певних правових актів і контролю держави за дотриманням положень цих актів. Найбільш складними для органів влади є соціальні, психологічні, інформаційні і комунікативні впливи, оскільки при процесах самовпливів велику вагу мають

маніпулятивні впливи, дезінформація, деструктивні впливи. Потребують врегулювання соціальні, психологічні, комунікативні, колективні впливи. Контроль за деструктивністю таких впливів в суспільстві покладено на окремі інституції, які мало пов'язані з системою органів публічного управління та адміністрування. Така ситуація може стати руйнівною для держави. Все це, на нашу думку, вимагає вироблення: 1) доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні; 2) методики аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; 3) освітньої програми з підготовки фахівців з розвитку публічної сфери, де основним акцентом мають стати питання системи впливів в публічному управлінні.

Вказано на доцільності вироблення доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні, що визначає систему офіційних поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного і громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу. Доктрина передбачає формування спільної структури співпраці; виокремлення основних напрямів і потенціалу для проектування та впровадження системних змін; окреслення напрямів залучення громад; вироблення системи правомірних заходів; виокремлення шляхів і методів проектування і планування громад та спільного управління цими проектами та програмами в контексті колективного впливу; визначення основних засад маніпулювання свідомістю громади; уточнення неправомірних впливів, які є руйнівними як для громади, так і для держави. Один з напрямів доктрини є проектування та планування громад на основі колективного впливу із розподіленням повноважень між органами влади і громадськістю, а також розподіленням відповідальності. Представлено авторську методику аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування. Зроблено наголос на домінуючих впливах у методиці аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування: публічноуправлінський; соціальний; інформаційний; психологічний; комунікативний; політичний;

економічний; колективний впливи.

Проаналізовано досвід зарубіжних освітніх програм в сфері впливу на всі сфери суспільства з акцентами на публічний сектор (2021 по 2024 рік) та встановлено, що отримали розвиток програми, які стосуються соціальних впливів, впливу сталого розвитку та поєднання цих двох основних компонентів. Виокремлено популярні зарубіжні магістерські програми у 2024 році. Майже всі програми є універсальними і дають можливість працювати в системі державного управління, неприбутковому секторі, комунальному, бізнес-секторі, соціальній економіці та передбачають взаємодію урядом та інших секторів. Проаналізовано програми спрямовані на зміни в суспільстві шляхом проектування впливів, запровадження інноваційних програм та інновацій.

На основі аналізу зарубіжних освітніх програм, автором дисертації запропонована освітньо-професійна програма «Управління проектами, програмами та інноваціями розвитку публічної сфери», яка стосується всієї системи впливів на різні галузі публічної сфери за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування». Акцентовано увагу на врахуванні особливостей системи публічного управління та адміністрування в Україні, партисипативного управління, врахування руйнувань у наслідок воєнних дій та залучення громадськості і бізнесу у повоєнному відновленні. Запропонована освітньо-професійна програма є доцільною для запровадження для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти, з урахуванням Стандартів вищої освіти за спеціальністю за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» двох рівнів.

На підставі проведених досліджень дисертаційного дослідження запропонована авторська система впливів в публічному управлінні. У межах теорій, що стосуються побудови взаємовідносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суспільства, визначаються функції, які забезпечують ефективне функціонування держави та розвиток суспільства. Проведений аналіз щодо функцій органів влади та суспільства в межах зазначених теорій впливів

продемонстрував їх відмінність. Це вказує на розмежуванні ролей, форм та інструментів впливу, а також розрізнення їхньої спрямованості.

Висновки до розділу 5

Представлено теоретичну модель системи впливів в публічному управлінні, яка складається з двох блоків впливів: перший блок – теорія впливів, другий блок – теорія публічного управління. Кожен із зазначених блоків представлений основними та похідними від них теоріями та видами впливів. Поєднання двох блоків теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні є основою розвитку прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні.

Виокремлено окремий блок в теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні, який представляє блок економічних впливів, що визначаються в межах економічної теорії. Це виступає підґрунтям для висування різноманітних підходів в системі державного регулювання економіки та визначає межі державного втручання в економічні відносини. Вплив якості публічного управління на економіку співвідносять з такими теоріями як: теорія публічного управління; теорія суспільного вибору та політичної економії; теорія державних витрат; нова інституціональна економічна теорія; теорія зростання; неокласична теорія зростання.

Представлені два теоретичні блоки (теорії впливів та теорії публічного управління) моделі системи впливів в публічному управлінні та їх види впливів можуть бути визначені як теоретичне підґрунтя для виробленні нормативно-правових актів та програм розвитку на всіх рівнях управління у практичній площині щодо побудови взаємовідносин між органами влади та суспільством.

Вказано на видах впливів в умовах правового режиму воєнного стану, що виокремлені в українських дослідженнях. Здебільшого йдеться про психологічні впливи і потребу у наданні допомоги суспільству. Ці проблеми лягають на органи місцевого самоврядування, посадових осіб, які опікуються питаннями забезпечення життєдіяльності громади і переселених осіб, що потребує

формування певних умінь і навичок. Для подолання негативних психологічних впливів застосованими є комунікативні впливи. Виокремлено правові впливи, які стосуються захисту прав і свобод населення, діяльність судової системи під час воєнних дій, розвитку правової сфери з врахуванням воєнних дій і сучасних реалій, забезпечення прав людей з особливими потребами та інвалідністю. Окремими є екологічні впливи, які стосуються знищення заповідних місць розташування флори і фауни, що є фактично впливом на певну сферу професійної діяльності. Приділена увага впливу воєнного стану на молодь.

Акцентовано, що особливої уваги потребують негативні впливи на молодь, які пов'язані з воєнними діями та запровадженням воєнного стану, що призвело до психологічних, соціальних, економічних втрат. Економічні впливи стосуються умов проживання населення, забезпечення життєдіяльності, роботи підприємств, втрати роботи населенням, відтік робочої сили, зміни умов освіти, руйнування інфраструктури, втрат виробничих площ підприємствами, зменшення купівельної здатності населення.

З'ясовано, що в українських наукових джерелах виокремлюються наступні види впливів в умовах воєнного стану психологічний; правовий (права людини); соціальний; економічний; інформаційний; комунікативний. Найбільший акцент робиться на психологічні, соціальні та економічні впливи в умовах воєнного стану.

Аналіз зарубіжних джерел дозволив виокремити такі види впливів в умовах воєнного стану: інформаційно-комунікативний (інформаційні війни); політичний; соціальний, що впливає на соціальну згуртованість і соціальну структуру суспільства. В контексті впливів війни на суспільство в зарубіжній науці домінуючою є концепція соціальної згуртованості. Інша концепція соціального капіталу асоціюється з соціальною довірою, що потребує соціальних контактів, членства в соціальних організаціях тощо. Найбільший акцент робиться на інформаційних, політичних, економічних впливах, а психологічні та соціальні впливи відводяться на другий план. Публічноуправлінські впливи характеризуються в контексті: інституційних змін; формування громадянської активності; зміни структури уряду; зміни системи пільг; зміни в державотворенні

після в умовах воєнного стану.

Аналіз правових актів України показав відсутність єдиного підходу до визначення впливів та їх широкого застосування у різних сферах життєдіяльності суспільства. Наявна обмежена кількість визначень впливів в нормативно-правових актах України, зокрема в контексті: впливу на навколишнє середовище; застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу; впливу на довкілля; транскордонного впливу промислових аварій; захисту економічної конкуренції; розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації; проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України; запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна; впливової особи. При цьому, в багатьох правових актах термін «вплив» є популярним. Втім, відсутнє визначення щодо змісту і сенсу його визначення як поняття для певного правового акту.

В результаті аналізу правових актів всі впливи, які використовуються, розділено на групи: регуляторні правові впливи; політичні впливи; інформаційні впливи; економічні впливи; соціальні впливи; психологічні впливи.

Суб'єкти впливу в правових актах – органи влади всіх рівнів, установи, організації, громадяни та їх інститути, суспільство. Встановлено, що в деяких правових актах термін «вплив» використовується в декількох значеннях: як якість будь-чого; і як процес, який призводить до певних результатів.

Шляхами розповсюдження впливу визначено: засоби масової інформації; засоби масової комунікації; соціальні мережі.

Враховуючи результати аналізу правових актів і теоретико-методологічні засади впливів, висвітлені в попередніх розділах, можемо зазначити, що в термінології законодавства відсутнє струнке визначення впливів, а в правових актах відсутня система впливів. Наявні тільки окремі описи і характеристики впливів в певній галузі або сфері. Враховуючи все це автором дисертаційного дослідження пропонується: 1) основні складові доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні; 2) методика аналізу впливів при вироблені правових актів України, програм розвитку тощо на всіх рівнях публічного управління та

адміністрування.

Запропонована прикладна модель системи впливів на всіх рівнях публічного управління та адміністрування розроблена з урахуванням задіяної в різних впливах суб'єктів публічного управління та адміністрування та визначення їх впливової функції в державі. Виокремлено дві групи впливів: зовнішні та внутрішні, де зовнішні є відображенням внутрішніх впливів. Впливи розподілено методом співвіднесення, враховуючи функції, значення і мету діяльності суб'єктів публічного управління та адміністрування. Найбільш широкий перелік впливів є на рівні місцевого самоврядування, що пов'язано із близькою взаємодією з населенням. З боку суспільства впливи обмежені, оскільки внутрішні впливи стосуються питань життєдіяльності, а не управлінських аспектів. Зроблено наголос на самовпливи, особливо щодо інформування, комунікацій, психологічних і соціальних впливів. Ці процеси мало контрольовані з боку держави. Впливи на органи влади з боку суспільства також обмежені певними впливами та стосуються суспільного та особистісного аспекту.

Найбільш складними для органів влади є соціальні, психологічні, інформаційні і комунікативні впливи, оскільки при процесах самовпливів велику вагу мають маніпулятивні впливи, дезінформація, деструктивні впливи. Потребують врегулювання соціальні, психологічні, комунікативні, колективні впливи. Контроль за деструктивністю таких впливів в суспільстві покладено на окремі інституції, які мало пов'язані з системою органів публічного управління та адміністрування. Така ситуація може стати руйнівною для держави. Вказано на доцільності вироблення: 1) доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні; 2) методики аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; 3) освітньої програми з підготовки фахівців з розвитку публічної сфери, де основним акцентом мають стати питання системи впливів в публічному управлінні.

Вказано на доцільності вироблення доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні, що визначає систему офіційних поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи

державного і громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу. Доктрина передбачає формування спільної структури співпраці; виокремлення основних напрямів і потенціалу для проєктування та впровадження системних змін; окреслення напрямів залучення громад; вироблення системи правомірних заходів; виокремлення шляхів і методів проєктування і планування громад та спільного управління цими проєктами та програмами в контексті колективного впливу; визначення основних засад маніпулювання свідомістю громади; уточнення неправомірних впливів, які є руйнівними як для громади, так і для держави.

Один з напрямів доктрини є проєктування та планування громад на основі колективного впливу із розподіленням повноважень між органами влади і громадськістю, а також розподіленням відповідальності. Акцентовано увагу на доцільності визначення шляхів протидії дезінформації, протидії деструктивним та маніпулятивним впливам на населення певної громади. Доречним є визначення правомірності маніпулятивних та інших деструктивних впливів.

Представлено авторську методику аналізу впливів при виробленні нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування. Основними складовими методики є блоки: 1) визначення цілей впливу; 2) визначення виду; 3) визначення переваг та недоліків впливів; 4) визначення взаємодії різних впливів та їх кореляції; 5) визначення суб'єктів впливу; 6) визначення прогнозних результатів впливу; 7) вибір найкращих і найважливіших для розв'язання проблем видів впливу за їх типами; 8) визначення заходів і методів впливів; 9) визначення заходів і методів відстеження результативності впливів; 10) проведення оцінки впливу; 11) вибір методів і форм впливів для широкої залученості спільноти з урахуванням підходу колективного впливу; 12) визначення шляхів налаштованості політики для позитивного впливу; 13) проведення аналізу залежностей впливів; 14) розробка стратегії відновлення.

Проаналізовано досвід зарубіжних освітніх програм в сфері впливу на всі сфери суспільства з акцентами на публічний сектор (2021 по 2024 рік) та встановлено, що отримали розвиток програми, які стосуються соціальних впливів,

впливу сталого розвитку та поєднання цих двох основних компонентів. Виокремлено популярні зарубіжні магістерські програми у 2024 році. Проаналізовано програми спрямовані на зміни в суспільстві шляхом проектування впливів, запровадження інноваційних програм та інновацій.

На основі аналізу зарубіжних освітніх програм, автором дисертації запропонована освітньо-професійна програма «Управління проектами, програмами та інноваціями розвитку публічної сфери», яка стосується всієї системи впливів на різні галузі публічної сфери за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Акцентовано увагу на врахування особливостей системи публічного управління та адміністрування в Україні, партисипативного управління, а врахування руйнувань у наслідок воєнних дій та залучення громадськості і бізнесу у повоєнному відновленні. Запропонована освітньо-професійна програма є доцільною для запровадження для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівня вищої освіти, з урахуванням Стандартів вищої освіти за спеціальністю за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» двох рівнів. Визначено напрями освітньої програми, які розподілено у 5 блоків.

На підставі проведених досліджень автором дисертаційного дослідження запропонована авторська система впливів в публічному управлінні. У межах теорій, що стосуються побудови взаємовідносин органів державної влади, органів місцевого самоврядування та суспільства, визначаються функції, які забезпечують ефективне функціонування держави та розвиток суспільства. Ці функції розподілено на дві основні групи: функції органів влади та функції суспільства.

Проведений аналіз щодо функцій органів влади та суспільства в межах зазначених теорій впливів продемонстрував їх відмінність. Це вказує на розмежуванні ролей, форм та інструментів впливу, а також розрізнення їхньої спрямованості.

Матеріали цього розділу опубліковано та представлено у списку літератури [77; 122; 142; 146; 140; 182; 377; 497; 498].

ВИСНОВКИ

Дисертація є завершеною науково-дослідною роботою, в якій вирішено актуальну наукову проблему стосовно наукового обґрунтування теоретико-методологічних аспектів системи впливів в публічному управлінні та виробленні на цій основі практичних пропозицій щодо їх запровадження.

Основні наукові та прикладні результати, висновки та рекомендації роботи полягають у наступному:

1. Проаналізовано сучасні концептуальні погляди щодо дефініції «впливи» та надано їх типологію в публічному управлінні для побудови системи впливів. Узагальнення результатів дослідження щодо розуміння впливів та їх визначення показали відсутність єдиного підходу та наявності єдиного визначення. Визначення класифіковані як: академічні, котрі стосуються пошуку змісту та сенсу поняття; та прикладні, які віддзеркалюють практичну складову діяльності людини, організації, органу влади, міжнародної організації і стосуються певних організаційно-правових та управлінських процесів. Встановлено, що в зарубіжній науці і практиці, а також в міжнародних офіційних документах, у тому числі і у глобальних організаціях, надаються різнопланові, але чіткі визначення поняття «вплив». В українській науці державного управління чітке визначення поняття «вплив» відсутнє, хоча широко використовується при характеристиці різних понять, термінів, категорій. Окремо надаються визначення різним видам впливів, таким як: управлінській; державноуправлінський; політичний; внутрішній; зовнішній; геополітичний; економічний; соціальний; регуляторний; правовий; інформаційно-психологічний.

Обґрунтовано новий зміст категорії «вплив», яку слід розуміти як спеціальну інноваційну діяльність органів державної влади щодо побудови взаємовідносин держави і суспільства в цілому, активізації приватного і громадського секторів для вирішення проблем розвитку суспільства, розв'язання суспільно важливих завдань, єдності задля досягнення сталого розвитку держави та створення умов для індивідуального розвитку населення шляхом зміни поведінки суспільства,

вироблення суспільних цінностей та переконань.

Аналіз джерел щодо типології впливів в публічному управлінні продемонстрував відсутність єдиного підходу до типологізації. В зарубіжній науці сформовані концептуальні та теоретичні основи впливів в публічному управлінні. Основною сучасною думкою є підхід, який стосується взаємозалежності впливів, де одні типи впливів призводять до формування інших. На підставі аналізу наукових і прикладних джерел стосовно впливів в публічному управлінні систематизовано типи впливів за: суб'єктами; соціальним значенням; значенням для економічного розвитку; наслідками; рівнями; тривалістю; способом; очікуваннями; залученням громадськості; середовищем; політичним значенням; важливістю для здоров'я населення; перевагами; домінуванням; стилем впливу; керуванням групами людей; впливом управлінських систем; управлінським рівнем. На підставі концепції взаємозалежностей впливів, систематизовані впливи згруповано в три класи, відповідно до сфери публічного управління: вихідні, базові, спеціальні впливи.

2. Досліджено сучасні науково-прикладні підходи щодо визначення елементів системи впливів в контексті характеристик систем та моделей впливів в публічному управлінні. На підставі аналізу науково-прикладних джерел щодо розуміння систем в публічному управлінні встановлено відсутність єдиного підходу та погляду на визначення систем в публічному управлінні. Визначення системи в публічному управлінні систематизовано за площинами їх застосування, зокрема це системи: органів влади; суб'єкт-об'єктних взаємовідносин; структур; діяльності. Виявлено загальне для всіх визначень при характеристиці систем, а саме: набір компонентів/елементів; структурованість; взаємозалежність елементів системи та їх взаємопов'язаність; ієрархічність; здатність системи до змін; спрямованість на досягнення цілей; наявність функцій системи; спрямованість системи на результат; цілісність системи; наявність ресурсів системи, зв'язків, зворотних зв'язків.

З'ясовано, що в українській науці система впливів в публічному управлінні до цього часу розглядалась фрагментарно: досліджувались впливи в контексті

системного підходу, зокрема: управлінський вплив; організуючий вплив; правовий вплив; вплив поведінки; впливи для керування суспільством; обдумане втручання. Визначено теорії, які покладено в основу визначень «системи», «системи публічного управління» та «системи впливів». Введено в науку державного управління категорію «система впливів в публічному управлінні», яка визначається як комплекс елементів (організаційна структура в широкому сенсі розуміння, інформація, ресурси (у тому числі людські), взаємозв'язки), що пов'язані між собою і спрямовані на організацію діяльності суб'єктів публічного управління, побудову їх взаємозв'язків та взаємовідносин, досягнення цілей публічного управління, активізації суспільства для формування моделі колективної діяльності при вирішенні складних (кризових, надзвичайних тощо) завдань розвитку держави і суспільства.

Обґрунтовано основні характеристики системи впливів: структурованість на рівні організаційних, управлінських, інформаційних, психологічних, правових, економічних форм і методів впливу; ієрархічність форм впливу та їх методів; гнучкість; спрямованість системи на результат і досягнення цілей; наявність зв'язків (в т.ч. зворотних) від суспільства та організаційних структур.

Проведений аналіз джерел щодо визначення поняття «модель» свідчить про відсутність єдиного розуміння. Визначення були класифіковані за основою застосування моделі, зокрема для: представлення будь-чого; проведення розрахунків і прогнозування; пояснення реальних процесів; теоретичного опису; характеристики різних моделей в державному управлінні. Виявлену кількість класифікацій моделей, узагальнено і систематизовано за: схематичністю подання; взаємозалежністю; ймовірністю; способом подання; сферою застосування; формою побудови взаємодії та взаємовідносин.

3. Проаналізовано роль публічноуправлінських, управлінських та адміністративних впливів в системі впливів в публічному управлінні. З'ясовано, що у зарубіжній та українській науці публічноуправлінські впливи не мають однозначного визначення. Наголошено, що такий вид впливів є основою для розвитку всіх інших видів впливів у сфері публічного управління та

адміністрування. Здійснено систематизацію концепцій публічноуправлінських впливів (засновані на концепції раціональної дії, історичному, правовому, філософському, системному, кейс-методу, управлінському, поведінковому (соціально-психологічному) підходах) та виокремлено види впливів в публічному управлінні (публічноуправлінський, економічний, правовий, управлінський, адміністративний, соціальний, психологічний, комунікативний, інформаційний, політичний впливи).

Проведений аналіз джерел продемонстрував, що не існує єдиної думки до розуміння управлінського та адміністративного впливу. В зарубіжних джерелах управлінські впливи розглядаються в контексті: впливу цінностей на управління; впливу урядових пріоритетів на реформи державного управління; впливу реформ на організаційну структуру суб'єктів публічного управління та суспільство; впливу менеджерів сфери публічного управління при прийнятті публічноуправлінських рішень; впливу компетентності державних службовців на прийняття публічноуправлінських рішень; впливу реформ моделей державного управління на систему державного управління та населення.

Відзначено, що в українських наукових дослідженнях управлінські впливи розглядають в контексті: залежності з економічним впливом; формування економічних і соціальних інтересів; диференціації засобів впливу суб'єкта на об'єкт управління; цілеспрямованого впливу між двома системами; соціального маркетингу органів місцевого самоврядування; керівних впливів для побудови взаємовідносин з громадою; рівня розвитку сфер життєдіяльності; удосконалення організаційно-правового забезпечення діяльності; застосування інформаційно-аналітичного ресурсу; рівня державного регулюючого впливу на економіку. Наголошено, що джерелами впливу є: інформація; знання; статус; влада; доступ до розподілу ресурсів; органи місцевого самоврядування; громадські організації; ЗМІ; нормативно-правові документи; методи, технології і механізми управлінського впливу.

Виявлено, що управління здійснюється на підставі адміністративного впливу, який розглядається у контексті: спільної діяльності; використання

ресурсів; керівництва; координації; контролю; діяльності виконавчої влади; використання ресурсів для досягнення цілей; підзвітності; впливу правових актів; впливу державних адміністраторів на суспільство; формулювання та впровадження політики; економічного розвитку громади; залучення громадськості до політики; інновацій в державному управлінні; впливу інформаційних технологій; законодавчої діяльності; впливу реформ на моделі державного управління. Наголошено, що в українських наукових дослідженнях адміністративний вплив співвідносять з: цілеспрямованим впливом на суб'єктів правовідносин та досягненням суспільних цілей на основі адміністративних методів впливів. Встановлено, що загальним для управлінського та адміністративного впливів є вплив керованої системи на керовану систему, залучення громадськості та розподілу ресурсів.

4. Визначено аспекти прояву економічних впливів в публічному управлінні як елементи системи впливів в публічному управлінні. Встановлено, що в зарубіжній практиці публічного управління економічний вплив, переважно, є домінуючим серед всіх інших впливів. Виокремлено декілька аспектів економічного впливу: взаємозв'язок економіки з аспектами людської поведінки та публічним управлінням в цілому; управління ресурсами людей і уряду; всі сфери публічноуправлінського змісту характеризуються наявністю економічних впливів; формулювання та реалізація урядових планів і політики розвитку відбуваються з точки зору масштабу економічного впливу; широка участь держави в економічному розвитку; запровадження адміністративних впливів для управління державними підприємствами і підвищення ролі нової економічної державної служби; відмінність публічноуправлінських впливів та економічних впливів; економічні впливи мають прояви в публічному управлінні в сферах спільного інтересу; якість публічного управління впливає на економічне зростання.

Встановлено, що в українських дослідженнях економічні впливи розглядаються в декількох аспектах, таких як: механізми державного регулювання; інструменти державного впливу; вплив держави як втручання; вплив суб'єктів публічного управління та адміністрування на розвиток соціально-економічних

процесів; забезпечення сталого розвитку; впливи в сфері економічної безпеки; впливи на організацію ринкових відносин; вплив інформаційних методів: інформування, переконання і пропаганди, які передбачають вплив на ціннісні пріоритети індивіда; регуляторний вплив на організаційну систему; економічний вплив на суспільний розвиток; економічний вплив в контексті досягнення цілей господарської діяльності для реалізації економічного механізму; екологічний вплив на економіку; впливи з позицій інституційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні; вплив зовнішнього середовища; впливи дестабілізуючих чинників невизначеності; впливи політичних ризиків; економічний вплив в аспекті комплексного інструментарію вироблення державних стратегій та концепцій; стимулюючий вплив на розвиток економіки; організаційний вплив на економічну систему.

5. Уточнено сутність соціального та психологічного впливу як елементів системи впливів в публічному управлінні та їх роль у період воєнного стану та повоєнного відновлення. Аналіз наукових, аналітичних та інших джерел продемонстрував широке коло досліджень щодо соціальних та психологічних впливів. Наголошено, що впливи розглядаються з позицій класичної теорії соціальних впливів та сучасних наукових підходів. Особливе значення посідають класичні теорії: впливу; відповідності; слухняності; впливу меншості; когнітивного соціального впливу; соціальної влади; прийняття рішень; ігор, які вплинули на удосконалення теорії соціального впливу.

Виокремлено основні типи соціального впливу, які об'єднують як класичні теорії, так і сучасні підходи, зокрема: відповідність; ідентифікація; інтерналізація; нормативний соціальний вплив; інформаційний соціальний вплив; мережа взаємодії із соціальною владою; соціальне порівняння; груповий тиск; готовність підкорятися авторитетній особі, владі; підлаштування; наслідування; довіра; вплив більшості та меншості; переконання; імітація; соціальне дистанціювання; соціальна взаємодія; переговори; колективна динаміка формування думки; психологічна маніпуляція.

Відзначено, що в українських дослідженнях соціальний вплив в державному

управлінні співвідноситься з цілеспрямованим впливом держави. Виявлено, що в інших галузях соціальний вплив має відмінне трактування, оскільки охоплює різні аспекти прояву взаємодії між людьми, змін у поведінці, переконаннях, установках і цінностях суспільства. Акцентовано, що соціальні впливи набувають організаційно-управлінського значення в контексті поєднання теорії соціального впливу з теорією державного управління.

Наголошено, що розуміння психологічних впливів є більш вузьким та визначається в контексті людських стосунків, впливу на сферу життєдіяльності індивіда. В зарубіжних джерелах, психологічні впливи з боку держави, стосуються: маніпулювання громадською думкою; маніпулятивних впливів та поведінки; дезінформації; міжособистісного та групового впливу; впливу віртуального середовища тощо. Зазначено, що психологічний вплив за певних умов і технологій стає комунікативним чи інформаційним впливом.

6. Розкрито новітні науково-прикладні підходи до інформаційного та комунікативного впливів в публічному управлінні. Узагальнення науково-прикладних зарубіжних досліджень щодо інформаційних впливів показали, що в сучасних зарубіжних джерелах інформаційні впливи в публічному/державному управлінні розглядають з позицій маніпулятивних впливів держави, що може розглядатися як загроза демократії. Акцентується увага на потребі правового регулювання впливами в соціальних мережах та зроблено наголос формуванні відповідного законодавства, яке б надало можливість приватним компаніям приймати участь у розповсюдженні соціальної інформації. Доцільним є створення спеціальних інституцій для взаємодії в цьому аспекті з Інтернет-платформами на рівні публічного управління та адміністрування.

Вказано, що в умовах воєнного стану, в інформаційних впливах важливе місце займають інформаційні війни та операції, які впливають на свідомість людини та дискредитують органи державної влади. Проаналізовано особливості протидії інформаційних та психологічних війн на рівні ООН. Вказано на перевагах формування цілісних комунікаційних стратегій. В контексті комунікативного впливу виокремлюється: ситуативний вплив, суспільна комунікація; комунікації як

завдання уряду. Ці впливи співвідносять з концепцією конкуренції стосовно впливів і контролю через ЗМІ. Комунікація розглядається як засіб протидії маніпулювання інформацією.

В українських дослідженнях в контексті інформаційного впливу акцентовано на: посиленні впливу ЗМІ на державу та її окремі елементи; впливі на свідомість індивіда; формуючі впливи на суспільство; інформаційно-психологічній безпеці. Комунікативні впливи співвідносять з концепцією конкуренції стосовно впливів і контролю через ЗМІ. Комунікативний вплив розглядається як такий, що дає право вибору індивіду, є відмінним від маніпулювання і передбачає ясність, чіткість, довіру, чесність, переконання та передбачає баланс між побудовою стосунків і отриманням результатів.

В українській науковій думці комунікативні впливи характеризуються з психологічного кута зору, зокрема як: вплив на установки людей; використання вербальних і невербальних особливостей повідомлень; вплив на думку і поведінку людей з використанням ЗМІ; комунікативні стратегії спілкування; вербальний вплив; програмування свідомості з використанням сучасних технік; маніпулятивні впливи; впливи ієрархії структури державного управління. Відзначено, що інструментом глобального впливу вважаються стратегічні комунікації, які розробляються для впливу на людей відповідно до цінностей держави.

7. Визначено місце політичних впливів в системі впливів публічного управління. З'ясовано, що політичні впливи за визначеннями, які є в науково-методологічних джерелах, стосуються впливів на думки, поведінку та дії інших. У змісті визначення поєднані соціальні, психологічні, комунікативні і соціальні впливи. Політичні впливи мають певну структуру і стосуються взаємовпливів між політичними партіями та органами публічного управління, громадськістю, організаціями і установами та ін. Взаємовпливи стосуються як прямих впливів, так і зворотних. Зроблено наголос, що політичний вплив співвідносять з державною політикою, впливом політичної влади, ідеологією, поглядами, розвитком особи, розглядають з позицій впливу держави на ЗМІ шляхом системи контролю та навпаки, впливу ЗМІ на політику держави шляхом журналістських розслідувань та

інших форм. Акцентовано увагу на ролі онлайн-платформ політичних впливів в системі впливів публічного управління. Зокрема, експерти Європейської Комісії уперше в 2020 році вказали, що онлайн-платформи є недостатньо контрольованими як державою, так і громадськістю, особливо стосовно неправдивої інформації та дезінформації (*The Report “Technology and Democracy: Understanding the influence of online technologies on political behaviour and decision-making,” published by the Joint Research Centre (JRC) of the European Commission, 2020*). Тому у сфері публічного управління та адміністрування слід актуалізувати методи стратегічного передбачення для визначення перспектив розвитку європейського інформаційного простору до 2035 року. Вказано на формуванні нового напрямку впливу онлайн-технологій на політичну поведінку та прийняття державноуправлінських рішень. Сучасні європейські підходи стосуються використання теоретичних основ в боротьбі з дезінформацією.

Наголошено, що політичний вплив характеризується в контексті влади окремих осіб або груп на прийняття рішень. Найбільш складним питанням є політичний вплив в процесі взаємовідносин політичної та адміністративної складової сфери публічного управління. Виокремлено декілька рівнів політичного впливу: вплив на державних службовців, які мають реалізовувати державну політику; вплив на процеси деполітизації; вплив на реформування державного управління; вплив на зростання адміністративної мікрополітики; вплив на створення умов і можливостей для залучення громадян до державноуправлінської діяльності; вплив системи багаторівневого врядування; вплив на всі сфери суспільного життя.

Вказано на сучасному аспекті політичних впливів - впливі нових систем управління та недержавних акторів, за рахунок розвитку сучасних інформаційних технологій та формуванні мегатрендів, в тому числі, на глобальному рівні, що є відмінним від традиційних підходів. Вказано на необхідності враховувати тенденції щодо політики постправди. Виокремлено види політичних впливів: прямі; непрямі; позитивні; негативні; маніпулятивні. Продемонстровано наявність великої кількості методів впливу з боку громадськості, що є дозволим з боку

держави.

8. Досліджено сучасні теоретико-прикладні підходи стосовно колективного впливу як елементу системи впливів в публічному управлінні Колективний вплив розглядається як складна структура співпраці, де основними формами побудови взаємодії виступають спільна діяльність та партнерство. Визначено теоретичне підґрунтя колективного впливу, яке складають теорії, підходи та моделі. Представлено авторський погляд щодо співвіднесення інтегрованого циклу спільних змін з інструментами та методами впливу, які є застосовними на різних етапах реалізації ініціатив колективного впливу. З'ясовано, що у зарубіжній практиці підхід колективного впливу є широко застосовний при вирішенні соціальних проблем та об'єднує зусилля різних секторів. У змісті колективного впливу виокремлено поєднання соціального, комунікативного, інформаційного, організаційного, соціально-психологічного та публічноуправлінського впливів.

Узагальнення кращих практик колективного впливу надало можливість виявити низку його переваг в частині: відходу від традиційних моделей побудови співпраці; вирішення складних соціальних проблем; структури колективного впливу; спільного підходу до вирішення проблеми та усунення її першопричин; здійснення соціальних змін; реалізації проєктів та програми колективного впливу. Аналіз досвіду зарубіжних країн продемонстрував відсутність єдиного підходу до вимірювання та оцінки колективного впливу. Критерії до вимірювання та оцінки впливу визначаються в межах окремої ініціативи колективного впливу з урахуванням рамок співпраці та меж втручання впливу.

Визначено, концептуальні основи побудови моделей системи впливів з акцентами на формуванні колективного впливу, що передбачає: встановлення партнерства на основі соціального впливу та колективних дій; ініціювання проблем; мобілізацію наявних ресурсів та інновацій; підвищення рівня довіри з боку населення до органів влади; поширення мережевого впливу та впливу соціальних систем; врахування політичного, соціального, економічного, культурного та історичного контексту впливу; формування ефективних моделей соціальних змін; планування та проєктування розвитку громад; керування

стратегією колективного впливу; посилення впливової функції лідерів; визначення основних інструментів та методів колективного впливу.

Вказано на доцільності запровадження підходу колективного впливу на рівні громад в Україні задля вирішення складних соціальних питань умовах воєнного стану та у повоєнний період. Підхід колективного впливу передбачає розвиток партнерства, соціальний вплив, системні зміни, вироблення соціальних інновацій, де мешканці громади виступають ініціаторами змін.

9. Розроблено теоретичну модель системи впливів в публічному управлінні як підґрунтя до вироблення концептуального підходу застосування в публічному управлінні різних видів впливів, у тому числі під час воєнного стану та повоєнного відновлення. Запропоновано нову парадигму впливів в публічному управлінні, що стало підставою для розроблення теоретичної моделі впливів в публічному управлінні, яка складається з двох блоків впливів: перший блок – теорія впливів, другий блок – теорія публічного управління, де кожен із зазначених блоків представлений основними та похідними від них теоріями та видами впливів. Поєднання двох блоків (теорії впливів та теорії публічного управління) теоретичної моделі системи впливів в публічному управлінні є основою розвитку прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні. Виокремлено окремий блок в теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні, який представляє блок економічних впливів, що визначаються в межах економічної теорії. Це виступає підґрунтям для формування різноманітних підходів в системі державного регулювання економіки та визначає межі державного втручання в економічні відносини. Вплив якості публічного управління на економіку співвідносять з такими теоріями як: теорія публічного управління; теорія суспільного вибору та політичної економії; теорія державних витрат; нова інституціональна економічна теорія; теорія зростання; неокласична теорія зростання. Відзначено, що проявом економічного впливу в публічному управлінні є широка участь держави в економічному розвитку та вплив на виробничі процеси.

Представлені два теоретичні блоки моделі системи впливів в публічному управлінні та їх види впливів визначено як теоретичне підґрунтя для виробленні

нормативно-правових актів та програм розвитку на всіх рівнях управління у практичній площині щодо побудови взаємовідносин між органами влади та суспільством. Встановлено, що з боку суспільства впливи обмежені, оскільки внутрішні впливи стосуються питань життєдіяльності, а не управлінських аспектів. Вказано на превалюванні самовпливів у суспільстві, особливо щодо інформування, комунікації, психологічних і соціальних впливів. Виявлено потребу у зміні підходу до побудови взаємовідносин між органами влади та суспільством на основі колективного впливу, зокрема щодо: протистояння руйнівним та деструктивним впливам; розширення впливової функції з боку суспільства; підвищення рівня довіри та відповідальності.

10. Проаналізовано організаційно-правове підґрунтя для розробки прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, з урахуванням функцій суб'єктів публічного управління та адміністрування. Аналіз правових актів України показав відсутність єдиного підходу до визначення впливів та їх широкого застосування у різних сферах життєдіяльності суспільства. З'ясовано, що наявна обмежена кількість визначень впливів в нормативно-правових актах України. Встановлено, що в багатьох нормативно-правових актах термін «вплив» є часто вживаним. Відсутнім є визначення щодо змісту і сенсу його тлумачення як поняття в рамках певного правового акту.

Представлено класифікацію нормативно-правових актів України, яка стосується різних видів впливу: регуляторні правові впливи; політичні впливи; інформаційні впливи; економічні впливи; соціальні впливи; психологічні впливи. Регуляторні правові впливи характеризуються термінами: впливи на інтереси держави; впливи на сферу інтересів громадян; впливи на сферу інтересів суб'єктів господарювання. Політичні впливи визначаються в межах термінів: впливи осіб, які мають економічну і політичну вагу; надмірний вплив; політичний вплив на суспільство; вплив для вирішення власних інтересів; вплив з боку держави в формі контролю; вплив на ЗМІ.

Виявлено, що для інформаційних впливів характерна наступна термінологія: вирішальний вплив на управління або діяльність юридичної особи; значний вплив

на управління; непрямий вирішальний вплив; негативний вплив; вплив на зміст інформації; вплив на підсвідомість споживачів реклами; дезінформація; деструктивні інформаційні впливи і кампанії; маніпулювання громадською думкою; інформаційні операції; надання недостовірної інформації; деструктивна пропаганда; інформаційно-психологічний вплив. Економічні впливи характеризуються наступним переліком окремих впливів: ринковий вплив; позитивний вплив; можливий вплив; надмірний вплив; монетарний вплив; регулятивний вплив; вплив кризи; стимулюючий вплив на соціально-економічний розвиток; вплив на навколишнє середовище у транскордонному контексті; вплив світової економічної кризи.

Встановлено, що соціальний вплив визначається обмеженою кількістю впливів на: життєдіяльність населення; соціальний і економічний розвиток; впливи на організацію надання соціальних послуг; впливи на встановлення прав. Психологічний вплив визначається в межах термінів: психологічний вплив; психотерапевтичний вплив; вплив негативних наслідків внутрішнього переміщення; негативний вплив на безпеку населення, життя і здоров'я населення; позитивний вплив; безпосередній вплив; комплексний вплив.

З'ясовано, що суб'єктами впливу в правових актах є органи влади всіх рівнів, установи, організації, громадяни та їх інститути, суспільство. У правових актах термін «вплив» використовується в декількох значеннях: як якість будь-чого; і як процес, який призводить до певних результатів. Вказано на шляхах розповсюдження впливу: ЗМІ; ЗМК; соціальні мережі. Констатовано, що в термінології законодавства відсутнє струнке визначення впливів, а в правових актах відсутня система впливів. Наявними є окремі описи і характеристики впливів в певній галузі або сфері.

11. Розроблено методологічні засади системи впливів в публічному управлінні, заснованої на теоретичній та прикладній моделі впливів в публічному управлінні і передбачає практичну реалізацію. Представлена система впливів в публічному управлінні характеризується: структурованістю на рівні організаційних, управлінських, інформаційних, комунікативних, психологічних,

правових, економічних форм і методів впливу; ієрархічністю форм впливу та їх методів, враховуючи, що одні впливи передбачають необхідність або доцільність інших; гнучкістю, оскільки система впливів має відповідати внутрішнім і зовнішнім викликам; спрямованістю системи на результат та на досягнення цілей; наявністю зв'язків та зворотних зв'язків як від суспільства, так і від організаційних структур.

Запропоновано шляхи практичної реалізації теоретичної і прикладної моделі системи впливів в публічному управлінні, зокрема розроблено: основні напрями державної доктрини впливів в публічному управлінні та адмініструванні (як офіційної системи поглядів на мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного та громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу, яка не передбачає цензури, а передбачає обізнаність і формування культури впливів у суспільстві, а також протидію деструктивним впливам); методику аналізу впливів при підготовці нормативно-правових актів і програм розвитку на всіх рівнях публічного управління та адміністрування; спеціальну освітню програму «Управління проектами, програмами та інноваціями розвитку публічної сфери» за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» з підготовки фахівців з розвитку публічної сфери.

Запропоновано авторську систему впливів в публічному управлінні, яка ґрунтується на теоретичній моделі системи впливів в публічному управлінні, що репрезентативно відображається у прикладній моделі системи впливів в публічному управлінні та враховує запропоновані шляхи практичної реалізації цих двох моделей. В межах теорій впливів виокремлено функції діяльності органів влади та суспільства, основна мета яких полягає у забезпеченні ефективного функціонування держави, підтримки стабільних взаємовідносин та створення умов для розвитку суспільства, в тому числі в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення України. Вказано на відмінності функцій органів влади та суспільства. Акцентовано увагу на розмежуванні ролей, форм та інструментів впливу, розрізнення їхньої спрямованості. Ефективність функціонування системи

державного управління залежить від балансу між цими ролями та узгодженості впливів між державою та суспільством.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акімова Л. М. Механізми державного управління економічною безпекою України: аналіз чинників впливу, систематизованих за окремими сферами її розвитку. *Аспекти публічного правління*. 2018. Т. 6. № 6-7. С. 5-13. DOI: 10.15421/151833
2. Анісімович-Шевчук О. З. Сучасні інформаційно-психологічні впливи в системі міжнародних відносин у контексті російсько-української війни 2014–2022 років. *Publishing House «Baltija Publishing»*. С. 99-119. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-262-3-6>
3. Антонова О. В. Середовище вироблення державної політики (теоретико-методологічні аспекти): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2005. 20 с.
4. Бабаєв В. Ю. Державне регулювання розвитку обслуговуючої кооперації в аграрній сфері: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2007. 19 с.
5. Бакуменко В. Д. Адміністративна система. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковділбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 23.
6. Бакуменко В. Д. Вплив державно-управлінський. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 2 : *Методологія державного управління* / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) [та ін.]. 2011. С. 104.
7. Бакуменко В. Д. Система державної влади. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 642.

8. Бакуменко В. Д. Управлінський вплив. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 730.
9. Бакуменко В. Д., Князєв В. М. Системні складові державного управління. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 649-650.
10. Бакуменко В. Д., Михненко А. М. Вплив політичний. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 102.
11. Бакуменко В. Д., Сурмін Ю. П. Вплив державно-управлінський. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) [та ін.]. 2011. С. 84-86.
12. Балабан В. В. Механізми державного управління в сфері оподаткування з урахуванням принципів еволюційної економіки: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Донецьк, 2006. 19 с.
13. Баштанник В. В. Державне управління в системі владно-партійної взаємодії: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2002. 20 с.
14. Беліченко А. В. Державне регулювання забезпечення населення лікарськими засобами: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2010. 20 с.
15. Бігун В. В., Дацюк Т. К., Присяжнюк І. І. Вплив війни на правову систему та реформи в Україні. *Академічні візії*. 2023. № 24 (2023). DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.10033226>
16. Бліхар М. М. Публічне адміністрування як реалізація управлінських рішень. *Publishing House «Baltija Publishing»*. С. 17-34. DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-2>

17. Бобровська О. Ю., Бондаренко Д. М. Економічна система регіонів як квазіоб'єкт публічного і галузевого управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 15. С. 77-85. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2021.15.77>
18. Боднарчук В. Д. Державне регулювання інноваційного розвитку регіону: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2011. 20 с.
19. Бородін Є. І. Система місцевого самоврядування. *Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє*. Київ : НАДУ, 2018. С. 162.
20. Бугайцов С. Г. Механізми державного управління забезпечення економічної безпеки в Україні: теоретико-методологічні аспекти. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2019. № 2. DOI: 10.32702/2307-2156-2019.2.2
21. Бульба В. Г. Соціальні функції держави в умовах глобалізаційних трендів сучасності: державно-управлінський аспект: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Харків, 2012. 33 с.
22. Бурик З. М. Система методів державного регулювання сталого розвитку в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2016. № 1. С. 37-44.
23. Буханевич А. І. Публічний контроль за діяльністю органів державної влади: теоретико-методологічний аналіз: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2011. 20 с.
24. Бухтатий О. Є. Взаємовідносини органів державної влади та засобів масової інформації в умовах демократичного державотворення: автореф. дис... к. держ. упр. Харків, 2010. 18 с.
25. Васіна А. Ю. Моделі організаційних систем у державному управлінні. *Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна*. Київ : НАДУ, 2010. С. 446.
26. Війна не перешкода: як місцеві громади впроваджують інноваційні практики. *Офіс ради в Європі в Україні*. Опубліковано 17.04.2024 р. URL:

<https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/war-is-not-an-obstacle-how-local-communities-implement-innovative-practices>

27. Вітер Д.В., Руденко О.М., Руденко О.О. Інформаційно-комунікативна складова мережевої протидії загрозам національній безпеці у війсьній сфері. *Суспільство та безпека : Серія «Управління національною безпекою»*. 2024. № 1 (2). С. 119-123. DOI:10.33990/2070-4038.26.2020.228507

28. Войтович Р. В. Вплив глобалізації на систему державного управління: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2009. 36 с.

29. Воловікова Є. М. Механізми державного регулювання розвитку виробничого потенціалу промислових підприємств регіону: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Донецьк, 2007. 19 с.

30. Вольська О. Публічне управління як системне явище в сучасному суспільстві. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2020. № 3. С. 15-20. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.3.2>

31. Вплив війни на можливості жінок: результати дослідження. ГО «Аналітичний центр Cedos». Опубліковано 03.07.2023 р. URL: <https://cedos.org.ua/vplyv-vijny-na-mozhlyvosti-zhinok/>

32. Вплив війни на молодь в Україні: звіт ГО «Аналітичний центр Cedos» / І. Волосевич та ін. Київ, 2023. 77 с. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/>

33. Вплив війни на прав людей з інвалідністю в Україні: моніторинговий звіт ГО «Ліга сильних». URL: <https://ls.org.ua/doslidzhennya/vplyv-vijny-na-pravalyudej-z-invalidnistyu-v-ukrayini-monitoryngovyj-zvit/>

34. Вплив війни на право на приватність. *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. Опубліковано 14.05.2024 р. URL: <https://www.helsinki.org.ua/publications/vtruchannia-u-pryvatne-zhyttia-pid-chasvoiennoho-stanu-ta-vplyv-viyny-na-pravo-na-pryvatnist-doslidzhennia-uhspl/>

35. Вплив війни на природоохоронні території України. *WWF*. Опубліковано 06.11.2023 р. URL: <https://wwf.ua/?12163316/The-impact-of-war-on-protected-areas-in-Ukraine>

36. Вплив війни на психічне здоров'я українців: статистика і хронологія.
4.5.0. *RecoveryCenter*. URL:
<https://450recovery.com.ua/%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8-%D0%BD%D0%B0-%D0%BF%D1%81%D0%B8%D1%85%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B5-%D0%B7%D0%B4%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%CA%BC%D1%8F-%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0/>
37. Вплив. *Великий тлумачний словник сучасної мови*. URL:
<https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2>
38. Вплив. *Економічний словник*. URL:
https://slovnyk.me/dict/economics_dict/%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2
39. Вплив. *Словник української мови*. URL: <http://sum.in.ua/s/vplyv>
40. Гавриленкова М. 11 актуальних грантових можливостей для громад у сфері відновлення і розвитку. *U-LEAD з Європою*. Опубліковано 31.07.2023 р. URL:
<https://u-lead.org.ua/news/255>
41. Гончарук Н. М. Психологічний аналіз комунікативних реакцій як складових комунікативної поведінки. *Проблеми сучасної психології*. 2015. № 29. С. 149-158. DOI: <https://doi.org/10.32626/2227-6246.2015-29.%25p>
42. Горник В. Г. Розвиток державної політики забезпечення конкурентоспроможності національної економіки: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2011. 40 с.
43. Грабчук О. М. Фінансові інструменти впливу на державний сектор економіки. *Культура народів Причорномор'я*. 2011. № 218. С. 40-43.
44. Гречко Т. К. Механізм забезпечення ефективності діяльності державних службовців: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2006. 20 с.
45. Гріга В. С., Гізун А. І. Аналіз сучасних теорій інформаційно-психологічних впливів в аспекті інформаційного протиборства. *Актуальні задачі та досягнення у галузі кібербезпеки*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Кропивницький, 23-26 лист. 2016 р. Кропивницький: КНТУ, 2016. С. 25-27.

46. Гудима Н. В. Принципи відкритості та прозорості в діяльності органів державного управління України: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2008. 20 с.
47. Гузій О. І. Механізми впливу органів місцевого самоврядування на аграрні відносини: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2010. 17 с.
48. Даркович А., Савісько М. Фактори стійкості громад під час війни. Дослідження впливу економіки, управління та залученості. *Вокс Україна*. Опубліковано 12.09.2023 р. URL: <https://voxukraine.org/factory-stijkosti-gromad-pid-chas-vijny-doslidzhennya-vplyvu-ekonomiky-upravlinnya-ta-zaluchenosti>
49. Дегтярьова І. О. Модель розвитку території. *Публічне управління* : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 93.
50. Деякі питання запровадження в діяльність центральних органів виконавчої влади системи оцінки СОСТА Україна: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.01.2022 р. № 59. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-2022-%D0%BF/ed20220126#n67>
51. Деякі питання провадження діяльності з усиновлення та влаштування дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, соціального захисту дітей, залишених без батьківського піклування: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.03.2024 р. № 331. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/331-2024-%D0%BF?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1>
52. Деякі питання реалізації експериментального проекту з організації надання внутрішньо переміщеним особам похилого віку, особам з інвалідністю соціальних послуг стаціонарного догляду, підтриманого проживання за принципом “гроші ходять за людиною”: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2024 р. № 888. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/888-2024-%D0%BF?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1
53. Деякі питання розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації та проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 р. № 816.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

54. Дослідження потреб та пріоритетів органів місцевого самоврядування України. Надання послуг у воєнний та післявоєнний період. *Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи*. Рада Європи, 2023. 52 с. URL: <https://rm.coe.int/survey-on-the-needs-and-priorities-of-local-authorities-in-ukraine-ukr/1680aae27c>

55. Драгомирецька Н. М. Комунікативна діяльність в державному управлінні: теоретико-методологічний аспект: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2007. 36 с.

56. Драгомирецька Н. М. Система публічного адміністрування. *Публічне управління* : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 162.

57. Дробязко І. М. Маркетингова спрямованість діяльності органів місцевого самоврядування: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків. 20 с.

58. Дружиніна В. В. Механізм державного регулювання ринку праці: теоретичний аспект. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2010. Т. 4. № 4. С. 67-71.

59. Друк Ю. Я. Модернізація державного управління в контексті реформування політичної системи: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Львів, 2008. 20 с.

60. Дуда А. В., Осьмак А. С. Системний підхід у публічному управлінні. *Публічне управління* : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 163.

61. Дука А. П. Критерії оцінювання соціально-економічної дієвості сучасного публічного управління. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: «Право, публічне управління та адміністрування»*. 2021. № 2. С. 76-83. URL: <https://doi.org/10.54929/pmtl-issue2-2021-14>

62. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

63. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князев (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) [та ін.]. 2011. 748 с.

64. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 5 : Територіальне управління / наук.-ред. колегія : О. Ю. Амосов (співголова), О. С. Ігнатенко (співголова) [та ін.]; за ред. О. Ю. Амосова, О. С. Ігнатенка, А. О. Кузнецова. Харків : Вид-во ХарПІ НАДУ “Магістр”, 2011. 408 с.

65. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 6 : Державна служба / наук.-ред. колегія : С. М. Серьогін (співголова), В. М. Сороко (співголова) [та ін.]. 2011. 524 с.

66. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 7 : Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. колегія : І. А. Грицяк (співголова), Ю. П. Сурмін (співголова) [та ін.]. 2011. 764 с.

67. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 8 : Публічне врядування / наук.ред. кол. : В. С. Загорський (голова), С. О. Телешун (співголова) [та ін.] ; Львівський регіональний інститут державного управління Національна академія державного управління при Президентові України. Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2011. 630 с.

68. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ :

НАДУ, 2011. Т. 2 : Методологія державного управління / наук.-ред. колегія : Ю. П. Сурмін (співголова), П. І. Надолішній (співголова) [та ін.]. 2011. 692 с.

69. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 3 : Історія державного управління / наук.-ред. колегія : А. М. Михненко (співголова), М. М. Білинська (співголова) [та ін.]. 2011. 788 с.

70. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) [та ін.]. 2011. 648 с.

71. Єганов В. В. Розвиток стилю державно-управлінської діяльності: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 20 с.

72. Єдинак Т. С. Державне регулювання та контроль операцій з давальницькою сировиною у зовнішньоекономічній діяльності: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Запоріжжя, 2007. 20 с.

73. Задорожна М. І. Гуманізація суспільної свідомості (державно-управлінський аспект): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Львів, 2008. 23 с.

74. Замогильний А. Г. Взаємодія державної влади і державного управління (історико-теоретичний аспект): автореф. дис... канд. держ. упр. Київ, 2010. 22 с.

75. Занфіров В. А. Державне регулювання соціально-економічного розвитку регіону: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2006. 20 с.

76. Зміцнення демократичної стійкості через громадянську участь під час війни та в післявоєнному контексті в Україні. *Офіс Ради Європи в Україні*. URL: <https://www.coe.int/en/web/participatory-democracy/strengthening-civil-participation-in-democratic-decision-making-in-ukraine>

77. Іжа М., Голинська О., Матвеєнко І. Підготовка кадрів місцевого самоврядування в Україні: нові виклики та перспективи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1 (82). С. 10-19. URL: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa1822021>

78. Іжа М. М., Матвєєнко І. В. Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів запровадження інновацій в публічному управлінні та адмініструванні. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2022. № 8 (10). С. 323-334.

79. Іщенко М. І., Міщук Є. В., Костенко А. С. Механізми та технології публічного управління й адміністрування у сфері партнерства місцевої влади з бізнес-структурами. *Держава та регіони. Серія : Державне управління*. 2019. № 3 (67). DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-3-29>

80. Калашник Н. С. Вплив діджиталізації на формування публічної політики в Україні. *Демократичне врядування* [Електронне видання]. 2020. № 2 (26). DOI:10.33990/2070-4038.26.2020.228507

81. Канавець М. В. Вплив молодіжного руху на формування та реалізацію державної політики України: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

82. Касич А. О. Теоретичні аспекти впливу процесів децентралізації на економічний розвиток держави. *Економічна теорія та історія економічної думки*. 2016. № 8 (182). С. 16–21.

83. Квітка С., Корсун В. Механізми мережевого управління взаємодією публічної влади та громадянського суспільства. *Аспекти публічного управління*. 2023. № 11 (2). С. 81-87.

84. Квітка С. А. Державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень : монографія. Дніпро : «Грані», 2017. 268 с.

85. Керецман В. Ю. Державне регулювання розвитку регіонів в Україні: теорія і практика: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2005. 32 с.

86. Кирич Н. Б., Флиста Н. В. Визначення впливу публічного управління на процес державотворення в Україні. *Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні* : матеріали I міжрегіон. наук.-практ. конф., Тернопіль, 21 трав., 2019. Тернопіль: *Тернопільський національний технологічний університет імені Івана Пулюя*. С. 29-30.

87. Клименко І. В. Використання інструментів менеджменту бізнес-структур для розробки і реалізації стратегії електронного врядування в Україні. *Економіка та держава*. 2009. № 7. С. 92-96.

88. Ковалішина Н. П. Взаємодія жіночих громадських організацій з органами державної влади як фактор здійснення гендерної політик в Україні: автореф. дис... к. держ. упр. Київ, 2006. 22 с.

89. Коваль З. В. Політико-правові механізми державного управління інформаційно-психологічною безпекою України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Одеса, 2011. 20 с.

90. Коврига О. С. Механізми державного регулювання інституціонального середовища регіону: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

91. Козаков В. М. Становлення та розвиток соціально-ціннісних засад державного управління в Україні: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2008. 36 с.

92. Козарь Т. П. Державне регулювання зайнятості населення в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Запоріжжя, 2007. 20 с.

93. Козачук Д. А. Заохочувальні адміністративні процедури: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2010. 18 с.

94. Козирев М. П. Комунікативні бар'єри спілкування та шляхи їх подолання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 1. С. 201-211.

95. Козуліна С. О. Механізми державного управління діяльністю закладів охорони здоров'я (організаційно-правовий аспект): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Одеса, 2004. 20 с.

96. Колтун В. С. Соціально-етичний потенціал державної служби (теоретико-історичний аналіз): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2002. 20 с.

97. Комунікативний вплив. *Простір психологів*. URL: <https://psychology.space/psypedia-post/komunikatyvnyj-vplyv/>

98. Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті. Прийняття ООН від 25.02.1991 р. № 995_272. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_272#Text

99. Конгрес підтримує десять українських муніципалітетів у залученні громадян до прийняття рішень на засадах прав людини. *Офіс ради в Європі в Україні*. Опубліковано 16.02.2024 р. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/congress-supports-ten-ukrainian-municipalities-in-rights-based-inclusive-decision-making>

100. Конкурс проектів: «Громадські ініціативи для відновлення та розвитку територіальних громад». *Агентство економічного розвитку*. Опубліковано 23.08.2024 р. URL: https://aer.net.ua/news/konkurs_proyektiv_gromadski_initsiatyvy_dlya_vidnovlennya_t_a_rozvytku_terytorialnykh_gromad/

101. Конотопцев О. С. Концептуальні основи реформування територіальної організації державного управління: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2003. 18 с.

102. Конотопцева Ю. В. Державно-управлінська еліта як чинник державотворення в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 20 с.

103. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

104. Косенко В. В. Державне регулювання розвитку інфраструктури аграрного ринку: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2005. 20 с.

105. Крамарева О. С. Адміністративно-командна система. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 25.

106. Кузнецов А. О. Моделі державного управління. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М.

Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 445.

107. Кухарчук П. М. Державно-громадське управління системою професійно-технічної освіти в Україні (регіональний аспект): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

108. Кушнір М. О. Формування та розвиток організаційно-правової культури в діяльності центральних органів виконавчої влади в Україні: методологічний аспект: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2007. 16 с.

109. Латинін М. А. Державне регулювання розвитку аграрного сектора економіки України: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Донецьк, 2007. 36 с.

110. Лахижа М. І. Кризове управління: теоретичні підходи та механізми реалізації в республіці Польща. *Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : «Державне управління»*. 2020. № 1 (12). С. 525-537

111. Лахижа М. І., Качан Я. В. Правове забезпечення публічного управління в Україні в умовах воєнного стану: теоретичні аспекти та практика. *Теорія та практика державного управління*. 2022. № 1 (74). С. 22-31.

112. Лещенко В. В. Громадські лікарські організації як суб'єкти формування та реалізації державної політики України в галузі охорони здоров'я: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

113. Линьов К. О. Централізація, децентралізація та нелінійність у державному управлінні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2004. 20 с.

114. Літвінов О. В. Аналіз регуляторного впливу. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія : М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) [та ін.]. 2011. С. 40-42.

115. Лутковська С. М., Цицкун О. П. Теоретико-методологічні засади ефективного управління підприємством. *Ефективна економіка*. 2020. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.78>

116. Мартиненко В. Ф. Державне управління інвестиційним процесом в Україні в умовах глобалізації економіки. *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління.* 2013. № 4. С. 41-50.

117. Марущак В. П. Напрямки державного управління в сфері економіки. *Актуальні проблеми державного управління.* 2021. № 3 (84). С. 131-135. DOI: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa3842021246360>

118. Матвеєнко І. Вітчизняна та зарубіжна практика встановлення конструктивного діалогу. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід:* матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю, м. Одеса, 26 жовт., 2018 р. Одеса, 2018. С.51-52.

119. Матвеєнко І. Консенсуальна стратегія як інструмент конструктивного діалогу органів публічної влади та громадянського суспільства. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 28 жов. 2016 р. Одеса, 2016. С. 143.

120. Матвеєнко І. Розвиток суспільства в контексті теорій впливів. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди:* матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Одеса, 11 жовт. 2019 р. Одеса, 2019 р. С. 94-95.

121. Матвеєнко І. В. Аспекти прояву економічного впливу в публічному управлінні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права.* 2024. № 2. С. 19-24.

122. Матвеєнко І. В. Використання інструментів соціальних інновацій в контексті відновлення країни. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні:* матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Київ, 15-28 квіт., 2022 р. Київ, 2022. С. 168-171.

123. Матвеєнко І. В. Вплив громадських об'єднань на соціальний захист моряків в контексті системи впливів публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування».* 2023. № 12 (26). С. 111-119.

124. Матвеєнко І. В. Впливи глобалізації у сфері публічного управління. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : збірник тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків, 2020. С. 204-206.

125. Матвеєнко І. В. Впливи суб'єктів публічного управління на розвиток соціально-економічних процесів: наукові погляди. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 7 (35). С. 169-184.

126. Матвеєнко І. В. Громадська участь як система дій та методів впливу на діяльність органів публічної влади. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Київ; Туреччина, 07 жовт., 2020 р. Київ; Туреччина, 2020. С. 52-54.

127. Матвеєнко І. В. Громадський контроль як основа прозорості та відповідальності в публічному управлінні. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2023. № 10 (24). С. 150-160.

128. Матвеєнко І. В. Державно-громадське управління як нова модель співпраці. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід*: матеріали Всеук. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 27 жовт., 2017 р. Одеса, 2017. С. 112-113.

129. Матвеєнко І. В. Деякі аспекти впливів на соціальну сферу. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту), м. Одеса, 09 жовт. 2020 р. Одеса, 2020. С. 86-87.

130. Матвеєнко І. В. Деякі питання щодо формування ефективної системи зв'язків з громадськістю в органах публічної влади. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. м. Одеса, 8 жов. 2021 р. Одеса, 2021. С. 98-99.

131. Матвеєнко І. В. Інноваційні підходи до подолання кризових явищ в системі публічного управління: концептуальний вимір. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю, м. Одеса, 18 трав. 2023 р. Одеса, 2023. С. 104-106.

132. Матвеєнко І. В. Концептуальні підходи до розуміння інновацій в умовах ризиків та криз в зарубіжних наукових дослідженнях. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали XIX регіон. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 16 черв. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 77-78.

133. Матвеєнко І. В. Концепція «спільні інновації» як основа встановлення взаємодії між державним та громадським сектором. *Публічне управління та адміністрування в сучасних умовах*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 17 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 16-18.

134. Матвеєнко І. В. Концепція спільного управління як інтегративна основа для запровадження інновацій в публічному управлінні. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Одеса, 17 трав., 2024. Одеса, 2024. С. 108-111.

135. Матвеєнко І. В. Кризові явища як чинники змін в публічному управлінні: європейський вимір. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали XX регіон. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 18 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 84-86.

136. Матвеєнко І. В. Методи впливів держави при встановленні взаємодії з громадянським суспільством. *Публічне урядування*. 2017. № 2 (7). С. 154-163.

137. Матвеєнко І. В. Моделі впливів в публічному управлінні: теоретичний аспект. *Актуальні питання у сучасній науці*. Серія: «Державне управління». 2024. № 6 (24). С. 284-295.

138. Матвеєнко І. В. Моделі колективного впливу в публічному управлінні. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2024. № 6 (47). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-6>

139. Матвеєнко І. В. Наукові підходи розуміння впливів у публічному управлінні. *Розвиток публічного управління в Україні*: матеріали науково-практичної конференції за міжнарод. участю. 23-24 квіт. 2020 р. Львів 2020. С. 46-49.

140. Матвеєнко І. В. Наукові погляди щодо розуміння терміну «система публічного управління». *Суспільство та національні інтереси. «Публічне управління та адміністрування»*. 2024. № 4 (4). С. 1214-1228. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1214-1228](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1214-1228)

141. Матвеєнко І. В. Науково-прикладні підходи до визначення інновацій в контексті публічно-управлінських впливів. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2024. № 5 (47). С. 457-467.

142. Матвеєнко І. В. Партнерство як інноваційна форма взаємодії в сфері освіти: зарубіжний досвід для України. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти: збір. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конфер., м. Одеса, 15 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 126-129.*

143. Матвеєнко І. В. Погляди щодо змісту впливів в зарубіжній науці. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2024. Вип. 6 (48). С. 206-219.

144. Матвеєнко І. В. Роль організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві в контексті національної безпеки. *Держава XXI століття: погляд молоді: матеріали Всеукр. наук.-практ. on-line конферен. здобув. вищої освіти і молодих учених (присвячена Дню науки), м. Житомир, 17 трав. 2022 р. Житомир, 2022. С. 402-403.*

145. Матвеєнко І. В. Система впливів в публічному управлінні: науково-прикладний контекст. *Успіхи і досягнення у науці. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 4 (4). С. 494-508. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-494-508](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-494-508)

146. Матвеєнко І. В. Система впливів у публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект : монографія. Одеса : Олді+, 2024. 508 с.

147. Матвеєнко І. В. Теоретичне підґрунтя для розробки стратегій комунікації. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи: матеріали XIII наук. Інтернет-конфер. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, м. Одеса, 27 трав., 2022 р. Одеса. 2022. С. 36-38.*

148. Матвеєнко І. В. Теоретичне підґрунтя щодо розуміння категорії «впливи» в системі публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 6 (34). С. 196-206.

149. Матвеєнко І. В. Типологія впливів в системі публічного управління у зарубіжних науково-прикладних підходах. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 31. С. 20-30. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb312024306533>

150. Матвеєнко І. В. Громадянське суспільство як суб'єкт державно-громадянського партнерства. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 8 (38). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-8-9220>

151. Матвеєнко І. В., Кулешов В. В. Співвіднесення дефініції «громадського контролю» органів представницької влади у вітчизняних наукових підходах. *Теорія та практика державного управління*. 2020. № 3 (70). С. 24-33.

152. Матвеєнко І. В., Маланчук О. Г. Вдосконалення антикорупційних заходів на територіальному рівні: виклики та перспективи. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2021. № 26. С. 83-89. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/%D0%95-26.pdf>

153. Матвеєнко І. В., Панченко Г. О. Управління персоналом в системі державної служби в умовах цифровізації. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2022. № 9 (27). С. 157-170.

154. Матвеєнко І. В., Уткін М. Є. Світові тенденції цифровізації та їх вплив у системі публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 8 (36). С. 191-203.

155. Махначова Н., Семенюк І. Комунікативні технології як механізм взаємодії громадянського суспільства та публічної влади. *Молодий вчений. Серія : Державне управління*. 2018. № 9 (61). С. 433-435.

156. Мельниченко О. А. Державна політика щодо підвищення рівня та якості життя населення: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. Запоріжжя, 2010. 36 с.

157. Мельниченко О. С. Вдосконалення організаційного механізму управління корпоративними правами держави (регіональний аспект): автореф. дис... канд. держ. упр. Одеса, 2008. 20 с.

158. Мельничук Л. М. Державне регулювання розвитку соціального інституту сім'ї в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.

159. Мельтюхова Н. М. Система державного управління. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 641-642.

160. Меркулова Н. Серед жахів війни. У 75% дітей України травмована психіка. *Мережа місцевих медіа «Громада.Груп»*. Опубліковано 18.03.2023 р. URL: <https://gromada.group/news/statti/23944-sered-zhahiv-vijni-u-75-ditej-ukrayini-travmovana-psihika>

161. Методологія публічного управління : навчальний посібник / уклад. І. В. Шпекторенко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 113 с.

162. Мезенцева Н. Б. Державне регулювання суспільних відносин в галузі охорони здоров'я України: історичні та правові аспекти: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2010. 20 с.

163. Мироненко М. Ю. Необхідність державного регулювання економічного розвитку у сучасних умовах. *Ефективність державного управління*. 2012. № 32. С. 433-440.

164. Надзвичайно важливою є співпраця з країнами-партнерами на рівні громад та регіонів – Андрій Єрмак. *Конгрес місцевих та регіональних влад при Президентові України*. Опубліковано 27.08.2024 р. URL: <https://www.congress.gov.ua/nadzvychno-vazhlyvoiu-ie-spivpratsia-z-krainamy-partneramy-na-rivni-hromad-ta-rehioniv-andriy-yermak>

165. Організаційно-правові засади публічного управління та адміністрування: конспект лекцій / уклад.: А. Л. Помаза-Пономаренко. Харків: НУЦЗУ, 2020. 54 с.

166. Орел М. Г. Адміністративне реформування в Україні в умовах глобалізації: теоретико-методологічний аспект: автореф. дис... канд. держ. упр. Київ, 2008. 19 с.

167. Орел Ю. Л. Регуляторний вплив територіальних органів влади на розвиток підприємницької діяльності: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 20 с.

168. Орос М. М. Вплив війни на людину. Зміни психіки та характеру в умовах воєнного стану. *Український медичний часопис. Серія : Неврологія та психіатрія*. 2023. № 2 (154) – III/IV. С. 3-7. <https://umj.com.ua/uk/publikatsia-241952-vpliv-vijni-na-lyudinu-zmini-psihipiki-ta-harakteru-v-umovah-voyennogo-stanu>

169. Осадчук С. В. Механізми забезпечення бюджетної стабільності на регіональному рівні: державно-управлінський аспект: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Одеса, 2007. 20 с.

170. Оцінка впливу війни на людей (червень 2023) *UNDP*. 2023. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2023-09/undp-ua-hia-ukr-2.pdf>

171. Оцінка громадянами ситуації в країні та дій влади. Довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів (січень 2024р.). *Центр Разумкова*. Опубліковано 07.02.2024 р. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-sytuatsii-v-kraini-ta-dii-vlady-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-sichen-2024r>

172. Павлов Д. М. Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів виконавчої влади (державного управління): автореф. дис... канд. юрид. наук: Київ, 2004. 20 с.

173. Панчук А. М. Модель. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 448.

174. Перспективні галузі економіки, прогнози розвитку після війни. *УС.Market Blog*. Опубліковано 26.01.2024 р. URL:

<https://blog.youcontrol.market/pierspektivni-ghaluzi-iekonomiki-proghnozi-rozvitku-pislia-viini/>

175. Писаренко Ж. А. Культурологічні засади державного управління: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2011. 20 с.

176. Питання Центру протидії дезінформації: Указ Президента України від 07.05.2021 р. № 187/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/2021#Text>

177. Підтримка ініціативи громад. *ADRA Ukraine*. URL: <https://www.adra.ua/community-initiatives>

178. План дій Ради Європи для України на 2023-2026 роки «Стійкість, відновлення та відбудова». Документ затверджено Комітетом міністрів Ради Європи 14.12.2022 р. (CM/Del/Dec(2022)1452/2.4). URL: <https://rm.coe.int/action-plan-ukraine-2023-2026-ukr/1680aa8282>

179. Погорелий С. С. Довіра громадян до органів публічної влади як суспільно-політичний феномен: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Одеса, 2011. 19 с.

180. Покатаєв П. С. Державна підтримка розвитку житлового будівництва в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Запоріжжя, 2011. 20 с.

181. Положення про Центр протидії дезінформації: Указ Президента України від 07.05.2021 р. № 187/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/2021#Text>

182. Попов М., Матвеєнко І., Комаровський В. Підготовка наукових кадрів у галузі публічного управління та адміністрування відповідно до принципів Європейського простору. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2020. № 2. С. 25–33.

183. Порядок розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу реалізації зазначених стратегій і планів заходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 04.08.2023 р. № 816. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/816-2023-%D0%BF?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

184. Посібник «Як залучати мешканок до прийняття рішень у громадах: огляд прикладів». *Cedos*: веб-сайт. 29 грудня 2023 року. URL:

https://cedos.org.ua/researches/posibnyk-yak-zaluchaty-meshkan_ok-do-pryjnyattya-rishen-u-gromadah-oglyad-prykladiv/

185. Приходченко Л. Л. Структура механізму державного управління: взаємозв'язок компонентів та фактори впливу на ефективність. *Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України*. 2009. № 2. С. 105-112.

186. Приходченко Л. Л. Проблеми становлення політичного лідерства на регіональному рівні (на прикладі Південного регіону): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2002. 20 с.

187. Приходько В. П. Механізм державного регулювання та управління економічною безпекою. *Інвестиції: практика та досвід*. 2013. № 15. С. 6-8.

188. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 р. № 2073-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2073-20#Text>

189. Про аналіз впливу грошово-кредитної політики на стан соціально-економічного розвитку України: Рішення Національного банку України від 17.12.2019 р. № 50-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr050500-19#Text>

190. Про внесення змін до деяких законів України щодо захисту населення та інформаційного простору від негативного впливу: Закон України від 12.01.2012 р. № 4316-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4316-17#Text>

191. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства про захист економічної конкуренції та діяльності Антимонопольного комітету України: Закон України від 09.08.2023 р. № 3295-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3295-20?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

192. Про внесення змін до плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 19.09.2023 р. № 827-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/827-2023-%D1%80?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

193. Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для здійснення заходів, спрямованих на зменшення

соціального, економічного та екологічного впливу вибухонебезпечних предметів на життя і діяльність населення (протимінна діяльність) та інформування населення про небезпеки вибухонебезпечних предметів: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 р. № 810. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/810-2023-%D0%BF#Text>

194. Про внесення змін до статті 31 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» щодо зменшення впливу світової економічної кризи на діяльність електронних засобів масової інформації в Україні: Закон України від 25.06.2009 р. № 1573-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1573-17#Text>

195. Про деякі питання організації роботи Верховної Ради України дев'ятого скликання в умовах дії воєнного стану: Постанова Верховної Ради України № 2912-IX від 07.02.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2912-20#Text>

196. Про деякі питання функціонування офіційного веб-сайту та інших веб-ресурсів Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 31.01.2022 р. № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/21/22-%D1%80%D0%B3#Text>

197. Про діяльність Правління Національного банку України щодо окремих заходів монетарного і регулятивного характеру та їх впливу на економічний і соціальний розвиток України: Рішення Національного банку України від 30.06.2020 р. № 16-рд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/vr016500-20#Text>

198. Про Дослідницьку службу Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України № 438 від 11.08.2022 р. № 438. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438/22-%D1%80%D0%B3#n23>

199. Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів): Закон України від 23.09.2021 № 1780-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1780-20#Text>

200. Про затвердження Вимог до аудиторів інформаційної безпеки на об'єктах критичної інфраструктури та порядку їх атестації (переатестації): Наказ Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації

України від 30.04.2024 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0880-24#Text>

201. Про затвердження Інструкції з проведення аналізу ризиків у Державній прикордонній службі України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.12.2017 р. № 1007. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0091-18/ed20171211#n19>

202. Про затвердження методик проведення аналізу впливу та відстеження результативності регуляторного акта: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2004 р. № 308. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/308-2004-%D0%BF?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_5

203. Про затвердження Обсягів надання домедичної допомоги, які надаються під час ведення бойових дій та підготовки сил безпеки і сил оборони за призначенням у тактичних умовах: Наказ Міністерства оборони України від 29.06.2024 р. № 436. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-24?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

204. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції забезпечення національної системи стійкості до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.11.2023 р. № 1025-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1025-2023-%D1%80?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_3

205. Про затвердження плану заходів з реалізації Стратегії інформаційної безпеки на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.03.2023 р. № 272-р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/KR230272>

206. Про затвердження плану заходів щодо запобігання зловживанню надмірним впливом особами, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархами): Розпорядження Кабінету Міністрів України від 24.11.2021 р. № 1582-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-2021-%D1%80#Text>

207. Про затвердження Положення про Апарат Верховної Ради України: Розпорядження Голови Верховної Ради України від 25.08.2011 р. № 769. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/769/11-%D1%80%D0%B3#n9>

208. Про затвердження Положення про політику винагороди в банку: Постанова Правління Національного банку України від 13.11.2020 р. № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0153500-20/ed20211217#n117>

209. Про затвердження Порядку застосування методів психологічного і психотерапевтичного впливу: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 15.04.2008 р. № 199. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0577-08#Text>

210. Про затвердження Порядку накладення на постачальників електронних комунікаційних мереж або постачальників електронних комунікаційних послуг із значним ринковим впливом на оптових та/або роздрібних ринках регуляторних зобов'язань, їх зміну та зняття: Постанова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах електронних комунікацій, радіочастотного спектру та надання послуг поштового зв'язку від 01.02.2023 р. № 37. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0427-23#Text>

211. Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на проектування, відновлення, будівництво, модернізацію, облаштування, ремонт об'єктів будівництва громадського призначення, соціальної сфери, культурної спадщини, житлово-комунального господарства, інших об'єктів, що мають вплив на життєдіяльність населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.06.2023 р. № 608. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/608-2023-%D0%BF#Text>

212. Про затвердження Статуту Гніванської міської ради: Рішення Гніванської міської ради від 15.02.2023 р. № 754. URL: <https://gnivan-miskrada.gov.ua/docs/1370284/>

213. Про затвердження Технічного регламенту з екологічного маркування: Постанова Кабінету Міністрів України від 18.05.2011 р. № 529 (втратив чинність: 17 січ. 2018 р. підстава - 3-2018-п). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/529-2011-%D0%BF#Text>

214. Про затвердження Технічного регламенту щодо встановлення системи для визначення вимог з екодизайну енергоспоживчої продукції: Постанова

Кабінету Міністрів України від 03.10.2018 р. № 804. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/804-2018-%D0%BF/ed20181003#n25>

215. Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28.04.2014 р. (введено в дію Указом Президента України від 01.05.2014 р. № 449/2014). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-14#Text>

216. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text>

217. Про медіа: Закон України від 13.12.2022 р. 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#n2350>

218. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

219. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text>

220. Про нас. *ADRA Ukraine*. URL: <https://www.adra.ua/about-us/>

221. Про нас. *Cedos*: веб-сайт. URL: <https://cedos.org.ua/pro-nas/>

222. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

223. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>

224. Про підписання Угоди між Урядом України та Європейською економічною комісією ООН про організацію та проведення 1-5 червня 2014 р. шостої наради Сторін Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті, другої сесії Сторін Протоколу про стратегічну екологічну оцінку до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у

транскордонному контексті та підготовчих нарад: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.02.2014 р. № 49-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/49-2014-%D1%80#Text>

225. Про правотворчу діяльність: Закон України від 24.08.2023 р. № 3354-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>

226. Про приєднання України до Конвенції про транскордонний вплив промислових аварій: Закон України від 03.05.2022 р. № 2232-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-20#Text>

227. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. № 1861-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

228. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 р. № 270/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>

229. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 28 квітня 2014 року «Про заходи щодо вдосконалення формування та реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки України: Указ Президента України від 01.05.2014 р. № 449/2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/449/2014?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#Text>

230. Про створення Центру протидії дезінформації: Рішення Ради Національної безпеки і оборони України від 11.03.2021 р. (введено в дію Указом Президента України від 19.03.2021 р. № 106/2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106/2021#Text>

231. Про Стратегію інформаційної безпеки: Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15.10.2021 р. (введено в дію Указом Президента України від 28.12.2021 р. № 685/2021). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0080525-21#Text>

232. Про схвалення Національної стратегії протимінної діяльності на період до 2033 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024 - 2026 роках: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 р. № 616-р.

URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2024-%D1%80?find=1&text=%D0%B2%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2#w1_1

233. Про транскордонний вплив промислових аварій: Конвенція, вчинено в Хельсінкі від 17.03.1992 р. (зі змінами від 19 груд. 2015 р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_262#n3

234. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text>

235. Прокопенко Л. Л. Моделі місцевого управління. *Публічне управління* : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 91.

236. Прокопенко Л. Л. Моделі підготовки державних службовців. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 446.

237. Проніна О. В. Державна політика охорони навколишнього середовища в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Миколаїв, 2011. 20 с.

238. Психологічний вплив та його різновиди. URL: https://pidru4niki.com/79948/psihologiya/psihologichniy_vpliv_riznovidi

239. Психологічний вплив. *Психологіс: енциклопедія практичної психології*. URL: http://psychologis.com.ua/psihologicheskoe_vozdeystvie.htm

240. Публічне управління : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. 224 с.

241. Пушкарьова Н. О. Теоретико-методичні засади державного управління соціально-економічним розвитком малих міст у сучасних умовах: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Запоріжжя, 2009. 20 с.

242. Пшенична Л. В. Державне сприяння адаптації системи вищої освіти в Україні до вимог Болонського процесу: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2009. 20 с.

243. Работа Ю. І. Зв'язки з громадськістю як інститут державного управління: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2006. 20 с.
244. Радзієвський І. А. Трансформація системних характеристик державного управління в умовах глобалізації: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2007. 20 с.
245. Радченко О. В. Інституційна взаємодія народовладдя та органів державної влади у виборах: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Харків, 2004. 16 с.
246. Рак О. Політико-комунікаційні впливи на суспільство та засоби їх реалізації через засоби масової інформації. *Освіта регіону: політологія, психологія, комунікації*. 2012. № 3. С. 188.
247. Резнік О. М. Взаємодія органів місцевого самоврядування в організації автобусних пасажирських перевезень в умовах міської агломерації: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2011. 20 с.
248. Руденко О. М. Державно-громадянське партнерство як форма участі громадського сектору у сфері послуг в місцевому самоврядуванні. Публічне адміністрування та національна безпека [Електронне видання]. 2023. № 8. URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-8-9187>
249. Савков А. П. Державне управління виборчим процесом в Україні: теоретико-методологічні засади: автореф. дис. ... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2010. 36 с.
250. Семенова А. Ю. Економічний механізм управління сільськогосподарським підприємством: теоретико-методологічний аспект. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. № 3. С. 186-190.
251. Сенюшкіна Т. О. Державні механізми управління етнічними конфліктами: автореф. дис... д-ра наук з держ. упр. Київ, 2007. 36 с.
252. Серант А. Й. Зв'язки з громадськістю в системі місцевих органів влади (державно-управлінський аспект): автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Львів, 2006. 20 с.

253. Сілюкова О. Внутрішня комунікація в громаді під час війни: важливе своєчасне інформування. *Децентралізація*. Опубліковано: 29.03.2024 р. URL: <https://decentralization.ua/news/17864>
254. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник. Харків: Консум, 2001. 656 с.
255. Скляр І. В. Взаємодія органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства. *Асоціація міст України*. К., 2023. 55 с. URL: https://auc.org.ua/sites/default/files/library/66_vidkryte_uryaduvannya_2023_metod.pdf
256. Скопич О. Д. Контроль у системі місцевого самоврядування України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2010. 20 с.
257. Скрипченко Н. М. Організаційно-інструментальне забезпечення управління стійким розвитком адміністративних районів: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
258. Соловей О. А. Психолінгвістичний аналіз ефективності засобів комунікативного впливу. *Особистість і суспільство: методологія та практика сучасної психології* : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конфер., Луцьк, 18 трав. 2015. Луцьк : Східноєвропейський національного університету імені Лесі Українки, 2015. С. 131-134.
259. Сорокіна Н. Г. Державне управління формуванням ціннісних орієнтацій сучасного українського суспільства : автореф. дис.. канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2011. 23 с.
260. Сохор Н., Ясній О., Смашна О., Гашімова Н. Вплив війни та вимушеного переселення на психічне здоров'я дітей і підлітків (огляд літератури). *Психосоматична медицина та загальна практика*. 2024. Т. 9. № 1 (2024). С. 1-9. DOI: 10.26766/pmgrp.v9i1.471
261. Соціальні мережі під час війни: як мають змінитися платформи і самі користувачі. *Центр демократії та верховенства права*. Опубліковано 31.01.2024 р. URL: <https://cedem.org.ua/news/sotsialni-merezhi-pid-chas-viyny/>
262. Стандарт вищої освіти за спеціальністю за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для другого (магістерського) рівня

вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.08.2020 № 1001.

URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2020/08/05/281publichne-upravlinnya-ta-administruvannya-magistr.pdf>

263. Стандарт вищої освіти за спеціальністю за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1172.

URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/281-Publ.upr.ta.administruvannya-bakalavr.21.01.22.pdf>

264. Степаненко С. В. Взаємодія органів державної влади та інституцій громадянського суспільства в процесі реалізації євроінтеграційної політики України: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2010. 20 с.

265. Степаненко С. В. Передумови та необхідність державного регулювання процесів економічного розвитку України. *Державне будівництво*. 2012. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_1_16

266. Стійкість та відбудова України: заклик до розширення партнерства з українськими муніципалітетами. *Конгрес місцевих і регіональних влад Ради Європи*. Опубліковано 13.09.2024 р. URL: <https://www.coe.int/en/web/congress/-/resilience-and-reconstruction-of-ukraine-call-for-expanded-partnerships-with-ukrainian-municipalities?redirect=%2Fen%2Fweb%2Fcongress%2Fsituation-in-ukraine>

267. Строцький Р. Є. Публічне управління в сфері економіки. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2015. № 1 (6). С. 106-124.

268. Сурмін Ю. П. Властивості системи. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 100.

269. Сурмін Ю. П. Життєвий цикл системи. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко

[та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 236.

270. Сурмін Ю. П. Модель системи. *Публічне управління* : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 450.

271. Сурмін Ю. П. Система системи. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 641.

272. Сурмін Ю.П. Моделі в державному управлінні. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 447-448.

273. Терент'єва О. Л. Менталітет як чинник розвитку державотворення в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Харків, 2010. 18 с.

274. Термін «Вплив на навколишнє природне середовище». *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/4702>

275. Термін «Вплив». *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/4700>

276. Термін «Впливова особа». *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/term/54913>

277. Термінологія законодавства (станом на 14.09.2023). *Верховна Рада України*: веб-сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/termin>

278. Ти як? Всеукраїнська програма ментального здоров'я. URL: <https://howareu.com/pro-prohramu>

279. Тимощук В. Вплив війни на сферу адміністративних послуг та рекомендації на майбутнє. *UPLAN*. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/vplyv-viiny-na-sferu-administratyvnykh-posluh-ta-rekomendatsii-na-maibutnie/>

280. Титич В. М. Державно-правові форми впливу на економічні відносини: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2010. 22 с.

281. Управління державним сектором економіки : навч. посіб. / Є. Г. Карташов та ін; за заг. ред. Є. Г. Карташова. Київ : Освіта України, 2021. 330 с.
282. Фоломіна С. А. Стратегічне планування розвитку муніципального утворення: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Донецьк, 2008. 18 с.
283. Фьоклін Д. П. Регулюючий вплив держави на функціонування банківських інститутів: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Донецьк, 2006. 20 с.
284. Хожило І. І. Державна політика України у сфері профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДУ: механізми формування та реалізації : автореф. дис. ... д-ра. наук з держ. упр. Донець, 2009. 37 с.
285. Хохрякова І. В. Державне управління зайнятістю молоді в контексті формування нових державно-суспільних відносин в Україні: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Дніпропетровськ, 2010. 20 с.
286. Чеканова Т. Д. Взаємодія адміністративних та політичних механізмів у системі управління охороною здоров'я: автореф. дис... канд. держ. упр. Одеса, 2008. 23 с.
287. Чечель О. О. Принципи та механізми державного регулювання економіки. *Вісник Академії митної служби України. Серія : Державне управління.* 2013. № 2 (9). С. 103-111.
288. Чулаков П. І. Державне регулювання розвитку легкої промисловості в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. упр. Київ, 2009. 20 с.
289. Шапоренко О. І., Фарзалієв Е. Е. Вплив державного управління на економіку: аналіз поглядів та роль знань. *Вчені записки Університету «КРОК».* 2019. № 1 (53). С. 75–83.
290. Шевченко Х. Психологічне здоров'я українців під час війни і як його врятувати. *VOL.* Опубліковано 25.08.2022 р. URL: <https://www.holosameryky.com/a/vijna-ukraina-dopomoha-psuxolog-psuxolohichnapidtrumka-mentalnezdorovja/6715242.html>
291. Шкуратова І. І. Державне управління розвитку аграрного сектора регіону в умовах невизначеності і ризику: автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. Київ, 2010. 20 с.

292. Штика Л. Г. Система державної служби. *Енциклопедичний словник з державного управління* / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. С. 642-643.

293. Щур Н. О. Впливи на державну політику України. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) [та ін.]. Київ : НАДУ, 2011. Т. 3 : Історія державного управління / наук.-ред. колегія : А. М. Михненко (співголова), М. М. Білинська (співголова) [та ін.]. 2011. С. 112-114.

294. Якобчук В. П., Ходаківський Є. І., Литвинчук І. Л. Роль публічного управління у формуванні нової моделі державного регулювання економіки. *Ефективна економіка*. 2017. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5375>

295. Яцук В. А. Система публічного управління. *Публічне управління* : термінол. слов. / уклад. : В. С. Куйбіда, М. М. Білинська, О. М. Петроє [та ін.] ; за заг. ред. В. С. Куйбіди, М. М. Білинської, О. М. Петроє. Київ : НАДУ, 2018. С. 163.

296. A Global Movement for social innovation initiatives. *Catalyst 2030*. URL: <https://catalyst2030.net/about-catalyst-2030/>

297. A Journey Based Theory of Change. *Catalyst 2030*. URL: <https://catalyst2030.net/theory-of-change/>

298. A/77/288: Disinformation and freedom of opinion and expression during armed conflicts - Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of the right to freedom of opinion and expression. Thematic reports. *United Nations*. 2022. URL: <https://www.ohchr.org/en/documents/thematic-reports/a77288-disinformation-and-freedom-opinion-and-expression-during-armed>

299. About Community Center for Education Results. *Road Map Project*. URL: <https://roadmapproject.org/about-ccer/>

300. About GAIN. *Global Alliance for Improved Nutrition*. URL: <https://www.gainhealth.org/about>

301. About the Tool Box. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en/about-the-tool-box>
302. About our vision & mission. Schwab Foundation for Social Entrepreneurship. 2024. URL: <https://www.schwabfound.org/our-vision-mission/>
303. About. *Change Fest*. URL: <https://change fest.com.au/about-us/>
304. Abresch C., Grimm B., Lyons K., Maloney S., Tibbits, M. Who gets included in Collective Impact: A mixed methods study of 10 CI initiatives. *Community Development*. 2022. Vol. 53. № 1. P. 57-71. DOI: <https://doi.org/10.1080/15575330.2021.1941161>
305. Acar O. A., Tuncdogan A., Lakhani K. R. Collective Creativity and Innovation: An Interdisciplinary Review, Integration, and Research Agenda. *Journal of Management*. 2023. Vol. 50. № 6. P. 2119-2151. DOI: <https://doi.org/10.1177/01492063231212416>
306. Achieving Transformation. Role of Government. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/5-achieving-transformation/government>
307. Administrative Manipulation. *Psychological Harassment Information Association*. URL: <https://www.psychologicalharassment.com/administrative-manipulation.htm>
308. AGSM Master of Business Administration (Social Impact). UNSW. URL: <https://www.unsw.edu.au/study/postgraduate/agsm-mbax-master-of-business-administration-online-social-impact>
309. Água P. B., Correia An. Organizing for Innovation in the Armed Forces: A Logical Thinking Process Approach. *Global Perspectives on Military Entrepreneurship and Innovation*. 2021. P. 23. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/organizing-for-innovation-in-the-armed-forces/272352>; DOI: 10.4018/978-1-7998-6655-8.ch014
310. Alfaro L. A., Rivera C. P., Luna-Urquizo J., Elisa C., Zuñiga-Cueva J., Urquizo-Abril M. The New Trends and Applications in E-Learning Environments and E-Technologies. *Methodologies and Use Cases on Extended Reality for Training and Education*. 2022. P. 31. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/the-new-trends-and-applications-in-e-learning-environments-and-e-technologies/308905>

311. Ancelovici M. Conceptualizing the context of collective action: an introduction. *Social Movement Studies*. 2021. Vol. 20. № 2. <https://doi.org/10.1080/14742837.2021.1886503>

312. Aragão R., Linsi L. Many shades of wrong: what governments do when they manipulate statistics. *Review of International Political Economy*. 2022. Vol. 29. № 1. P. 88-113. DOI: <https://doi.org/10.1080/09692290.2020.1769704>

313. Arnaudo D., Bradshaw S., Ooi H. H., Schwalbe K., Studdart A., Zakem V., Zink A. Combating Information Manipulation: A Playbook for Elections and Beyond. 2021. 63 p. URL: <https://www.iri.org/resources/combating-information-manipulation-a-playbook-for-elections-and-beyond/>

314. Assessing Community Needs and Resources. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en/assessing-community-needs-and-resources>

315. Bakke K. M., Linke A. M., O'Loughlin J., Toal G. Dynamics of state-building after war: External-internal relations in Eurasian de facto states. *Political Geography*. 2018. Vol. 63. P. 159-173. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2017.06.011>

316. Balakrishnan S. Understanding Organizational Interactions From a Social Network Perspective: A Review and Future Research Agenda. *Leadership Perspectives on Effective Intergenerational Communication and Management*. 2023. P. 22. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/understanding-organizational-interactions-from-a-social-network-perspective/317849>; DOI: 10.4018/978-1-6684-6140-2.ch007

317. Barceló J. The long-term effects of war exposure on civic engagement. *PNAS. Economic Sciences*. 2021. Vol. 118. № 6. DOI: <https://doi.org/10.1073/pnas.2015539118>

318. Batalli M. Impact of Public Administration Innovations on Enhancing the Citizens' Expectations. *International Journal of e-Education, e-Business, e-Management and e-Learning*. 2011. Vol. 1. № 2. P. 156-162. URL: https://www.researchgate.net/publication/315453991_Impact_of_Public_Administration_Innovations_onEnhancing_the_Citizens'_Expectations

319. Behavioral Health Infrastructure Project (BHIP). *Staten Island Partnership for Community Wellness*. URL: <https://sipcw.org/bhip/>

320. Belabas W. Moving Toward More Inclusive Government Communication in an Era of Superdiversity. *Administration & Society*. 2023. Vol. 55. № 10. DOI: <https://doi.org/10.1177/00953997231190570>

321. Berg J. M. 3 questions to Jeremy M. Berg about the future of scholarly publishing. *Elephant in the lab*. 2017. URL: <https://elephantinthelab.org/what-is-impact/>; DOI: [10.5281/zenodo.837957](https://doi.org/10.5281/zenodo.837957)

322. Blick A. Wartime Government: The Constitutional Dimension. The Constitution Society. March 18, 2020. URL: <https://consoc.org.uk/wartime-government-the-constitutional-dimension/>

323. Bouchrika I. What is Systems Theory? *Social Work Theories*. URL: <https://research.com/education/what-is-systems-theory#1>

324. Bourke (Maranguka). Ngemba Country ('caring for others'). *Just Reinvest NSW*. May 31, 2024. URL: <https://www.justreinvest.org.au/community/bourke-maranguka/>

325. Bradbrook C. Using Collective Impact to Bring Community Change. 2018. 22 p. URL: <https://www.taylorfrancis.com/chapters/edit/10.4324/9781315545073-2/theoretical-foundations-ci-applications-craig-bradbrook?context=ubx&refId=efcf4590-db30-45aa-a9aa-80a69feac940>

326. Brady S. Building Many Stories into Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review*. 20, 2015. URL: https://ssir.org/articles/entry/building_many_stories_into_collective_impact

327. Brenner R. Power, Authority, and Influence: A Systems View. *Chaco Canyon Consulting*. 2011. Vol. 11. № 28. URL: <https://chacocanyon.com/pointlookout/110713.shtml>

328. Brocas I., Carrillo J. D. A Theory of Influence. URL: <http://www.dklevine.com/archive/refs4658612000000000043.pdf>

329. Brooker C. The Effectiveness of Influence Activities in Information Warfare. *Australian Army Research Centre (AARC)*. 2021. Australian Army Occasional Paper № 8. URL: <https://researchcentre.army.gov.au/library/occasional-papers/effectiveness-influence-activities-information-warfare>

330. Brunet-Thornton R. Examining Cultural Perspectives in a Globalized World. *Noted as an IGI Global Core Reference Title in Business & Management for 2019*. 2019. P. 350. URL: <https://www.igi-global.com/book/examining-cultural-perspectives-globalized-world/226988>
331. Building sustainable municipalities. What Does it Take? *ULEAD with Europe*. March 8, 2024. URL: <https://uleadprex2024.org/en>
332. Business and Social Impact. *Utrecht University*. URL: <https://www.uu.nl/en/masters/business-and-social-impact>
333. Butler G., McManus F. How do we influence each other? *Social Psychology. Psychology: A Very Short Introduction (1st edn)*. 2000. 112 p. DOI: <https://doi.org/10.1093/actrade/9780192853813.003.0009>
334. Calp M. H. Knowledge Management Within the Context of Organizational Innovation. *Advanced MIS and Digital Transformation for Increased Creativity and Innovation in Business*. 2020. P. 24. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/knowledge-management-within-the-context-of-organizational-innovation/237260>; DOI: 10.4018/978-1-5225-9550-2.ch002
335. CareLinQ. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/our-tools/careling>
336. Case Study: Shape Up Somerville. *Collective Impact Forum*. December 30, 2013. URL: <https://collectiveimpactforum.org/resource/case-study-shape-up-somerville/>
337. Castro Aniyar D. Composed Cognitive Maps: How Little Things Became Big in Crime Analysis. *Handbook of Research on Advanced Research Methodologies for a Digital Society*. 2022. P. 18. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/composed-cognitive-maps/287498>; DOI: 10.4018/978-1-60566-026-4.ch066
338. Chawla K., Shi W., Zhang J., Lucas G., Yu Z., Gratch J. Social Influence Dialogue Systems: A Survey of Datasets and Models For Social Influence Tasks. *Proceedings of the 17th Conference of the European Chapter of the Association for Computational Linguistic*. May 2-6, 2023. P. 750–766. URL: <https://aclanthology.org/2023.eacl-main.53/>

339. Chazelle B. 2012. The Dynamics of Influence Systems. *IEEE 53rd Annual Symposium on Foundations of Computer Science*. 2012. P. 311-320. URL: <https://ieeexplore.ieee.org/document/6375309>
340. Chirot D. World Systems Theory. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 2001. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/systems-theory>
341. Christens B. D., Inzeo P. T. Widening the view: situating collective impact among frameworks for community-led change. *Community Development*. 2015. Vol. 46. № 15. P. 420-435. URL: <https://doi.org/10.1080/15575330.2015.1061680>
342. Cities4Cities: Municipal partnerships with Ukraine help to build more resilient future in Europe. *Cities4Cities*. July 25, 2024. URL: <https://cities4cities.eu/4586/>
343. Cizmar A. The Relationship Between Public Administration and Politics. *EKU Online*. September 30, 2022. URL: <https://ekuonline.eku.edu/blog/public-administration/the-relationship-between-public-administration-and-politics/>
344. Coalition of Influencers on Integrity in Public Decision-Making. *OECD*. 2019. URL: <https://www.oecd.org/gov/ethics/coalition-influencers.htm>
345. Co-Chairs' Statement by the Governments of Ukraine and the Federal Republic of Germany Ukraine Recovery Conference 2024. *URC 2024*. P. 1-4. URL: https://cdn.prod.website-files.com/621f88db25fbf24758792dd8/666aa857e5aeb98d9349533d_URC2024_Final_Chairs%27_Statement_additional_changes_UA_approved.pdf
346. Co-design Resource Kit. *Academy*. URL: <https://academy.tacsi.org.au/resource-kit/co-design-resource-kit/>
347. Cohen A. R., Bradford D. L. The influence model: using reciprocity and exchange to get what you need. *Journal of organizational excellence*. 2005. P. 57-80. URL: https://elearning.ibj.org/pluginfile.php/803/mod_resource/content/0/Influence_article_J_Org_Excellence.pdf

348. Collective Buying Power and Community Partnership Enabling Improved Outcomes for Families and Children. *Gadstone Region Together*. April 15, 2024. URL: <https://www.gladstoneregiontogether.org.au/our-families-have-access-to-housing>
349. Collective Impact on Staten Island. *SIPCW*. URL: <https://sipcw.org/collective-impact-on-staten-island/>
350. Collective Impact Principles of Practice. *Collective Impact Forum*. April 20, 2016. URL: <https://collectiveimpactforum.org/resource/collective-impact-principles-of-practice/>
351. Collective Impact. 2024. *Social Outcomes*. URL: <https://socialoutcomes.com.au/toolkit/collective-impact/>
352. Collective Impact. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/overview/models-for-community-health-and-development/collective-impact/main>
353. Collective Impact. *Innoweave*. URL: <https://innoweave.ca/streams/collective-impact/>
354. Collective Impact: Strategies for Community Success. *Sopact*. URL: <https://www.sopact.com/guides/collective-impact>
355. Community Capability Building 24/25 Program Launch. *Burnie Works*. August 15, 2024. <https://burnieworks.com.au/community-capability-building-24-25-program-launch/>
356. Community Empowerment (Scotland). Act 2015. Acts of the Scottish Parliament. *Legislation.gov.uk*. 2015. URL: <https://www.legislation.gov.uk/asp/2015/6/part/2/enacted>
357. Community-led change. *Just Reinvest NSW*. URL: <https://www.justreinvest.org.au/community-led-change/>
358. CoP (community of practitioners). URL: <https://aph.org.ua/en/resources/support-for-community-initiatives-sclr/>
359. Co-production Framework pack. *Academy*. URL: <https://academy.tacsi.org.au/resource-kit/co-design-resource-kit/>

360. Cortés Ruiz J. A., Cardoso Espinosa E. O., Rivas García R. M. Human, Relational, and Structural Capital as Strategic Objectives in Higher Education. *The Formation of Intellectual Capital and Its Ability to Transform Higher Education Institutions and the Knowledge Society*. 2019. P. 24. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/human-relational-and-structural-capital-as-strategic-objectives-in-higher-education/231053>
361. Creating and Maintaining Coalitions and Partnerships. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en/creating-and-maintaining-coalitions-and-partnerships>
362. Cugelman B. Interactive Influence Model. *AlterSpark*. 2018. URL: https://www.behavioraldesign.academy/wp-content/uploads/interactive-influence-model-cheatsheet_8-5x11-1.pdf
363. Da Silva M. Methods of influence. *The Learning Apprentice*. 2015. URL: <https://learningapprentice.com/methods-of-influence/>
364. Dean R. Deliberating Like a State: Locating Public Administration Within the Deliberative System. *Political Studies*. 2023. Vol. 72. № 3. 2024. P. 924-943. URL: <https://doi.org/10.1177/00323217231166285>
365. Debevoise N. D. How Impact, Meaning, And Purpose Are Different (And Why You Should Care). *Forbes*. 2019. URL: <https://www.forbes.com/sites/nelldebevoise/2019/12/10/how-impact-meaning-and-purpose-are-different-and-why-you-should-care/?sh=2784d37957f2>
366. Defining Political Influence. *The Influence Industry Project*. URL: <https://influenceindustry.org/en/learn/resources/intro-political-influence/>
367. Definition of «model». *Collins*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/model>
368. Definition of impact. URL: <http://www.kautilyasociety.com/tvph/definitions/impact.htm>
369. Definition of 'system'. *Collins Dictionary*. URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/system>
370. Design for Social Impact. Master of Arts in Design for Social Impact. URL: <https://www.paris.edu/programs/graduate/master-design-for-social-impact/>

371. Developing the Collective Impact Framework. *FSG. Reimagining Social Change*. November 29, 2016. URL: <https://www.fsg.org/blog/developing-collective-impact-framework/>

372. Dexter G. Signs of Manipulative Behavior Emotional Manipulation and Tactics. *Verywell Health*. August 08, 2024. URL: <https://www.verywellhealth.com/manipulative-behavior-5214329>

373. Dobrianska N. A., Arbuzova A. S., Mazilkina O. O. Public administration as the main type of social management, the field of scientific knowledge and the field of education. *Economic journal Odessa polytechnic university*. 2022. № 2 (20). P. 11-19. URL: <https://economics.net.ua/ejopu/2022/No2/11.pdf>

374. Dowding K., Oprea A. Manipulation in politics and public policy. *Economics & Philosophy*. 2024. Vol. 40. № 3. P. 685-710. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0266267124000063>

375. Dragomyretska N., Matvieienko I., Samofalov D. Systematic and educational influences of civil society on public administration communications organization in quarantine restriction COVID-19 condition. *International Journal of Health Sciences*. 2022. Vol. 6 (1). P. 214-233. DOI: <https://doi.org/10.53730/ijhs.v6n1.3828>

376. Dragomyretska N., Palagnyuk Yu., Andriyash V., Matvieienko I., Samofalov D. The Introduction of Modern Technologies in Public Administration in the Context of Globalization. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. № 2. P. 334-340. DOI: <https://doi.org/10.22937/IJCSNS.2022.22.2.42>

377. Dragomyretska N., Klymenko I., Prokopenko L., Matveencko I., Samofalov D., Bahrim O. Humanization concept of the educational process in the field of public administration as a basis for the implementation of public administration reforms. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2022. Vol.12. № 1 (XXV). P. 73-78. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/23036>

378. Drew Ch. Social Influence Theory: Definition And 10 Examples. *HelpfulProfessor.com*. August 25, 2023. URL: <https://helpfulprofessor.com/social-influence-theory/>

379. Eatough E. What are influencing tactics and how do you use them? *BetterUp*. June 21, 2021. URL: <https://www.betterup.com/blog/influencing-tactics>
380. Edwards J. D. Managerial influences in public administration. *International Journal of Organization Theory & Behavior*. 1998. Vol. 1. № 4. P. 553-583. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJOTB-01-04-1998-B007>
381. Ege J., Bauer M. W., Wagner N. How do international bureaucrats affect policy outputs? Studying administrative influence strategies in international organizations. *Sage Journal*. 2021. Vol. 87. № 4. P. 737-754. URL: <https://doi.org/10.1177/00208523211000109>
382. El-Ghalayini Y. New Public Management: An Assessment of Impact and the Influence on Public Administration. *Public Policy and Administration Research*. 2016. Vol. 6. № 12. P. 18-22. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/234669998.pdf>
383. Empowering Parents, Empowering Communities. *Go Goldfields*. URL: <https://gogoldfields.org/2021/11/08/go-goldfields-empowering-parents-empowering-communities-epec/>
384. Ennis G., Tofa M. Collective Impact: A Review of the Peer-reviewed Research. *Australian Social Work*. 2019. Vol. 73. № (1). P. 32-47. DOI: <https://doi.org/10.1080/0312407X.2019.1602662>
385. Equity and Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review*. URL: https://ssir.org/equity_and_collective_impact
386. Factors That Influence Public Policy. URL: https://saylordotorg.github.io/text_the-sustainable-business-case-book/s07-01-factors-that-influence-public-.html
387. Fernandes V. B., Varajão J. Nutritional Monitoring and Advising Information System for Healthcare Support. *Handbook of Research on Developments in E-Health and Telemedicine: Technological and Social Perspectives*. 2010. P. 16. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/nutritional-monitoring-advising-information-system/40669>
388. Fiedler Ch. What Do We Know about How Armed Conflict Affects Social Cohesion? A Review of the Empirical Literature. *International Studies Review*. 2023. Vol. 25. № 3. DOI: <https://doi.org/10.1093/isr/viad030>

389. Fischer A. Then again, what is manipulation? A broader view of a much-maligned concept. *Philosophical Explorations*. 2022. Vol. 25. № 2. P. 170–188. DOI: <https://doi.org/10.1080/13869795.2022.2042586>

390. Flache A., Mäs M., Feliciani Th., Chattoe-Brown Ed., Deffuant G., Huet S., Lorenz J. Models of Social Influence: Towards the Next Frontiers. *Journal of Artificial Societies and Social Simulation*. 2017. Vol. 20 (4). № 2. 31 p. URL: <https://www.jasss.org/20/4/2.html>

391. Ford M. R. A Role for Local Government in Collective Initiative. *American Society for Public Administration*. December 4, 2023. URL: <https://patimes.org/a-role-for-local-government-in-collective-impact-initiatives/>

392. França R. P., Iano Yu., Monteiro A. C. Borges, Arthur R. Lower Memory Consumption for Data Transmission in Smart Cloud Environments With CBEDE Methodology. *Smart Systems Design, Applications, and Challenges*. 2020. P. 22. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/lower-memory-consumption-for-data-transmission-in-smart-cloud-environments-with-cbede-methodology/249116>

393. Functional Zero: How We Measure Success. *Calgary Homeless Foundation*. URL: <https://www.calgaryhomeless.com/discover-learn/our-approach/functional-zero/>

394. Gallagher M., Swanston B. Public Policy Vs. Public Administration: Which Is Right For You? *Forbes Advisor*. February 20, 2023. URL: <https://www.forbes.com/advisor/education/law/public-policy-vs-public-administration/>

395. Gallegos R. R. Using Modeling and Simulation to Learn Mathematics. *Handbook of Research on Driving STEM Learning With Educational Technologies*. 2017. P. 22. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/using-modeling-and-simulation-to-learn-mathematics/176995>

396. George R. What is a Theory of Action? URL: <https://intdev.tetrachasiapacific.com/what-is-a-theory-of-action>

397. Ghaffari M., Armoon B., Harooni J. Community Coalition Action Theory: Introducing an Interventional Application to Confronting Covid-19. *Community Health Equity Research & Policy*. 2021. Vol. 43. № 2. DOI: <https://doi.org/10.1177/0272684X211006549>

398. Gladstone Region Wellbeing Action Plan. *Gadstone Region Together*. URL: <https://www.gladstoneregiontogether.org.au/action-plan-and-projects/>
399. Glossary and Key Concepts. *Catalyst 2030*. URL: <https://catalyst2030.net/resources/glossary/>
400. Go Goldfields is a partnership initiative creating Place-Based Solutions to Complex Social Issues. *Go Goldfields*. URL: <https://gogoldfields.org>
401. Gomes R. C., Vargas F. G., Osborne S. P., Guarnieri P. Stakeholder influence and local government performance: a systematic literature review. *Revista de Administração Pública*. 2020. Vol. 54. № 3. P. 448-467. URL: <https://www.redalyc.org/journal/2410/241064754006/html/>
402. Goncharuk N. T., Prokopenko L. L., Krushelnytska T. A., Rubchak O. B., Taraban S. V. The capability of amalgamated territorial communities as a key factor in the socio-economic development of territories. *Estudios de Economía Aplicada*. 2021. Vol. 39. № 6. Special Issue: Innovative Development and Economic Growth in the CIS Countries. P. 1-13. URL: <https://doi.org/10.25115/eea.v39i6.5267>
403. Grabisch M., Rusinowska A. Determining models of influence. *Operations Research and Decisions*. 2016. Vol. 26 (2). P. 69-85. URL: <https://hal.science/hal-01387480/document>
404. Grantmaking, Philanthropy and Social Investment (City University). *Social Impact Guide*. URL: <https://socialimpactguide.com/journal/masters-in-impact-investing/>
405. Griffiths P. E., Tabery J. Developmental Systems Theory. What Does It Explain, and How Does It Explain It? 2013. P. 65–94. URL: https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/systems-theory;_DOI:10.1016/b978-0-12-397947-6.00003-9
406. GROW – Growing Regional Opportunities for Work. *GROW*. URL: <https://www.growvic.com.au>
407. GROW and Social Traders bring you the social enterprise showcase. Growing Regional Opportunities for Work. *GROW*. URL: <https://www.growvic.com.au/grow-and-socials-traders-social-enterprise-showcase/>

408. Gwilliam N. The 7 Systems of Influence and How They Can Help Us Create, Leverage, and Maintain Influence (part 2 with Josh Steimle). *Linkedin*. April 8, 2021. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/62-7-systems-influence-how-can-help-us-create-part-2-josh-gwilliam>

409. Hanleybrown F., Kania J., Kramer M. Channeling Change: Making Collective Impact Work. *Stanford Social Innovation Review*. January 26, 2012. URL: https://ssir.org/articles/entry/channeling_change_making_collective_impact_work

410. Harrison L. Power and Influence: Applying Social Influence. *LinkedIn*. May 30, 2022. URL: https://www.linkedin.com/pulse/part-3-power-influence-applying-social-lewis-harrison?trk=articles_directory

411. Hearn S. What do we mean by ‘impact’? *Research to Action*. February 18, 2016. URL: <https://www.researchtoaction.org/2016/02/what-do-we-mean-by-impact/>

412. Hearn S., Buffardi A. What is impact? *Overseas Development Institute*. February 2016. URL: <https://odi.org/en/publications/what-is-impact/>; DOI: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.1.4799.9766>

413. Heylighen F., Joslyn C. What is Systems Theory? November 1, 1992. URL: <http://pespmc1.vub.ac.be/SYSTHEOR.html>

414. Heyne M. Introducing the Collective Impact Model: Our Revolutionary Approach to Empowerment. *Audiopedia Foundation*. April 13, 2023. URL: https://www.audiopedia.foundation/introducing_the_collective_impact_model_a_revolutionary_approach_to_empowerment

415. Hierarchy of influences model. *The International Journalism Handbook*. URL: <https://ijh.rodrigozamith.com/influences-on-journalistic-media/hierarchy-of-influences-model/>

416. Homelessness Management Information System (HMIS). *Calgary Homeless Foundation*. URL: <https://www.calgaryhomeless.com/discover-learn/research-data/data/hmis/>

417. How Do Forces Outside Government Influence Policymaking? *CFR Education*. 2023. URL: <https://education.cfr.org/learn/reading/how-do-forces-outside-government-influence-policymaking>

418. How does impact happen? *Fast Track Impact*. URL: <https://www.fasttrackimpact.com/how-does-impact-happen-subpage>

419. How Public Administrators Impact Community. Learn how public administrators are helping society by influencing community development and saving lives by shaping policy. *Kent State Online*. March 2, 2018. URL: <https://onlinedegrees.kent.edu/blog/importance-of-public-administration>

420. How the right legal frameworks can catalyze a social enterprise surge. *World Economic Forum*. June 4, 2024. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/06/how-stronger-legal-frameworks-can-catalyze-a-social-enterprise-surge>

421. How to connect: A visit to Davos prompts questions and connections. *Tamarack Institute*. February 7, 2024. URL: <https://www.tamarackcommunity.ca/latest/how-to-connect-a-visit-to-davos-prompts-questions-and-connections>

422. How to Lead Collective Impact Working Groups: A Comprehensive Toolkit. *Collective Impact Forum*. April 12, 2017. URL: <https://collectiveimpactforum.org/resource/how-to-lead-collective-impact-working-groups-a-comprehensive-toolkit/>

423. Hughson N. I. Interoperability of Web-Based Education Systems. *Handbook of Research on E-Learning Standards and Interoperability: Frameworks and Issues*. 2011. P. 18. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/interoperability-web-based-education-systems/46366>

424. Impact Definition? *Youmatter*. January 21, 2008. URL: <https://youmatter.world/en/definition/impact-definition/>

425. Impact investing at IFC. *The International Finance Corporation (IFC) - a member of the World Bank Group*. 2023. URL: <https://www.ifc.org/en/our-impact/impact-investing-at-ifc>

426. Impact of open government on economic, social and governance development. *OECD*. 2024. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/3aaac0ce-en/index.html?itemId=/content/component/3aaac0ce-en>

427. Impact Report - Affordable Housing. *Sopact*. URL: <https://www.sopact.com/reports/impact-report-affordable-housing>
428. Increasing influence of new governing systems. *European Commission*. December 09, 2022. URL: https://knowledge4policy.ec.europa.eu/increasing-influence-new-governing-systems_en
429. Influence diagrams. *FutureLearn*. URL: <https://www.futurelearn.com/info/courses/systems-thinking-complexity/0/steps/20380>
430. Influence Model – McKinsey’s Change Management Model. *Management Consulted*. July 27, 2021. URL: <https://managementconsulted.com/influence-model-mckinseys-change-management-model/>
431. Influence model. *NHSEngland*. URL: <https://www.england.nhs.uk/wp-content/uploads/2022/01/qsir-influence-model.pdf>
432. Influence. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/influence>
433. Influence. *Dictionary.com*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/Influence>
434. Influence. *Merriam-Webster Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/influence>
435. Integrity and Influence in Policy-Making. *OECD*. 2019. URL: <https://www.oecd.org/governance/ethics/influence/>
436. Intervention Outcomes. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/our-tools/intervention-outcomes>
437. Is “It” a System of Influence? *Social Media Today*. January 18, 2008. URL: <https://www.socialmediatoday.com/content/it-system-influence>
438. Izha M., Pakhomova T., Brych L., Matvieienko I., Yevstiunina Yu. Decomposition of information provision of the system of public management of investment risks in the development of human capital. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2024. Vol. 14. № 1. Special Issue XLI. P. 129-134. DOI: <https://doi.org/10.33543/j.140141.129134>

439. Jang D., Bechara J., Bottom W. 2022. Ways and means: How think tanks use social media to influence public policy. *Organization Studies*. URL: <https://research.tilburguniversity.edu/en/publications/ways-and-means-how-think-tanks-use-social-media-to-influence-publ>
440. Jeangène Vilmer J.-B., Escorcía A., Guillaume M., Herrera J. Information Manipulation: A Challenge for Our Democracies. Report by the Policy Planning Staff (CAPS) of the Ministry for Europe and Foreign Affairs and the Institute for Strategic Research (IRSEM) of the Ministry for the Armed Forces. Paris, 2018. 210 p. URL: https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/information_manipulation_rvb_cle838736.pdf
441. Kania J., Kramer M. Embracing Emergence: How Collective Impact Addresses Complexity. *Stanford Social Innovation Review*. January 21, 2013. URL: https://ssir.org/articles/entry/social_progress_through_collective_impact
442. Kania J., Williams J., Schmitz P., Brady S., Kramer M., Juste J. Centering Equity in Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review*. Winter 2022. URL: https://ssir.org/articles/entry/centering_equity_in_collective_impact
443. Karpa M., Akimova L., Akimov O., Serohina N., Oleshko O., Lipovska N. Public administration as a systemic phenomenon in society. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2021. Vol. 11. № 1. Special Issue XV. P. 56-62. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/id/eprint/19795>
444. Kazeem Oyedele L. Theories of public administration: an anthology of essays. *International Journal of Politics and Good Governance*. 2015. Vol. VI. № 6.3. 35 p. URL: <https://onlineresearchjournals.com/ijopagg/art/182.pdf>
445. Kegler M., Swan D. Advancing coalition theory: the effect of coalition factors on community capacity mediated by member engagement. *Health education research*. 2012. Vol. 27. № 4. P. 572-584. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/21911845/>; DOI: 10.1093/her/cyr083
446. Kenosi L. S., Mosweu O. A. Framework for a Good Recordkeeping System. *Handbook of Research on Heritage Management and Preservation*. 2018. P. 22. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/a-framework-for-a-good-recordkeeping-system/196849>

447. Khushboo P. Social influence. February 26, 2022. URL: <https://timesofindia.indiatimes.com/readersblog/newvibe/social-influence-41480/>
448. Killian L.M., Turner R. H., Smeler N. J. Collective behavior. *Encyclopedia Britannica. Psychology*. URL: <https://www.britannica.com/science/collective-behaviour>
449. Knill Ch., Bayerlein L., Enkler J., Grohs S. 2019. Bureaucratic influence and administrative styles in international organizations. *The Review of International Organizations, Springer*. 2019. Vol. 14 (1). P. 83-106. URL: https://ideas.repec.org/a/spr/revint/v14y2019i1d10.1007_s11558-018-9303-x.html
450. Kramer M., Parkhurst M., Viadyanatian L. Breakthroughs sn Shared Measurement. *FSG. Reimagining Social Change*. URL: <https://www.fsg.org/resource/breakthroughs-shared-measurement/>
451. La Fundación. *Fundación Mi Sangre*. URL: <https://fundacionmisangre.org/la-fundacion>
452. Laguna de Paz J. C. Basic Foundations of the Administrative State. *The Regulatory Review*. Jun 8, 2021. URL: <https://www.theregreview.org/2021/06/08/laguna-de-paz-basic-foundations-administrative-state/>
453. Lapuente V., Walle Van de S. The effects of new public management on the quality of public services. *Governance*. 2020. Vol. 33. № 3. P. 461-475. DOI: <https://doi.org/10.1111/gove.12502>
454. Larson R. Public Administration and the Impact Economy. *Management Library*. March, 02, 2023. URL: <https://management.org/blogs/social-enterprise/2012/02/13/public-administration-and-the-impact-economy/>
455. LeChasseur K. Re-examining power and privilege in collective impact. *Community Development*. 2016. Vol. 47. № 2. P. 225-240. DOI: <https://doi.org/10.1080/15575330.2016.1140664>
456. Lesko N., Skochylias O., Ivanchuk V., Matvieienko I., Malets M. Information and Legal Aspects of Economic Development in the Conditions of COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security (IJCSNS)*. 2022. Vol. 22. № 1. P. 567-573. DOI: <https://doi.org/10.22937/ijcsns.2022.22.1.74>

457. Lim W. M. Toward a Theory of Social Influence in the New Normal. *Activities, Adaptation & Aging*. 2022. Vol. 46. № 1. P. 1-8. DOI: <https://doi.org/10.1080/01924788.2022.2031165>
458. Little D. Influence concepts. *Understanding Society*. October 27, 2008. URL: <https://understandingsociety.blogspot.com/2008/10/influence-concepts.html>
459. Long S. Optimizing Knowledge Management During Crises. *Health Informatics and Patient Safety in Times of Crisis*. 2023. P. 18. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/optimizing-knowledge-management-during-crises/314110>
460. Lutsevych O. Giving civil society a stake in Ukraine's recovery. *Chatham House*. 2023. URL: <https://www.chathamhouse.org/2023/06/giving-civil-society-stake-ukraines-recovery/planning-post-war-recovery-now>
461. MacMillan M. War: How Conflict Shaped Us. *INSS/PRISM*. URL: <https://inss.ndu.edu/Events/Event-View/Article/2985982/war-how-conflict-shaped-us/>
462. Magee J. C., Frasier W. Status and Power: The Principal Inputs to Influence for Public Managers. *Public Administration Review*. 2014. DOI: <https://doi.org/10.1111/puar.12203>
463. Main P. World Systems Theory. Systems Theories. *Structural-learning*. June 30, 2023. URL: <https://www.structural-learning.com/post/systems-theories>
464. Mancini M. The Political Problem with the Administrative State. *Journal of Commonwealth Law*. 2020. Vol. 2. URL: <https://www.journalofcommonwealthlaw.org/article/17361-the-political-problem-with-the-administrative-state>
465. Master of Arts in Social Impact Assessment. *L-Università ta' Malta*. URL: <https://www.um.edu.mt/courses/overview/pmasiapet4-2023-4-f/>
466. Master of Public Administration in Public and Nonprofit Management and Policy: Social Impact, Innovation, and Investment specialization. *NYU Wagner*. URL: <https://wagner.nyu.edu/education/degrees/mpa-public-nonprofit-management-policy>
467. Master of Social Impact. Specialising in Project Management. *SwinBur«Ne»*. URL: <https://www.swinburne.edu.au/course/postgraduate/master-of-social-impact/project-management/>

468. Matvieienko Iryna. Is there a place for a design approach in the definitions of the notion of "decentralization" in Ukrainian science? *Project approach in the didactic process of universities - International dimension*. 2021. № 2 (4). P. 70-78.

469. Mavrodiev P., Tessone Cl. J., Schweitzer Fr. Quantifying the effects of social influence. *Science Report*. 2013. Vol. 3. № 1360. P. 1-6. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3584930/>

470. MBA Social Impact (Eastern University). Eastern University in Philadelphia, Pennsylvania, United States. *Social Impact Guide*. URL: <https://socialimpactguide.com/journal/masters-in-impact-investing/>

471. McAfee M. Bringing Soul to the Work of Collective Impact. *Stanford Social Innovation Review*. October 13, 2015. URL: https://ssir.org/articles/entry/bringing_soul_to_the_work_of_collective_impact

472. McMahon M., Patton W., Watson M. My system of career influences. *British Journal of Cancer*. 2015. P. 169-177. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-94-6300-034-5_20

473. Meier K., An S., Davis J., Park J. Secondary Benefits of Manipulation Checks: Three Illustrations From Behavioral Public Administration. *Journal of Policy Studies*. 2023. Vol. 38. № 4. P. 1-8. URL: <https://jps.scholasticahq.com/article/88435-secondary-benefits-of-manipulation-checks-three-illustrations-from-behavioral-public-administration>

474. Mitu E. Importance of Communication in Public Administration Narcis. *Revista de Științe Politice. Revue des Sciences Politiques*. 2021. № 69. P. 134-145. URL: https://cis01.ucv.ro/revistadestiintepolitice/files/numarul69_2021/12.pdf

475. Model of Influence. *Cardano*. URL: <https://www.cardano.co.uk/perspectives/model-of-influence/>

476. Model. *Cambridge Dictionary*. URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/model>

477. Model. *Vocabulary.com*. URL: <https://www.vocabulary.com/dictionary/model>

478. Mohammadi El., Mortazavi S. M. Mentor-Assisted, Reflective, Collaborative Teacher Professional Development. *Implicit Pedagogy for Optimized Learning in Contemporary Education*. 2019. P. 17. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/mentor-assisted-reflective-collaborative-teacher-professional-development/210872>
479. Mokline B., Abdallah M. The Mechanisms of Collective Resilience in a Crisis Context: The Case of The ‘COVID-19’ Crisis. *Global Journal of Flexible Systems Management*. 2022. Vol. 23. № 1. P. 151–163. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40171-021-00293-7>
480. Molander R. C., Riddile A., Wilson P. A. Strategic Information Warfare. A New Face of War. *RAND’s National Defense Research Institute*. 1996. URL: https://www.rand.org/pubs/monograph_reports/MR661.html
481. Monaco J., Schneider E. W. Building Performance Systems. Cases on Learning Design and Human Performance Technology. 2020. P. 17. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/building-performance-systems-that-last/234172>
482. Montuori A. Systems Approach. *Encyclopedia of Creativity (Second Edition)*. 2012. URL: <https://www.sciencedirect.com/topics/psychology/systems-theory>
483. Moussaïd M., Kämmer J. E., Analytis P. P., and Neth H. Social Influence and the Collective Dynamics of Opinion Formation. *PLoS One*. 2013. Vol. 8. № 11. P. 1-8. URL: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/24223805/>
484. Nakrošis V. The Influence of Government Priorities on Public-Administration Reforms in Europe. *NISPAcee Journal of Public Administration and Policy*. 2015. Vol. 8 (1). № 1. URL: https://www.researchgate.net/publication/305932959_The_Influence_of_Government_Priorities_on_Public-Administration_Reforms_in_Europe1
485. Nesse S., Shei V., Mitroff I. Collective response capacity: Developing crisis leadership in organisations. *Journal Contingencies Crisis Management*. 2024. Vol. 32. № 3. P. 1-13. DOI: <https://doi.org/10.1111/1468-5973.12612>

486. Network Assessment – Collective Capacity Survey. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/our-tools/network-assessment-collective-capacity-surve>

487. Noggle R. Manipulation in Politics. 2012. URL: <https://philarchive.org/archive/NOGMIP>

488. Nogueira A., Agua P. B., Correia A. C. Innovation Leading Organizations. Leadership and Followership in an Organizational Change Context. 2022. P. 23. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/innovation-leading-organizations/287647>

489. Nuestro Propósito. *Fundación Mi Sangre*. URL: <https://fundacionmisangre.org/que-hacemos/>

490. O'Reilly C., Powell B. War and the growth of government. *European Journal of Political Economy*. 2015. Vol. 40. Part A. P. 31-41. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ejpoleco.2015.10.001>

491. Organising Social Impact. *Utrecht University*. URL: <https://www.uu.nl/en/masters/organising-social-impact>

492. Our Approach. *Catalyst 2030*. URL: <https://catalyst2030.net/catalyst-approach/>

493. Our Approach. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/approach>

494. Our Families Have Access to Housing. *Gadstone Region Together*. <https://www.gladstoneregiontogether.org.au/our-families-have-access-to-housing>

495. Our Mission. *Elizabeth River Project*. URL: <https://elizabethriver.org/who-we-are/>

496. Our Tools. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/our-tools>

497. Pakhomova T., Matvieienko I., Khavarivska H., Shulha T. Managing the pedagogical culture of university teachers in the context of the impact of COVID-19. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2022. Vol. 15 (34). DOI: <https://doi.org/10.20952/revtee.v15i34.17308>

498. Pakhomova T., Matvieienko I., Khavariivska H., Shulha T., Pochynkova M., Parfyonova O. Development of pedagogical culture in the preparation of a future specialist in banking services. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1 (48). P. 441–449. ((*Web of Science Core Collection; Scopus*)).

499. Papakitsos E. C., Theologis E., Makrygiannis P. S. The Challenges of Work-Based Learning via Systemic Modelling in the European Union: The Potential Failure of Dual Education Due to Social Expectations in Greece. *Socio-Economic Perspectives on Vocational Skill Development: Emerging Research and Opportunities*. 2020. P. 41. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/the-challenges-of-work-based-learning-via-systemic-modelling-in-the-european-union/241645>

500. Partnership for a Healthier Staten Island. *SIPCW*. URL: <https://sipcw.org/phsi/>

501. Partnerships. *Global Alliance for Improved Nutrition*. URL: <https://www.gainhealth.org/about/partnerships>

502. Peters B. G., Pierre J., Sørensen E., Torfing J. Bringing political science back into public administration research. *Governance*. 2022. Vol. 35. № 4. P. 957-1265. DOI: <https://doi.org/10.1111/gove.12705>

503. Peters B., Beyak T. S. Enabling Transformational Complexity Leadership in Education. *Transformational Leadership Styles, Management Strategies, and Communication for Global Leaders*. 2023. P. 28. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/enabling-transformational-complexity-leadership-in-education/329990>

504. Pham T. H., Hang Hoang T.T., Thalassinou E. I., Anh Le H. The Impact of Quality of Public Administration on Local Economic Growth in Vietnam. *Risk Financial Managemant*. 2022. Vol. 15. № 4. DOI: <https://doi.org/10.3390/jrfm15040158>

505. Phase 1. Readiness Runway. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/1-readiness-runway/Overview>

506. Phase 2. Building the Foundations. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/2-building-foundations/overview>

507. Phase 3. Creating a Shared Vision. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/3-creating-shared-vision/overview>
508. Phase 4. Scaling Up. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/4-scaling/overview>
509. Phase 5. Achieving Transformation. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/5-achieving-transformation/Overview>
510. Pierce A. The power of collective impact model. *SOPACT*. April 16, 2019. URL: <https://www.sopact.com/perspectives/collective-impact-model>
511. Pira Fr. Disinformation a problem for democracy: profiling and risks of consensus manipulation. *Frontiers in Sociology*. 2023. Vol. 8. P. 1-10. DOI: <https://doi.org/10.3389/fsoc.2023.1150753>
512. PITCH: Strategic communication as a tool of global influence. *Government Communication Service*. 2023. URL: https://gcs.civilservice.gov.uk/wp-content/uploads/2023/12/6.8586_CO_PITCH-Toolkit_v6a_WEB.pdf
513. Political Influence. *FiveAble*. URL: <https://library.fiveable.me/key-terms/ap-gov/political-influence>
514. Political Influence. *The Sustainability Code*. URL: <https://www.deutscher-nachhaltigkeitskodex.de/en/report/create-a-report/report-contents/political-influence/>
515. Political influences. *ICPSR*. URL: <https://www.icpsr.umich.edu/web/ICPSR/thesaurus/10001/terms/26693>
516. Posner E. A. The Law, Economics, and Psychology of Manipulation. *Coase-Sandor Working Paper Series in Law and Economics*. 2015 № 726. 20 p. URL: https://chicagounbound.uchicago.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2420&context=law_and_economics
517. Poulsen S. How to Influence Without Authority. *THNK School of Leadership*. URL: <https://www.thnk.org/blog/influence-without-authority/>
518. Powell A., Courtney M. Weaver L., Pastuszek D., Sun E., Blundell J., Kurup R. Centring equity and place-based approaches in systemic transformation. 2023. URL: <https://platformc.org/publications/centring-equity-and-place-based-approaches-systemic-transformation>

519. Power of Social Influence. URL: <https://care-clinics.com/power-of-social-influence/>
520. Preskill H., Parkhurst M., Splansky Juster J. Learning and Evaluation in the Collective Impact Context. *Collective Impact Forum*. 2021. URL: <https://collectiveimpactforum.org/wp-content/uploads/2021/12/Guide-to-Evaluating-CI-01.pdf#:~:text=Learning%20and%20Evaluation%20in%20the%20Collective%20Impact%20Context.%20This%20section>
521. Psychological Consequence. *IADC Lexicon*. URL: <https://iadclexicon.org/psychological-consequence/>
522. Psychological effects. *Oxford Reference*. URL: <https://www.oxfordreference.com/display/10.1093/oi/authority.20110803100352731>
523. Psychological Influences. *ShareYrHeart*. URL: <https://shareyrheart.com/diagnosis-dictionary/psychological-influences>
524. Public Social Innovator. *Schwab Foundation for Social Entrepreneurship*. 2024. URL: <https://www.schwabfound.org/awardees/juan-manuel-martinez-louvier/>
525. Raspass G. Influence and communication: A short guide. *Deakinco*. 2014. URL: <https://deakinco.com/resource/influence-and-communication-a-short-guide/>
526. Rescher N., Grim P. Influence theory. *Synthese*. 2023. Vol. 201. № 211. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11229-023-04163-w>
527. Righini E. New public administration technologies: The future is here. *Doxee*. 2019. URL: <https://www.doxee.com/blog/digital-marketing/new-public-administration-technologies-the-future-is-here/>
528. Rivera-Hernandez P. P., Marañón-Lazcano J. The political communication as an influencer of public opinion on human rights issues. Case Study: San Salvador Atenco. *Política, Globalidad y Ciudadanía*. 2018. Vol. 4. № 7. P. 42-53. URL: <https://www.redalyc.org/journal/6558/655869226004/html/>
529. Rodenhäuser T., D’Cunha S. Foghorns of war: IHL and information operations during armed conflict. *Humanitarian Law & Policy*. October 12, 2023. URL:

<https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2023/10/12/foghorns-of-war-ihl-and-information-operations-during-armed-conflict>

530. Rodríguez-Díaz F., Zea N. P., Cabrera M. Monitoring the Learning Process through the use of Mobile Devices. *Handbook of Research on Mobility and Computing: Evolving Technologies and Ubiquitous Impacts*. 2011. P. 13. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/monitoring-learning-process-through-use/50599>

531. Rodríguez-Pose A., Bartalucci F. Towards achieving ‘strategies of gain’ in post-war Ukraine. *VoxUkraine*. June 2, 2022. URL: <https://voxukraine.org/en/towards-achieving-strategies-of-gain-in-post-war-ukraine/#:~:text=Integration%20of%20participatory%20mechanisms%20to%20empower%20local%20communities%20in%20the>

532. Roguska Z. What is Social Influence? Exploring the Theories, Types, and Dynamics of Opinion Formation. *Peep Strategy*. February 20, 2023. URL: <https://peepstrategy.com/what-is-social-influence/>

533. Scaling Up. Role of Government. *PlatformC*. URL: <https://platformc.org/4-scaling/government>

534. Scientific Theory or Model. URL: <https://aether.lbl.gov/www/classes/p10/theory.html>

535. Scott L. Systems Theory Terms. *LessWrong*. November 20, 2015. URL: <https://www.lesswrong.com/posts/DshBToGnNbTBD7BSw/systems-theory-terms>

536. Section 2. Participatory Approaches to Planning Community Interventions. URL: <https://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/analyze/where-to-start/participatory-approaches/main>

537. Singer P. W. Winning the War of Words: Information Warfare in Afghanistan. *Brookings*. October 23, 2001. URL: <https://www.brookings.edu/articles/winning-the-war-of-words-information-warfare-in-afghanistan/>

538. Six Sources of Influence. URL: <https://sourcesofinsight.com/six-sources-of-influence/>

539. Slim H. Five types of humanitarian influence. *Humanitarian Law & Policy*. February 7, 2023. URL: <https://blogs.icrc.org/law-and-policy/2023/02/07/five-types-humanitarian-influence/>

540. Smart Dj. Collective impact: Evidence and implications for practice. *Australian Institute of Family Studies (AIFS)*. 2017. URL: <https://aifs.gov.au/resources/practice-guides/collective-impact-evidence-and-implications-practice#:~:text=Collective%20impact%20is%20a%20collaborative%20approach%20to%20addressing,stages%20of%20development%20as%20a%20framework%20for%20change>

541. Social Impact (Swinburne University of Technology). Master's degree program in Advanced Social Impact. July 22, 2023. URL: <https://socialimpactguide.com/journal/masters-in-impact-investing/>

542. Impact MBA. *Boston University*. URL: <https://www.bu.edu/questrom/graduate-programs/mba-programs/full-time-mba/social-impact-mba/>

543. Social Impact. *Flinders University Academy*. URL: <https://www.flinders.edu.au/study/courses/postgraduate-social-impact>

544. Social Impact. *The London School of Economics and Political Science*. URL: <https://www.lse.ac.uk/school-of-public-policy/mpa/specialisms/social-impact>

545. Social Influence in Psychology. *Study.com*. URL: <https://study.com/academy/lesson/social-influence-in-psychology-theories-definition-examples.html>

546. Social Influence Theory. URL: <https://open.ncl.ac.uk/academic-theories/12/social-influence-theory/>

547. Social Influence. URL: <https://www.hellovaia.com/explanations/psychology/basic-psychology/social-influence/>

548. Social media influences our political behaviour and puts pressure on our democracies, new report finds. *European Commission*. October 27, 2020. URL:

<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/social-media-influences-our-political-behaviour-and-puts-pressure-our-democracies-new-jrc-report>

549. Social media manipulation by political actors an industrial scale problem - Oxford report. *University of Oxford*. January 13, 2021. URL: <https://www.ox.ac.uk/news/2021-01-13-social-media-manipulation-political-actors-industrial-scale-problem-oxford-report>

550. Social Psychology and Influences on Behavior. URL: <https://courses.lumenlearning.com/waymaker-psychology/chapter/what-is-social-psychology/>

551. Spataru C., Koch A., Bouffaron P. Multi-Scale, Multi-Dimensional Modelling of Future Energy Systems. *Handbook of Research on Social, Economic, and Environmental Sustainability in the Development of Smart Cities*. 2015. P. 23 URL: <https://www.igi-global.com/chapter/multi-scale-multi-dimensional-modelling-of-future-energy-systems/130964>

552. Spears R. Social Influence and Group Identity. *Annual Review of Psychology*. 2021. Vol. 72. P. 367-390. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-070620-111818>

553. Stricot M. How social networks manipulate public opinion. *CNRS News*. March 24, 2022. URL: <https://news.cnrs.fr/articles/how-social-networks-manipulate-public-opinion>

554. Suárez Er., Rolo-González Gl., Muinos G., Chinea-Montesdeoca Cr., Duarte-Lores Is., Gil-Giménez D. Psychological impact of a country-wide lockdown. Role of personal, behavioral, social, and physical conditions on negative and positive affect and meaning in life. *The Interamerican Journal of Psychology*. 2022. Vol. 56. № 1. P. 1-22. URL: <https://pure.rug.nl/ws/portalfiles/portal/248365140/1533.pdf>

555. Susser D., Roessler B., Nissenbaum H. Technology, autonomy, and manipulation. *Internet Policy Review (Journal on internet regulation)*. 2019. Vol. 8. № 2. P. 1-22. URL: <https://policyreview.info/articles/analysis/technology-autonomy-and-manipulation>

556. Sustainability and Social Innovation (HEC Paris School of Management). Jouy-en-Josas, France. *Social Impact Guide*. URL: <https://socialimpactguide.com/journal/masters-in-impact-investing/>
557. Sustainability Impact. University of Stirling. *Study Portals Master*. URL: https://www.mastersportal.com/studies/374603/sustainability-impact.html?ref=search_card
558. System of public administration definition. *Law Insider*. URL: <https://www.lawinsider.com/dictionary/system-of-public-administration>
559. Systems and Systems Thinking. URL: https://www.itma.vt.edu/courses/d412/lesson_2.php#1
560. Systems Change Learning. *Catalyst 2030*. URL: <https://catalyst2030.net/about-systems-change-learning/>
561. Systems influence behaviour. *Vanguard*. URL: <https://beyondcommandandcontrol.com/library/systems-principles/systems-influence-behaviour/>
562. Systems theory. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/systems-theory>
563. Take Care New York 2020. *Staten Island Partnership for Community Wellness*. 2020. URL: <https://sipcw.org/tcny2020/>
564. Team Color Check-In Tool. *Collective Impact Forum*. June 6, 2020. URL: <https://collectiveimpactforum.org/resource/team-color-check-in-tool/>
565. Teng X., Pei S., Morone F., Makse H. A. Collective Influence of Multiple Spreaders Evaluated by Tracing Real Information Flow in Large-Scale Social Networks. *Physics and Society*. 2016. Vol. 1. P. 1-11. DOI: <https://doi.org/10.48550/arXiv.1606.02740>
566. The 2022 Code of Practice on Disinformation. *European Commission*. 2022. URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>
567. The Collective Impact model and its application in European Cities with a special focus on urban security and social cohesion. *Ecorys*. June 14, 2021. URL:

<https://www.ecorys.com/case-studies/the-collective-impact-model-and-its-application-in-european-cities-with-a-special-focus-on-urban-security-and-social-cohesion/>

568. The Concept of Model: Definitions and Types. *Mueller Science*. URL: <http://www.muellerscience.com/ENGLISH/Theconceptofmodel.definitions.htm>

569. The five conditions of collective success. *San Diego Veterans Coalition*. URL: <https://sdvetscoalition.org/collective-impact-model/>

570. The idea of “impact” is itself problematic. *OECD Directorate for Science, Technology and Innovation*. 2014. URL: <https://www.oecd.org/sti/inno/What-is-impact-assessment-oecdimpact.pdf>

571. The Influence Of Authority Figures. *Faster Capital*. URL: <https://fastercapital.com/topics/the-influence-of-authority-figures.html>

572. The Power to Influence. *Organizational Behavior*. URL: <https://courses.lumenlearning.com/suny-orgbehavior/chapter/13-3-the-power-to-influence/>

573. The Relationship Between Both Social Sciences. Public Administration and Economic. *Ifioque.com*. 2024. URL: https://www.ifioque.com/career-workshop/management/relationship-btw-public_administration&economics#:~:text=A%20variety%20of%20areas%20covered,p ublic%20enterprises%20%E2%80%94%20and%20the%20like

574. The State of Social Enterprise: A Review of Global Data 2013–2023. *World Economic Forum & Schwab Foundation for Social Entrepreneurship* URL: <https://www.weforum.org/publications/the-state-of-social-enterprise-a-review-of-global-data-2013-2023/>

575. The system. Noun. *Merriam-Webster Dictionary*. URL: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/the%20system>

576. The United States of America and Italy Sign Memorandum of Understanding to Expand Collaboration on Countering Foreign State Information Manipulation. *U.S. Department of State*. April 17, 2024. URL: <https://www.state.gov/the-united-states-of-america-and-italy-sign-memorandum-of-understanding-to-expand-collaboration-on-countering-foreign-state-information-manipulation/>

577. The Value of Backbone Organizations in Collective Impact. *Collective Impact Forum*. December 31, 2013. URL: <https://collectiveimpactforum.org/resource/the-value-of-backbone-organizations-in-collective-impact/>
578. The Wellness Check and Tracking Tool. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/our-tools/the-wellness-check-and-tracking-tool>
579. Theory of Change. *United Nations Development Group*. URL: <https://unsdg.un.org/sites/default/files/UNDG-UNDAF-Companion-Pieces-7-Theory-of-Change.pdf>
580. Theory of What? *Center for Theory of Change*. URL: <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/toc-background>
581. Three Types of Influence. *Emergency Management Institute*. URL: https://emilms.fema.gov/is_0240c/groups/155.html
582. TOC Benefits. *Center for Theory of Change*. URL: <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/toc-background/toc-benefits/>
583. TOC Origins. *Center for Theory of Change*. URL: <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/toc-background/toc-origins/>
584. Todd B. What is social impact? A definition. *80,000 HOURS*. 2021. URL: <https://80000hours.org/articles/what-is-social-impact-definition/>
585. TOOL. Personal Asset Inventory. *Tamarack Institute*. 2017. URL: <https://www.tamarackcommunity.ca/interactive-tools/personal-asset-inventory-tool>
586. Toolkits. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en/toolkits>
587. Tools to change our world. *Community Tool Box*. URL: <https://ctb.ku.edu/en>
588. Townsend J. T., Liu Y. Varieties of Selective Influence: Toward a More Complete Taxonomy and Implications for Systems Identification. *Mathematics Journal*. 2022. Vol. 10 (7). № 1059. P. 1-32. DOI: <https://doi.org/10.3390/math10071059>
589. Tracking daily reading and ASQ's. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/our-tools/tracking-daily-reading-and-asqs>

590. Triantafyllopoulou A. Institutional manipulation and political control as methods of organizing intergovernmental relations in Greece. *ECPR*. URL: <https://ecpr.eu/Events/Event/PaperDetails/58965>
591. Types of models, algorithms, theories, and explanations. *Engineering Ideas*. January 18, 2022. URL: <https://engineeringideas.substack.com/p/types-of-models>
592. Ukraine Recovery Conference (URC2024). *URC 2024*. URL: <https://www.urb-international.com>
593. Unleashing the power of influential communication: the best strategies for success. *London Premier Centre*. July 03, 2023. URL: <https://www.lpcentre.com/articles/unleashing-the-power-of-influential-communication-the-best-strategies-for-success>
594. UPDATE: Community Knowledge Collector Project. *Burnie Works*. August 2, 2024. URL: <https://burnieworks.com.au/community-knowledge-collector-project-update/>
595. Valencia T. C., Valencia S. J. Cultivating Flow and Happiness in Children. *Exploring Best Child Development Practices in Contemporary Society*. 2020. P. 27. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/cultivating-flow-and-happiness-in-children/252264>
596. Vasović D., Rađenović T., Živković S. Public Utility Systems in the Republic of Serbia: Current State and Future Perspectives With Particular Regard to Economic Issues and SDG 6 Targets. *Transformation and Efficiency Enhancement of Public Utilities Systems: Multidimensional Aspects and Perspectives*. 2023. P. 26. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/public-utility-systems-in-the-republic-of-serbia/325683>
597. Vison. Focusing financing to improve health for all. *Financing Alliance of Health*. URL: <https://financingalliance.org/vision/>
598. Vitsentzatou E. 8 remarkable social innovation prototyping methods and tools. *Social Innovation Academy*. October 31, 2018. URL: <https://www.socialinnovationacademy.eu/8-remarkable-social-innovation-prototyping-methods-tools/>

599. Ware A. The Concept of Manipulation: Its Relation to Democracy and Power. *British Journal of Political Science*. 1981. Vol. 11. № 2. P. 163-181. URL: <https://www.jstor.org/stable/193581>
600. Way Al. L. The American System of Government. *Politics & Government in the U.S.A.* URL: <https://www.proconservative.net/CUNAPolSci201PartOneC.shtml>
601. Ways in which citizens can influence government decision making. What methods do pressure groups use? *BBC*. URL: <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/zfj8xyc/revision/2>
602. We are committed to collective action. *Living Cities*. URL: <https://livingcities.org/our-members>
603. We enable collaborations to work in more equitable and transformative ways. *Collaboration for impact*. URL: <https://collaborationforimpact.com>
604. Weaver L. Innovation in a Few Easy Steps. *Tamarack Institute*. October 13, 2020. URL: <https://www.tamarackcommunity.ca/latest/innovation-in-a-few-easy-steps>
605. Weaver L. TOOL. Journey Map. *Tamarack Institute*. URL: <https://www.tamarackcommunity.ca/library/journey-map>
606. Welcome to the Collective Impact Forum. *Collective Impact Forum*. URL: <https://collectiveimpactforum.org/>
607. What are the political influences on the news? *Global News Village*. URL: <https://www.library.illinois.edu/village/globalnews/mod3/pg6.htm>
608. What does the "structure" in public administration means? URL: <https://typeset.io/questions/what-does-the-structure-in-public-administration-means-3naj8ahxc1>
609. What Is Model? *Starting Point*. December, 21, 2006. URL: <https://serc.carleton.edu/introgeo/models/WhatIsAModel.html>
610. What is Administration? *Administration*. URL: <https://www.ifioque.com/career-workshop/management/administration>
611. What is Burnie Works? *Burnie Works*. URL: <https://burnieworks.com.au/what-is-burnie-works/>

612. What is collective impact. *Collective Impact Forum*. URL: <https://collectiveimpactforum.org/what-is-collective-impact/>
613. What is Collective Impact? *UC San Diego*. URL: <https://collectiveimpact.ucsd.edu/about/index.html>
614. What is Impact Evaluation? *World Bank Group*. June 8, 2016. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/video/2016/06/08/what-is-impact-evaluation>
615. What is impact? *Fast Track Impact*. URL: <https://www.fasttrackimpact.com/what-is-impact-subpage>
616. What Is Impact? *The Third Way*. URL: <https://thethirdway.eu/topic/what-is-impact-2/>
617. What is Influence? Understanding Influence with Practical Example. *Definition*. URL: <https://the-definition.com/term/influence>
618. What is Normative Social Influence? (Definition + Best Practices). *Wisernotify*. 2024. URL: <https://wisernotify.com/marketing-term/normative-social-influence/>
619. What is Political Influence. *IGI Global Scientific Publishing*. URL: <https://www.igi-global.com/dictionary/political-influence/81703>
620. What is Psychological Impact. *A Free Service of IGI Global Publishing House*. URL: <https://www.igi-global.com/dictionary/psychological-impact/84759>
621. What Is Public Administration? *Public Administration*. *Ifioque.com*. URL: https://www.ifioque.com/career-workshop/management/public_administration
622. What is Social Influence. *A Free Service of IGI Global Publishing House*. URL: <https://www.igi-global.com/dictionary/the-wisdom-of-social-media-innovation-over-the-needs-of-online-network-citizens/27361>
623. What is System. *IGI Global Publishing House*. URL: <https://www.igi-global.com/dictionary/brief-introduction-sociotechnical-systems/29038>
624. What is Systems Change? *Systems Change Lab*. URL: <https://systemschangelab.org/what-is-systems-change>
625. What is Theory of Change? *Center for Theory of Change*. URL: <https://www.theoryofchange.org/what-is-theory-of-change/>

626. What is whole systems thinking? *The University of British Columbia*. URL: <https://sustain.ok.ubc.ca/policies/whole-systems-plan/what-is-it/>
627. What types of impact are there? *Fast Track Impact*. URL: <https://www.fasttrackimpact.com/what-types-of-impact-are-there-subp>
628. What We Do. *Calgary Homeless Foundation*. URL: <https://www.calgaryhomeless.com/meet-us/what-we-do/>
629. What is collective impact? *Collective Impact Forum*. URL: <https://collectiveimpactforum.org/about-us/>
630. Who we are. *MCI a Social Innovation Network*. URL: <https://themcinenetwork.org/who-we-are>
631. Why do people to conform in groups? A look at how social influence affects opinions and behavior. *Psychologist World* URL: <https://www.psychologistworld.com/influence/social-influence>
632. Why is the Staten Island Child Wellness Initiative Important? *SIPCW*. URL: <https://sipcw.org/childhood-wellness/>
633. Woolf S. H. The Growing Influence of State Governments on Population Health in the United States. *JAMA*. 2022. Vol. 327 (14). P. 1331–1332. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9745671/>
634. Youth Empowerment. *Staten Island Partnership for Community Wellness*. URL: <https://sipcw.org/childhood-wellness/>
635. Zarembo K., Martin E. Civil society and sense of community in Ukraine: from dormancy to action. *European Societies*. 2024. Vol. 26. № 2. P. 203-229. DOI: <https://doi.org/10.1080/14616696.2023.2185652>
636. 10 Ways People Power Can Change the World. *MobLab*. URL: <https://mobilisationlab.org/resources/10-ways-people-power-can-change-the-world/>
637. 2023 Social Innovation Awards: The Power Of Collective Change. *Forbs*. January 17, 2023. URL: <https://www.forbes.com/sites/worldeconomicforum/2023/01/17/2023-social-innovation-awards-the-power-of-collective-change/?sh=2f93d76f45ff>

638. 2024 Social Innovation Awards: 16 organizations improving the lives of millions. *World Economic Forum*. January 16, 2024. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2024/01/social-innovation-awards-schwab-foundation/>

639. 203 Community Initiative Groups in 20 Regions of Ukraine Receive Funds to Meet Urgent Needs Caused by War. July 20, 2023. URL: <https://aph.org.ua/en/news/203-community-initiative-groups-in-20-regions-of-ukraine-receive-funds-to-meet-urgent-needs-caused-by-war/>

640. 3 Types of Influence. *Ty Bennett*. URL: <https://tybennett.com/3-types-of-influence/>

641. 5 influencing style-and how to use them effectively. *Charles SCHWAB*. URL: https://advisorservices.schwab.com/insights-hub/perspectives/master_5_influencing_styles

ДОДАТКИ

- Додаток А – Документи, що підтверджують практичну цінність та впровадження результатів дисертації
- Додаток Б – Список опублікованих праць за темою дисертації
- Додаток В – Систематизація типів впливів на підставі аналізу наукових і прикладних джерел стосовно впливів в публічному управлінні (авторська розробка)
- Додаток Г – Контексти дослідження економічних впливів в зарубіжних та українських джерелах (авторська розробка на підставі аналізу наукових зарубіжних та українських наукових досліджень)
- Додаток Д – Співвіднесення етапів інтегрованого циклу спільних змін з методами колективного впливу (авторська розробка)

Додаток А
Документи, що підтверджують практичну цінність та впровадження
результатів дисертації

Одеська обласна державна адміністрація
 Департамент соціальної
 та сімейної політики
 вул. Канатна, 83, м. Одеса, 65107
 ЄДРПОУ 41147618

№ 4992/17-20/24 від 05.09.2024

У спеціалізовану вчену раду

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління на тему: «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект»

Матвєєнко Ірини Володимирівни

Результати дисертаційного дослідження Матвєєнко Ірини Володимирівни на тему: «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект» використані в практичній діяльності Департаменту соціальної та сімейної політики Одеської обласної державної адміністрації. Для впровадження доцільними є обґрунтовані пропозиції щодо трансформаційних змін в управлінській діяльності на основі запропонованої моделі системи впливів в публічному управлінні. Взято до уваги запропонована Доктрина впливів в публічному управлінні та адмініструванні, яка ґрунтується на системі офіційних поглядів, визначає мету і способи існуючих в суспільних відносинах впливів, а також мету і способи державного і громадського контролю за негативними і руйнівними впливами на суспільство і державу. Заслуговує на увагу запропонована методика аналізу впливів, яка є застосовною при підготовці пропозицій до проєктів програм соціально-економічного розвитку Одеської області.

Доцільними є пропозиції Матвєєнко І.В. стосовно запровадження підходу колективного впливу при організації спільної управлінської діяльності, що сприяє забезпеченню реалізації державної політики у сфері соціальної підтримки і надання соціальних послуг сім'ям та особам, які належать до вразливих груп населення та/або перебувають у складних життєвих обставинах. Запропонований підхід покращує рівень організації надання соціальних послуг і проведення соціальної роботи на відповідній території шляхом визначення потреб населення у соціальних послугах, розвитку відповідних закладів, установ, служб і залучення недержавних організацій, які надають соціальні послуги.

Довідку видано для пред'явлення у разову спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації.

Директор Департаменту
 соціальної та сімейної політики
 Одеської обласної державної організації

Т.М. Дементьєва

УКРАЇНА
БЕРЕЗІВСЬКА РАЙОННА РАДА

67300, Одеська обл.,
м. Березівка, пл. Т.Г. Шевченка, 1

e-mail: rberezivka@ukr.net
<https://berezivska-rayrada.gov.ua/> тел. (04856)-2-10-48

15.12.23р. № 01-33/100
На _____ від _____

У спеціалізовану вчену раду

Довідка

про впровадження результатів дисертаційної роботи
Матвєєнко Ірини Володимирівни
за темою: «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект» на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління

Довідка видана кандидату наук з державного управління, доценту Матвєєнко Ірині Володимирівни в тому, що результати дисертаційного дослідження на тему: «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект» впроваджено у діяльність Березівської районної ради Одеської області. Доцільними для запровадження є обґрунтовані пропозиції щодо доцільності формування колективних зусиль при вирішенні складних соціальних проблем у громадах Березівського району. Перевагою цього підходу є запропонований спектр інструментарію, зокрема для проектування, реалізації спільних дій, контролю та моніторингу та внесення спільних корегувальних дій з урахуванням інтересів громад в процесі прийняття рішень.

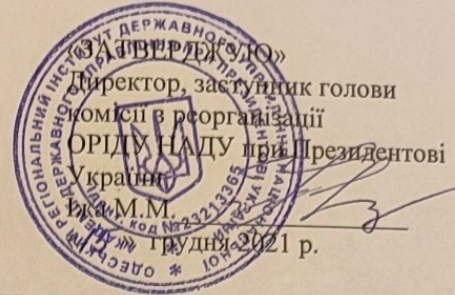
Масштабування спільних місцевих ініціатив у громадах на основі запропонованого концептуального підходу інтегрованих впливів (управлінські, правові, адміністративні, політичні, соціальні, інформаційні, комунікаційні, впливи інновацій тощо) у практичному вимірі сприятиме більш оптимальному прогнозуванню соціально-економічного та культурного розвитку Березівського району, що є доцільним в умовах війни та процесах повоєнного відновлення. Зокрема, це стосується: стійкого розвитку економіки громад; зміцнення та розвитку малого та середнього підприємництва; залучення інвестицій; забезпечення широкого доступу населення до якісної освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг; благоустрою території та поліпшення екологічного стану та ряду інших питань.

Довідку видано для пред'явлення у разову спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації.

Голова
районної ради

Віталій МОСІЙЧУК

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
докторанта Державного університету «Одеська політехніка»

Матвєєнко Ірини Володимирівни

на тему: «Система впливів в публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект»

Комісія у складі:

Голова - завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук, д.держ.упр., професор
Попов С.А.

Члени комісії - професор кафедри соціально-гуманітарних наук, д.держ.упр, доцент
Воронов О.І.; доцент кафедри соціально-гуманітарних наук, к.держ.упр., доцент
Яценко В.А.

Цим документом засвідчується, що сформульовані в дисертації теоретичні положення та практичні рекомендації Матвєєнко І.В. було використано під час розробки навчально-методичного забезпечення вибіркової дисципліни ВК. 4.4. «Державно-громадянське партнерство у сфері соціально-гуманітарного розвитку» на другому (магістерському) рівні вищої освіти в галузі знань 28 «Публічне управління та адміністрування» зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» Одеського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України.

В навчальний процес впроваджено представлені результати дисертаційного дослідження, зокрема: теоретичні та прикладні основи державно-громадянського партнерства; участь об'єднань громадян у процесі публічного управління; партнерство в контексті делегування повноважень громадським об'єднанням; регулювання партнерських відносин між державою та неурядовими організаціями. Комісією було проведено роботу по визначенню фактичного впровадження результатів наукового дослідження Матвєєнко І.В. у навчальний процес та обговорено на засіданні кафедри соціально-гуманітарних наук (протокол № 4 від 19 листопада 2021 року).

Використання наданих наукових розробок сприяло набуттю у слухачів навичок із запровадження в практику публічного управління та адміністрування сучасних методів побудови різних видів і форм державно-громадянського партнерства; підвищення управлінської компетентності в площині введення в практику публічного управління та адміністрування нових форм побудови взаємовідносин влади і суспільства.

Голова комісії

Завідувач кафедри соціально-гуманітарних наук,
д.держ.упр., професор

Попов С.А.

Члени комісії

професор кафедри соціально-гуманітарних наук,
д.держ.упр., доцент

Воронов О.І.

доцент кафедри соціально-гуманітарних наук,
к.держ.упр., доцент

Яценко В.А.

Одеська обласна організація
КОМІТЕТ ВИБОРЦІВ УКРАЇНИ

Фактична та юридична адреса:
65091, м. Одеса,
вул. Садиковська, 25
Поштова адреса: 65023, м. Одеса, а/с 209
Тел/факс (048) 737-38-98
E-mail: odesakvu@cvu.od.ua
www.cvu.od.ua, www.izbirkom.od.ua

Реєстраційний № 76 від 20.12.2023р.

У спеціалізовану вчену раду

Довідка
про впровадження результатів докторської дисертації
Матвєєнко Ірини Володимирівни
на тему: «Система впливів в публічному управлінні:
теоретико-методологічний аспект»

Результати дисертаційного дослідження Матвєєнко Ірини Володимирівни запроваджено у діяльність Одеської обласної організації ВГО «Комітет виборців України» (далі – ВГО КВУ). Взято до уваги пропозиції автора щодо доцільності запровадження нового концептуального підходу при встановленні партнерської взаємодії між органами публічної влади, громадськими організаціями та іншими зацікавленими сторонами на основі колективного впливу. Відповідні пропозиції та рекомендації щодо розширення видів впливів та їх методів було використано командою ВГО КВУ під час організації заходів з просвітницької діяльності і активізації громадськості та інститутів громадянського суспільства з питань реалізації політики у пріоритетних для ВГО КВУ сферах.

З урахуванням представлених пропозицій щодо доцільності розширення видів впливів при розбудові партнерства, удосконалення діяльності ВГО КВУ реалізується у таких напрямках як: здійснення громадського моніторингу та громадського контролю за діяльністю органів влади різних рівнів в частині моніторингу діяльності виборних посадових осіб, комунікацій влади і громадськості, відкритості органів влади; проведення моніторингу та експертизи виконання і дотримання взятих на себе органами публічної влади зобов'язань в частині доступу до публічної інформації, консультацій влади і громадськості, міжнародних зобов'язань тощо.

Довідку видано для пред'явлення у спеціалізовану вчену раду за місцем захисту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.01 – теорія та історія державного управління.

Голова Одеської обласної організації
ВГО «Комітет виборців України»

Анатолій БОЙКО
33139450

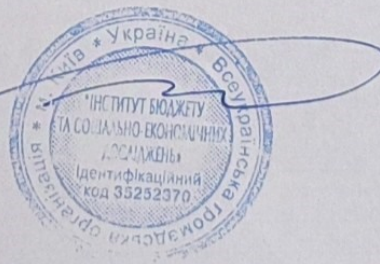
Вих. №124-05/Е-2024 від 19.11.2024 року

ДОВІДКА

Довідка видана **МАТВЄЄНКО Ірині Володимирівні**, в тому що вона з 01 липня 2024 року бере участь на громадських засадах у міжнародному проєкті «Зміцнення дружнього до дитини бюджетування на субнаціональному рівні», який реалізується Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень. Матвєєнко І.В. надає комплексну експертно-методичну консультацію щодо розробки методології прогнозування та проєктування розвитку громад на основі підходу колективного впливу в умовах війни та повоєнного відновлення. Зокрема, в частині вироблення концептуальних основ побудови моделі взаємодії між органами публічної влади та громадськістю з акцентами на формуванні колективного суб'єкту впливів; формування спільної структури співпраці, яка передбачає залучення різних секторів суспільства для вирішення складних соціальних проблем; виокремлення основних напрямів і потенціалу для проєктування та впровадження системних змін і міжгалузевої співпраці, спрямованих на покращення всіх аспектів життєдіяльності населення; окреслення напрямів залучення громад до вирішення тих питань, які їх стосуються: формування проактивної позиції; прийняття відповідальності на себе за результати розвитку громади; вироблення системи правомірних заходів, які передбачають різні види впливів для побудови взаємодії, партнерства, співпраці, спільного прийняття рішень, реалізації прийнятих рішень, участі в процесі державотворення і т.п.; виокремлення шляхів і методів проєктування і планування громад та спільного управління цими проєктами та програмами в контексті колективного впливу, враховуючи інноваційність; уточнення неправомірних впливів, які є руйнівними як для громади, так і для держави.

Термін закінчення Проєкту лютий 2026 рік.
Довідку видано за місцем запиту.

Керівник Проєкту

Зубенко В.В

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах

Видана Матвєєнко Ірині Володимирівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні науково-дослідної роботи за комплексним науковим проектом

“Державне управління та місцеве самоврядування”
(назва проекту)

ОРІДУ Національної академії державного управління при Президенті України, а саме: згідно наказу №2-н від 14 лютого 2017 року “Про бюджетні

НДР 2017 року” у виконанні науково-дослідної роботи “Багаторівневе

Вказується рівень участі здобувача (виконавець, відповідальний виконавець,

управління (multilevel governance) регіональним розвитком в контексті

керівник, співвиконавець тощо, номер наказу про затвердження виконавців) у виконанні науково-дослідної роботи

модернізації публічної влади в Україні”, як виконавець підрозділів 1.3, 3.2,

(назва науково-дослідної роботи, номер державної реєстрації)

номер державної реєстрації 0117U004394.

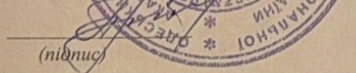
Перший заступник директора

(підпис)

М.П. Попов

(ініціали, прізвище)

Керівник науково-дослідної роботи

(підпис)

Л.Л. Приходченко

(ініціали, прізвище)

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах

Видана Матвєєнко Ірині Володимирівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні науково-дослідної роботи за комплексним науковим проектом

“Державне управління та місцеве самоврядування”
(назва проекту)

ОРІДУ Національної академії державного управління при Президентові України, а саме: згідно наказу №2-н від 14 лютого 2020 року “Про бюджетні

Вказується рівень участі здобувача (виконавець, відповідальний виконавець, НДР 2020 року” у виконанні науково-дослідної роботи “ Система керівник, співвиконавець тощо, номер наказу про затвердження виконавців) у виконанні науково-дослідної публічного управління євроінтеграційними процесами України в умовах роботи (назва науково-дослідної роботи, номер державної реєстрації) глобалізації”, як виконавець підрозділів 1.3, 3.3, номер державної реєстрації 0118U001598.

Перший заступник директора

М.П. Попов

(ініціали, прізвище)

Керівник науково-дослідної роботи

(підпис)

В.М. Кривцова

(ініціали, прізвище)

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах

Видана Матвєєнко Ірині Володимирівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні науково-дослідної роботи за комплексним науковим проектом

“Державне управління та місцеве самоврядування”
(назва проекту)

ОРИДУ Національної академії державного управління при Президентові України, а саме: згідно наказу №2-н від 14 лютого 2017 року “Про бюджетні

Вказується рівень участі здобувача (виконавець, відповідальний виконавець, НДР 2017 року” у виконанні науково-дослідної роботи “Забезпечення керівник, співвиконавець тощо, номер наказу про затвердження виконавців) у виконанні науково-дослідної конструктивного діалогу між владою та суспільством”, як виконавець підрозділу 2.1, номер державної реєстрації 0115U001262.
роботи (назва науково-дослідної роботи, номер державної реєстрації)

Перший заступник директора

М.П. Попов

(ініціали, прізвище)

Керівник науково-дослідної роботи

М.М. Іуса
(підпис)

М.М. Іуса

(ініціали, прізвище)

ДОВІДКА
про участь у науково-дослідних роботах

Видана Матвєєнко Ірині Володимирівні
(прізвище, ім'я, по батькові)

з підтвердженням про те, що вона дійсно брала участь у виконанні госпдоговірної науково-дослідної роботи між ОРІДУ НАДУ при Президентіві України та Херсонським обласним ЦППК за темою “Практичні аспекти механізмів реалізації соціально-гуманітарної політики в Україні: регіональний вимір”, номер державної реєстрації 0120U102492, а саме як виконавець підрозділу 7, згідно договору про виконання науково-дослідних робіт № 04/2020 від 29 квітня 2020 року.

Перший заступник директора

М.П. Попов
(ініціали, прізвище)

Науковий керівник НДР

(підпис)

С.А. Попов
(ініціали, прізвище)

Довідка

про використання результатів дисертаційного дослідження
Матвєєнко Ірини Володимирівни
«Система впливів в публічному управлінні:
теоретико-методологічний аспект»
 у науково-дослідницькій діяльності Національного університету
 «Одеська політехніка»

Довідка видана в тому, що у науково-дослідницькій діяльності Національного університету «Одеська політехніка» використані наступні наукові результати, отримані у докторській дисертаційній роботі Матвєєнко Ірини Володимирівни:

- визначено теоретико-методологічні засади особливостей розвитку та запровадження інновацій в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ;
- визначено теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів запровадження інновацій в системі публічного управління;
- обґрунтовано теоретико-методологічні підходи щодо характеристики організаційно-управлінських видів впливу у публічному управлінні в контексті запровадження інновацій;
- запропоновано теоретичні та прикладні моделі системи впливів в публічному управлінні з урахуванням інноваційних тенденцій;
- представлено можливості моделей колективного впливу в публічному управлінні як інноваційного підходу до організації спільної діяльності з урахування глобалізаційних викликів та криз.

Дисертацію виконано згідно тематичного плану НДР ОНПУ за період 2022-2024 рр.

Матвєєнко Ірина Володимирівна брала участь, як відповідальний виконавець на громадських засадах за держбюджетною науково-дослідницькою роботою № 216-185 – «Сучасні інновацій в системі публічного управління в умовах глобалізаційних ризиків та кризових явищ» (№ ДР 0122U002247).

Проректор

Дмитро ДМИТРИШИН

Додаток Б

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України з державного управління та інших держав за напрямом, за яким виконане дисертаційного дослідження:

1. **Матвєєнко І.В.** Система впливів у публічному управлінні: теоретико-методологічний аспект : монографія. Одеса : Олді+, 2024. 508 с.
2. **Матвєєнко І.В.** Методи впливів держави при встановленні взаємодії з громадянським суспільством. *Публічне урядування*. 2017. № 2 (7). С. 154-163.
3. **Матвєєнко І.** та ін. Підготовка наукових кадрів у галузі публічного управління та адміністрування відповідно до принципів Європейського простору. *Збірник наукових праць НАДУ*. 2020. № 2. С. 25–33.
4. **Матвєєнко І.В.** та ін. Співвіднесення дефініції «громадського контролю» органів представницької влади у вітчизняних наукових підходах. *Теорія та практика державного управління*. 2020. № 3 (70). С. 24-33.
5. **Матвєєнко І.** та ін. Підготовка кадрів місцевого самоврядування в Україні: нові виклики та перспективи. *Актуальні проблеми державного управління*. 2021. № 1 (82). С. 10-19. URL: <https://doi.org/10.35432/1993-8330appa1822021>
6. **Матвєєнко І.В.** та ін. Вдосконалення антикорупційних заходів на територіальному рівні: виклики та перспективи. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2021. № 26. С. 83-89. URL: <http://www.oridu.odessa.ua/9/buk/%D0%95-26.pdf>
7. **Matvieienko Iryna.** Is there a place for a design approach in the definitions of the notion of "decentralization" in Ukrainian science? *Project approach in the didactic process of universities - International dimension*. 2021. № 2 (4). P. 70-78.
8. **Матвєєнко І.В.** та ін. Теоретико-методологічні засади розроблення та функціонування механізмів запровадження інновацій в публічному управлінні та адмініструванні. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2022. № 8 (10). С. 323-334.
9. **Матвєєнко І.В.** та ін. Управління персоналом в системі державної служби в умовах цифровізації. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2022. № 9 (27). С. 157-170.
10. **Matvieienko I.** et al. Information and Legal Aspects of Economic Development in the Conditions of COVID-19. *International Journal of Computer Science and Network Security (IJCSNS)*. 2022. Vol. 22. № 1. P. 567-573. (*Web of Science Core Collection*).
11. **Matvieienko I.** et al. The Introduction of Modern Technologies in Public Administration in the Context of Globalization. *International Journal of Computer Science and Network Security*. 2022. Vol. 22. № 2. P. 334-340. (*Web of Science Core Collection*).

12. **Matvieienko I.** et al. Humanization concept of the educational process in the field of public administration as a basis for the implementation of public administration reforms. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2022. Vol.12. № 1 (XXV). P. 73-78. (*Web of Science Core Collection*).

13. **Matvieienko I.** et al. Systematic and educational influences of civil society on public administration communications organization in quarantine restriction COVID-19 condition. *International Journal of Health Sciences*. 2022. Vol. 6 (1). P. 214-233.

14. **Matvieienko I.**, et al. Managing the pedagogical culture of university teachers in the context of the impact of COVID-19. *Revista Tempos E Espaços Em Educação*. 2022. Vol. 15 (34).

15. **Матвєєнко І.В.** Громадський контроль як основа прозорості та відповідальності в публічному управлінні. *Наукові інновацій та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2023. № 10 (24). С. 150-160.

16. **Матвєєнко І.В.** Вплив громадських об'єднань на соціальний захист моряків в контексті системи впливів публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2023. № 12 (26). С. 111-119.

17. **Матвєєнко І.В.** Громадянське суспільство як суб'єкт державно-громадянського партнерства. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 8 (38). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2023-8-9220>

18. **Matvieienko I.**, et al. Development of pedagogical culture in the preparation of a future specialist in banking services. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Vol. 1 (48). P. 441–449. (*Web of Science Core Collection; Scopus*).

19. **Матвєєнко І.В.** Науково-прикладні підходи до визначення інновацій в контексті публічно-управлінських впливів. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2024. № 5 (47). С. 457-467.

20. **Матвєєнко І.В.** Типологія впливів в системі публічного управління у зарубіжних науково-прикладних підходах. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2024. № 31. С. 20-30. URL: <https://doi.org/10.35432/tisb312024306533>

21. **Матвєєнко І.В.** Теоретичне підґрунтя щодо розуміння категорії «впливи» в системі публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 6 (34). С. 196-206.

22. **Матвєєнко І.В.** Моделі впливів в публічному управлінні: теоретичний аспект. *Актуальні питання у сучасній науці. Серія: «Державне управління»*. 2024. № 6 (24). С. 284-295.

23. **Матвєєнко І.В.** Аспекти прояву економічного впливу в публічному управлінні. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2024. № 2. С. 19-24.

24. **Матвєєнко І.В.** Система впливів в публічному управлінні: науково-прикладний контекст. *Успіхи і досягнення у науці. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 4 (4). С. 494-508. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4\(4\)-494-508](https://doi.org/10.52058/3041-1254-2024-4(4)-494-508)

25. **Матвєєнко І.В.** Погляди щодо змісту впливів в зарубіжній науці. *Наукові перспективи. Серія: «Державне управління»*. 2024. Вип. 6 (48). С. 206-219.
26. **Матвєєнко І.В.** Моделі колективного впливу в публічному управлінні. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2024. № 6 (47). URL: <https://doi.org/10.25313/2617-572X-2024-6>
27. **Матвєєнко І.В.** Наукові погляди щодо розуміння терміну «система публічного управління». *Суспільство та національні інтереси. «Публічне управління та адміністрування»*. 2024. № 4 (4). С. 1214-1228. URL: [https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4\(4\)-1214-1228](https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-4(4)-1214-1228)
28. **Матвєєнко І.В.** Впливи суб'єктів публічного управління на розвиток соціально-економічних процесів: наукові погляди. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 7 (35). С. 169-184.
29. **Матвєєнко І.В.** та ін. Світові тенденції цифровізації та їх вплив у системі публічного управління. *Наукові інновації та передові технології. Серія: «Управління та адміністрування»*. 2024. № 8 (36). С. 191-203.
30. **Matvieienko I.** et al. Decomposition of information provision of the system of public management of investment risks in the development of human capital. *Ad Alta: Journal of interdisciplinary research*. 2024. Vol. 14. № 1. Special Issue XLI. P. 129-134. (*Web of Science Core Collection*).

Публікації, що додаткові висвітлюють результати дисертації

31. **Матвєєнко І.** Консенсуальна стратегія як інструмент конструктивного діалогу органів публічної влади та громадянського суспільства. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 28 жов. 2016 р. Одеса, 2016. С. 143.
32. **Матвєєнко І.В.** Державно-громадське управління як нова модель співпраці. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 27 жовт., 2017 р. Одеса, 2017. С. 112-113.
33. **Матвєєнко І.** Вітчизняна та зарубіжна практика встановлення конструктивного діалогу. *Реформування публічного управління та адміністрування: теорія, практика, міжнародний досвід*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю, м. Одеса, 26 жовт., 2018 р. Одеса, 2018. С.51-52.
34. **Матвєєнко І.** Розвиток суспільства в контексті теорій впливів. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжн. участю, м. Одеса, 11 жовт. 2019 р. Одеса, 2019 р. С. 94-95.
35. **Матвєєнко І.В.** Деякі аспекти впливів на соціальну сферу. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю (до 25-річчя заснування інституту), м. Одеса, 09 жовт. 2020 р. Одеса, 2020. С. 86-87.
36. **Матвєєнко І.В.** Наукові підходи розуміння впливів у публічному управлінні. *Розвиток публічного управління в Україні*: матеріали науково-

практичної конференції за міжнарод. участю. 23-24 квіт. 2020 р. Львів 2020. С. 46-49.

37. **Матвєєнко І.В.** Впливи глобалізації у сфері публічного управління. *Публічне управління XXI століття: портал можливостей* : збірник тез XX Міжнар. наук. конгресу. Харків, 2020. С. 204-206.

38. **Матвєєнко І.В.** Громадська участь як система дій та методів впливу на діяльність органів публічної влади. *Сучасні аспекти модернізації науки в Україні: стан, проблеми, тенденції розвитку*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Київ; Туреччина, 07 жовт., 2020 р. Київ; Туреччина, 2020. С. 52-54.

39. **Матвєєнко І.В.** Деякі питання щодо формування ефективної системи зв'язків з громадськістю в органах публічної влади. *Публічне управління: традиції, інновації, глобальні тренди* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. за міжнар. участю. м. Одеса, 8 жов. 2021 р. Одеса, 2021. С. 98-99.

40. **Матвєєнко І.В.** Роль організацій громадянського суспільства в державно-громадянському партнерстві в контексті національної безпеки. *Держава XXI століття: погляд молоді*: матеріали Всеукр. наук.-практ. on-line конфер. здобув. вищої освіти і молодих учених (присвячена Дню науки), м. Житомир, 17 трав. 2022 р. Житомир, 2022. С. 402-403.

41. **Матвєєнко І.В.** Використання інструментів соціальних інновацій в контексті відновлення країни. *Публічне управління та адміністрування в умовах війни і в поствоєнний період в Україні*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер., м. Київ, 15-28 квіт., 2022 р. Київ, 2022. С. 168-171.

42. **Матвєєнко І.В.** Теоретичне підґрунтя для розробки стратегій комунікації. *Державне управління в Україні: історія державотворення, виклики та перспективи*: матеріали XIII наук. Інтернет-конфер. за міжнар. участю для аспірантів та докторантів, м. Одеса, 27 трав., 2022 р. Одеса. 2022. С. 36-38.

43. **Матвєєнко І.В.** Концептуальні підходи до розуміння інновацій в умовах ризиків та криз в зарубіжних наукових дослідженнях. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України*: матеріали XIX регіон. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 16 черв. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 77-78.

44. **Матвєєнко І.В.** Партнерство як інноваційна форма взаємодії в сфері освіти: зарубіжний досвід для України. *Сучасні методи та форми організації освітнього процесу у закладах вищої освіти*: збір. матеріалів Всеукр. наук.-метод. конфер., м. Одеса, 15 черв. 2022 р. Одеса, 2022. С. 126-129.

45. **Матвєєнко І.В.** Інноваційні підходи до подолання кризових явищ в системі публічного управління: концептуальний вимір. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах воєнного стану та відновлення України*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конфер. за міжнар. участю, м. Одеса, 18 трав. 2023 р. Одеса, 2023. С. 104-106.

46. **Матвєєнко І.В.** Концепція «спільні інновації» як основа встановлення взаємодії між державним та громадським сектором. *Публічне управління та адміністрування в сучасних умовах*: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 17 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 16-18.

47. **Матвєєнко І.В.** Кризові явища як чинники змін в публічному управлінні: європейський вимір. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної*

інтеграції України: матеріали XX регіон. наук.-практ. конфер., м. Дніпро, 18 трав. 2023 р. Дніпро, 2023. С. 84-86.

48. **Матвєєнко І.В.** Концепція спільного управління як інтегративна основа для запровадження інновацій в публічному управлінні. *Забезпечення стійкості системи публічної влади та управління в умовах спеціальних адміністративно-правових режимів та відновлення України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер., м. Одеса, 17 трав., 2024. Одеса, 2024. С. 108-111.*

Особистий внесок автора в роботи, що опубліковані у співавторстві, полягає в наступному: [3-6; 8; 29] – проведення досліджень і оформлення результатів; [9; 10-14; 18; 30] – проведення досліджень.

Додаток В

Систематизація типів впливів на підставі аналізу наукових і прикладних джерел стосовно впливів в публічному управлінні (авторська розробка)

тип впливу	сутність впливу
за суб'єктами	колективний вплив
	міжособистісний вплив
	вплив зацікавлених сторін і ефективність місцевого самоврядування (теорія зацікавлених сторін Фрімена, 1984 р.)
	вплив без повноважень (лідерство)
	коаліції осіб впливу на доброчесність у прийнятті державних рішень (OECD, 2019 рік)
за соціальним значенням	соціальний вплив
	вплив окремих соціальних груп
за значенням для економічного розвитку	інвестування впливу
	вплив на розвиток
	економічні наслідки впливу
за наслідками	позитивні та негативні впливи
	вплив спроможності та підготовленості (стосується майбутніх вигод і готовності отримати позитивний вплив результату)
	публічне прогнозування (передбачає наслідки проблемних дій)
	вплив на результати
за рівнями	первинні та вторинні впливи
	висхідний та низхідний вплив
за тривалістю	довгострокові та короткострокові впливи
	ситуаційний вплив
	тимчасовий вплив
	тривалий вплив
за способом	прямі чи опосередковані впливи
	навмисні чи ненавмисні
	вплив позиції
	інтимна оповідь (непрямий підхід до впливу)
	історії використовуються як аналогії, алегорії чи притчі)
	прихований вплив
за очікуваннями	бажаний
	небажаний
за залученням громадськості	вплив на розуміння та усвідомлення
	зміна ставлення
	зміна поведінки
	обговорення та вирішення проблем (спільний пошук відповідей)
	вплив громадської думки
за середовищем	вплив на навколишнє середовище
	суспільний вплив
	вплив на громадськість
	вплив на органи влади
	вплив на екологію (фізичний, шум, різноманітність)

Продовження додатку В

за політичним значенням	вплив на політику;
	політичних вплив;
	вплив державної політики;
	вплив технологічного процесу на державну політику;
	вплив бізнесу на державну політику;
за значенням для здоров'я населення	вплив на здоров'я
за перевагами	культурний вплив (впливи в організаціях, соціальних групах або суспільстві, які приносять переваги членам цих груп)
за домінуванням	панівний вплив; вплив авторитету
	маніпулятивний вплив
	тиск як вплив громадських організацій на процеси прийняття рішень
	конформізм (здатність людей піддаватись впливу інших)
	авторитаризм (схильність людей піддаватись владі)
	вплив авторитетних осіб (психологічний, когнітивні упередження (ефект ореолу), сприйняття легітимності, соціалізація та конформність, влада та контроль, слухняність, ідентифікація, інтерналізація, соціальний порядок і стабільність, соціальні зміни та інновації, соціальні заворушення та конфлікти)
за стилем впливу	перемикання
	раціоналізація
	відстоювання
	надихання
	ведення переговорів
	сила прикладу
за керуванням групами людей	психологічний вплив
	маніпулятивний вплив;
	культивування (ЗМІ);
	порядок денний (ЗМІ);
	соціальне навчання (ЗМІ як зразок для поведінки);
	постійні повторювання (вплив до тих пір, поки тих, хто вірить в повідомлення не стане більше за тих, хто не вірить);
	вибірковий вплив як вид маніпулятивного впливу (типовий підхід до використання вибіркового впливу, вибірковий вплив Штернберга, чистий вибірковий вплив, невибірковий вплив, прямий і непрямий невибірковий вплив, опосередкований невибірковий вплив);
	«Модель маніпуляції задоволенням» (РЕМ) А. Фішера;
	політична маніпуляція; управлінські / інституційні маніпуляції;
	медіаманіпуляції;
	маніпуляції у соціальних мережах;
	інформаційні маніпуляції;
	правові маніпуляції;
психологічні маніпуляції; економічні маніпуляції;	

Продовження додатку В

	маніпулювання громадською думкою через соціальні платформи
за впливом управлінських систем	вплив нових систем управління (Європейська Комісія, 2022 р.) – зміни цінностей, потреб, відокремлення довіри від правди, автоматизоване прийняття рішень, колективний розум, нововведення в державному управлінні, тиск на ЗМІ;
	вплив процесу демократизації;
	спільне управління;
	впливів на досягнення цілей організації;
	вплив органів місцевого самоврядування (ресурси, лідерство, менеджмент, регулювання та контроль);
	вплив послуг, які надають органи місцевого самоврядування на зацікавлених сторін;
	впливи аналітичних центрів
за міжнародним рівнем	бюрократичний вплив на рівні міжнародних організацій (концепція адміністративних стилів (слуги, захисту, консолідації, підприємництва), які формують певні види впливу);
	розширення співпраці стосовно протидії маніпулювання інформацією (використання дезінформації та пропаганди) іноземних держав (Меморандум між США та Італією, 2024 р.)

Додаток Г

Контексти дослідження економічних впливів в зарубіжних та українських джерелах (авторська розробка на підставі аналізу наукових зарубіжних та українських наукових досліджень)

Рік	Дослідження	Дослідження щодо впливів
2024	зарубіжні дослідження	- економічні впливи як широка участь держави в економічному розвитку; - адміністративні впливи в контексті підвищення ролі нової економічної державної служби; - публічноуправлінські впливи, які спрямовані на формування цінностей, з урахуванням цілей держави
2022	зарубіжні дослідження	- публічноуправлінські впливи, спрямовані на економічне зростання
	українські дослідження	- економічні впливи в аспекті забезпечення сталого розвитку на державному, регіональному та місцевому рівнях
2021	українські дослідження	- вплив держави як втручання - адміністративно-правовий вплив; - економічні впливи спрямовані на забезпечення стійкості, збалансованості і розвитку економічного базису регіону
2020	українські дослідження	- спрямований вплив - організаційно-правовий вплив
2019	українські дослідження	- впливи в сфері економічної безпеки
2018	українські дослідження	- внутрішні та зовнішні чинники впливу в сфері економічної безпеки
2017	українські дослідження	- державні впливи на соціально-економічний розвиток держави; - цілеспрямовані впливи держави; - державний вплив;
2016	українські дослідження	- впливи органів державної влади на розвиток соціально-економічних процесів
2015	українські дослідження	- впливи на організацію ринкових відносин - опосередковані державні впливи на економічні процеси - вплив інформаційних методів: інформування, переконання і пропаганди, які передбачають вплив на ціннісні пріоритети індивіда
2013	українські дослідження	- державні впливи; - економічний вплив в контексті формування та реалізації механізмів державного управління в окремих сферах; - регуляторного впливу на організаційну систему; - вплив глобалізації на державне управління інвестиційним процесом; - деструктивний вплив рушійних сил на суспільний розвиток; - конструктивний вплив рушійних сил на суспільний розвиток
2012	зарубіжні дослідження	- соціальний вплив прийняття рішень і розвитку ринків соціального капіталу
	українські дослідження	- економічний вплив в контексті досягнення цілей господарської діяльності для реалізації економічного механізму - вплив як складова державного регулювання

Продовження додатка Г

2011	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - прями/непрямий економічний вплив - вплив органів місцевого самоврядування на якість і розвиток економічної сталості - екологічний вплив на економіку - вплив державної політики на економіку - впливи з позицій інституційного забезпечення інноваційної діяльності в регіоні (міжгалузеві, регіональні) - вплив зовнішнього середовища (глобальні, міжнародні, національні впливи) - вплив процесів глобалізації світової економіки
2010	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - економічний вплив в контексті комплексного механізму державного управління де основну роль відіграє цілеспрямований вплив суб'єктів державного управління - прями/непрямі впливи - загальні/селективні впливи - активні/пасивні впливи - економічні, адміністративні, ідеологічні впливи - організаційні впливи - державно-правові форми впливу - негативні впливи невизначеності і ризику на певні сфери економіки - впливи невизначеності і ризику в процесі прийняття управлінських рішень - регулюючий, організуючий, контролюючий вплив держави - спрямований вплив (макроекономічний як зовнішній, внутрішньогалузевий як внутрішній, внутрішньогосподарський) - короткостроковий, середньостроковий, довгостроковий, постійний впливи - екстремальний, демотиваційний, мотиваційний впливи - спонтанний, спрогнозований, плановий впливи - економічний, техніко-технологічний, організаційний, соціальний, екологічний, політичний впливи - керований, частково керований, некерований впливи - впливи дестабілізуючих чинників невизначеності - впливи політичних ризиків
2009	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - регуляторний вплив на розвиток підприємництва з боку територіальних органів влади
2008	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - економічний вплив в аспекті комплексного інструментарію вироблення державних стратегій та концепцій
2007	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - вплив органів державної влади на розвиток певного сектору економіки - державний вплив на певний сектор економіки - реактивні впливи (сприйняття соціального управління) - непрямі і прямі впливи інструментів адміністративно-правового та економічного регулювання - позитивний економічний вплив - організаційно-правовий вплив
2006	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - стимулюючий вплив на розвиток економіки (як зовнішній вплив) - організаційний вплив на економічну систему - дестимулюючий вплив
2005	українські дослідження	<ul style="list-style-type: none"> - опосередкований вплив на ринкові процеси - негативний вплив на систему державного регулювання певним сектором економіки (зовнішньоекономічний; інноваційний, інвестиційний, кадровий та ін.)

Додаток Д

**Співвіднесення етапів інтегрованого циклу спільних змін з методами
колективного впливу (авторська розробка)**

Етапи реалізації ініціативи колективного впливу/ Теорії, концепції, підходи тощо (авторська думка)	Ознаки колективного впливу	Методи інструменти, прийоми тощо
<p>I-й етап: підготовчий/ Теорія соціального впливу Теорія масштабування впливу Теорія колективної поведінки</p>	<p>Створення простору колективного впливу для висування ініціатив Побудова відносин Встановлення спільних взаємовідносин Усвідомлення необхідності соціальних перетворень Посилення впливу лідерства Формування громадських компетентностей Розподіл відповідальності Творчий підхід до співпраці Обмін думками</p>	<p>Методи культивування терміновості змін Методи бесіди, діалогу, спільних слухань Методи координації спільних дій Методи стимулювання інформування та консультування Методи згуртованості спільноти Методи комунікації та спільної роботи Методи комунікаційного впливу Просвітницькі методи Методи залучення Методи переваг колективного впливу Методи навчання</p>
<p>II-й етап – створення основ для змін/ Теорія соціального впливу Теорія змін Теорія інновацій Теорія колективних дій Партисипативний підхід</p>	<p>Підвищення рівня довіри Налаштованість учасників до спільної роботи Вплив лідерства Масштабування впливу Спільне реагування Відповідальність опорної організації Відхід від ізольованої моделі впливу Розвиток партнерства Соціальний вплив Визначення джерел фінансування колективної ініціативи</p>	<p>Метод проб та помилок Методи картографування системи впливу Методи прогнозування Метод обміну знаннями між учасниками Методи спільного навчання Методи спільної роботи Метод «швидкої перемоги» Методи коригувальних дій Методи дискусій Спонукальні методи Методи моніторингу, оцінювання та контролю Методи стимулювання Інноваційні методи впливу Методики спільного формування стратегії колективного впливу Методи вироблення та просування інновацій</p>

Продовження додатку Д

<p>III-й етап – створення спільного бачення/ Теорія соціального впливу Теорія змін Теорія дії Теорія мережевого впливу Партисипативний підхід</p>	<p>Уточнення фокусу колективного впливу Належний рівень довіри Зміцнення відносин Створення дорожньої карти Розвиток партнерства Соціальна згуртованість Приналежність до спільноти/громади Міжсекторальна адвокація Динаміка взаємодії Формування порядку денного Відповідальність учасників Мобілізація наявних ресурсів Залучення зовнішніх ресурсів Доказова база впливу Система вимірювання та оцінки результатів впливу Адаптивність стратегії впливу Організаційна культура Вплив лідерства</p>	<p>Методи координаційної роботи Методи мотивації Мета спільної діяльності Методи проведення експертизи, оцінки та моніторингу впливу Інструменти подолання спротиву Методи вирішення конфліктів Метод систематичного обміну знаннями Методи розширення участі Методи картографування впливу Методи навчання Методи коригування спільних дій</p>
<p>VI-й етап – масштабування/ Теорія соціального впливу Теорія змін Теорія мережевого впливу Теорія мереж</p>	<p>Потенціал для системних змін Належний рівень мотиваційного рівня зацікавлених сторін Масштабування впливу з боку лідерів масштабування Соціальні інновації Високий рівень довіри та активності учасників впливу Визначено індикатори впливу Високий рівень самоорганізації Пошук нових ресурсів Використання наявних ресурсів Вплив адвокації та філантропії Посилення впливової функції системтоутворюючих організацій</p>	<p>Методи мотивації Методи стратегічного планування Методи комунікацій Методи зміни поведінки мислення Методи стимулювання, заохочення та мотивації Просвітницькі методи Методи навчання Методи стратегічного навчання Методи координації спільної діяльності Методи громадського контролю Методи координації спільних зусиль</p>
<p>V-й етап – досягнення трансформацій/ Теорія соціального впливу Концепція колективного впливу Теорія мереж Теорія соціальних змін Теорія змін Теорія дій громадської коаліції Модель взаємозалежного прийняття рішень у соціальних мережах Таксономічний підхід до колективного впливу</p>	<p>Нові способи роботи для довгострокових перетворень Системні трансформації Формування нової моделі поведінки та культури мислення Спільне бачення на основі доказовості впливу Поширення втручання впливу Активність спільноти та відповідальність за дії Коаліція впливу Продукування нових знань Стратегія втручань Удосконалення механізмів прийняття рішень Об'єднання зусиль лідерів</p>	<p>Метод колективного навчання Методи спільного проектування та спільного управління Методи громадських адвокаційних кампаній</p>